

Županijska razvojna strategija Požeško-slavonske županije za razdoblje do kraja 2020.godine

---

DODATAK 2 : Cjelovita analiza stanja

Požega, studeni 2018.

1.	ANALIZA STANJA.....	8
1.1.	Položaj Požeško slavonske županije	8
1.1.1.	Osnovni podaci o položaju i prostoru	8
1.1.2.	Teritorijalno-upravni ustroj	9
1.1.3.	Reljef i geološka obilježja	12
1.1.4.	Klima	13
1.1.5.	Tlo	13
1.1.6.	Poljoprivredno zemljište i šume	14
1.1.7.	Vode	15
1.1.8.	Mineralne sirovine	15
1.1.8.1.	Eksploatacija mineralno - termalnih voda	19
1.1.8.2.	Minski sumnjiva područja	20
1.2.	Društvo	21
1.2.1.	Stanovništvo i ljudski resursi	21
1.2.1.1.	Broj stanovnika	21
1.2.1.2.	Gustoća naseljenosti	22
1.2.1.3.	Migracije stanovništva	23
1.2.1.4.	Struktura stanovništva po spolu i dobi	24
1.2.1.5.	Udio nacionalnih manjina u Požeško-slavonskoj županiji	25
1.2.1.6.	Kućanstva	28
1.2.1.7.	Stanovanje	28
1.2.2.	Zdravstvo i socijalna skrb	30
1.2.2.1.	Zdravstvo	30
1.2.2.2.	Socijalna skrb	33
1.2.3.	Odgoj, obrazovanje, kultura i sport	39
1.2.3.1.	Predškolski odgoj	39
1.2.3.2.	Osnovno školstvo	40
1.2.3.3.	Srednjoškolsko obrazovanje	42
1.2.3.4.	Visokoškolsko obrazovanje	46
1.2.3.5.	Cjeloživotno učenje	50
1.2.3.6.	Obrazovanje odraslih	50
1.2.3.7.	Kultura	51
1.2.3.8.	Sport	52
1.2.4.	Civilno društvo	55
1.3.	Gospodarstvo	57
1.3.1.	Opća gospodarska situacija u uvjetima globalne ekonomske krize	57
1.3.2.	Bruto društveni proizvod i bruto društveni proizvod po stanovniku	59
1.3.3.	Tržište rada	59
1.3.3.1.	Zaposlenost	59
1.3.3.2.	Nezaposlenost	61
1.3.4.	Poslovno okruženje	63
1.3.4.1.	Poslovni subjekti	63
1.3.4.2.	Vanjsko-trgovinska razmjena	63
1.3.4.3.	Strana ulaganja	64
1.3.4.4.	Poslovna infrastruktura - poduzetničke zone	65
1.3.4.5.	Poslovna infrastruktura-poduzetničke potporne institucije	67
1.3.5.	Gospodarski subjekti	68
1.3.6.	Obrtništvo i djelatnosti slobodnih profesija	69
1.3.7.	Poljoprivreda	72
1.3.7.1.	Poljoprivredne površine	72
1.3.7.2.	Struktura poljoprivrednih gospodarstava	73
1.3.7.3.	Voćarska i vinogradarska proizvodnja	75
1.3.7.4.	Stočarska proizvodnja	75
1.3.8.	Uzgajalište vodenih organizama	77
1.3.9.	Pčelarstvo	78
1.3.10.	Šumarstvo	80
1.3.11.	Turizam i ruralni razvoj	83
1.3.12.	Lovstvo	89
1.3.13.	Slatkovodni ribolov	90
1.4.	Stanje u prostoru/okolišu	91

1.4.1.	Kvaliteta okoliša, izloženosti ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima.....	91
1.4.1.1.	Onečišćenje tla i zemljišta	91
1.4.1.2.	Onečišćenje zraka	96
1.4.1.3.	Onečišćenje voda	98
1.4.1.4.	Izloženosti poplavama i zaštita od poplava	102
1.4.1.5.	Podaci o nekadašnjim vojnim i industrijskim prostorima	110
1.4.1.6.	Otpad	111
1.4.1.7.	Prirodna baština	119
1.4.2.	Primarna infrastruktura	124
1.4.2.1.	Sustav javne vodoopskrbe.....	124
1.4.2.2.	Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda	128
1.4.2.3.	Plinoopskrba	134
1.4.2.4.	Naftni sustav	136
1.4.2.5.	Elektroenergetika	137
1.4.3.	Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost.....	142
1.4.3.1.	Cestovni promet.....	142
1.4.3.2.	Željeznički promet.....	149
1.4.3.3.	Zračni promet.....	153
1.4.3.4.	Pokrivenost širokopojasnom infrastrukturom.....	154
1.4.3.1.	Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu	159
1.4.3.1.	Učestalost pristupa internetu	160
1.5.	Institucionalni kontekst	162

POPIS TABLICA

TABLICA 1.	PREGLED ŽUPANIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	8
TABLICA 2.	BROJ, UKUPNA POVRŠINA I GUSTOĆA NASELJA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI	10
TABLICA 3.	OCJENJIVANJE I RAZVRSTAVANJE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE PREMA..... RAZVIJENOSTI (2014.-2016.)	11
TABLICA 4.	OCJENJIVANJE I RAZVRSTAVANJE JEDINICA PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE (2014-2016).....	11
TABLICA 5.	POSEBNA PODRUČJA U PSŽ	12
TABLICA 6.	TABELARNO PRIKAZANA POSTOJEĆA I PLANIRANA EKSPLOATACIJSKA POLJA ...	16
TABLICA 7.	STANOVNIŠTVO U RH, U STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3U POPISNIM GODINAMA	21
TABLICA 8.	PROCJENA UKUPNOG STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE PO ŽUPANIJAMA SREDINOM GODINE OD 2012. DO 2016.	22
TABLICA 9.	PREGLED GRADOVA I OPĆINA U PSŽ	23
TABLICA 10.	DOBNA I SPOLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA U PSŽ, 2001. I 2011. GODINE	25
TABLICA 11.	DOBNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA RH I PSŽ.....	25
TABLICA 12.	BROJ KUĆANSTAVA I BROJ ČLANOVA KUĆANSTAVA 2001. I 2011. GODINE	28
TABLICA 13.	PREGLED STANOVA U PSŽ 2001. I 2011. GODINE	29
TABLICA 14.	OBUHVAĆENOST STANOVNIŠTVA (U POSTOTKU) S POMOĆI ZA UZDRŽAVANJE NA RAZINI STATISTIČKIH REGIJA NUTS2 I NUTS 3, 2008.-2013. (STANJE 31. PROSINCA 2013.).....	34
TABLICA 15.	STOPA SIROMAŠTVA I SOCIJALNA ISKLJUČENOST KOJA NIJE DRUGDJE KLASIFICIRANA NA RAZINI STATISTIČKIH REGIJA NUTS2 I NUTS 3, 2002.-2006.	36
TABLICA 16.	UDIO OSOBA S RIZIKOM OD SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U UKUPNOM STANOVNIŠTVU U POSTOCIMA, EU-28, 2013.....	37
TABLICA 17.	BROJ UČENIKA I RAZREDNIH ODJELJENJA U OSNOVNIM ŠKOLAMA POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE.....	40
TABLICA 18.	DECENTRALIZIRANA SREDSTVA NAMIJENJENA PEDAGOŠKOM STANDARDU OSNOVNIH ŠKOLA.....	41
TABLICA 19.	BROJ UČENIKA I RAZREDNIH ODJELJENJA U SREDNJIŠKOLAMA POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE.....	42
TABLICA 20.	POPIS OBRAZOVNIH PROGRAMA U SREDNJOŠKOLSKIM USTANOVAMA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	43
TABLICA 21.	DECENTRALIZIRANA SREDSTVA NAMIJENJENA PEDAGOŠKOM STANDARDU SREDNJIŠKOLA I UČENIČKIH DOMOVA.....	44
TABLICA 22.	BROJ UČENIKA U UČENIČKIM DOMOVIMA U POŽEGI I PAKRACU	46
TABLICA 23.	BROJ DIPLOMIRANIH STUDENATA U AKADEMSKOJ GODINI 2016./2017.	47
TABLICA 24.	ZAPOSLENOSTI STRUČNIH STUDIJA/DIPLOMANATA U STRUCI	48
TABLICA 25.	OBRAZOVANJE ODRASLIH.....	51
TABLICA 26.	OSNOVNI FINACIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA ŽUPANIJE PO GODINAMA	57
TABLICA 27.	BDP U RH I PSŽ ZA RAZDOBLJE OD 2010. DO 2015. GODINE (U EUR-IMA)	59
TABLICA 28.	ZAPOSLENOST U REPUBLICI HRVATSKOJ OD 2010. DO 2014. GODINE.....	60
TABLICA 29.	KRETANJE ZAPOSLENIH U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI (2012.-2017.).....	60
TABLICA 30.	KRETANJE NEZAPOSLENOSTI U RH I PSŽ U PERIODU OD 2011. DO 2015. GODINE.....	61
TABLICA 31.	PROSJEČAN BROJ NEZAPOSLENIH OSOBA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI I REPUBLICI HRVATSKOJ U 2017. GODINI PREMA RAZINI OBRAZOVANJA	62
TABLICA 32.	BROJ POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA PRAVNOM STATUSU, STANJE NA DAN 31.12.2016.	63
TABLICA 33.	VANJSKO-TRGOVINSKA RAZMJENA ROBA I USLUGA PRAVNIH SUBJEKATA ..... SA SJEDIŠTEM U PSŽ	64
TABLICA 34.	STRUKTURA GOSPODARSTVA PSŽ PREMA VELIČINI GOSPODARSKIH SUBJEKATA U 2017. GODINI.....	68
TABLICA 35.	AKTIVNA TRGOVAČKA DRUŠTVA I OBRTI 2013.-2017. U PSŽ.....	69
TABLICA 36.	CEHOVSKI USTROJ U AKTIVNIM OBRTIMA 2012-2017. U PSŽ.....	69
TABLICA 37.	ZAPOSLENI RADNICI KOD OBRTNIKA 2010.-2015. U PSŽ.....	70
TABLICA 38.	POVRŠINA (HA) PREMA VRSTI KORIŠTENJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA EVIDENTIRANA U ARKOD SUSTAVU	72
TABLICA 39.	BROJ PARCELA PO GRADOVIMA/OPĆINAMA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE PREMA VRSTI KORIŠTENJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA EVIDENTIRANOG U ARKOD SUSTAVU.....	73
TABLICA 40.	BROJ GOSPODARSTAVA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI PREMA TIPU	73

TABLICA 41.	BROJ GOSPODARSTAVA PREMA VELIČINI GOSPODARSTVA	74
TABLICA 42.	PASMINKE SKUPINE KRAVA, POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA.....	76
TABLICA 43.	BROJ RASPLODNIH SVINJA POD KONTROLOM PROIZVODNOSTI	76
TABLICA 44.	BROJ UZGOJNO VALJANIH OVACA.....	76
TABLICA 45.	BROJ UZGOJNO VALJANIH KOZA.....	77
TABLICA 46.	KOPITARI	77
TABLICA 47.	SMJEŠTAJNI OBJEKTI PREMA KATEGORIJAMA.....	83
TABLICA 48.	TURISTIČKI POKAZATELJI PREMA PODACIMA TZ NA PODRUČJU PSŽ	84
TABLICA 49.	USPOREDBA TZ POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE S ŽTZ IZ KLASTERA SLAVONIJE U 2016.	86
TABLICA 50.	DOLASCI I NOĆENJA PREMA ZEMLJI PORIJEKLA.....	87
TABLICA 51.	DOLASCI I NOĆENJA PREMA ZEMLJI PORIJEKLA.....	87
TABLICA 52.	LOVIŠTA NA PODRUČJU PSŽ.....	89
TABLICA 53.	UKUPNO PLANIRANI I OSTVARENI POSLOVI RAZMINIRANJA, PO ŽUPANIJAMA.....	94
TABLICA 54.	REALIZACIJA NA PROJEKTIMA TIP OPERACIJE 5.2.2. RAZMINIRANJE POLJOPRIVREDNIH POVRŠINA - FAZA II.....	95
TABLICA 55.	PROSTORNI OBUHVAT ZONA U REPUBLICI HRVATSKOJ	98
TABLICA 56.	REZULTATI ISPITIVANJA UZORAKA VODE ZA LJUDSKU POTROŠNJU U ZAVODU ZA JAVNO ZDRAVSTVO POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE U 2013. GODINI PREMA NAČINU SNABDIJEVANJA VODOM.	100
TABLICA 57.	OBJEKTI NA KOJIMA SE PROVODE MJERE OBRANE OD POPLAVE, PODRUČJE MALOGA SLIVA ORLJAVA-LONDŽA, PRIMJER	104
TABLICA 58.	PROCJENA ŠTETE OD POPLAVA 19.05.2014. GODINE	106
TABLICA 59.	PROCJENA ŠTETE OD POPLAVA 16.09.2014.	106
TABLICA 60.	OBJEKTI NA KOJIMA SE PROVODE MJERE OBRANE OD POPLAVE,PODRUČJE MALOGA SLIVA ILOVA-PAKRA, DIONICA D.6.7.,PRIMJER.....	109
TABLICA 61.	PROCJENA ŠTETE OD POPLAVA 19.05.2014	109
TABLICA 62.	PROCJENA ŠTETE OD POPLAVA 16.09.2014.	109
TABLICA 63.	KOLIČINE SAKUPLJENOG I ODLOŽENOG KOMUNALNOG I PROIZVODNOG OTPADA	113
TABLICA 64.	KOLIČINE SAKUPLJENOG OTPADA IZ PRIMARNE RECIKLAŽE	113
TABLICA 65.	UKUPNA KOLIČINA ODLOŽENOG OTPADA NA SLUŽBENA ODLAGALIŠTA U 2014. GODINI	114
TABLICA 66.	UKUPNA KOLIČINA ODLOŽENOG OTPADA NA SLUŽBENA ODLAGALIŠTA U 2015.	114
TABLICA 67.	UKUPNA KOLIČINA ODLOŽENOG OTPADA NA SLUŽBENA ODLAGALIŠTA U 2016. GODINI	114
TABLICA 68.	UKUPNA KOLIČINA ODLOŽENOG OTPADA NA SLUŽBENA ODLAGALIŠTA U 2017. GODINI	114
TABLICA 69.	INVESTICIJE I TEKUĆI IZDACI U ZAŠTITU OKOLIŠA PO STANOVNIKU U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U RAZDOBLJU 2008.-2013. (U KN)	115
TABLICA 70.	INVESTICIJE I TEKUĆI IZDACI U ZAŠTITU OKOLIŠA PO ZAPOSLENOM U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U RAZDOBLJU 2008.-2013. (U KN)	115
TABLICA 71.	INVESTICIJE U ZAŠTITU OKOLIŠA PO SASTAVNICAMA OKOLIŠA U 2011. GODINI (U TISUĆAMA KN)	116
TABLICA 72.	PRIJAVLJENI NEOPASNI PROIZVODNI OTPAD U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U IZABRANIM GODINAMA (U TONAMA).....	116
TABLICA 73.	NEOPASNI PROIZVODNI OTPAD PO ZAPOSLENOM U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U IZABRANIM GODINAMA (U TONAMA).....	117
TABLICA 74.	PRIJAVLJENI OPASNI PROIZVODNI OTPAD U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U IZABRANIM GODINAMA(U TONAMA).....	117
TABLICA 75.	OPASNI OTPAD PO ZAPOSLENOM (U KG) U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U IZABRANIM GODINAMA	118
TABLICA 76.	KOMUNALNI OTPAD U RH, STATISTIČKIM REGIJAMA NUTS 2 I NUTS 3 U 2011. GODINI	119
TABLICA 77.	KOLIČINA PROIZVEDENOG KOMUNALNOG OTPADA U PSŽ I RH (U TONAMA)	119
TABLICA 78.	SPA PODRUČJA U PSŽ (PTICE)	120
TABLICA 79.	PSCI PODRUČJA U PSŽ (VRSTE I STANIŠTA).....	121
TABLICA 80.	DULJINA JAVNE VODOOPSKRBNNE MREŽE I POTROŠNJA PITKE VODE NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	126
TABLICA 81.	DULJINA JAVNE ODVODNJE TE BROJ I KAPACITET UREĐAJA ZA PROČIŠĆAVANJE OTPADNIH VODA	132
TABLICA 82.	DULJINA PLINOVODA NA PODRUČJU PSŽ.....	135
TABLICA 83.	DULJINA VISOKONAPONSKE PRIJENOSNE MREŽE TE DISTRIBUTIVNE SREDNJE NAPONSKE I NISKONAPONSKE MREŽE	138

TABLICA 84.	POKAZATELJI IZGRAĐENOSTI POSTOJEĆE CESTOVNE MREŽE NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	144
TABLICA 85.	DULJINA POSTOJEĆIH ŽUPANIJSKIH I LOKALNIH CESTA NA PODRUČJU PSŽ	145
TABLICA 86.	UKUPNO ŽUPANIJSKIH CESTA PO ŽUPANIJAMA, U KILOMETRIMA, U RAZDOBLJU 2008.-2012	148
TABLICA 87.	IZGRAĐENOST MREŽE ŽELJEZNIČKIH PRUGA NA PODRUČJU PSŽ	149
TABLICA 88.	DULJINE ŽELJEZNIČKIH PRUGA NA PODRUČJU PSŽ	150
TABLICA 89.	DULJINA ŽELJEZNIČKE MREŽE U REGIJI, U KILOMETRIMA, 2014. GODINA	152
TABLICA 90.	POPIS PLANIRANIH LETJELIŠTA U NASELJIMA	154
TABLICA 91.	UDJELI STANOVNIŠTVA KOJE NIJE POKRIVENO ŠIROKOPOJASNOM INFRASTRUKTUROM PO ŽUPANIJAMA	155
TABLICA 92.	BROJ ŠIROKOPOJASNIH PRIKLJUČAKA PO ŽUPANIJAMA U RH, NEPOKRETNIA KOMUNIKACIJSKA MREŽA Q3 2015	156
TABLICA 93.	BROJ ŠIROKOPOJASNIH PRIKLJUČAKA U RH, NEPOKRETNIA KOMUNIKACIJSKA MREŽA Q3 2015	157
TABLICA 94.	GUSTOĆA ŠIROKOPOJASNIH PRIKLJUČAKA PO ŽUPANIJAMA U RH, NEPOKRETNIA KOMUNIKACIJSKA MREŽA Q3 2015	157
TABLICA 95.	GUSTOĆA ŠIROKOPOJASNIH PRIKLJUČAKA U RH, NEPOKRETNIA KOMUNIKACIJSKA MREŽA Q3 2015	158
TABLICA 96.	INTERNET PRISTUP I ŠIROKOPOJASNI PRISTUP INTERNETU U KUĆANSTVIMA EU	159
TABLICA 97.	INTERNET PRISTUP U KUĆANSTVIMA OD 2009. DO 2014. (OD POSTOTKA SVIH KUĆANSTAVA)	159
TABLICA 98.	UČESTALOST KORIŠTENJA INTERNETA U 2014.(POSTOTAK POJEDINACA OD 16. DO 74. GODINE)	160

POPIS SLIKA

SLIKA 1.	NUTS 2 REGIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
SLIKA 2.	POLOŽAJ POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	9
SLIKA 3.	RASPORED JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJU	10
SLIKA 4.	JLS PREMA INDEKSU RAZVIJENOSTI	11
SLIKA 5.	GUSTOĆA NASELJA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	12
SLIKA 6.	EKSPLOATACIJSKA POLJA MINERALNIH SIROVINA U RH	16
SLIKA 7.	POLOŽAJ MINERALNIH SIROVINA NA PODRUČJU PSŽ	18
SLIKA 8.	VANJSKA MIGRACIJA STANOVNIŠTVA POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE 2011. GODINE	24
SLIKA 9.	DOSELJENO I ODSSELJENO STANOVNIŠTVO U 2011. U PSŽ	24
SLIKA 10.	UDIO NACIONALNIH MANJINA PO ŽUPANIJAMA, POPIS 2011	26
SLIKA 11.	STANOVNIŠTVO PREMA NARODNOSTI PO GRADOVIMA/OPĆINAMA, POPIS 2011	27
SLIKA 12.	ŽUPANIJSKA DISTRIBUCIJA GUSTOĆE BROJA BOLNICA NA 100.000 STANOVNIKA, 2012.GODINA (RH = 100)	30
SLIKA 13.	ŽUPANIJSKA DISTRIBUCIJA POKRIVENOSTI BROJA DOKTORA ZAPOSLENIH NA STACIONARNIM ODJELIMA HRVATSKIH BOLNICA NA 10.000 STANOVNIKA, 2012. GODINA (RH = 100)	31
SLIKA 14.	REGIONALNA DISTRIBUCIJA DJEČJIH VRTIČA U HRVATSKOJ, ŠKOLSKA GODINA 2012./2013.	39
SLIKA 15.	REGIONALNA DISTRIBUCIJA OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA U HRVATSKOJ, ŠK.G. 2012./2013.	42
SLIKA 16.	ŽUPANIJSKA DISTRIBUCIJA VISOKIH UČILIŠTA U REPUBLICI HRVATSKOJ, U ŠKOLSKOJ GOD. U 2012./2013.	49
SLIKA 17.	ŠUMSKE POVRŠINE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJU	81
SLIKA 18.	UDIO DOLAZAKA PREMA LOKALNOJ TZ U 2016 GODINI	85
SLIKA 19.	UDIO NOĆENJA PREMA LOKALNOJ TZ U 2016 GODINI	86
SLIKA 20.	SANACIJA LOKACIJA ONEČIŠĆENIH OTPADOM	92
SLIKA 21.	BROJ ONEČIŠĆENJA TLA ZABILJEŽEN U ŽUPANIJAMA PUTEM SUSTAVA 112	93
SLIKA 22.	PRIKAZ PRONAĐENIH MINSKO-EKSPLOZIVNIH SREDSTAVA PO ŽUPANIJAMA	94
SLIKA 23.	MINSKA SITUACIJA POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	96
SLIKA 24.	MJERNE POSTAJE ZA OCJENU ONEČIŠĆENOSTI (SUKLADNOSTI) U 2014-TOJ GODINI	97
SLIKA 25.	PRIRODNA RANJIVOST PODZEMNIH VODA NA PODRUČJU PSŽ	98

SLIKA 26.	BRANJENA PODRUČJA OD POPLAVA NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE,PREMA SEKTORIMA	102
SLIKA 27.	BRANJENO PODRUČJE 3: PODRUČJE MALOGA SLIVA ORLJAVA-LONDŽA	103
SLIKA 28.	BRANJENO PODRUČJE 6: PODRUČJE MALOGA SLIVA ILOVA-PAKRA.....	108
SLIKA 29.	KARTA NATURA 2000 PODRUČJA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI.....	121
SLIKA 30.	DISTRIBUCIJSKO PODRUČJE VODOOPSKRBE PSŽ	125
SLIKA 31.	POSTOJEĆE I PLANIRANO STANJE MAGISTRALNIH VODOOPSKRBNIH CJEVOVODA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI.....	125
SLIKA 32.	ODNOS UKUPNE DULJINE VODOVODNIH CIJEVI U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA	128
SLIKA 33.	ODNOS UKUPNE DUŽINE VODOVODNE INSTALACIJE U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA/KM ¹	128
SLIKA 34.	POSTOJEĆE I PLANIRANO STANJE ODVODNJE I PREČIŠĆAVANJA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI	130
SLIKA 35.	ODNOS UKUPNE DULJINE ODVODNIH CIJEVI NA BROJ STANOVNIKA.....	133
SLIKA 36.	ODNOS UKUPNE DUŽINE ODVODNJE U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA/KM ¹	133
SLIKA 37.	UDJEL INFRASTRUKTURE U PSŽ U KM ¹ OD UKUPNOG ZBROJA.....	134
SLIKA 38.	ODNOS UKUPNE DULJINE PLINOVODA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA	136
SLIKA 39.	ODNOS UKUPNE DULJINE PLINOVODNIH INSTALACIJA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA/KM ¹	136
SLIKA 40.	POSTOJEĆE I PLANIRANO STANJE VISOKONAPONSKE ELEKTROENERGETSKE MREŽE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI	138
SLIKA 41.	ODNOS UKUPNE DULJINE ELEKTROVODA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA....	139
SLIKA 42.	ODNOS UKUPNE DULJINE ELEKTROVODA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA/KM ¹	139
SLIKA 43.	POSTOJEĆE I PLANIRANO STANJE DRŽAVNIH I ŽUPANIJSKIH CESTA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE	143
SLIKA 44.	ODNOS UKUPNE DULJINE CESTOVNIH PROMETNICA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA.....	148
SLIKA 45.	PRIKAZ UDJELA ŽUPANIJSKIH CESTA PO ŽUPANIJAMA U ODNOSU NA UKUPNU DUŽINU ŽUPANIJSKIH CESTA ANALIZIRANE REGIJE TE BROJA STANOVNIKA ŽUPANIJA NA KM ¹ ŽUPANIJSKIH CESTA	149
SLIKA 46.	ŽELJEZNIČKE PRUGE NA PODRUČJU PSŽ	151
SLIKA 47.	ODNOS UKUPNE DULJINE ŽELJEZNICA U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA	152
SLIKA 48.	ODNOS UKUPNE ŽELJEZNIČKE PRUGE U ODNOSU NA BROJ STANOVNIKA/KM... ..	153
SLIKA 49.	PLANIRANO STANJE ZRAČNOG PROMETA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE.....	154

1. ANALIZA STANJA

1.1. POLOŽAJ POŽEŠKO SLAVONSKE ŽUPANIJE

1.1.1. Osnovni podaci o položaju i prostoru

Požeško-slavonska županija nalazi se na sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske. Na zapadu Požeško-slavonska županija graniči sa Sisačko-moslavačkom županijom, na sjeverozapadu s Bjelovarsko-bilogorskom županijom, na sjeveru s Virovitičko-podravskom županijom, na istoku s Osječko-baranjskom županijom i na jugu s Brodsko-posavskom županijom. Geografski gledano granice joj teku Panonskim gorjem, i to: na sjeveru s Papukom, sjeveroistoku s Krndijom, jugu s Dilj gorom, jugozapadu s Požeškom-gorom i zapadu s Psunjom.

Prema podacima iz tablice u nastavku površina Županije iznosi 1.815,23 km², što je 3,21% od kopnene površine Hrvatske, a prema Popisu stanovništva, kućanstava i stanova u Republici Hrvatskoj 2011. godine, živi 78.034 stanovnika, odnosno 1,82% stanovnika Republike Hrvatske. Ukoliko promatramo površinu Požeško-slavonske županije u odnosu na površine drugih županija, naša županija je 15 županija po veličini, dok u usporedbi stanovnika je na 20 mjestu u Republici Hrvatskoj i tek Lička-senjska županija ima manji broj stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti u Republici Hrvatskoj iznosi 75,72 st/km², u našoj Županiji iznosi 42,99 st/km² i tek pet županija imaju nižu gustoću naseljenosti.

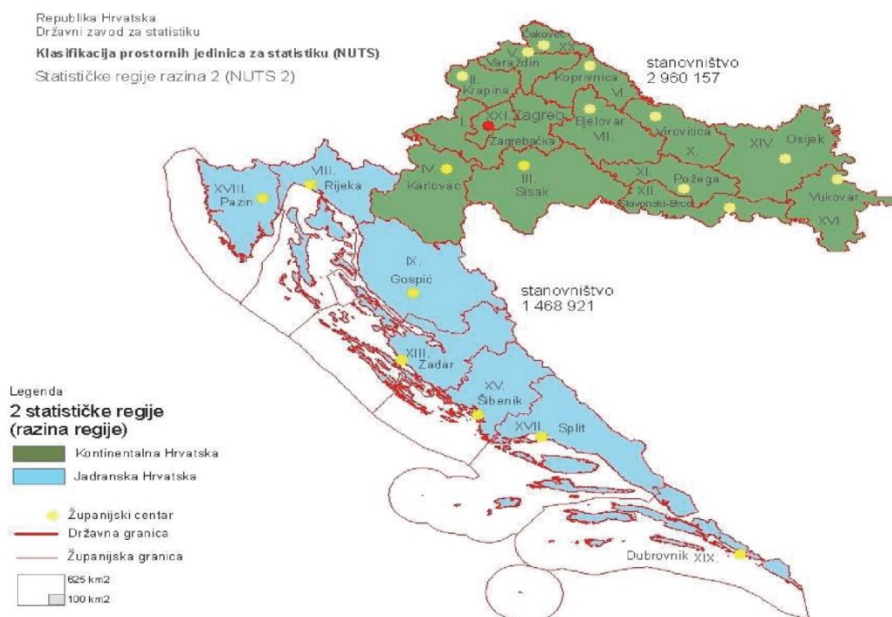
Tablica 1. Pregled županija u Republici Hrvatskoj

Županija	Površina km ²	Broj stanovnika (2011)	Br. stanovnika /površina
Zagrebačka	3.060	317.606	103,79
Krapinsko-zagorska	1.229	132.892	108,13
Sisačko-moslavačka	4.468	172.439	38,59
Karlovačka	3.626	128.899	35,55
Varaždinska	1.262	175.951	66,99
Koprivničko-križevačka	1.748	115.584	66,12
Bjelovarsko-bilogorska	2.640	119.764	45,37
Primorsko-goranska	3.588	296.195	82,55
Ličko-senjska	5.353	50.927	9,51
Virovitičko-podravka	2.024	84.836	41,92
Požeško-slavonska	1.815	78.034	42,99
Brodsko-posavska	2.030	158.575	78,12
Zadarska	3.646	170.017	46,63
Osječko-baranjska	4.155	305.032	73,41
Šibensko-kninska	2.984	109.375	36,65
Vukovarsko-srijemska	2.454	179.521	73,15
Splitsko-dalmatinska	4.540	454.798	100,18
Istarska	2.813	208.055	73,96
Dubrovačko-neretvanska	1.781	122.568	68,82
Međimurska	729	113.804	156,11
Grad Zagreb	641	790.017	1.232,48
UKUPNO	56.586	4.284.889	75,72

Izvor: Državni zavod za statistiku

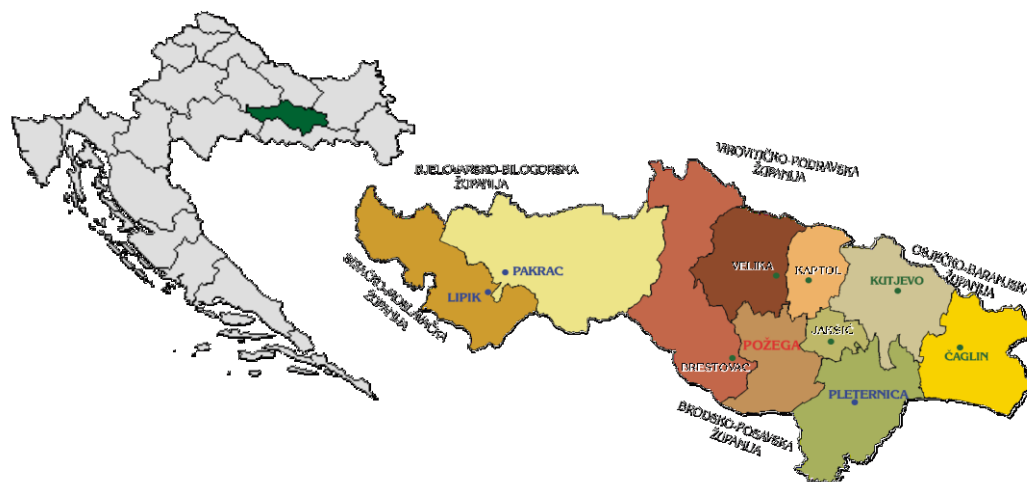
Sukladno Nacionalnoj klasifikaciji prostornih jedinica za statistiku 2012. (NKPJS, NN 96/12 i 102/12), od 01. siječnja 2013. godine Požeško - slavonska županija je ušla u sastav statističke regije Kontinentalna Hrvatska.

Slika 1. NUTS 2 regije u Republici Hrvatskoj

Izvor: *Analička podloga za izradu Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, EIZ veljača 2015, str.60.*

Slika 2. Položaj Požeško-slavonske županije

Izvor: *Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.*

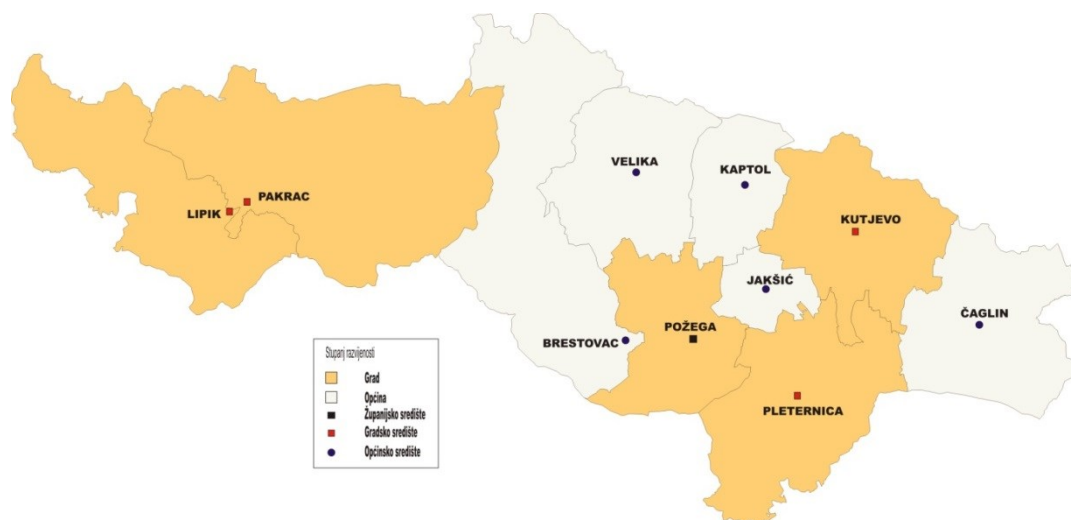
1.1.2. Teritorijalno-upravni ustroj

Područje Požeško-slavonske županije čini pet gradova i pet općina. Gradovi su: Kutjevo, Lipik, Pakrac, Pleternica i Požega, a općine: Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika. Sjedište Županije nalazi se u Požegi.

Na području Požeško-slavonske županije, prema podacima Državne geodetske uprave, središnjeg registra prostornih podataka iz 2011. godine, kao i prema recentnim podacima Državnog zavoda za statistiku, nalazi se 277 naselja. U obuhvatu 5 gradova se nalazi 154 naselja koja obuhvaćaju površinu od 1.072,27 km² (59,07% od površine Županije), dok se preostalih 123 naselja nalaze unutar 5 općina, zauzimajući površinu od 742,96 km² (40,93% površine Županije).

Slika 3. Raspored jedinica lokalne samouprave u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica - podaci u grafičkom obliku, DGU 2011., GIS Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ, 2013.

Najviše naselja u sastavu je općine Brestovac - 48, a najmanje u Općinama Jakšić i Kaptol – 10. Površinom najveća jedinica lokalne samouprave je Grad Pakrac s površinom od 358,08 km², a najmanja Općina Jakšić s površinom od 43,75 km².

Podaci o ukupnom broju naselja unutar jedinica lokalne samouprave, njihovoj veličini i gustoći u nastavku se daju tabelarno.

Tablica 2. Broj, ukupna površina i gustoća naselja u Požeško-slavonskoj županiji

JLS	Broj naselja	Površina (km ²)	Gustoća naselja (n/1000km ²)
BRESTOVAC	48	279,24	171,90
ČAGLIN	31	179,60	172,61
JAKŠIĆ	10	43,75	228,57
KAPTOL	10	85,49	116,97
KUTJEVO	17	173,61	97,92
LIPIK	26	208,54	124,68
PAKRAC	42	358,08	117,29
PLETERNICA	38	198,13	191,79
POŽEGA	31	133,91	231,50
VELIKA	24	154,88	154,96
ŽUPANIJA UKUPNO	277	1.815,23	152,60

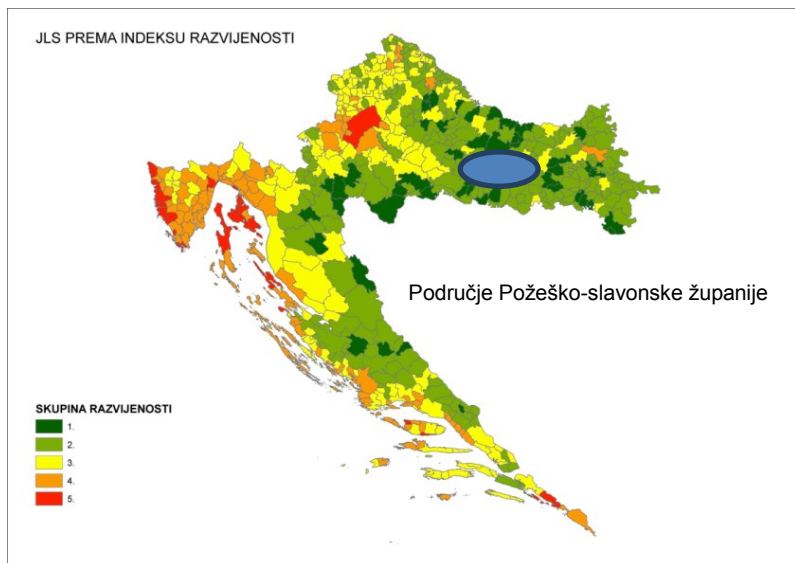
Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ, 2013

Prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave razvrstane su prema stupnju razvijenosti (NN 132/17) i to kako slijedi:

- jedinice područne (regionalne) samouprave razvrstavaju se prema indeksu razvijenosti u četiri skupine; Požeško-slavonska županija svrstana je u drugu skupinu čija je vrijednost indeksa razvijenosti 93,947.
- jedinice lokalne samouprave razvrstavaju se prema indeksu razvijenosti u osam skupina: jedinice lokalne samouprave u Požeško-slavonskoj županiji razvrstane su u drugu, treću i četvrtu skupinu izuzev Grada Požege koji je svrstan u šestu skupinu, vidi Tablicu 3.

U skladu s člankom 36. zakona status potpomognutih područja imaju sva područja ispod prosjeka razvijenosti RH odnosno I.-IV. skupina JLS-ova te i.-II. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave.

Slika 4. JLS prema indeksu razvijenosti.

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

Tablica 3. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti (2014.-2016.)

JLS	Županija	Razvojna skupina	Indeks	Vrijednosti osnovnih pokazatelja					
				Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65)
Požega	Požeško-slavonska	6	103,064	27.519,0	1.696,0	0,15796	90,97	100,5	0,220847
Pakrac	Požeško-slavonska	4	98,374	27.198,1	1.550,9	0,19364	81,00	130,9	0,140828
Jakšić	Požeško-slavonska	4	98,016	19.624,8	822,9	0,17253	89,90	77,4	0,121499
Lipik	Požeško-slavonska	3	97,719	24.294,0	1.734,6	0,19238	84,70	130,4	0,109433
Velika	Požeško-slavonska	3	96,812	18.627,6	1.091,5	0,19191	88,80	81	0,096517
Kutjevo	Požeško-slavonska	3	96,88	19.889,8	999,8	0,18071	84,77	83	0,096434
Pleternica	Požeško-slavonska	3	96,844	18.630,2	832,0	0,20358	86,50	87,1	0,0910242
Brestovac	Požeško-slavonska	2	95,138	19.142,6	823,2	0,20771	86,38	114,2	0,080204
Kaptol	Požeško-slavonska	2	94,719	18.738,2	705,9	0,20627	83,90	80,9	0,0719246
Čačulin	Požeško-slavonska	2	92,866	14.016,3	744,6	0,21428	89,98	157,3	0,0638269

Tablica 4. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica područne (regionalne) samouprave

	Županija	Razvojna skupina	Indeks	Vrijednosti osnovnih pokazatelja					
				Prosječni dohodak po stanovniku	Prosječni izvorni prihodi po stanovniku	Prosječna stopa nezaposlenosti	Opće kretanje stanovništva	Indeks starenja	Stupanj obrazovanja (VSS, 20-65)
1	Grad Zagreb	4	117,758	44733,20881	6232,49034	0,10065	103,095	118,9	0,393528
2	Istarska	4	108,97	35191,16971	5535,62626	0,0654	101,174	136,8	0,224968
3	Dubrovačko-neretvanska	4	108,58	30904,75631	4848,61627	0,13231	101,067	109,4	0,261759
4	Zagrebačka	4	105,89	32579,22703	3222,84072	0,10789	100,539	100,1	0,167797
5	Primorsko-goranska	4	105,278	35367,4095	5229,00354	0,11407	96,9059	155,3	0,274695
6	Zadarska	3	104,654	26630,15073	3908,87781	0,11995	102,302	117,4	0,208543
7	Splitsko-dalmatinska	3	103,93	28190,12354	3476,56624	0,19234	99,7526	102,3	0,247201
8	Varaždinska	3	101,713	28714,70987	2387,25354	0,0974	95,447	107,3	0,162798
9	Međimurska	3	100,502	24835,25251	2077,08308	0,11643	97,9914	91,8	0,136653
10	Krapinsko-zagorska	2	98,976	28783,47643	2092,17255	0,11349	93,7346	112,6	0,126632
11	Koprivničko-križevačka	2	98,493	24587,94787	2703,27643	0,13696	93,2372	110,5	0,148309
12	Šibensko-kninska	2	97,041	27315,28754	3283,89839	0,1622	91,5767	146,1	0,194427
13	Osječko-baranjska	2	96,009	26216,24676	2271,74934	0,23688	91,902	106,3	0,174899
14	Karlovačka	2	95,191	29715,32921	2547,25793	0,17278	88,9286	149	0,183593
15	Požeško-slavonska	2	93,947	22925,22567	1550,24543	0,18144	87,4201	99,2	0,142933
16	Brodsko-posavska	1	93,449	22105,97462	1550,91479	0,21427	90,0927	96,5	0,134205
17	Bjelovarsko-bilogorska	1	92,576	23529,43563	1912,60668	0,22461	89,0168	114,9	0,131024
18	Ličko-sežanska	1	92,387	27401,26106	3392,29439	0,16959	86,2895	166	0,159635
19	Vukovarsko-srijemska	1	91,992	22256,51174	1627,29663	0,24305	88,408	98,3	0,131994
20	Sisačko-moslavačka	1	91,701	27197,16368	2502,16629	0,24607	85,203	131,1	0,148137
21	Virovitičko-podravska	1	90,666	21297,29401	1872,31608	0,26131	88,5437	103,3	0,114534

POTPOMOŽNUTA PODRUČJA

(2014-2016)

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

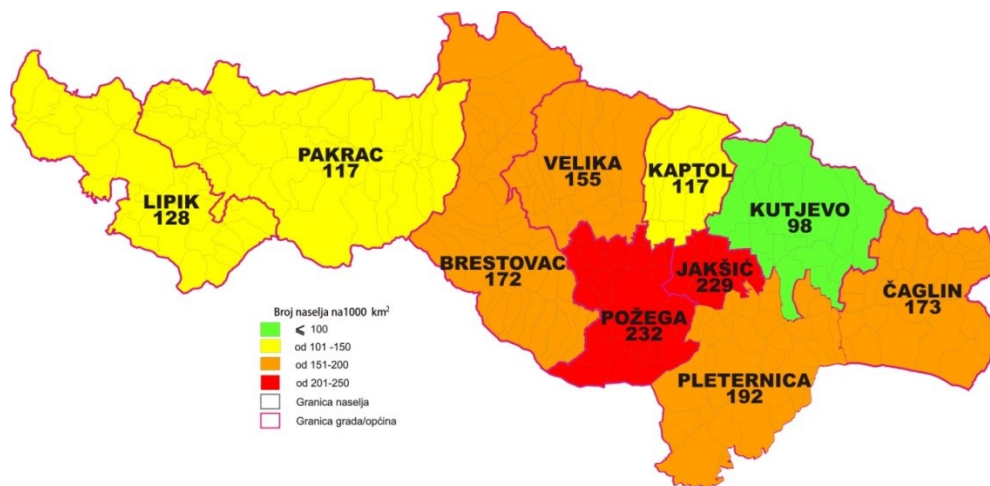
Tablica 5. **Posebna područja u PSŽ**

JLS	Potpomognuta područja-		Područja koja nisu potpomognuta područja/razvojna skupina	Brdsko-planinska područja	Minski sumnjiva područja	Područja od posebne državne skrbi	
	Razvojna skupina	Razvojna skupina				II skupina	III skupina
Požega			6				
Lipik	3				X	X	
Pakrac		4			X	X	
Pleternica	3						
Kutjevo	3						
Brestovac	2				X	X	
Čaglin	2						X
Jakšić		4					
Kaptol	2			X			
Velika	3				X	X	

Izvor: Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 132/17), Zakon o brdsko-planinskim područjima (NN 12/02, 32/02, 117/03, 42/05, 90/05, 80/08, 148/13, 147/14), Zakonu o područjima posebne državne skrbi (NN 86/08, 57/11, 51/13, 148/13, 76/14, 147/14 i 18/15), obrada podataka RKR PSŽ - PANORA

*zakonom nisu definirana ruralna područja

Slika 5. **Gustoća naselja na području Požeško-slavonske županije**

Izvor: Središnji registar prostornih jedinica, Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ, 2013.

1.1.3. Reljef i geološka obilježja

Prema prirodno-geografskoj regionalizaciji naša Županija pripada panonskoj megaregiji i to slavonskom gromadnom gorju, te svojim zapadnim dijelom zavali sjeverozapadne Hrvatske, tako da je i reljef prostora Požeško-slavonske županije podijeljen je na dva osnovna tipa. Centralni dio su nizine uz rijeke Orljavu, Londžu i Pakru. U središnjem dijelu kotline nadmorske visine kreću se od 150 - 200 m n.m.

Okolni dio su obronci planina Papuka, Krndije, Psunja, Požeške gore i Dilja s visinama vrhova od 450 do 980 m n.m.

1.1.4. Klima

Prostor Požeško-slavonske županije ima umjerenu kontinentalnu klimu s intenzivnim i čestim promjenama vremena koju karakteriziraju:

- srednja mjesečna temperatura je viša od 10°C u više od četiri mjeseca u jednoj godini,
- srednja temperatura najhladnijeg mjeseca u godini kreće se između -30°C i -18°C,
- ukupne količine oborina kreću se od 700 do 900 mm godišnje,
- vjetrovitost je promjenjiva, a karakteristični za ovo područje su slabi vjetrovi i tišina, dok su jaki vjetrovi rijetkost.

Na klimu Županije veoma jak modifikacijski utjecaj imaju reljef i nadmorska visina, što se ističe u klimatskim različitostima gorskog okvira i zavale. U vegetativnom periodu IV.-IX. mjeseca u prosjeku padne otprilike 450 mm kiše, a najviše oborina padne u VI., VII. i VIII. mjesecu. Oko 10% oborina padne u obliku snijega. Prosječna godišnja temperatura iznosi 10,5°C, a vlažnost zraka iznosi 82,10%.

Odlike klimatskih prilika razmatranog područja Požeške kotline uvjetovane su odlikama opće cirkulacije atmosfere u umjerenim širinama te prirodnim položajem. Područje Požeško-slavonske županije ima umjereno kontinentalnu klimu i nalazi se u cirkulacijskom pojasu vjetrova umjerenih širina s intenzivnim i čestim promjenama vremena.

Meteorološka praćenja izvode se na stanicama Požega, Velika, Kutjevo, Pleternica. Glavne osobine prostora mogu se uočiti analizom sljedećih meteoroloških pojava:

- temperature,
- oborine,
- vjetar

Godišnji hod temperature ima dva ekstrema, jedan maksimum i jedan minimum. Najtopliji mjesec je srpanj s prosječnom temperaturom od 20,5 °C (rjeđe lipanj i kolovoz) a najhladniji siječanj s prosječnom temperaturom od -1,1°C (a vrlo rijetko prosinac ili veljača).

Najopćenitiju sliku godišnjeg oborinskog režima nekog područja daje godišnji hod oborina. U Požeškoj kotlini oborine obilježava postojanje primarnog i sekundarnog maksimuma koji se javljaju u lipnju i srpnju sa 90 do 100 mm te studenom sa 70 mm oborina. Minimum se javlja u veljači i iznosi 40 do 50 mm. Ovo ukazuje na prisutnost kontinentalnih i maritimnih svojstava klime (veće količine oborina značajke su za maritimnu klimu, dok se kontinentalna klima odlikuje velikim količinama oborine u toplom dijelu godine). Uzrok obilnijim kišama u proljetnim mjesecima, a naročito u lipnju, su ciklone, odnosno hladne fronte s njima u svezi, te labilne zračne mase koje daju oborine u obliku kratkotrajnih, ali intenzivnijih pljuskova. Kasnojesenski maksimum (oborine u studenom) donose ciklone u obliku dugotrajnijih oborina.

Osnovne podatke o strujnom režimu nekog područja daje ruža vjetrova. Radi se za 16 smjerova vjetra po klasama, jačina prema Beaufortovoj skali, koja se sastoji od 12 stupnjeva zavisno o jačini vjetra u m/sek., a na temelju tri termina motrenja.

Smjer vjetra uvjetovan je općim strujanjem atmosfere širih razmjera i lokalnim faktorima, prije svega ortografijom. S obzirom na smjer strujanja vjetrova u svim sezonama prevladava strujanje sa zapada što je posljedica prevladavajućeg zapadnog strujanja u umjerenim geografskim širinama, ali kanaliziranog pružanjem kotline u smjeru zapad – istok. U godini prosječno oko četvrtina svih vjetrova(261,3‰) puše iz zapadnog smjera. Zapadnjak je najučestaliji ljeti (300,8‰), a tek nešto rjeđi zimi(229,2‰) kad je malo zastupljeniji vjetar iz sjevernog kvadranta (182,6‰). Tišine su vrlo rijetke, a najčešće su zimi (5,7‰). Jačine vjetra po smjerovima se vrlo malo razlikuju. Srednja godišnja jačina vjetra bez obzira na smjer je 1,4 Beauforta. Tek nešto većom jačinom prosječno puše sjevernjak (1,6 Beauforta), a vjetar iz sjeverozapadnog smjera najmanje je jačine (1,2 B). Na prigorskom i podgorskom području vjetrovi su općenito intenzivniji negoli na nižim područjima.

Vjetar je prosječno najjači u proljeće (1,5 B), ali su općenito razlike u jačini vjetra po sezonama minimalne (1,3-1,5 B). U svim sezonama sjeverni je vjetar najjači (1,5-1,77 B). U proljeće jednakom jačinom (1,7 B) pušu sjeveroistočni i istočni vjetar. Zimi je najslabiji istočnjak, a u ostalim sezonama jugozapadnjak

1.1.5. Tlo

U reljefnom smislu to je područje dolina, terasa i brežuljaka do cca 200 m nadmorske visine, te brda preko 200 m i do 989 m.n.v., prekrivenih travnjacima (livade), obradivim površinama i šumama. Litološku podlogu čine šljunci, pijesak, ilovača, glina, lesoliki sedimenti, lapor, laporoviti vapnenac, škriljevci, konglomerati i pješčenjak različite starosti i prostornog rasporeda.

Uvažavajući različitost pedogenetskih faktora i njihov utjecaj na formiranje pedosfere, odnosno ukupnog geomorfološkog područja, evidentirane su sljedeće geomorfološke jedinice:

- riječne i potočne doline,
- terase i brežuljci manjih nagiba,
- brežuljci većih nagiba i brda.

Za fiziografsku jedinicu riječnih i potočnih dolina svojstvena su aluvijalno-koluvijalna, semiglejna i močvarno glejna tla, zatim aluvijalni ili/i koluvijalni šljunkoviti, pjeskoviti, ilovasti i glinasti litološki ili matični supstrat te prostorna izmjena livada i obradivih površina.

Za fiziografsku jedinicu terasa i brežuljaka manjih nagiba, svojstva su lesivirana, pseudoglejna i kiselo (distrično) smeđa tla sa ilovačama odnosno lesolikim klastičnim sedimentima. U ukupnom prostoru prevladavaju obradive površine.

Za fiziografsku jedinicu brežuljaka većih nagiba i brda, značajke su automorfna tla (sirozem, rendzina, eutrično smeđe, kiselo smeđe, lesivirano i ranker) na lesolikim sedimentima, laporu, laporovitom vapnencu, glini, škriljercu, konglomeratu i pješčenjaku. U ukupnom prostoru ove brežuljkasto-brdske fiziografske jedinice, naročito na većim nagibima, dominira šumski pokrov.

Procjenu sadašnje pogodnosti tla za biljnu proizvodnju izvršili smo prema pojednostavljenoj metodi procjene zemljišnog prostora (FAO,1983). Tla su grupirana u redove, klase i podklase pogodnosti ili/i nepogodnosti za namjensko korištenje u poljoprivredi.

Prema intezitetu i vrsti pojedinačnih ograničenja, prema prikazu za podklasu pogodnosti tala bit će potrebno izvođenje konzervacije tla u brdskom području, odnosno pošumljavanje erodibilnih površina, tla klasa N-2 trajne nepogodnosti, te izvođenje hidro ili/i agromelioracija (detaljna odvodnja, duboka obrada-podrirvanje, krtičenje, kalcifikacija, humizacija, fosfatizacija, kalizacija), u raznim kombinacijama za tla umjerene pogodnosti i ograničene pogodnosti (klase P-2 i P-3) te privremeno nepogodna tla za intenzivnu biljnu proizvodnju (klasa N-1).

Što se tiče sadašnje pogodnosti tla za višenamjensko korištenje u poljodjelstvu Županije je konkretno za opće potrebe ili mogućnosti obrade tla u biljnoj proizvodnji tlo je specificirano prema određenim uvjetima i zahtjevima za ratarstvo, povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo i travnjake. Razvrstavanjem dominantnih sistemskih jedinica automorfni i hidromorfni tala unutar pojedinih kartografskih jedinica koje su procijenjene i razvrstane u redove i klase te podklase pogodnosti za obradu, tako da ih možemo usko definirati za namjensku kulturu tj. za ratarstvo, povrtlarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo i travnjake. Redovi određuju pogodnosti (P) ili nepogodnosti (N) tla, klasa stupanj pogodnosti odnosno P-1 su dobro obradiva tla ili/i pogodna za višenamjensko korištenje, P-2 su umjereno ograničena obradiva tla ili/i pogodna za višenamjensko korištenje i P-3 su ograničena obradiva tla ili/i pogodna za višenamjensko korištenje, klasa N-1 privremeno nepogodna tla za intenzivnu obradu ili kultivaciju ili/i višenamjensko korištenje i klase N-2 trajno nepogodna tla za obradu ili/i za višenamjensko korištenje, odnosno u ratarstvu, povrtlarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu i za travnjake. Podklase pogodnosti i nepogodnosti određuju vrste i intenzitet ograničenja, uvažavajući kriterije i zahtjeve intenzivne obrade ili kultivacije tla te intenzivnih oraničnih i povrtnih kultura, voćnjaka, vinograda i travnjaka.

Prema reljefnom obilježju možemo razvrstati tla na ona koja su nastala nanosom u dolinama, tzv. mineralna i na diluvijalno-aluvijalna zamočvarena tla, nastala prvenstveno oko rijeka Orljave, Londže, Pake i Bijele. Efektivna vrijednost tala je dosta slaba zbog nepovoljnog odnosa vode i zraka, ali im je potencijalna pogodnost dosta dobra. Za postizanje dobrih rezultata u segmentu ratarstva potrebno bi bilo izvršiti potrebne regulacije narečenih vodotoka i rješavanje odvodnje. Na dijelu predjela gdje po reljefu prevladava ravničarski predio razvila su se podzolirana i nepotpuno ocjedna tla na kojima nema erozijskih procesa. To je tlo koje ima odliku zbijene zdravice koja je slabo propusna, pa je na pojedinim mjestima dolazi do zamočvarenja oborinskim vodama.

1.1.6. Poljoprivredno zemljište i šume

U ukupnoj količini šumskog zemljišta Republike Hrvatske Požeško-slavonska županija sudjeluje s 4,06%. Šumom je pokriveno 45,26% Županije, a prosjek RH je 37%. Šume i šumsko zemljište nalaze se

5,85% u privatnom vlasništvu, a 94,15% u državnom vlasništvu. Šumskim zemljištem na području Županije gospodare:

- Uprava šuma Požega,
- Uprava šuma Bjelovar i
- Uprava šuma Nova Gradiška

Struktura ukupnog poljoprivrednog zemljišta Županije u odnosu na ukupnu poljoprivrednu površinu RH je 2,79%, a udio ukupnog šumskog zemljišta i šuma Požeško-slavonske županije u odnosu na RH je 4,06%. Ukupno obradive površine Županije u odnosu na ukupno obradive površine RH je 3,88%.

Prvenstveno možemo reći da klimatski i drugi prirodni uvjeti omogućuju uzgoj raznovrsnih kultura te se, uz uređenje zemljišta i drugim aktivnostima na zemljištu (melioracije), plodnost tih površina može još znatno poboljšati. Požeško-slavonska županija raspolaže značajnim površinama za ratarsku proizvodnju te prirodnim pogodnostima i pretpostavkama za jači uzgoj stoke, a osobito za krupno stočarstvo, i time potencijalnom proizvodnom osnovom za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje te na njoj zasnovane prehrambene industrije.

1.1.7. Vode

Požeško-slavonska županija prema teritorijalnim osnovama za upravljanje vodama – ustrojstvu vodnog gospodarstva pripada vodnom području sliva rijeke Save. Slivna područja su: sliv rijeke Orljave te sliv Ilova – Pakra.

Slivovi rijeke Orljave i Ilova-Pakra (ukupna površina za Orljavu je 1580 km² i Ilovu- Pakru 1664.50 km² od čega je na području Županije 488,18 km²) pripadaju slivu rijeke Save. Sliv Orljave obuhvaća područje koje zatvaraju brežuljci i brda Papuka, Pšunja, Krndije, Požeške gore i Dilj-gore. Prema slobodnoj procjeni najveće količine vode rijeka Orljava prima s obronaka Pšunja, Papuka i Krndije što potvrđuje zastupljenost većeg broja drenažnih jaraka.

Veća vlažnost gorskog okvira utjecala je na razvoj relativno guste mreže površinskih vodotoka. Cijelo područje sliva rijeke Orljave karakterizira mala zaliha podzemnih voda te velike mogućnosti za izgradnju višenamjenskih akumulacija i mikroakumulacija. Slivno područje Ilova-Pakra smješteno na zapadu županije pokriva površinu od 488 km². Hidrografska mreža je dobro razvijena te kanalizira odvodnju površinskih voda ovoga područja u rijeku Savu.

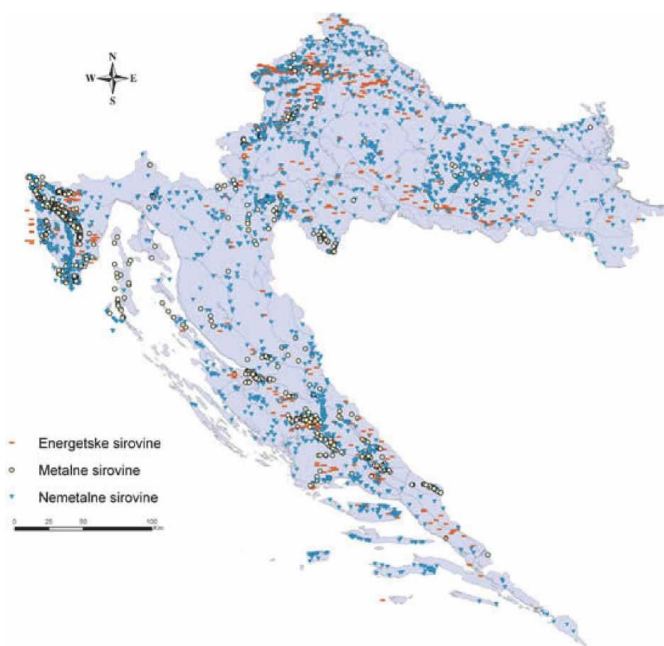
Za izvanredna i iznenadna onečišćenja kopnenih voda uzrokovanih onečišćenjem s kopna – primjenjuje se Državni plan mjera za slučaj izvanrednih i iznenadnih onečišćenja voda (NN 5/2011) i Operativni plan mjera Hrvatskih voda za slučaj izvanrednih i iznenadnih onečišćenja voda.

1.1.8. Mineralne sirovine

Mineralne sirovine predstavljaju prirodni resurs koji se može iskorištavati isključivo pod uvjetima i na način propisan posebnim zakonima i propisima koji se odnose na istraživanje i eksploataciju mineralnih sirovina.

U Hrvatskoj je odobreno 668 eksploatacijskih polja mineralnih sirovina i 55 istražnih polja. Najviše eksploatacijskih polja nalazi se u Splitsko-dalmatinskoj (91), Istarskoj (67) i Zadarskoj županiji (67). Najmanje eksploatacijskih polja je u Brodsko-posavskoj (7) i u Vukovarsko-srijemskoj županiji (9) te u Gradu Zagrebu (9).

Slika 6. Eksploatacijska polja mineralnih sirovina u RH

Izvor: Hrvatski geološki institut

Požeško-slavonska županija ima dugu tradiciju iskorištavanja mineralnih sirovina. U proteklom razdoblju bilo je moguće provoditi eksploataciju mineralnih sirovina otkopavanjem i preradom tehničko - građevnog kamena (dolomita, amfibolita i stijena dijabaza). Najveći kamenolomi tehničko-građevnog kamena su na području: Općine Velika eksploatacijsko polje (EP) „Pliš – Mališćak“ u površini od cca 35 ha, grada Kutjeva EP „Vetovo“ površine cca 69 ha te grada Pakraca EP „Šumetlica“ u površini cca 29 ha.

Istraživanja mineralnih sirovina na području Županije također imaju dugu tradiciju, od jamskih radova na smeđem ugljenu preko pokusnog rudnika talk-kloritnog škriljca i eksploatiranja grafitu do dnevnih kopova otvorenih ležišta kvarcnog pijeska i analcimskog tufita.

Tablica 6. Tabela prikazana postojeća i planirana eksploatacijska polja

Eksploatacijska polja Požeško-slavonske županije					
R.b.	JLS	Naziv eksploatacijskog polja	Vrsta mineralnih sirovina	Površina (cca u ha)	Oznaka
1.	Brestovac	Vranić	kremeni pijesak	37	E3
2.		Brdo-Dolac	šljunak	5	E3
3.		Orljavac	tehničko građevni kamen	5	E3
4.		Šamanovica	tehničko građevni kamen	12	E3
5.	Čaglin	Mokreš	kremeni pijesak	146	E3
6.		Duboka	tehničko građevni kamen	8,5	E3
7.		Krndija Gradac	tehničko građevni kamen	14	E3
8.	Kaptol	Mladi Gaj	tehničko građevni kamen	5	E3
9.	Kutjevo	Čukur	tehničko građevni kamen	12,5	E3
10.		Vetovo	tehničko	69	E3

			građevni kamen		
11.	Lipik	Medinac, Jagma VI	kremeni pijesak	48	E3
12.		Šeovica	tehničko građevni kamen -	6	E3
13.		Bolnica	mineralne geotermalne vode i	-	E2
14.		Korita	mineralne geotermalne vode i	-	E2
15.		Janja Lipa	zemni plin	380 (dio na području P-S županije)	E1
16.		Kozarice	nafta i plin	197 (dio na području P-S županije)	E1
17.	Pakrac	Rašaška II	tehničko građevni kamen -	5	E3
18.		Fukinac	tehničko građevni kamen -	2 (dio na području P-S županije)	E3
19.		Branešci	kremeni pijesak	83	E3
20.		Šumetlica	tehničko građevni kamen -	29	E3
21.		Novo Selo - Španovica	kremeni pijesak	33	E3
22.		Grđevac	arhitektonsko-građevni kamen	5	E3
23.		Bolnica	mineralne geotermalne vode i	-	E2
24.	Pleternica	Klašnice	tehničko građevni kamen -	9,5	E3
25.		Pačić	tehničko građevni kamen -	5	E3
26.		Mirkovica, Sulkovci	tehničko građevni kamen -	15	E3
27.	Pleternica / Požega	Jegerova livada	tehničko građevni kamen -	17	E3
28.	Velika	Poljanska	tuf	15	E3
29.		Pliš - Mališćak	tehničko građevni kamen -	35	E3
30.		Dubočanka	mineralne geotermalne vode i	-	E2

Izvor: Izmjene i dopune Prostornog plana Požeško-slavonske županije, 2011. 4/11) i 2015. (4/15).

Od navedenih potencijalnih eksploatacijskih polja na području Požeško-slavonske županije, moguće je izdvojiti zbog velike zainteresiranosti:

- na području grada Lipika - ponovno aktiviranje istražnog prostora mineralnih sirovina (tehnički građevni kamen – amfibolit i granit) "Šeovica" (napušteni kamenolom – planiran za sanaciju),
- na području općine Čaglin – ponovno aktiviranje nekadašnjeg istražnog prostora mineralnih sirovina (tehnički građevni kamen) "Duboka" kao i aktiviranje napuštenog eksploatacijskog polja istražnog prostora (tehnički građevni kamen) „Krdija - Gradac“.

Područje Županije se nalazi unutar istražnih prostora za istraživanje ugljikovodika i to većim dijelom unutar istražnog prostora „Požeška kotlina“. Važno je istaknuti i postojanje mineralnih i geotermalnih voda koje na području Požeško-slavonske županije imaju dugu tradiciju, kako u ljekovite i

balneološke svrhe (Lječilište - Lipik) tako i u rekreativne svrhe (Dubočanka - Velika), te u svrhu ljudske potrošnje i druge namjene (Studenac - Lipik).

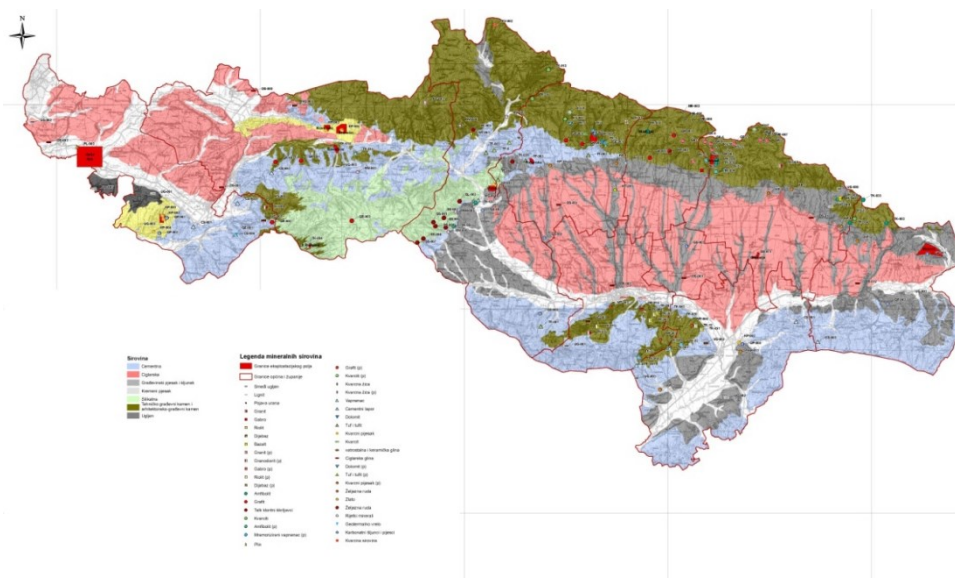
U budućem planskom razvoju moguće je vršiti istražne radove te, ukoliko se pokaže opravdanim, i planirati nove zdence i crpilišta za eksploataciju mineralne i termalne vode (npr. u krugu bolnice Pakrac i dr.).

Postojeća eksploatacijska polja moguće je koristiti uz uvjete propisane zakonom i prostorno planskom dokumentacijom, a dijelove i cjeline koji se napuštaju i zatvaraju potrebno je sanirati, revitalizirati ili prenamijeniti u skladu s izrađenom dokumentacijom na načelima zaštite okoliša.

Na prostoru predviđenom za istraživanje mineralnih sirovina planiraju se istražni radovi za sljedeće sirovine: cementna, ciglarska, građevinski pijesak i šljunak kremeniti pijesak, silikatna, tehničko-građevni i arhitektonsko-građevni kamen, ugljen.

Za područje Požeško-slavonske županije donesena je rudarsko – geološka studija pod nazivom „Studija potencijala i osnove gospodarenja mineralnim sirovinama na području Požeško-slavonske županije“, 2010. godine. Navedena Studija je u skladu sa Strategijom gospodarenja mineralnim sirovinama Republike Hrvatske. Izradom Studije je provedena inventarizacija ležišta i eksploatacijskih polja mineralnih sirovina te su utvrđene površine na kojima postoji potencijalnost za istraživanje ili eksploataciju pojedinih prirodnih mineralnih resursa, uvažavajući ograničenja, kao što su Park prirode Papuk, zaštita arheoloških prostora, vodozaštitna područja, vrijedna agrarna tla, zaštićene šume i dr.

Slika 7. Položaj mineralnih sirovina na području PSŽ

Izvor: „Studija potencijala i osnove gospodarenja mineralnim sirovinama na području Požeško-slavonske županije“, (Hrvatski geološki institut, Zavod za mineralne sirovine, Zagreb, 2009.).

Prema navedenoj Studiji „Geološka“ („nulta“) ili ukupna potencijalnost utvrđena je za cementne sirovine, ciglarsku (opekarsku) sirovinu, građevne šljunke i pijeske, kremene pijeske, silikatnu sirovinu, tehničko-građevni kamen i ugljen.

Porastom broja stanovnika, migracijom ljudi i približavanjem stanovništva u gradove i njihovu okolicu smanjuje se potencijalnost rudonosnih zona u takvima područjima. Rastućom izgradnjom poslovnih, gospodarskih i stambenih cjelina, nekada udaljeni kamenolomi i šljunčare sada su okruženi naseljima. Površine koje po vrstama mineralne sirovine u gradovima i općinama Županije zauzimaju potencijalne mineralne sirovine iznosi 1.592,38 km² tzv. „nulte“ ili „geološke“ potencijalnosti, odnosno prostiranje geoloških formacija nosilaca pojedinih sirovina na prostoru Županije i njihovi udjeli na prostoru jedinica lokalne samouprave. Nakon primjene svih ograničenja i uvjetnih ograničenja u prostoru koje se odnose na mineralne sirovine, prostor, koji se može smatrati potencijalnim za istraživanje i eventualnu eksploataciju mineralnih sirovina, iznosi 578,35 km² ili 36,32% potencijalnog prostora Županije. Najveći udio otpada na prostor koji ima potencijal za ciglarsku glinu (115,96 km²), tehničko-građevni kamen i arhitektonsko-građevni kamen (88,34 km²), građevinski pijesak i šljunak (71,8 km²), te silikatnu sirovinu (71,03 km²). Najveći dio uvjetno potencijalnog prostora pripada tehničko-građevnom kamenu i

arhitektonsko-građevnom kamenu (99,32 km²), građevnom pijesku i šljunku (26,33 km²), cementnoj (19,6 km²) te ciglarskoj (13,48 km²) sirovini.

Sva navedena nalazišta imaju velik potencijal u privlačenju potencijalnih investitora koji žele razvijati pojedinu proizvodnu djelatnost vezanu uz mineralne sirovine. Trenutno postoji interes za pijesak u postupku proizvodnje stakla, a isto tako za daljnji razvoj cestogradnje i građevinarstva postoji interes za tehničko-građevinskim kamenom.

Važno je istaknuti da svako eksploatacijsko polje mora imati definirane mjere zaštite te postupak sanacije u tijeku eksploatacije polja i po njegovom zatvaranju, a sanacija devastiranog područja istraživanja i iskorištavanja mineralnih sirovina mora, temeljem Zakona, biti sastavni dio projektnog rješenja na osnovu kojeg je dodijeljena rudarska koncesija za izvođenje rudarskih radova te utvrđena lokacijskom dozvolom, odnosno Studijom o utjecaju na okoliš.

1.1.8.1. Eksploatacija mineralno - termalnih voda

Područje Hrvatske, naročito njem sjeverozapadni dio, obiluje izvorima geotermalne vode, dok mineralnih i termomineralnih izvora ima manje. Termalne i mineralne vode SZ Hrvatske vezane su uz određene tektonske i litostratigrafske uvijete koji moraju postojati da bi ona izbila na površinu ili da bi je se našlo u podzemlju. Termalni izvori uvijek se pojavljuju u određenim propusnim stijenama, a najčešći vodonosnici u Hrvatskoj su zdrobljeni trijaski dolomiti te vapnenci i breče.

Geotermalne vode su sve vode čija je temperatura tijekom cijele godine veća od srednje godišnje temperature zraka u području na kojem se nalazi izvor. Ove vode koristile su se na području Hrvatske još u rimsko doba o čemu svjedoče arheološki ostaci termi na područjima uz izvore geotermalnih voda. Stupanj korištenja geotermalnih voda bio je promjenjiv tijekom povijesti kako radi pronalaska novih kapaciteta tako i zbog promjena korisnika odnosno vlasnika tog resursa. Na pojedinim lokacijama geotermalna voda se dobiva iz plitkih bušotina i kaptaža, dok su stari izvori zapušteni ili ostali bez vode. Izvori geotermalne vode razlikuju se međusobno po temperaturi vode, vodonosniku i načinu korištenja. Izvori geotermalne vode u Panonskom dijelu Hrvatske znatno su brojniji od onih u Dinarskom dijelu. Prirodnim mineralnim vodama nazivamo vode koje sadrže više od 1 grama sastojaka u jednoj litri vode ili pak veće količine sastojaka koji se redovito ne nalaze u podzemnim, izvornim ili površinskim vodama ili su u njima prisutni samo u neznatnim tragovima.

Nakon rimskog doba kada su se u kupalištima odmarali, liječili i oporavljali rimski vojnici, bogataši i običan puk, u srednjem vijeku se mineralne vode slabije koriste. Mineralne vode povoljno djeluju na očuvanje i unaprjeđenje zdravlja, poboljšanje kvalitete života te sprječavanje, liječenje, oporavak i rehabilitaciju različitih bolesti. Prema glavnim karakteristikama prirodni se ljekoviti činitelji dijele u klimatske, morske i topličke (balneološke). Geotermalne vode su jedan od prirodnih izvora topline, ali su se kao i mineralne vode u Hrvatskoj najčešće koristile za kupanje i ponegdje za piće.

Prema zadnjim istraživanjima o korištenju geotermalnih voda u Hrvatskoj utvrđeno je slijedeće stanje: od 32 izvora geotermalne vode na teritoriju Hrvatske; 10 je izvora subtermalne, 8 hipotermalne, 7 homeotermalne i 7 hipertermalne vode. Geotermalna voda iz izvora najviše se koristi za rekreaciju – na 13 lokacija, na 8 lokacija koristi se u terapijske svrhe, za zagrijavanje vode na 5, a zagrijavanje prostorija na 6 lokacija. Na 3 lokacije voda se utiskuje direktno u sistem cjevovoda i koristi kao sanitarna voda. Za uzgoj riba voda se koristi na dvije, a na jednoj lokaciji se njome pune boce te se prodaje kao mineralna voda. Geotermalna voda sa 14 lokacija se ne koristi.

Od 58 bušotina koje su u panonskom prostoru Hrvatske 11 ih je nabušilo hipotermalnu vodu, 3 homeotermalnu, a 44 hipertermalnu vodu. Za rekreaciju se koristi geotermalna voda iz 11 bušotina, a iz 5 bušotina koristi se i za terapiju. Za zagrijavanje prostorija i vode koristi se voda iz 8 bušotina, a iz čak 43 bušotine geotermalna voda se ne koristi. subtermalne, 8 hipotermalne, 7 homeotermalne i 7 hipertermalne vode.

U posebne vodne resurse na području Požeško-slavonske županije spadaju mineralno-termalne vode na području grada Lipika i općine Velika. Na području grada Lipika nalazi se crpilište mineralne i termalne vode "Kukunjevac", locirano u nizinskim dijelovima naselja Kukunjevac, Jagma i Dobrovac. Crpilište obuhvaća 4 izvedena zdenca (ZL-1, ZL-2, ZK-3 i ZK-5) i 5 zdenaca u fazi izgradnje (BJ-1, BJ-2, ZK-4, ZK-5a i ZK-7). Zdenci su cjevovodima spojeni na centralnu crpnu stanicu iz koje se magistralnim cjevovodom voda sprovodi do tvornice "Studenac" u Lipiku koja je koristi za proizvodnju proizvoda na bazi vode (mineralne i izvorske vode, kao i bezalkoholnih napitaka).

Istovremeno, crpilište mineralne i termalne vode nalazi se i u sklopu turističko – lječilišne zone u centru grada Lipika, a voda se koristi za potrebe zdravstveno lječilišnog kompleksa "Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Lipik" te za potrebe tvornice "Studenac".

U zonama postojećih i budućih crpilišta moguće je planirati one radove, zahvate i građevine koje su u funkciji eksploatacije i transporta mineralnih i termalnih voda, na način da izvođenje i korištenje istih ne djeluje štetno na kapacitete i prirodnu kvalitete zahvaćanih voda.

Na području općine Velika u kojoj se nalaze kupališta s otvorenim bazenima, nisu definirane granice polja geotermalne vode, ali se korištenje iste planira i u budućnosti. Štoviše, planira se širenje ugostiteljsko-turističko-rekreacijske ponude na ovom prostoru.

U Lipiku i Velikoj moguće je vršiti istražne radove te, ako se pokaže opravdanim, i planirati nove zdence i crpilišta za eksploataciju mineralne i termalne vode, ali na način da izvođenje i korištenje istih ne djeluje štetno na kapacitet i prirodnu kvalitetu zahvaćenih voda, a u skladu sa zakonom i Odlukama o vodozaštitnim područjima/zonama sanitarne zaštite. Sva nova izvorišta i crpilišta, kao i postojeća za koja to još nije učinjeno, moraju biti zaštićena sukladno posebnim propisima te se za njih moraju odrediti zone sanitarne zaštite.

Radi osiguranja budućnosti primjene mineralnih voda u Hrvatskoj potrebno je sljedeće:

- zaštititi nalazišta i mjesta primjene mineralnih voda
- redovito ispitivati sastav mineralnih voda
- istraživati i ocijeniti povoljne učinke mineralnih voda na zdravi i bolesni organizam,
- potaknuti i usmjeriti izgradnju lječilišnih i zdravstveno-turističkih objekata u blizini nalazišta mineralnih voda,
- koristiti mineralne vode i medicini, zdravstvenom i lječilišnom turizmu te prehrambenoj, farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji.

Za racionalno gospodarenje geotermalnim i mineralnim vodama u Hrvatskoj, a onda i u Požeško-slavonskoj županiji potrebno je osigurati jedinstven sustav gospodarenja, nadzora korištenja i zaštite tih voda.

1.1.8.2. Minski sumnjiva područja

Na području Požeško-slavonske županije još je uvijek oko 23,20 km² minski sumnjivih površina koje je potrebno pretražiti odnosno razminirati. Minski sumnjiva područja nalaze se u 2 od ukupno 10 jedinica lokalne samouprave Požeško-slavonske županije. Najveći dio nerazminiranih površina odnosi se na Grad Pakrac 88,06% ili 20,43 km² dok je na području Grada Lipika još 11,94% ili 2,77 km² minski sumnjivih površina. Općine Velika i Brestovac više nemaju minski sumnjivih površina.

Planom razminiranja za 2015. god. potporom iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) razminirati će se 3,73 km² poljoprivrednog zemljišta što predstavlja oko 11,9 % ukupno preostalog minski sumnjivog prostora. Ostali minski sumnjivi prostor Požeško-slavonske županije koji u naravi uglavnom predstavlja šumsko područje. Plan je da će to područje biti očišćeno od mina u naredne dvije godine. Suradnja sa Hrvatskim centrom za razminiranje je na visokoj razini u kontinuiranom rješavanju zahtjeva stranaka o stanju miniranosti pojedinog područja (okućnice, poljoprivredne površine, lovišta). Minski sumnjive površine označene su tablama upozorenja na minsku opasnost koje se kontinuirano nadziru, te u slučaju njihovog nestanka ponovo postavljaju.

1.2. DRUŠTVO

1.2.1. Stanovništvo i ljudski resursi

1.2.1.1. Broj stanovnika

Između dva posljednja popisa stanovništva Hrvatska se smanjila za 3,4%. Pri tom se stanovništvo Kontinentalne Hrvatske smanjilo za 4,6%, a Jadranske Hrvatske za 1,1%. Državni zavod za statistiku procjenjuje daljnji pad stanovništva.

Tablica 7. *Stanovništvo u RH, u statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3u popisnim godinama*

	1991.	2001.	2011.
KONTINENTALNA HRVATSKA	3.204.052	3.010.452	2.872.954
Zagrebačka	282.989	309.696	317.606
Krapinsko-zagorska	148.779	142.432	132.892
Sisačko-moslavačka	251.332	185.387	172.439
Karlovačka	184.577	141.787	128.899
Varaždinska	187.853	184.769	175.951
Koprivničko-križevačka	129.397	124.467	115.584
Bjelovarsko-bilogorska	144.042	133.084	119.764
Virovitičko-podravsko	104.625	93.389	84.836
Požeško-slavonska	99.334	85.831	78.034
Brodsko-posavska	174.998	176.765	158.575
Osječko-baranjska	367.193	330.506	305.032
Vukovarsko-srijemska	231.241	204.768	179.521
Međimurska	119.866	118.426	113.804
Grad Zagreb	777.826	779.145	790.017
JADRANSKA HRVATSKA	1.580.213	1.427.008	1.411.935
Primorsko-goranska	323.130	305.505	296.195
Ličko-senjska	85.135	53.677	50.927
Zadarska	214.777	162.045	170.017
Šibensko-kninska	152.477	112.891	109.375
Splitsko-dalmatinska	474.019	463.676	454.798
Istarska	204.346	206.344	208.055
Dubrovačko-neretvanska	126.329	122.870	122.568
REPUBLIKA HRVATSKA	4.784.265	4.437.460	4.284.889

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2011.

Prema popisu stanovništva, kućanstava i stanova 2011. god, na prostoru Požeško-slavonska županije živjelo je 78.034 stanovnika. Uspoređujući podatke s prethodnim Popisom iz 2001.godine proizlazi pad broja stanovnika u Požeško-slavonskoj županiji za 7.797 osoba s indeksom od 90,92 te se i dalje nastavlja negativni trend – pad broja stanovnika na ovom prostoru, negativan prirodni priraštaj kao i negativan migracijski saldo. Na razini županije pad ukupnog broja stanovnika za cca 10% između dva popisa stanovništva prijetnja je i ključna slabost za razvoj osobito ruralnih područja . U tim područjima potrebno je dodatno stvoriti pogodnu klimu za život mladih ljudi.

U svim gradovima i općinama zabilježen je pad broja stanovnika, najviše u gradu Požegi i to 1.953 stanovnika, a slijedi ga grad Pleternica s 1.560 stanovnika. Od općina na području Požeško-slavonske županije najviše se dogodio pad u općini Čaglin, 663 stanovnika, a najmanje u općini Velika, 281 stanovnik.

Prema zadnjem popisu stanovništva i dalje najveći broj stanovnika broji grad Požega s 26.248 stanovnika, slijede grad Pleternica s 11.323 stanovnika i grad Pakrac s 8.460 stanovnika. Od općina na području Požeško-slavonske županije, općina Velika broji najviše stanovnika, s 5.607 stanovnika, prema popisu iz 2011. godine. Najmanji broj stanovnika ima općina Čaglin; svega 2.723 stanovnika.

U 2016. nastavlja se kontinuirano starenje stanovništva. Prosječna starost ukupnog stanovništva Republike Hrvatske iznosila je 42,8 godina (muškarci 41,0; žene 44,5), što ga svrstava među najstarije nacije Europe. Procesu starenja uvelike pridonosi višegodišnje opadanje udjela mladog stanovništva (0 – 19 godina) u ukupnom stanovništvu. Spomenuti udio na razini države u 2016. iznosio je 20,1%, dok je na razini županija najmanji u Primorsko-goranskoj županiji, 16,8%, a najveći u Brodsko-posavskoj županiji, 22,3%.

U Republici Hrvatskoj 51% stanovništva živi u samo pet županija, najviše u Gradu Zagrebu, 802 338 ili 19,2%, i Splitsko-dalmatinskoj županiji, 452 035 ili 10,8%, dok najmanje stanovnika imaju Požeško-slavonska županija, 71 920 ili 1,7%, i Ličko-senjska županija, 46 888 ili 1,1%.

Na posljednji dan prošle godine taj broj iznosio je iznosio 4.105.493, što je 48.720 stanovnika manje nego 2016. godine.

Prirodni prirast bio je negativan i iznosio je -16.921, rođeno je 36.556 osoba, a umrlo je 53.477 osoba

Inače, od 2011. godine u Hrvatskoj je prema podacima DZS-a manje 170.491 stanovnika, a od ulaska u Europsku uniju iz Hrvatske je otišlo gotovo 150 tisuća stanovnika.

Broj stanovnika prema podacima od 2011. godine u prosjeku je pao za 15-ak tisuća, a tijekom 2016. i 2017. godine ta se brojka povećala. U 2016. broj stanovnika tako se smanjio za 36.456, a sljedeću godinu za već spomenutih 48.720 stanovnika.

Tablica 8. Procjena ukupnog stanovništva Republike Hrvatske po županijama sredinom godine od 2012. do 2016.

Županija	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	County of
Republika Hrvatska	4 267 558	4 255 689	4 238 389	4 203 604	4 174 349	Republic of Croatia
Zagrebačka	318 235	318 837	318 453	316 506	314 549	Zagreb
Krapinsko-zagorska	131 734	130 895	129 967	128 905	127 748	Krapina-Zagorje
Sisačko-moslavačka	169 379	167 036	163 975	160 292	157 204	Sisak-Moslavina
Karlovačka	126 997	125 688	124 127	121 840	120 321	Karlovac
Varaždinska	175 150	174 434	173 454	171 879	170 563	Varaždin
Koprivničko-križevačka	114 846	114 346	113 688	112 357	110 976	Koprivnica-Križevci
Bjelovarsko-bilogorska	118 083	116 959	115 536	113 746	111 867	Bjelovar-Bilogora
Primorsko-goranska	295 300	294 705	293 811	291 654	289 479	Primorje-Gorski kotar
Ličko-senjska	49 942	49 364	48 670	47 634	46 888	Lika-Senj
Virovitičko-podravska	83 820	83 029	82 162	80 610	79 111	Virovitica-Podravina
Požeško-slavonska	76 651	75 801	74 991	73 473	71 920	Požega-Slavonia
Brodsko-posavska	157 086	155 956	154 082	151 012	148 373	Slavonski Brod-Posavina
Zadarska	170 955	171 594	171 462	170 168	169 581	Zadar
Osječko-baranjska	302 751	300 950	298 272	294 233	290 412	Osijek-Baranja
Šibensko-kninska	107 595	106 540	105 532	104 315	103 021	Šibenik-Knin
Vukovarsko-srijemska	177 583	175 932	173 441	169 224	165 799	Vukovar-Sirmium
Splitsko-dalmatinska	454 777	454 711	454 627	453 155	452 035	Split-Dalmatia
Istarska	207 719	207 793	208 201	208 180	208 105	Istria
Dubrovačko-neretvanska	122 337	122 197	122 355	122 280	121 970	Dubrovnik-Neretva
Međimurska	113 561	113 417	113 159	112 576	112 089	Međimurje
Grad Zagreb	793 057	795 505	798 424	799 565	802 338	City of Zagreb

Izvor :DZS, 2017.godina

1.2.1.2. Gustoća naseljenosti

Područje Požeško-slavonske županije obuhvaća površinu od 1.815,23 km² s prosječnom gustoćom naseljenosti od 42,99 stanovnika/km² te se ubraja u skupinu rijetko naseljenih županija Republike Hrvatske. Cijeli prostor nejednako je naseljen od vrlo gusto naseljenog područja do vrlo rijetko naseljenog područja Županije.

Tablica 9. Pregled gradova i općina u PSŽ

	Jedinica lokalne samouprave	Površina km ²	%	Broj stanovnika 2001. g.	Gustoća naseljenosti st/km ²	Broj stanovnika 2011. g.	Gustoća naseljenosti st/km ²
Grad	Požega	133,91	7,38	28.201	210,60	26.248	196,01
	Lipik	208,54	11,49	6.674	32,00	6.170	29,57
	Pakrac	358,08	19,73	8.855	24,73	8.460	23,63
	Pleternica	198,13	10,91	12.883	65,02	11.323	57,15
	Kutjevo	173,61	9,56	7.472	43,04	6.247	35,98
Općina	Brestovac	279,24	15,38	4.028	14,42	3.726	13,34
	Čaglin	179,6	9,89	3.386	18,85	2.723	15,16
	Jakšić	43,75	2,41	4.437	101,42	4.058	92,75
	Kaptol	85,49	4,71	4.007	46,87	3.472	40,61
	Velika	154,88	8,53	5.888	38,02	5.607	36,20
	UKUPNO:	1815,23	100,00	85.831	47,28	78.034	42,99

Izvor: DZS Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

Grad Požega ima najveću gustoću naseljenosti koja iznosi 196,01 st/km² slijedi ga općina Jakšić s 92,75 st/km², grad Pleternica s 57,15 st/km², te općina Kaptol s 40,61 st/km². Svi ostali gradovi i općine imaju gustoću naseljenosti manju od 40 stanovnika na km². Najmanju gustoću stanovnika na području Županije ima općina Brestovac s 13,34 st/km². Analiza prirodnog prirasta u razdoblju 2001. do 2011. godine ima negativan trend što znači da je više ljudi umrlo nego što se rodilo odnosno je ukupno 2.349 osoba više umrlo nego je rođenih. Bolji pokazatelj reprodukcije je vitalni indeks (relativni odnos broja rođenih i umrlih osoba). Na razini Požeško-slavonske županije on iznosi 66,1 i po vrijednosti nalazio se na 14 mjestu u Republici Hrvatskoj te se ubraja u županije s nižom vrijednosti vitalnog indeksa.

Godine 2011. gustoća stanovništva u Hrvatskoj iznosila je 75,7 st/km² što je 65 posto od prosjeka EU-28. Sedam zemalja EU ima nižu gustoću naseljenosti od Hrvatske (Finska, Švedska, Latvija, Litva, Irska, Estonija, Bugarska). Gustoća naseljenosti Kontinentalne Hrvatske je 90,1 st/km², a Jadranske Hrvatske 57,2 st/km². Manja gustoća naseljenosti od one u Požeško-slavonskoj županiji je u Ličko-senjskoj (9,5 st/km²), Karlovačkoj (35,6 st/km²), Sisačko-moslavačkoj (38,6 st/km²) te Virovitičko-podravskoj (41,9 st/km²).

Stanovništvo Hrvatske stari. Godine 2001. prosječna je starost iznosila 39,3 godine, a 2011. godine iznosila je 41,7 godina. Prosječna starost povećala se u svim županijama, a najveća je u Ličko-senjskoj (45,3), Šibensko-kninska (44,1) i Primorsko-goranska (43,9). Najmlađe je stanovništvo u Međimurskoj (40), Brodsko-posavskoj (40,6) i Splitsko-dalmatinskoj (40,8), dok je u našoj županiji prosječna starost 40,9 godina.

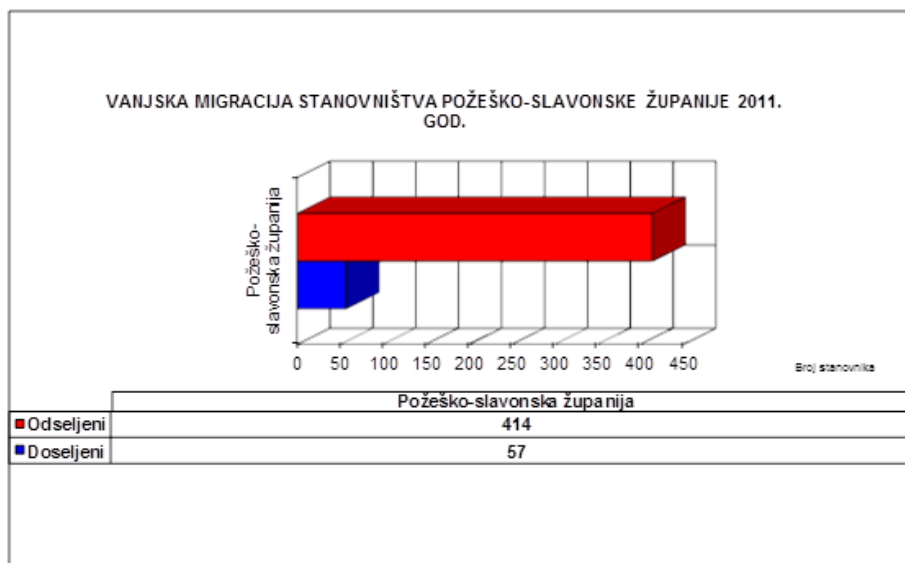
1.2.1.3. Migracije stanovništva

Prostorna pokretljivost stanovništva – vanjska migracija prema podacima iz 2011. godine pokazuje negativan migracijski saldo Požeško-slavonske županije od -357 osoba, što znači da se više osoba iselilo iz Požeško-slavonske županije nego što se doselili iz inozemstva u Požeško-slavonsku županiju. Požeško-slavonska županija se ubraja u županije s negativnim migracijskim saldonom na nivou Države.

Saldo migracije stanovništva Hrvatske s inozemstvom negativan je u cijelome promatranom razdoblju, od 2011. do danas, te je u 2017. iznosio oko 32 tisuće (točnije, 31.799). Dodamo li tomu približno 17 tisuća manje rođenih nego umrlih, nameće se zaključak da je naša zemlja prošle godine samo prema službenim podacima izgubila oko 49 tisuća stanovnika, a kada bi se tome pribrojili i oni neslužbeni, koji bi uključili i one koji su otišli u inozemstvo, ali se ovdje još nisu odjavili, jasno je kako bi taj broj lako prešao i 50 tisuća godišnje.

U navedenom razdoblju najviše se stanovnika Republike Hrvatske odselilo u Njemačku, Austriju, Irsku, Italiju, Švedsku i Norvešku. U 2016. godini najvišu stopu emigracije (odseljeni na 1000 stanovnika), imale su upravo dvije slavonske županije - Požeško-slavonska (17,2) i Vukovarsko-srijemska (16,7), a najnižu Krapinsko-zagorska županija (4,9). (Izvor. demograf Dražen Živić)

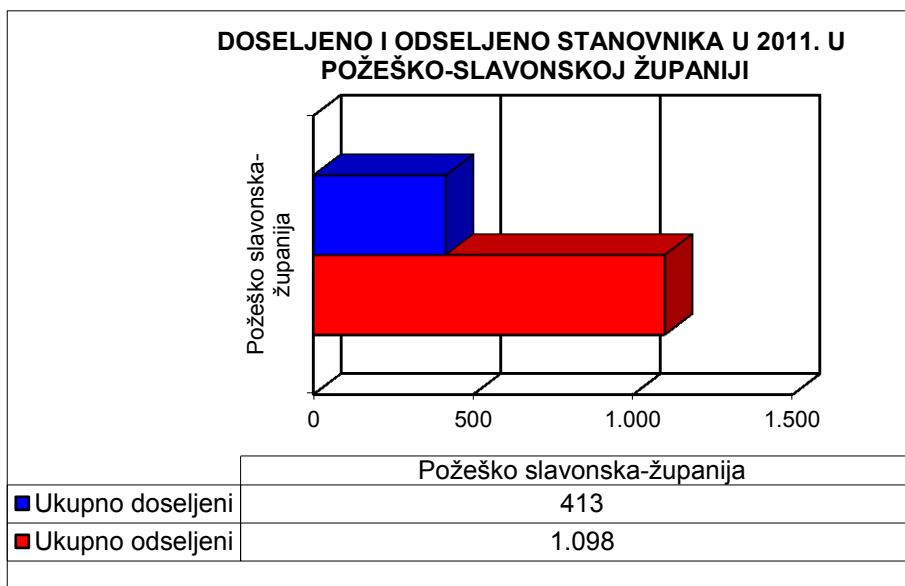
Slika 8. Vanjska migracija stanovništva Požeško-slavonske županije 2011. godine

Izvor: DZS Migracija stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2011. god., Priopćenje 7.1.2., Zagreb 2012. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

Unutarnja migracija na međužupanijskoj razini i dalje nastavlja negativan migracijski saldo -328 osoba se odselilo na područje drugih županija u Republici Hrvatskoj. Ukupni migracijski saldo za Požeško-slavonsku županiju je negativan i iznosi 685 osoba to znači da se više osoba iselilo s područja Požeško-slavonske županije nego se doselilo na isto područje.

Slika 9. Doseljeno i odseljeno stanovništvo u 2011. U PSŽ

Izvor: DZS Migracija stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2011. god., Priopćenje 7.1.2., Zagreb 2012. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

1.2.1.4. Struktura stanovništva po spolu i dobi

Odnosi spolno-dobne strukture stanovništva pokazuje temelj iz kojeg se očitavaju reproduktivni, radni, starosni i drugi pokazatelji populacije. Od ukupno 78.034 stanovnika na području Županije u 2011. godini više je žena 40.187 (51,50 %) od muškaraca 37.847 (48,50 %), slično kao na državnoj razini. Jednako tako, i u općinama i gradovima Požeško-slavonske županije više je žena nego muškaraca.

Promatrano kroz velike dobne skupine (0-19, 20-59 i više od 60 godina), primjećuje se malo veći broj muškaraca u mladom stanovništvu kao i u zreлом stanovništvu, a u starom stanovništvu na razini

Županije prevladava žensko stanovništvo u odnosu (60,46% žena, 39,54% muškaraca). Višak žena nad muškim stanovništvom tumačimo kao odraz cjelokupnih procesa i pojava u društvu koji više pogađaju muško nego žensko stanovništvo odnosno duži radni vijek, stres, rat itd.

Tablica 10. Dobna i spolna struktura stanovništva u PSŽ, 2001. i 2011. Godine

DOBNO SPOLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA PSŽ, 2001. I 2011. GODINE								
PSŽ	Stanovništvo 2001.				Stanovništvo 2011.			
Dobne skupine	Muško	Žensko	Muško %	Žensko %	Muško	Žensko	Muško %	Žensko %
0-4	2.833	2.632	3,30	3,07	2.080	1.856	2,67	2,38
5-9	2.948	2.833	3,43	3,30	2.063	1.942	2,64	2,49
10-14	2.901	2.819	3,38	3,28	2.677	2.524	3,43	3,23
15-19	3.097	2.974	3,61	3,46	2.755	2.675	3,53	3,43
20-24	2.914	2.801	3,40	3,26	2.591	2.434	3,32	3,12
25-29	2.699	2.683	3,14	3,13	2.596	2.389	3,33	3,06
30-34	2.888	2.713	3,36	3,16	2.410	2.256	3,09	2,89
35-39	3.137	2.856	3,65	3,33	2.391	2.348	3,06	3,01
40-44	3.114	2.905	3,63	3,38	2.575	2.458	3,30	3,15
45-49	3.036	2.883	3,54	3,36	2.838	2.715	3,64	3,48
50-54	2.474	2.479	2,88	2,89	2.895	2.749	3,71	3,52
55-59	1.897	2.296	2,21	2,68	2.692	2.702	3,45	3,46
60-64	2.251	2.880	2,62	3,36	2.081	2.342	2,67	3,00
65-69	2.245	2.958	2,62	3,45	1.517	2.087	1,94	2,67
70-74	1.580	2.452	1,84	2,86	1.623	2.463	2,08	3,16
75-79	769	1.865	0,90	2,17	1.224	2.145	1,57	2,75
80-84	292	702	0,34	0,82	623	1.354	0,80	1,74
85-89	139	381	0,16	0,44	172	616	0,22	0,79
90-94	29	111	0,03	0,13	37	110	0,05	0,14
95 i više	1	16	0,001	0,02	7	22	0,009	0,03
UKUPNO	41.398	44.433	48,23	51,74	37.847	40.187	48,50	51,50

Izvor: DZS 2001. i 2011. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

Dobna struktura stanovništva je jedan od najvažnijih pokazatelja vitalnosti i potencijala stanovništva. Dobna struktura je malo povoljnija nego na razini RH, stanovništvo je već pri popisu 2001. god. bilo staro (indeks starenja iznosio je za RH 90,7 a u Požeško-slavonskoj 81,05). Prema popisu stanovništva 2011. godine indeks starenja iznosi za RH 115, a za PSŽ 99,2. Naime, proces starenja stanovništva obilježava opadanje udjela mlađeg stanovništva u ukupnom stanovništvu Županije. Prosječna dob stanovništva Požeško-slavonske županije je 40,9 godina, a Republike Hrvatske 41,7 godina.

Tablica 11. Dobna struktura stanovništva RH i PSŽ

DOBNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA REPUBLIKE HRVATSKE I POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE						
	Mlado stanovništvo (dobna skupina 0-19 g.)		Zrelo stanovništvo (dobna skupina 20-59 g.)		Staro stanovništvo (dobna skupina 60 i više godina)	
	2001.	2011.	2001.	2011.	2001.	2011.
Republika Hrvatska	1.053.240 ili 23,7%	896.605 ili 20,9%	2.409.359 ili 54,3%	2.356.911 ili 55,0%	955.556 ili 21,5%	1.031.373 ili 24,1%
Požeško-slavonska županija	23.037 ili 26,8%	18.572 ili 23,8%	43.775 ili 51,0%	41.039 ili 52,6%	18.671 ili 21,8%	18.423 ili 23,6%

Izvor: DZS, 2001. i 2011. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

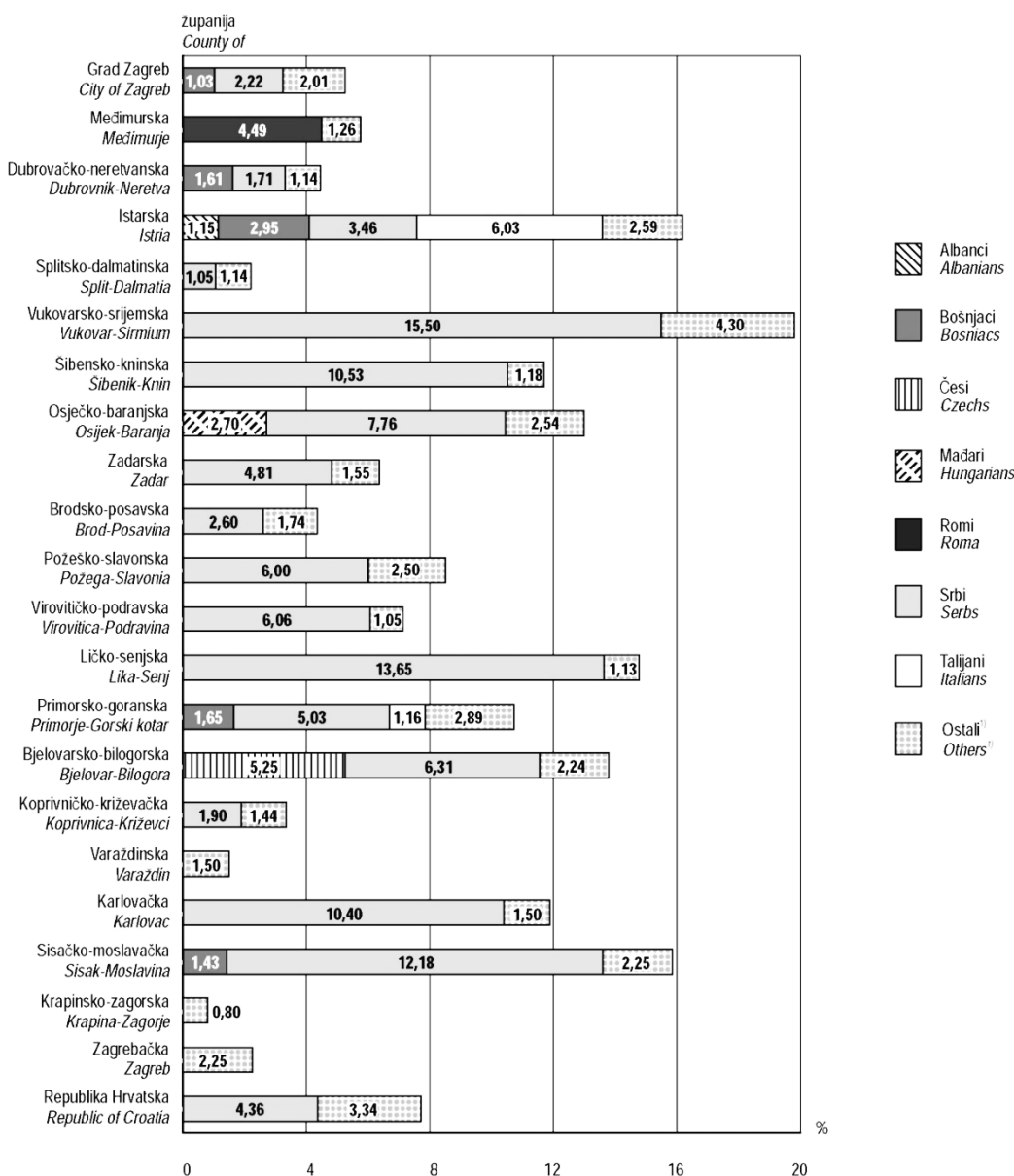
1.2.1.5. Udio nacionalnih manjina u Požeško-slavonskoj županiji

Požeško-slavonska županija je multi-etnička zajednica, koju čine pored domicilnog stanovništva, Hrvata, i razne nacionalne manjine .

Prema Popisu iz 2011.godine PSŽ imala je 7 505 stanovnika , koji su se izjasnili kao pripadnici nacionalnih manjina , što čini 9,6 % od ukupne populacije PSŽ. Najveći udio ima srpska nacionalna manjina od 6% . Među brojnim nacionalnim manjinama pored srpske su češka, talijanska ,albanska, mađarska i slovačka nacionalna manjina.

Harmonična kulturna raznolikost podržava društvenu koheziju i efektivnu društvenu aktivnost. Postojanje nacionalnih manjina uzrokuje jačanje tolerancije u društvu i omogućava prevladavanje društvenih posljedica rata, ali i obogaćuje kulturni i društveni život te omogućuje razvoj suvremenog društva na temelju multikulturalnosti

Slika 10. Udio nacionalnih manjina po županijama, Popis 2011

Izvor: Državni zavod za statistiku , Popis stanovništva 2011.

Slika 11. Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Popis 2011

	Ukupno Total	Hrvati Croats	Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj National minorities in Republic of Croatia												
			Albanci Albanians	Austrijanci Austrians	Bošnjaci Bosniacs	Bugari Bulgarians	Crnogorci Montenegrins	Česi Czechs	Mađari Hungarians	Makedonci Macedonians	Nijemci Germans	Poljaci Poles	Romi Roma	Rumunji Romanians	Rusi Russians
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Suhopolje	6 683	5 688	6	-	7	-	2	4	20	4	4	-	1	1	-
%	100,00	85,11	0,09	-	0,10	-	0,03	0,06	0,30	0,06	0,06	-	0,01	0,01	-
Spišić Bukovica	4 221	4 180	-	-	1	-	-	-	7	2	1	-	-	-	-
%	100,00	99,03	-	-	0,02	-	-	-	0,17	0,05	0,02	-	-	-	-
Voćin	2 382	2 147	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
%	100,00	90,13	0,17	-	0,17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,04
Zdenci	1 904	1 711	7	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
%	100,00	89,86	0,37	-	-	-	-	-	0,05	-	-	-	-	-	-
Požeško-slavonska županija County of Požega-Slavonia	78 034	70 529	196	2	48	3	14	649	164	55	43	9	13	4	7
%	100,00	90,38	0,25	0,00	0,06	0,00	0,02	0,83	0,21	0,07	0,06	0,01	0,02	0,01	0,01
Gradovi/ Towns															
Kutjevo	6 247	5 942	11	1	-	-	1	73	8	7	3	1	-	-	-
%	100,00	95,12	0,18	0,02	-	-	0,02	1,17	0,13	0,11	0,05	0,02	-	-	-
Lipik	6 170	4 657	10	-	10	3	-	181	69	-	6	-	3	2	-
%	100,00	75,48	0,16	-	0,16	0,05	-	2,93	1,12	-	0,10	-	0,05	0,03	-
Pakrac	8 460	6 168	33	-	6	-	1	267	45	4	11	1	-	1	4
%	100,00	72,91	0,39	-	0,07	-	0,01	3,16	0,53	0,05	0,13	0,01	-	0,01	0,05
Pleternica	11 323	11 056	22	-	2	-	-	6	1	6	4	2	-	-	-
%	100,00	97,64	0,19	-	0,02	-	-	0,05	0,01	0,05	0,04	0,02	-	-	-
Požega	26 248	24 474	100	-	20	-	9	40	28	25	12	3	9	-	2
%	100,00	93,24	0,38	-	0,08	-	0,03	0,15	0,11	0,10	0,05	0,01	0,03	-	0,01
Općine/ Municipalities															
Brestovac	3 726	3 387	1	1	-	-	1	3	1	1	3	-	-	-	-
%	100,00	90,90	0,03	0,03	-	-	0,03	0,08	0,03	0,03	0,08	-	-	-	-
Čaglin	2 723	2 336	-	-	8	-	-	-	7	10	1	-	1	-	1
%	100,00	85,79	-	-	0,29	-	-	-	0,26	0,37	0,04	-	0,04	-	0,04
Jaksić	4 058	3 798	-	-	1	-	1	11	3	2	1	-	-	-	-
%	100,00	93,59	-	-	0,02	-	0,02	0,27	0,07	0,05	0,02	-	-	-	-
Kaptol	3 472	3 376	11	-	-	-	1	64	1	-	1	-	-	-	-
%	100,00	97,24	0,32	-	-	-	0,03	1,84	0,03	-	0,03	-	-	-	-
Velika	5 607	5 335	8	-	1	-	-	4	1	-	1	2	-	1	-
%	100,00	95,15	0,14	-	0,02	-	-	0,07	0,02	-	0,02	0,04	-	0,02	-

	Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj National minorities in Republic of Croatia										Ostali Other	Regionalna pripadnost Regional affiliation	Izjasnili se u smislu vjerske pripadnosti Declared religion	Neraspo- redeno Not classified	Ne izjasnja- vaju se Not declared	Nepoznato Unknown
	Rusini Ruthenians	Slovaci Slovaks	Slovinci Slovenians	Srbi Serbs	Talijani Italians	Turci Turks	Ukrajinci Ukrainians	Vlasi Vlachs	Židovi Jews							
	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25						
Suhopolje	3	1	8	763	-	-	-	-	-	8	-	29	1	123	10	
%	0,04	0,01	0,12	11,42	-	-	-	-	-	0,12	-	0,43	0,01	1,84	0,15	
Spišić Bukovica	-	1	2	20	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	3	
%	-	0,02	0,05	0,47	-	-	-	-	-	0,02	-	0,02	-	0,05	0,07	
Voćin	-	-	-	211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	1	
%	-	-	-	8,86	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,59	0,04	
Zdenci	-	7	-	158	-	-	1	-	-	3	-	-	-	15	1	
%	-	0,37	-	8,30	-	-	0,05	-	-	0,16	-	-	-	0,79	0,05	
Požeško-slavonska županija County of Požega-Slavonia	9	95	35	4 680	592	-	15	-	1	61	26	225	5	444	110	
%	0,01	0,12	0,04	6,00	0,76	-	0,02	-	0,00	0,08	0,03	0,29	0,01	0,57	0,14	
Gradovi/ Towns																
Kutjevo	-	5	-	167	1	-	-	-	-	2	1	15	-	5	4	
%	-	0,08	-	2,67	0,02	-	-	-	-	0,03	0,02	0,24	-	0,08	0,06	
Lipik	-	53	1	860	176	-	7	-	-	4	-	28	1	78	21	
%	-	0,86	0,02	13,94	2,85	-	0,11	-	-	0,06	-	0,45	0,02	1,26	0,34	
Pakrac	-	4	7	1 340	403	-	5	-	-	13	1	28	-	95	23	
%	-	0,05	0,08	15,84	4,76	-	0,06	-	-	0,15	0,01	0,33	-	1,12	0,27	
Pleternica	-	4	4	161	-	-	-	-	-	7	-	11	2	23	12	
%	-	0,04	0,04	1,42	-	-	-	-	-	0,06	-	0,10	0,02	0,20	0,11	
Požega	8	9	17	1 222	9	-	3	-	-	21	19	44	2	146	26	
%	0,03	0,03	0,06	4,66	0,03	-	0,01	-	-	0,08	0,07	0,17	0,01	0,56	0,10	
Općine/ Municipalities																
Brestovac	-	-	-	277	3	-	-	-	-	1	2	28	-	16	1	
%	-	-	-	7,43	0,08	-	-	-	-	0,03	0,05	0,75	-	0,43	0,03	
Čaglin	-	2	-	261	-	-	-	-	-	7	-	31	-	51	6	
%	-	0,07	-	9,59	-	-	-	-	-	0,04	0,26	1,14	-	1,87	0,22	
Jaksić	-	18	1	164	-	-	-	-	-	1	-	39	-	16	2	
%	-	0,44	0,02	4,04	-	-	-	-	-	0,02	-	0,96	-	0,39	0,05	
Kaptol	1	-	1	8	-	-	-	-	-	1	-	1	-	3	3	
%	0,03	-	0,03	0,23	-	-	-	-	-	0,03	-	0,03	-	0,09	0,09	
Velika	-	-	4	220	-	-	-	-	-	4	3	-	-	11	12	
%	-	-	0,07	3,92	-	-	-	-	-	0,07	0,05	-	-	0,20	0,21	

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011.

1.2.1.6. Kućanstva

Prema prvim rezultatima Popisa 2011. u Požeško-slavonskoj županiji je bilo 27.029 kućanstava s prosječnim brojem članova od 2,89 članova. Usporedimo li podatke s prethodnim popisom iz 2001. godine smanjuje se broj kućanstava za 416 kućanstava kao i prosječnog broja članova kućanstava koji je 2001. god. iznosio 3,13 člana po kućanstvu.

Tablica 12. **Broj kućanstava i broj članova kućanstava 2001. i 2011. godine**

BROJ KUĆANSTAVA I PROSJEČAN BROJ ČLANOVA KUĆANSTAVA 2001. i 2011.god.						
JLS	Stanovnici 2001. god.	Broj kućanstava 2001. god.	Prosječan broj članova kućanstava 2001. god.	Stanovnici 2011. god.	Broj kućanstava 2011. god.	Prosječan broj članova kućanstava 2011.god.
Kutjevo	7.472	2.244	3,33	6.247	2.058	3,04
Lipik	6.674	2.448	2,73	6.170	2.383	2,59
Pakrac	8.855	3.448	2,27	8.460	3.434	2,46
Pleternica	12.883	3.776	3,41	11.323	3.608	3,14
Požega	28.201	9.107	3,10	26.248	9.322	2,84
Brestovac	4.028	1.302	3,09	3.726	1.390	2,68
Čaglin	3.386	1.049	3,23	2.723	873	3,12
Jakšić	4.437	1.276	3,48	4.058	1.245	3,26
Kaptol	4.007	1.111	3,61	3.472	1.019	3,41
Velika	5.888	1.684	3,50	5.607	1.697	3,30
PSŽ	85.831	27.445	3,13	78.034	27.029	2,89

Izvor: DZS 2001. i 2011. god., obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god.

Broj kućanstava na području Požeško-slavonske županije povećan je u 3 JLS, najviše u gradu Požega (+215), zatim općina Brestovac (+88) i općina Velika (+13). U ostalim 7 JLS zabilježen je pad broja kućanstava, a najviše u gradu Kutjevo (-186) i općini Čaglin (-176).

1.2.1.7. Stanovanje

Ukupan broj stanova u PSŽ prema zadnjem popisu je 35.042 što je povećanje za 3.855 stanova ili 12,4% u odnosu na 2001. godinu.

Broju stanova za stalno stanovanje bilježi povećanje za 3.714 stanova ili 12,1% istih takvih stanova u odnosu na broj stanova u 2001. godini.

Tablica 13. Pregled stanova u PSŽ 2001. i 2011. Godine

JLS	S T A N O V I						
	Ukupan broj stanova			Stanovi za stalno stanovanje			
	2001.	2011.	Pad/ porast	2001.	% od ukupno stanova	2011.	% od ukupno stanova
Kutjevo	2.545	2.592	47	2.528	99,33	2.559	98,73
Lipik	3.111	3.804	693	3.015	96,91	3.789	99,61
Pakrac	4.002	5.084	1.082	3.940	98,45	4.987	98,09
Pleternica	4.098	4.329	231	4.085	99,68	4.277	98,90
Požega	10.016	11.002	986	9.924	99,08	10.867	98,77
Brestovac	1.482	1.962	480	1.412	95,28	1.915	97,60
Čaglin	1.500	1.490	-10	1.470	98,0	1.391	93,35
Jakšić	1.312	1.422	110	1.309	99,77	1.408	99,02
Kaptol	1.210	1.210	0	1.175	97,11	1.188	98,18
Velika	1.911	2.147	236	1.825	95,5	2.016	93,90
PSŽ	31.187	35.042	3.855	30.683	98,38	34.397	98,16

Izvor: DZS 2001. i 2011. god., Obrada: Zavod za prostorno uređenje PSŽ 2013. god

Između popisa 2001. i 2011. godine najveći porast ukupnog broja stanova na području Požeško-slavonske županije je u gradu Pakrac (1.082), a jedini pad ukupnog broja stanova je u općini Čaglin (-10). Najveći udio stanova za stalno stanovanje imao je grad Lipik (99,61), a najmanji udio ponovo općina Čaglin (93,35).

Zaključci-stanovništvo i ljudski resursi

Prema podacima zadnjih popisa stanovništva 2001. i 2011. godine stanovništvo Požeško-slavonske županije stari. Udio od 26,8% mladog stanovništva u 2001. god. pada na 23,8% u 2011. godini. Staro stanovništvo (dobna skupina 60 i više godina) u 2001.godini sa 21,8% poraslo je na 23,6% u 2011.godini.

Migracije stanovništva za 2011.godinu su također negativne:

- tuzemne: - 328 osoba se iselilo u inozemstvo
- inozemne:- 357 osoba se iselilo u druge županije

Stanovništvo i ljudski resursi	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – smanjenje broja stanovnika – starenje stanovništva – smanjen broj stanovništva u dobi od 0-19 godina i rast stanovništva u dobi od 65 god. naviše – odlazak radno sposobnih stanovnika van županije 	<ul style="list-style-type: none"> – promicati pronatalitetne politike – stvarati gospodarske aktivnosti koje dovode do zapošljavanja radno sposobne populacije – zaustaviti iseljavanje aktivnim zapošljavanjem – povećati standard obitelji aktivnim zapošljavanjem

1.2.2. Zdravstvo i socijalna skrb

1.2.2.1. Zdravstvo

Za adekvatan razvoj ljudskih resursa, vrlo je bitan primjeren zdravstveni sustav. Na razini Republike Hrvatske na 1.000 stanovnika dolaze četiri doktora medicine, zubna terapeuta i farmaceuta, a u Požeško-slavonskoj županiji tri, što predstavlja ispodprosječnu vrijednost.

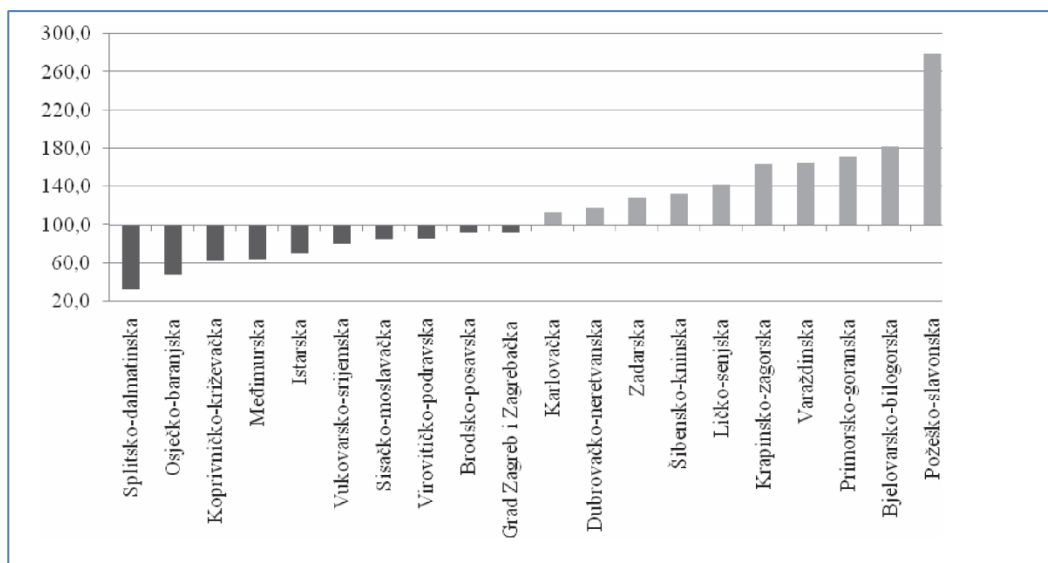
Požeško-slavonska županija osnivač je:

- Opće županijske bolnice Požega,
- Opće županijske bolnice Pakrac i bolnice hrvatskih veterana, koja ponovno posluje kao samostalna ustanova od 01. siječnja 2018. godine,
- Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju Lipik,
- Doma zdravlja Požeško-slavonske županije,
- Zavoda za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije,
- Zavoda za hitnu medicinu Požeško-slavonske županije (započeo s radom od 1.listopada 2011. godine)
- Ljekarne Požega.

Na području Požeško-slavonske županije, djeluje i 8 ljekarničkih ustanova te 1 privatna ljekarna, a na istima Požeško-slavonska županija nema osnivačka prava. U Hrvatskoj na 100.000 stanovnika u 2012. godini dolazi 1,4 bolnice. U gustoći bolnica po županijama vidljiva su značajna odstupanja. Najmanja gustoća zabilježena je u Splitsko-dalmatinskoj županiji, koja ima 0,4 bolnice na 100.000 stanovnika. Zatim slijedi Osječko-baranjska, Koprivničko-križevačka, Međimurska i Istarska županija koje također imaju manje od jedne bolnice na 100.000 stanovnika.

S druge strane najvišu gustoću ima Požeško-slavonska županija s 3,8 bolnica na 100.000 stanovnika. Slijede Bjelovarsko-bilogorska i Primorsko-goranska županija.¹

Slika 12. Županijska distribucija gustoće broja bolnica na 100.000 stanovnika, 2012.godina (RH = 100)

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str.183

Iako se Hrvatska s 56 bolničkih postelja na 10.000 stanovnika nalazi iznad prosjeka zemalja članica EU, primjetne su značajne međužupanijske razlike. To upućuje na zaključak da dostupnost pruženih bolničkih usluga nije jednaka u svim dijelovima zemlje. Manje od 56 postelja na 10.000 stanovnika ima čak 13 županija. Ličko-senjska županija ima samo 20 postelja, Istarska 29 postelja, a Međimurska 31 postelju na 10.000 stanovnika.

S druge strane, najpovoljniji omjer broja postelja i stanovništva bilježi Varaždinska županija s čak 116 postelja na 10.000 stanovnika. Slijede Krapinsko-zagorska (85 postelja na 10.000 stanovnika),

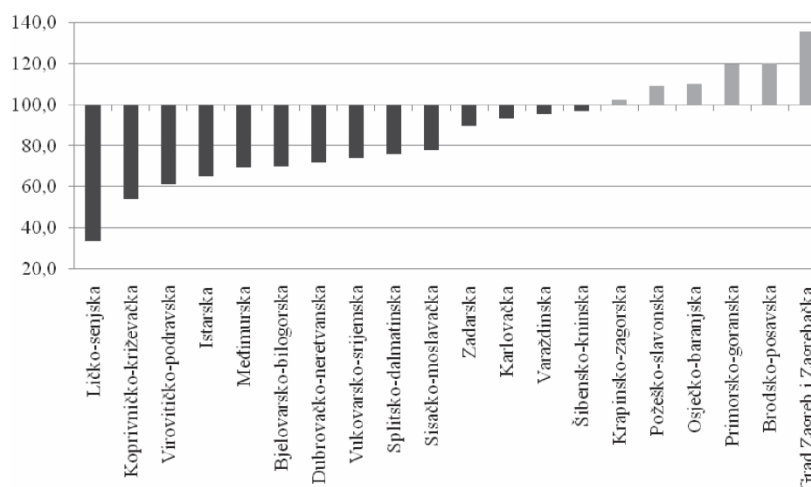
¹ Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str.182

Primorsko-goranska (82 postelje na 10.000 stanovnika) te naša Županija s 81 posteljom na 10.000 stanovnika. Sa 62 bolnička kreveta na 10.000 stanovnika Grad Zagreb i Zagrebačka županija iznad su državnog prosjeka.

Nadalje, na razini Hrvatske u prosjeku na 10.000 stanovnika dolazi 13,5 liječnika specijalista zaposlenih na stacionarnim odjelima hrvatskih bolnica. Iznadprosječnu pokrivenost liječnika ima tek šest županija. Predvode Grad Zagreb i Zagrebačka županija s 18,3 liječnika na 10.000 stanovnika. Slijede Brodsko-posavska (16,2 liječnika na 10.000 stanovnika), Primorsko-goranska (16,1 liječnika na 10.000 stanovnika), Osječko-baranjska (14,9 liječnika na 10.000 stanovnika), Požeško-slavonska (13,8 liječnika na 10.000 stanovnika) i Krapinsko-zagorska županija (13,8 na stanovnika). Ispodprosječna pokrivenost liječnicima prisutna je u čak 14 županija.

Pri tom od prosjeka najviše odstupaju Ličko-senjska, Koprivničko-križevačka te Virovitičko-podravska županija.

Slika 13. Županijska distribucija pokrivenosti broja doktora zaposlenih na stacionarnim odjelima hrvatskih bolnica na 10.000 stanovnika, 2012. godina (RH = 100)

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 185

Međunarodna usporedba Hrvatske s državama Europske unije ukazuje da Hrvatska još uvijek zaostaje za europskim prosjekom. Hrvatska se po broju bolnica na 100.000 stanovnika nalazi na samom dnu ljestvice promatranih zemalja, s tek 1,3 bolnice na 100.000 stanovnika. Najveći broj bolnica ima Francuska, iza koje slijede Bugarska i Grčka. Prosjek promatranih devetnaest članica EU iznosi 3,0 bolnica na 100.000 stanovnika. Hrvatska spada u grupu zemalja koje imaju manje od 100 bolnica, a u kojoj su još Cipar, Latvija, Švedska, Danska, Estonija, Slovenija i Malta (HOPE, 2009).

Izrazito visoka pokrivenost liječnika u bolnicama zabilježena je u Austriji (267 liječnika na 100.000 stanovnika) i Francuskoj (249 liječnika na 100.000 stanovnika), dok izrazito slabu pokrivenost ima Belgija (66 liječnika na 100.000 stanovnika). Hrvatska je u 2010. povećala broj liječnika na 100.000 stanovnika, iako nije dostigla prosječne rezultate promatrane skupine zemalja. S 2,3 medicinske sestre po jednom liječniku, Hrvatska se nalazi neznatno ispod prosjeka promatrane skupne zemalja od 2,4 medicinske sestre po jednom liječniku.

Za obavljanje javne zdravstvene službe Požeško-slavonska županija provela je postupak dodjele koncesija te u veljači 2011. godine sklopila ugovore o koncesiji s 33 koncesionara za obavljanje djelatnosti obiteljske (opće) medicine, 28 za obavljanje dentalne zdravstvene zaštite, 1 za obavljanje zdravstvene zaštite dojenčadi i predškolske djece, 1 za obavljanje laboratorijske dijagnostike, te 15 za obavljanje zdravstvene njege u kući, odnosno u prosincu 2014. godine 1 ugovor o koncesiji za obavljanje djelatnosti medicine rada.

Isto tako, nakon provedenog postupka dodjele koncesija, u travnju 2015. godine sklopila je ugovor o koncesiji s 1 koncesionarom za obavljanje zdravstvene njege u kući na području Grada Lipika, u listopadu 2016. godine sklopila je ugovor o koncesiji s 1 koncesionarom za obavljanje zdravstvene zaštite predškolske djece u Gradu Požegi, u srpnju 2017. godine sklopila je ugovor o koncesiji s 1 koncesionarom za obavljanje zdravstvene zaštite obiteljske (opće) medicine u Gradu Požegi, te također, nakon provedenog dodjele koncesije za obavljanje zdravstvene zaštite žena u rujnu 2017. godine sklopila je

ugovore o koncesiji s dva koncesionara za obavljanje zdravstvene zaštite žena, jedan ugovor za područje Požege, a drugi za područje Pakraca.

Požeško-slavonska županija imenuje potreban broj mrtvozornika na svom području, te organizira rad mrtvozorničke službe, U navedenoj službi trenutno aktivno djeluje 30-tak mrtvozornika, a Županija osigurava sredstva za njihovu organizaciju i rad. S obzirom da poneki liječnici nisu zainteresirani za obavljanje poslova mrtvozornika, Županija se susreće s velikim problemom nedostatka mrtvozornika, doktora medicine.

Županija kao osnivač zdravstvenih ustanova prati programe rada i razvoja, financijsko poslovanje kao i poteškoće i probleme s kojima se susreću zdravstvene ustanove. Od travnja 2015. godine u Požegi je u sklopu Doma zdravlja Požeško-slavonske županije započeo s radom Županijski koordinacijski centar za palijativnu skrb. Isti djeluje na području Pakraca od travnja 2017. godine, a oba rade temeljem ugovora koji Dom zdravlja ima sklopljen s HZZO-om. Na isti način je započeo s radom i Mobilni palijativni tim za područje Požege i Pakraca. Isto tako, za potrebe stanovništva naše županije OŽB Požega je ugovorila 14 postelja za palijativnu skrb, a OŽB Pakrac i bolnica hrvatskih veterana 16 postelja. Također, na području županije djeluje jedna volonterska organizacija Palijativni tim Lipa koja broji 39 članova volontera i 45 ambasadora Dobročinstva

U zdravstvenim ustanovama ukazuje se potreba za održavanjem postojećih te izgradnju novih kapaciteta te obnavljanja opreme.

Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Lipik, unazad nekoliko godina bilježi najveću investicijsku aktivnost, vezano uz obnovu bolnice te razvijanje posebno zdravstvenog turizma Tijekom 2013. godine u Općoj županijskoj bolnici Požega, te bolnici Pakrac pušten je u rad Objedinjeni hitni bolnički prijem. Putem Programa javno zdravstvenih mjera u zaštiti zdravlja pučanstva koji Županija donosi za svaku godinu pojedinačno, Županija provodi mjere zdravstvene zaštite.

Požeško-slavonska županija je 2012. godine imala 10.566 osoba s invaliditetom, što čini oko 13,5% ukupnog broja stanovništva Požeško-slavonske županije. Županija nema izraženijih problema s ovisnicima o drogi.

Naime, prema podacima registra ovisnosti HZJZ, ukupna stopa liječenih osoba za 2014. godinu na području PSŽ iznosila je 100,2/100.000, od čega je stopa za opijatske ovisnike iznosila 70,7/100.000 stanovnika, što je niže nego u 2013. godini. Trend ovisnika o drogama tipa opijati u Požeško-slavonskoj županiji usporediv je sa kretanjima u RH što znači da je broj liječenih stabilan, dok je broj novopridošlih u sustav u opadanju.

Na razini Županije osnovani su:

- Županijsko stručno povjerenstvo za suzbijanje zlouporabe droga u svrhu predlaganja, iniciranja, organiziranja i drugog sličnog djelovanja na području prevencije i liječenja ovisnosti na području Požeško-slavonske županije,
- Povjerenstvo za zaštitu prava pacijenata sa ciljem promicanja i ostvarivanja prava pacijenata,
- Županijski stožer zdravstva.
- **Savjet za zdravlje Požeško-slavonske županije**, osnovan u svrhu ostvarivanja prava, obveza, zadaća i ciljeva Požeško-slavonske županije na području zdravstvene zaštite.
- **Povjerenstvo za nadzor nad radom mrtvozornika**, osnovano sa svrhom nadzora nad radom mrtvozornika.
- Projektni tim za razvoj sustava palijativne skrbi u Požeško-slavonskoj županiji, osnovan s ciljem koordinacije razvoja palijativne skrbi na županijskoj razini.

Procesom decentralizacije za investicijsko ulaganje, investicijsko i tekuće održavanje zdravstvenih ustanova te informatizaciju zdravstvene djelatnosti, u 2014. godini uloženo je 9.276.334,00 kn. U 2015., 2016. i 2017. godini ulaganja u zdravstvene ustanove kojima je osnivač Županija ostala su na razini 2014. Za 2018. godinu predviđeno je 4% povećanje ulaganja u zdravstvene ustanove za investicijsko i tekuće održavanje, te investicijsko ulaganje.

Kontinuirano je prisutan problem nedostatka liječničkog kadra i velike fluktuacije liječnika, na svim razinama, a posebice u primarnoj zdravstvenoj zaštiti.

1.2.2.2. Socijalna skrb

Sustav socijalne skrbi važan je faktor koji doprinosi povećanju kvalitete života i osnaživanja korisnika u samostalnom zadovoljavanju osnovnih životnih potreba te njihovog aktivnog uključivanja u zajednicu, koji je potrebno kontinuirano razvijati i poboljšavati.

Djelatnost socijalne skrbi obavljaju ustanove socijalne skrbi, udruge, vjerske zajednice, druge pravne osobe te obrtnici, fizičke osobe kao profesionalnu djelatnost te udomiteljske obitelji.

Centri za socijalnu skrb su javne ustanove kojima je osnivač Republika Hrvatska. Županija ima osnivačka prava nad domovima za starije i nemoćne osobe Požega i Velika. Procesom decentralizacije Županija osigurava dio sredstava za rad domova kao razliku sredstava između ukupnih prihoda za posebne namjene i utvrđenih rashoda domova, te osigurava sredstva za materijalne i financijske rashode Centara za socijalnu skrb Požega i Pakrac.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, Požeško-slavonska županija je dužna osigurati u svom proračunu sredstva za troškove ogrijeva, za korisnike koji se griju na drva. Županija odlučuje i o priznavanju prava na naknadu za troškove ogrijeva. Na području Županije djeluje 9 ustanova socijalne skrbi i to:

- Centar za socijalnu skrb Požega,
- Centar za socijalnu skrb Pakrac,
- Dom za starije i nemoćne osobe Požega,
- Dom za starije i nemoćne osobe Velika,
- Dom za starije i nemoćne osobe Baketerić, Pleternica, Privatni dom u vlasništvu obitelji Baketerić
- Dom za starije i nemoćne osobe Anđelak, Lipik, Privatni dom u vlasništvu tvrtke "Mimi d.o.o.", Lipik
- Dom za starije i nemoćne osobe Marino Selo, Gradsko društvo Crvenog križa Pakrac
- Dom za psihički bolesne odrasle osobe Ljeskovića, Republika Hrvatska / MDOMSP
- Centar za pružanje usluga u zajednici Lipik, Republika Hrvatska / MDOMSP

OBITELJSKI DOMOVI U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI

- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Dario Katić, Grad Požega, za 18 korisnika,
- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Marina Galić, Grad Kutjevo (Naselje Beketež), za 9 korisnika
- Obiteljski dom za starije i nemoćne osobe, Branko Vukašinić, Općina Velika, za 10 korisnika.
- Obiteljski dom za osobe s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima, Snježana Bošković, Općina Čaglin

Drugi pružatelji usluga koji obavljaju djelatnost socijalne skrbi

Na području županije djeluju i druge pravne osobe i obrtnici koji pružaju socijalne usluge. Pravne osobe pored obavljanja svoje djelatnosti za koju su upisane u sudski registar (primarne djelatnosti) mogu pružati socijalne usluge u zasebnoj organizacijskoj jedinici, bez osnivanja ustanove socijalne skrbi. Na području županije, uz osnovnu djelatnost, usluge smještaja starijim i nemoćnim osobama pruža:

- Kap veselja d.o.o. za graditeljstvo, trgovinu i usluge, Eminovci, kapaciteta 19 mjesta smještaj starijih i nemoćnih osoba
- TIHO-MIR j.d.o.o., Požega, kapacitet za smještaj 8 korisnika starijih i nemoćnih osoba.

Uz navedene, postoje i novi pružatelji socijalnih usluga – usluga pomoći u kući, koje pružaju pravne osobe uz obavljanje svoje djelatnosti (primarne) za koju su osnovane, odnosno upisane u sudski registar ili kod dr. tijela.

Pružatelji socijalnih usluga pomoći u kući su:

1. Poduzetnički centar Pleternica d.o.o.
2. Lipička razvojna agencija d.o.o.
3. "UDRUGA VELIČANKA" sa sjedištem u Velikoj
4. Centar za pomoć u kući Snježana, Dobrogošće, Čaglin

Licencu za pružanje usluga pomoći u kući dobili su Dom za starije i nemoćne osobe Požega i Dom za starije i nemoćne osobe Baketerić, Pleternica te Hrvatski Crveni križ-Gradsko društvo Crvenog križa Pakrac, te Centar za pomoć u kući Snježana, Dobrogošće-Čaglin.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi na razini Županije osnovan je Savjet za socijalnu skrb u cilju planiranja i razvoja mreže socijalnih usluga i ostvarivanja prava, obveza, mjera i ciljeva socijalne skrbi na području Požeško-slavonske županije.

Na području Županije djeluju i udruge osoba s invaliditetom koje su dijelom usmjerene na zastupanje i zagovaranje prava osoba s invaliditetom, no također pružaju socijalne usluge svojim članovima kao i druge usluge kao što su; pružanje pravnih savjeta, organiziranje grupa za samopomoć, organizacija slobodnog vremena i sportskih događaja, nabavka tehničkih pomagala za osobe s tjelesnim i osjetilnim oštećenjima, te provedba programa za osobne asistente i asistente u nastavi i slično.

Požeško-slavonska županija temeljem sredstava osiguranih u Proračunu Županije za financiranje programa i projekata udruga iz područja socijalne i zdravstvene skrbi i humanitarne djelatnosti, te zaštite i promicanja vrijednosti i istine o Domovinskom ratu od interesa za Požeško-slavonsku županiju svake godine raspisuje Javni poziv za udruge.

U Republici Hrvatskoj je u 2010. godini bilo ukupno 52 doma socijalne skrbi za djecu, 196 domova socijalne skrbi za odrasle osobe, te 49 domova za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle). Najviše domova socijalne skrbi za djecu ima Grad Zagreb u kojem je smješteno 10 dječjih domova i 4 doma za djecu i mlađe punoljetne osobe s poremećajima u ponašanju. Pet županija nema dom socijalne skrbi za djecu. To su Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravska, Međimurska, Ličko-senjska i Šibensko-kninska županija. U Republici Hrvatskoj je 2010. bilo 2.294 korisnika domova socijalne skrbi za djecu. To je za 5,3 posto manje nego u 2008. godini, a do smanjenja je došlo zbog smanjenja broja korisnika u domovima za djecu i mlađe punoljetne osobe s poremećajima u ponašanju. Od ukupnog broja korisnika domova socijalne skrbi za djecu u 2010. godini, 67 posto je smješteno u ustanove socijalne skrbi u četiri županije i to u Gradu Zagrebu (31 posto), Primorsko-goranskoj županiji (13 posto), Splitsko-dalmatinskoj županiji (12 posto), te Osječko-baranjskoj županiji (11 posto).

Od ukupno 196 domova socijalne skrbi za odrasle, 38 se nalazi u Gradu Zagrebu. Sve županije imaju domove socijalne skrbi za odrasle. Najviše ih je u Šibensko-kninskoj, Karlovačkoj i Virovitičko-podravskoj županiji. U Republici Hrvatskoj je 2010. godine bilo 19.257 korisnika domova socijalne skrbi za odrasle. Od ukupnog broja korisnika domova socijalne skrbi za odrasle u 2010. godini, 24 posto ih je smješteno u domovima socijalne skrbi za odrasle u Gradu Zagrebu. Domovi socijalne skrbi za odrasle s 5 ili više posto ukupnog broja korisnika nalaze se u sljedećim županijama: Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Osječko-baranjska, Međimurska, Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska i Istarska županija.

Najviše domova za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle) nalazi se u Gradu Zagrebu. Sljedeće županije nemaju niti jedan dom za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle): Sisačko - moslavačka, Koprivničko-križevačka, Virovitičko-podravska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska, te Ličko-senjska županija.

U Republici Hrvatskoj je 2012. godine bilo 5.113 korisnika domova socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle). Od ukupnog broja korisnika domova socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu/odrasle) u 2010. godini, najveći broj je smješten u sljedećim županijama: Gradu Zagrebu (27 posto ukupnog broja korisnika), Splitsko-dalmatinskoj županiji (17 posto), Zagrebačkoj županiji (13 posto), te Karlovačkoj županiji (10 posto).²

Tablica 14. Obuhvaćenost stanovništva (u postotku) s pomoći za uzdržavanje na razini statističkih regija NUTS2 i NUTS 3, 2008.-2013. (stanje 31. prosinca 2013.)

GODINA	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	Prosječna godišnja stopa
Kontinentalna Hrvatska	37.3	38.6	42.1	42.6	47.9	50.6	43.18
Zagrebačka	1	1	1	0.9	1.2	1.3	1.07
Krapinsko-zagorska	0.9	0.8	0.9	1	1	1.2	0.97
Sisačko-moslavačka	3.8	3.9	4	4.1	4.8	5.1	4.28
Karlovačka	4.1	4.2	4.5	4.4	5	5.1	4.55

² Izvor: Analitička podloga za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 181-182.

Varaždinska	1.6	1.7	1.8	1.9	2	2.3	1.88
Koprivničko-križevačka	1.9	2	2.3	2.4	2.5	3.1	2.37
Bjelovarsko-bilogorska	2.9	2.9	3.2	3.3	3.5	3.6	3.23
Virovitičko-podravska	3.6	3.8	4	4.1	4.9	4.9	4.22
Požeško-slavonska	2.2	2.3	2.6	2.4	3.4	3.3	2.70
Brodsko-posavska	3.4	3.3	3.8	4.1	4.8	4.4	3.97
Osječko-baranjska	3,5	3,7	4,2	4,5	4,5	5,2	4,27
Vukovarsko-srijemska	3,2	3,5	3,9	3,5	3,9	4,8	3,80
Međimurska	4,2	4,4	4,8	4,8	5	4,9	4,68
Grad Zagreb	1	1,1	1,1	1,2	1,4	1,4	1,20
Jadranska Hrvatska	15,4	15,3	16	15,8	19,5	16,6	16,43
Primorsko-goranska	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9	1	0,87
Ličko-senjska	2	2,1	2,3	2,2	2,2	2,7	2,25
Zadarska	2,4	2,3	2,4	2,3	2,9	2,1	2,40
Sibensko-kninska	7,7	7,4	7,6	7,6	10	7,6	7,98
Splitsko-dalmatinska	1,3	1,3	1,3	1,4	1,7	1,5	1,42
Istarska	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6	0,8	0,65
Dubrovačko-neretvanska	0,8	0,8	0,8	0,7	1,2	0,9	0,87
Republika Hrvatska	2,1	2,1	2,3	2,3	2,7	2,6	2,35

Izvor: Ministarstvo socijalne politike i mladih

U ukupnom broju stanovnika relativno je velik udio osoba koje nisu u stanju zadovoljiti najosnovnije životne potrebe svojim radom ili prihodima od imovine te su korisnici pojedinih prava iz sustava socijalne skrbi. Broj korisnika socijalne skrbi je u porastu te je u svibnju 2010. godine iznosio 2.118, odnosno 2,5% ukupnog stanovništva. Usporedbom podataka s podacima na razini Republike Hrvatske možemo zaključiti da korisnici socijalne skrbi u Požeško-slavonskoj županiji čine 2,2% korisnika socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj.

U Kontinentalnoj Hrvatskoj stopa obuhvaćenosti stanovništva s pomoći za uzdržavanje znatno je viša nego u Jadranskoj Hrvatskoj. U promatranom razdoblju neprestano je bila 2-3 puta veća, a podaci u Tablici 76. pokazuju i da raste. Stopa obuhvaćenosti u Kontinentalnoj Hrvatskoj je 2013. godine iznosila 50,6 posto, što znači da je više od polovina stanovništva ostvarivalo neki oblik pomoći za uzdržavanje (svaka druga osoba imala je pravo na neki od oblika pomoći za uzdržavanje). S druge strane, najviša godišnja prosječna stopa obuhvaćenosti u RH, time i u Jadranskoj Hrvatskoj zabilježena je u Šibensko-kninskoj županiji (7,98 posto). Najviša prosječna stopa u Kontinentalnoj Hrvatskoj bila je u Međimurskoj županiji (4,68 posto).

Najniža godišnja prosječna stopa obuhvaćenosti u Jadranskoj Hrvatskoj zabilježena je u Istarskoj županiji (0,65 posto). To je ujedno bila i najniža prosječna stopa godišnje u Republici Hrvatskoj. Najniža godišnja prosječna stopa u Kontinentalnoj Hrvatskoj zabilježena je u Krapinsko-zagorskoj županiji (0,97 posto). U Jadranskoj županiji godišnja stopa se kreće između 15 i 16 posto, s izuzetkom u 2012. godini kada je porasla na 19,5 posto. Te godine gotovo svaki peti stanovnik Jadranske Hrvatske ostvario je pravo na neki od oblika pomoći za uzdržavanje.).³

³ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 181.

Tablica 15. Stopa siromaštva i socijalna isključenost koja nije drugdje klasificirana na razini statističkih regija NUTS2 i NUTS 3, 2002.-2006.

	Udio socijalno isključenih ispitanika prema županiji u uk. broju stanovnika županije (N=5104), (posto)	Stopa siromaštva (2002.-2004.) (posto)
GODINA	2006.	2002.-2004.
Kontinentalna Hrvatska	16,02	17,09
Zagrebačka	6,7	6,6
Krapinsko-zagorska	12,5	19,2
Sisačko-moslavačka	12,5	28,3
Karlovačka	10	33,8
Varaždinska	4,5	15,6
Koprivničko-križevačka	14,2	20,8
Bjelovarsko-bilogorska	22,2	21,7
Virovitičko-podravska	27,2	19,8
Požeško-slavonska	27,7	10,2
Brodsko-posavska	25	16,4
Osječko-baranjska	22,5	19,9
Vukovarsko-srijemska	24,1	16,3
Međimurska	11,6	8
Grad Zagreb	3,6	2,7
Jadranska Hrvatska	10,36	6,74
Primorsko-goranska	5,5	3,4
Ličko-senjska	16,9	2,5
Zadarska	13,9	8,2
Šibensko-kninska	16,3	13,6
Splitsko-dalmatinska	8,7	8,9
Istarska	1,7	4,4
Dubrovačko-neretvanska	9,5	6,2
Republika Hrvatska	14,13	13,64

Izvor: *Analitička podloga za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 188-189.*

Prema podacima Svjetske banke najviše stope siromaštva u razdoblju 2002.-2004. (apsolutna linija siromaštva) zabilježene su u Karlovačkoj (33,8 posto) i Sisačko-moslavačkoj županiji (28,3 posto), dok su najniže stope zabilježene u Gradu Zagrebu (2,7 posto) i Ličko-senjskoj županiji (2,5 posto). Uzevši u obzir prosječne stope po županijama prosječna stopa siromaštva u Kontinentalnoj Hrvatskoj iznosi 17,09 posto, a u Jadranskoj Hrvatskoj 6,74 posto. Prema ovim podacima prosječna stopa na razini RH iznosi 13,64%.

Prema istraživanju o socijalnoj isključenosti⁴ koje je u Hrvatskoj proveo UNDP, najveći udio socijalno isključenih ispitanika, zabilježen je u Požeško-slavonskoj županiji (27,7posto). Slijedi ju Virovitičko-podravska županija (27,2 posto). U tri županije Kontinentalne Hrvatske, Virovitičko-podravskoj, Požeško-slavonskoj i Brodsko-posavskoj, više od četvrtine ispitanika smatra se socijalno isključenima. Najniži udio socijalno isključenih ispitanika zabilježen je u Istarskoj županiji (1,7 posto) i u Gradu Zagrebu (3,6 posto).⁵

Prosječni udio socijalno isključenih ispitanika u Kontinentalnoj Hrvatskoj iznosi 16,02 posto, a u Jadranskoj Hrvatskoj 10,36 posto. Na temelju ovih podataka prosječni udio socijalno isključenih na nacionalnoj razini iznosi 14,13%.

Podaci EUROSTAT-a pokazuju da je prosječni udio osoba s rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti u ukupnom stanovništvu na razini EU-28, u 2013. godini iznosio 24,5%. Najviše stope

⁴ U istraživanju koje je proveo UNDP (2006.), socijalna isključenost definirana je na temelju tri prostora prikraćenosti:

1. Ekonomska prikraćenost – kao pokazatelj ekonomske prikraćenosti korišten je prag rizika od siromaštva.
2. Radna prikraćenost – nesudjelovanje u tržištu rada (uključuje nezaposlene, neovisno o tome traže li posao ili ne, te kućanice).
3. Sociokulturna prikraćenost (izostanak društvene participacije) – nesudjelovanje u humanitarnom i političkom radu.

⁵ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 188.

zabilježene su u Bugarskoj (48%) i Rumunjskoj (40,4%), dok je najniža stopa zabilježena u Češkoj (14,6%), a slijedi ju Nizozemska s 15,9%. S 29,9% Hrvatska se smjestila na sedmo mjesto popisa EU-28 (gotovo trećina stanovništva u riziku je od siromaštva i socijalne isključenosti). Podaci EUROSTAT-a također pokazuju da se udio osoba s rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti povećao u više od polovine zemalja EU-28 u 2012. godini, u odnosu na 2011.⁶

Tablica 16. Udio osoba s rizikom od siromaštva i socijalne isključenosti u ukupnom stanovništvu u postocima, EU-28, 2013

GODINA	2013
EU-28	24,5
Belgija	20,8
Bugarska	48,0
Češka	14,6
Danska	18,9
Njemačka	20,3
Estonija	23,5
Irska	29,5
Grčka	35,7
Španjolska	27,3
Francuska	18,1
Hrvatska	29,9
Italija	28,4
Cipar	27,8
Latvija	35,1
Litva	30,8
Luksemburg	19,0
Mađarska	33,5
Malta	24,0
Nizozemska	15,9
Austrija	18,8
Poljska	25,8
Portugal	27,5
Rumunjska	40,4
Slovenija	20,4
Slovačka	19,8
Finska	16,0
Švedska	16,4
UK	24,8

Izvor: Analitička podloga za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 189.

Zaključci-Zdravstvo i socijalna skrb

Zdravstvo:

Problem je u dostupnost zdravstvene skrbi pogotovo specijalističke, posebno zimi, iz razloga što su sve značajnije medicinske ustanove u Požegi i Pakracu, a i zbog slabe prometne povezanosti, napose za udaljena naselja poput Čaglina i Ribnjaka. Potrebno je ojačati primarnu zdravstvenu skrb, sustav hitne službe i uložiti dodatne napore u preventivne aktivnosti u zdravstvu.

⁶ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 189.

Socijalna skrb:

Obzirom na porast starijeg stanovništva (65 godina i više) evidentan je deficit u smještajnim kapacitetima namijenjenim starijim i nemoćnim osobama. Potrebno je uložiti sredstva u dalji razvoj u institucionalne i izvan institucionalne aktivnosti u vezi skrbi za starije. Poticati također prava rješenja skrbi za starije i nemoćne.

Brzi razvoj zdravstvenog i sustava socijalne skrbi podrazumijeva potrebu obnavljanja osnovne infrastrukture i investiranje u novu tehnologiju i opremu te obnavljanja stare opreme kao i edukaciju stručnog osoblja.

Zdravstvo i socijalna skrb	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – koncentriranost zdravstvenih ustanova u središtu županije – nedostatak medicinskog osoblja – nedostatak ustanova za smještaj starijih i nemoćnih – pravno neriješen status starijih i nemoćnih osoba ,osoba s invaliditetom te djece sa posebnim potrebama – nedovoljan broj smještajnih kapaciteta u domovima za starije i nemoćne	<ul style="list-style-type: none"> – bolja prometna povezanost radi dostupnosti specijalističkih pregleda – bolja opremljenost zdravstvenih institucija (primarna i bolnice) – izgradnja novih smještajnih kapaciteta za starije i nemoćne , osoba s invaliditetom te djece sa posebnim potrebama – razvijanje izvaninstitucionalne skrbi za starije, nemoćne i osoba s invaliditetom – razvijanje institucionalne i izvaninstitucionalne skrbi za djecu sa posebnim potrebama – pravno riješiti status starijih i nemoćnih osoba, osoba s invaliditetom te djece sa posebnim potrebama

1.2.3. Odgoj, obrazovanje, kultura i sport

1.2.3.1. Predškolski odgoj

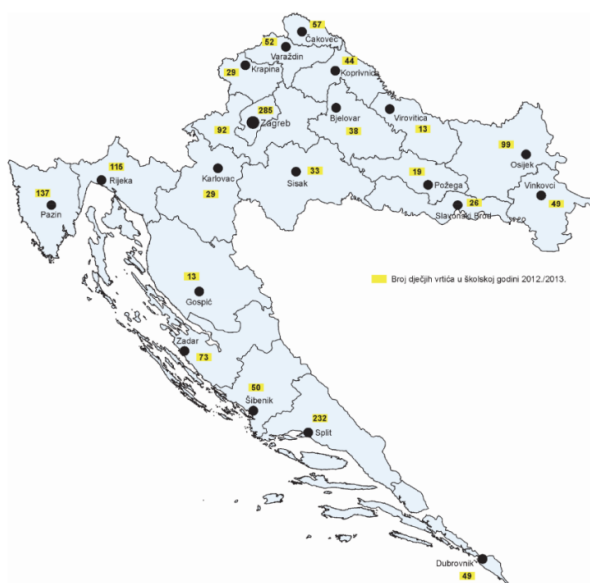
Predškolski odgoj je organiziran u deset samostalnih predškolskih ustanova u kojima je u 2010./2011. bilo 1098 djece, 2011./2012.- 1050, 2012./2013. -1044 djece, 2013./2014. -1.134 djece. U 2014/ 2015. u devet vrtića smješteno je 1233 djece, u 2015./2016. Novi vrtići izgrađeni su u Pleternici i Velikoj. U 2017. god u novu Mrežu vrtića uvršten je Dječji vrtić u Jakšiću. U deset vrtića smješteno je 748 djece. U PSŽ još uvijek sve općine nemaju predškolsku ustanovu, a težnja je da svaka jedinica lokalne samouprave ima barem jednu ustanovu za predškolski odgoj. Evidentan je porast interesa za upis djece u predškolske ustanove i manjak ustanova.

Najveći problemi predškolskog odgoja na području Požeško - slavonske županije očituju se u nedovoljnim smještajnim kapacitetima predškolskih ustanova, nedostatku adekvatnog prostora i nezadovoljavajućoj opremljenosti postojećih prostora. Za daljnji razvoj gospodarstva potrebno je osigurati ostanak mladih obitelji na području Županije, a to je moguće samo ukoliko se osiguraju veći kapaciteti u postojećim predškolskim ustanovama i osnuju nove ustanove u općinama Jakšić, Brestovac, Kaptol i Čaglin na čijem području nema vrtića . U razdoblju školske godine 2012./2013. U RH povećao se i broj upisane djece u dječje vrtiće u svim županijama osim u Sisačko-moslavačkoj, Požeško-slavonskoj (nedostatak smještajnih kapaciteta), Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Međimurskoj županiji

U Hrvatskoj je bilo 1.534 dječja vrtića u školskoj godini 2012./2013. Broj dječjih vrtića se u svim županijama u Hrvatskoj, osim u Brodsko-posavskoj županiji, povećao od školske godine 2008./2009. do 2012./2013. U istom razdoblju povećao se i broj upisane djece u dječje vrtiće u svim županijama osim u Sisačko-moslavačkoj, Požeško-slavonskoj, Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemskoj i Međimurskoj županiji. Broj odgajatelja u dječjim vrtićima povećao se u svim županijama, osim u Osječko-baranjskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji. Regionalna distribucija dječjih vrtića u Hrvatskoj u školskoj godini 2012./2013. prikazana na slici 14. te pokazuje kako se 56 posto dječjih vrtića nalazi u Kontinentalnoj Hrvatskoj.

U Hrvatskoj kao i u većini drugih država Europske unije poseban problem je manjak potrebnih kapaciteta tako da se u vrtiće ne mogu upisati sva prijavljena djeca. Prema izvještaju Eurydice i Eurostata iz 2014. godine potražnja za subvencioniranim mjestima u dječjim vrtićima prelazi ponudu u skoro svim državama. No taj podatak nije dostupan iz javnih statističkih izvora informacija. Trebalo bi pratiti i ukupan broj djece po dječjem vrtiću i po odgajatelju u svakoj predškolskoj instituciji kako bi se dobio bolji uvid u stvarne potrebe i raspoložive kapacitete u odnosu na potražnju po županijama. Nadalje, za bolji prikaz uvjeta u predškolskom obrazovanju trebali bi i podaci o stanju infrastrukture i opremljenosti pojedinih dječjih vrtića.⁷

Slika 14. Regionalna distribucija dječjih vrtića u Hrvatskoj, školska godina 2012./2013.

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str.160.

⁷ Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str.160-162.

1.2.3.2. Osnovno školstvo

Sustav osnovnog obrazovanja provodi se u 15 samostalnih matičnih osnovnih škola i to 12 na području Požeštine i 3 u pakračko-lipičkom području, s ukupno 47 područnih škola.

Tablica 17. Broj učenika i razrednih odjeljenja u osnovnim školama Požeško-slavonske županije

Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja	Br.učenika/odjeljenju
2011./12.	7172	391	18,34
2012./13.	6816	381	17,88
2013./14.	6433	370	17,38
2014./15.	6434	373	17,24
2015./16.	6207	374	16,60
2016./17.	6068	377	16,10
2017./18.	5895	362	16,28

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

Tijekom svih godina po posebnom program osnovno školstvo organizirano je i za učenike s teškoćama u razvoju te su isti raspoređeni u 8 odjela (LMR i UMR) ukupno 43 učenika u školskoj godini 2011./12., zatim u 2012./13. u 8 odjeljenja ukupno 44 učenika, te u 2013./14. u 9 razrednih odjela ukupno 44 učenika.

Ukupan broj učenika u osnovnim školama se smanjuje, što dovodi do zaključka da je i broj stanovnika Županije svake godine sve manji te da populacija Županije stari. Problemi deficitarnosti nastavničkog kadra u našoj Županiji, posebice što se tiče stranih jezika nisu više značajni kao proteklih godina, ali i dalje ih nastojimo rješavati na način da prioriteta u dodjeli stipendija Požeško-slavonske županije budu studenti deficitarnih zanimanja.

Ono što je evidentno u osnovnom školstvu na razini Požeško-slavonske županije, osim smanjenja broja učenika (depopulacija) je i problem područnih škola. Broj učenika u područnim školama kreće se od 3 učenika (PŠ Treštanovci, PŠ Gradište, PŠ Dobrovac) 4 učenika (PŠ Zarišlac), 5 (PŠ Djedina Rijeka) do 70 učenika (PŠ Biškupci). 18 područnih škola ima manje od 15 učenika. Isto tako veliki dio zgrada PŠ zahtijevaju određena ulaganja kako bismo omogućili učenicima kvalitetan i potreban prostor za odvijanje nastave. Postavlja se pitanje financijske opravdanosti održavanja spomenutih škola, a s druge strane koje bi posljedice imalo njihovo gašenje za sredine u kojima se nalaze i u kojima su nerijetko centar društvenog života zajednice.

2016./2017.godina

Broj učenika u područnim školama kreće se od 4 učenika (PŠ Gradište, PŠ Poreč, PŠ Mitrovac), 5 učenika (PŠ Djedina rijeka, PŠ Zarišlac), 6 učenika (PŠ Ivandol, PŠ Ruševo, PŠ Treštanovci, PŠ Dobrovac), 8 učenika (PŠ Tekić), 9 učenika (PŠ Ljeskovicica), 10 učenika (PŠ Zakorenje, PŠ Ciglenik, PŠ Cerovac), 11 učenika (PŠ Kula, PŠ Nova Lipa), 12 učenika (PŠ Podgorje, PŠ Koprivnica) 13 učenika (PŠ Skenderovci, PŠ Toranj), 14 učenika (PŠ Rajsavac) do 67 učenika (PŠ Biškupci). 21 područna škola ima manje od 15 učenika.

Osnovna škola Julija Kempfa ima 8 razrednih odjela LMR sveukupno 17 učenika, UMR sveukupno 22 učenika. Osnovna škola Braće Radića Pakrac ima jedan razredni odjel za djecu s posebnim potrebama s 3 učenika.

2017./2018.godina

Broj učenika u područnim školama kreće se od 3 učenika (PŠ Gradište), 4 učenika (PŠ Ivandol, PŠ Djedina rijeka), 5 učenika (PŠ Poreč, PŠ Mitrovac), 6 učenika (PŠ Ruševo, PŠ Zarišlac, PŠ Dobrovac), 8 učenika (PŠ Ratkovicica, PŠ Kula, PŠ Nova Lipa), 9 učenika (PŠ Ciglenik, PŠ Cerovac, PŠ Treštanovci), 10 učenika (PŠ Tekić), 11 učenika (PŠ Skenderovci, PŠ Ljeskovicica), 12 učenika (PŠ Podgorje, PŠ Koprivnica), 13 učenika (PŠ Alilovci, PŠ Rajsavac, PŠ Toranj), 14 učenika (PŠ Zakorenje) do 63 učenika (PŠ Biškupci). 23 područne škole imaju manje od 15 učenika.

Osnovna škola Julija Kempfa ima 8 razrednih odjela LMR sveukupno 23 učenika, UMR sveukupno 22 učenika. Osnovna škola Braće Radića Pakrac ima jedan razredni odjel za djecu s posebnim potrebama s 3 učenika.

Požeško-slavonska županija brine se o pedagoškom standardu svojih škola te nastoji decentralizirana sredstva koja se nažalost svake godine smanjuju, usmjeriti ka njegovu podizanju.

Tablica 18. Decentralizirana sredstva namijenjena pedagoškom standardu osnovnih škola

Godina	Osnovne škole
2011.	19.264.424,00 kn
2012.	17.851.055,00 kn
2013.	16.249.080,00 kn
2014.	16.389.440,00 kn
2015.	16.211.551,00 kn
2016.	16.211.551,00 kn
2017.	16.104.591,00 kn
2018.	16.678.234,00 kn
Ukupno	134.959.926,00 kn

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

Kako bi se odgovorilo na izazove razvoja gospodarstva, sustav obrazovanja zahtjeva velika ulaganja. Ista su potrebna ukoliko se Županiju želi pretvoriti u visoko vrijednu, izvozno orijentiranu ekonomiju. Ulaganja u školske objekte u proteklom razdoblju bila su značajna jer se izgradilo nekoliko sportskih dvorana te uglavnom, sva sredstva za kapitalna ulaganja za osnovne i srednje škole su udružena i namijenjena otplati kredita za sportske dvorane u osnovnim školama u Kaptolu, Jakšiću, Velikoj i Pleternici. Škole se također informatički opremaju, čime se uz ulaganja u programe obrazovnog sustava želi podići nivo pedagoškog standarda. U razdoblju od 2011. do danas od investicijskih ulaganja možemo istaći nekoliko značajnijih, kao što su:

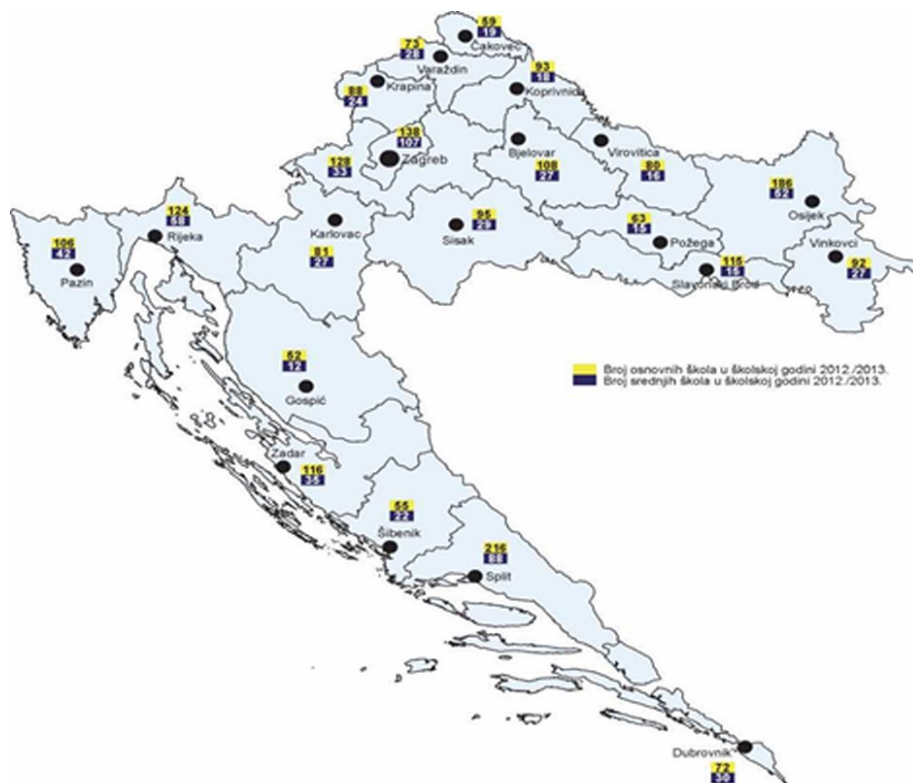
- rekonstrukcija kotlovnice u OŠ V.Korajca Kaptol = 255.920,01 kn
- izmjena azbestnih ploča i uređenje unutarnjeg prostora školske športske dvorane – sufinanciranje projekta u OŠ Z. Turković Kutjevo = 467.595,05 kn
- izmjena kotlovnice, sufinanciranje projekta u OŠ Lipik iz Lipika = 202.885,98 kn
- unutarnje uređenje školske sportske dvorane -završni radovi u OŠ Z. Turković Kutjevo = 137.803,12 kn, uređenje sanitarnog čvora u OŠ Z. Turković Kutjevo = 157.365,66 kn, rekonstrukcija kotlovnice u OŠ D.Lermana Brestovac = 89.918,75 kn , uređenje sanitarnog čvora u OŠ braće Radić Pakrac = 93.898,12 kn
- sanacija krova u PŠ Vetovo, OŠ V.Turković, Kutjevo= 185.913,00 kn;
- sanacija PŠ Skenderovci, OŠ D.Lermana Brestovac = 200.000,00 kn;
- sanacija krova u OŠ Trenkovo = 185.062,00 kn;
- Izrada vanjske ograde oko OŠ S.Radića Čaglin = 332.939,69 kn te rekonstrukcija krovista u PŠ Ljeskovicica = 126.693,39 kn.
- nabava školskog namještaja OŠ „Mladost“ Jakšić = 158.826,75 kn, OŠ S.Radića Čaglin =136.112,71 kn, OŠ D.Lermana Brestovac = 67.703,75 kn, OŠ Lipik =99.774,75 kn, OŠ I.G:Kovačić, Velika = 80.497,50 kn, OŠ V.Nazora Trenkovo =49.328,75 kn, OŠ V.Korajca, Kaptol = 45.915,00 kn, OŠ fra Kaje Adžić, Pleternica = 77.250,00 kn, OŠ braće Radić, Pakrac = 180.000,00 kn, OŠ V.Turković, Kutjevo = 35.125,00 kn i OŠ G.Viteza Poljana = 77.845,15 kn.
- nabava informatičke opereme OŠ Lipik = 101.683,52 kn, OŠ braće Radić, Pakrac = 66.679,18 kn

Najveći dio sredstava utrošeno je za otplatu kamata po kreditu za izgradnju sportskih dvorana i zadnjih nekoliko godina za sufinanciranje raznih projekata, a najviše za sufinanciranje projekta za energetska obnovu školskih zgrada.

U Hrvatskoj je u školskoj godini 2012./2013, bilo 2.140 osnovnih škola. Od toga je 1.399 osnovnih škola smješteno u županijama Kontinentalne Hrvatske. Od školske godine 2008./2009. do 2012./2013. ukupan broj osnovnih škola povećao se za 13 što predstavlja povećanje od 0,6 posto. Broj osnovnih škola povećao se u Sisačko-moslavačkoj, Varaždinskoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Varaždinskoj, Virovitičko-

podravskoj, Brodsko-posavskoj, Zadarskoj, Osječko-baranjskoj, Splitsko-dalmatinskoj županiji, Gradu Zagrebu.⁸

Slika 15. Regionalna distribucija osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj, šk.g. 2012./2013.

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str.161.

Ukupan broj upisanih učenika u osnovne škole se smanjuje. U osnovne škole je u školskoj godini 2012./2013. bilo upisano 334.070 učenika što je za 35.628 učenika (9,6 %) manje nego u školskoj godini 2008./2009. Smanjenje broja upisanih učenika u osnovne škole zabilježeno je u svim županijama. Trend smanjenja broja upisanih učenika u osnovne škole uz istovremeno povećanje broja osnovnih škola utjecalo je smanjenje broja upisanih učenika po osnovnoj školi.

Na području Republike Hrvatske na kraju školske godine 2015./2016. djelovale su 862 osnovne škole (matične i samostalne). Škole su u svom sastavu imale 1 187 područnih škola/odjela.

Na kraju školske godine 2015./2016. broj osnovnih škola i broj razrednih odjela nije se bitno mijenjao u odnosu na kraj školske godine 2014./2015. Broj učenika manji je za 1,2%.⁹

1.2.3.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Srednjoškolsko obrazovanje organizirano je u osam samostalnih srednjih škola i dva učenička doma.

Tablica 19. Broj učenika i razrednih odjeljenja u srednjim školama Požeško-slavonske županije

Školska godina	Broj učenika	Broj odjeljenja	Br.učenika/odjeljenje
2011./12.	4191	177	23,67
2012./13.	4276	181	23,62
2013./14.	3967	156	25,42
2014./15.	3871	156	24,81
2015./16.	4053	189	21,45

⁸ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str.160.

⁹ Priopćenje Državnog zavoda za statistiku RH, Zagreb, 28. travnja 2017.- osnovne škole, str.1.

2016./17.	3674	188	19,55
2017./18.	3391	187	18,13

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

Prema podacima iz gornje tablice vidljivo je da broj učenika u srednjim školama opada od 2013. do 2018. godine, povećava se broj odjeljenja te opada broj učenika po odjeljenju Sve ovo ukazuje da se postiže efikasnija nastava sa više odjeljenja, ali manjim brojem učenika po odjeljenju

Tablica 20. Popis obrazovnih programa u srednjoškolskim ustanovama na području Požeško-slavonske županije

SREDNJA ŠKOLA PAKRAC	OBRTNIČKA ŠKOLA POŽEGA
Opća gimnazija	Arhitektonski tehničar
Medicinska sestra/tehničar opće njege	Odjevni tehničar
Medicinska sestra / medicinski tehničar	Turističko-hotelijerski komercijalist
Fizioterapeutski tehničar/tehničarka	Kuhar - JMO
Građevinski tehničar	Konobar - JMO
Stolar - JMO	Stolar - JMO
Zidar - JMO	Zidar
Rukovatelj samohodnim građevinskim strojevima	Tesar - JMO
	Kuhar – OŠ Fra Kaje Adžića
	Konobar – OŠ Fra Kaje Adžića
Monter suhe gradnje	Soboslikar-ličilac - JMO
GIMNAZIJA POŽEGA	Krojač - JMO
Opća gimnazija	KATOLIČKA GIMNAZIJA S PRAVOM JAVNOSTI
Prirodoslovno-matematička gimnazija	Opća gimnazija
Jezična gimnazija	Klasična gimnazija
Opća gimnazija – odjel. Pleternica	
EKONOMSKA ŠKOLA POŽEGA	POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENA ŠKOLA, POŽEGA
Ekonomist	Agroturistički tehničar
Komercijalist	Veterinarski tehničar
Hotelijersko-turistički tehničar	Poljoprivredni tehničar opći
Prodavač	Prehrambeni tehničar
Poslovni tajnik	Mehaničar poljoprivredne mehanizacije
GLAZBENA ŠKOLA POŽEGA	Pekar - JMO

Glazbenik - program srednje škole	Mesar - JMO
Glazbenik - pripremna naobrazba	Pomoćni cvječar - TES
	Poljoprivredni tehničar fitofarmaceut
	Voćar-vinogradar-vinar
	Pomoćni pekar - TES
TEHNIČKA ŠKOLA POŽEGA	TEHNIČKA ŠKOLA POŽEGA-JMO
Računalni tehničar za strojarstvo	Tokar - JMO
Računalni tehničar za strojarstvo	Strojbravar - JMO
Tehničar za mehatroniku	Alatničar - JMO
Elektrotehničar	Autolimar - JMO
Tehničar za računalstvo	Automehaničar - JMO
Tehničar za telekomunikacije	Elektroinstalater - JMO
Tehničar za elektroenergetiku	Autoelektričar - JMO
	Elektromehaničar - JMO

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

U šk. godini 2013./2014. važno je navesti otvaranje dislociranog razrednog odjela Ekonomske škole, smjer – upravni referent, u OŠ fra Kaje Adžića u Pleternici, a u 2015./2016. šk.g. otvoren je dislocirani razredni odjel Obrtničke škole, smjer – kuhar/konobar, također u OŠ fra Kaje Adžića u Pleternici. PSŽ donijela je Odluku o osnivanju Srednje škole u Pleternici. U tijeku je postupak u MZOS oko ishođenja Rješenja za početak rada, a on se planira u 2016/2017. školskoj godini.

Na području srednjoškolskog obrazovanja postoji nekoliko problema s kojima se odgojno-obrazovni sustav u Požeško-slavonskoj županiji dugoročno suočava, kao što je nedostatan i neodgovarajući školski prostor, koji je samo djelomično riješen preseljenjem Gimnazije u novoizgrađenu zgradu, ali kojoj nedostaje sportska dvorana za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Glazbena škola Požega početkom 2014. godine preselila je u novo uređeni prostor, međutim ostao je problem nedostatka opreme posebice za koncertnu dvoranu i knjižnicu te isto tako nedostatak prostora za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture. Svake godine se ulaže u novu informatičko-tehničku opremu.

Međutim, dostupna sredstva su nedostatan za unapređenje obavljanja nastave u skladu sa zahtjevima koji dolaze iz gospodarskog okruženja. Osim navedenog, potrebna su i stalna ulaganja u cjeloživotno učenje postojećeg kadra kako bi se odgovorilo na izazove i potrebe razvoja svih segmenata Županije.

Tablica 21. Decentralizirana sredstva namijenjena pedagoškom standardu srednjih škola i učeničkih domova

Godina	Srednje škole i učenički domovi, iznos u kn
2011.	10.667.650,00
2012.	10.303.237,00
2013.	9.633.490,00
2014.	9.620.824,00
2015.	9.481.772,00
2016.	9.481.772,00
2017.	9.485.291,00

2018.	9.730.012,00
Ukupno	78.404.048,00

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

Nekoliko većih investicijskih ulaganja u srednje škole u razdoblju od 2011.god. do danas, su:

- izmjena stolarije u Poljoprivredno prehrambenoj školi = 347.418,51 kn
- rekonstrukcija centralnog grijanja u Tehničkoj školi = 372.999,16 kn
- projekt izmjene vanjske stolarije na Tehničkoj školi, sufinanciranje, I dio = 140.302,20 kn
- projekt EU –plastenik za uzgoj cvijeća, Poljoprivredna škola = 95.000,00 kn
- u 2014. g. osigurana su sredstva za sufinanciranje projekta –izmjena vanjske stolarije II dio= 190.000,00 kn
- sufinanciranje projekta – vježbenička tvrtka u Ekonomskoj školi = 20.000,00 kn
- Opremanje laboratorija kemije i prehrambene tehnologije u Poljoprivredno-prehrambenoj školi = 187.244,13 kn
- Izmjena parketa u sportskoj dvorani u Tehničkoj školi = 104.140,50 kn
- Rekonstrukcija krovništva na dijelu Tehničke škole – prva faza = 563120,18 kn
- Opremanje informatičkog kabineta u Gimnaziji Požega = 138.420,68 kn
- Nabava novih kreveta za potrebe korisnika Đačkog doma Požega = 168.000,00 kn
- Nabava i ugradnja kotla za grijanje u Tehničkoj školi, Požega =210.000,00 kn, rekonstrukcija školskih sportskih svlačionica =120.000,00 kn, druga faza zamjene krovništva =305.565,36 kn, rekonstrukcija laboratorija za elektrotehniku =216.792,81 kn, nabava informatičke i školske opreme =34.533,55 kn;
- Nabava tapeciranih stolica u Glazbenoj školi Požega =44.555,00 kn, nabava računalne opreme =56.992,52 kn, adaptacija ostakljenog krovnog dijela zgrade i postavljanje klima uređaja =226.395,25 kn;
- Izrada i ugradnja vertikalno podizne platforme za osobe s invaliditetom u Srednjoj školi Pakrac =401.518,80 kn, Sanacija krovništva na zgradi Pedagoške akademije-sufinanciranje=219.205,44 kn, sanacija sanitarnog čvora =96.436,79 kn, uređenje školskog prostora, ulaz, krova i okoliša =137.060,00 kn;
- Sanacija dva učenička sanitarna čvora u Obrtničkoj školi Požega =116.901,63 kn, nabava dostavnog vozila za potrebe praktične nastave =114.697,06 kn, nabava informatičke opreme =82.528,75 kn;
- Sanacija krova nad starim dijelom zgrade u Ekonomskoj školi Požega = 396.912,50 kn, nabava informatičke opreme za dislocirani odjel = 46.936,25 kn;
- Nabava školskog namještaja i opremanje školskih praktikuma u Poljoprivredno-prehrambenoj školi Požega =71.732,88 kn;
- Nabava informatičke opreme u Gimnaziji Požega =102.823,50 kn te održavanje informatičke opreme, elektro i internetske mreže i inspekcijski nalozi =90.912,16 kn.
- Najveći dio sredstava utrošeno je u zadnjih nekoliko godina za sufinanciranje raznih projekata.

Za ovaj period također je važno naglasiti osim preseljenja Glazbene škole i dogradnju četiri nove učionice u Ekonomskoj školi sredstvima dobiven iz EU.

Školske godine 2012./2013. u Hrvatskoj je bilo 724 srednje škole, od čega je 437 smješteno u županijama Kontinentalne Hrvatske. Ukupan broj srednjih škola u Republici Hrvatskoj povećao se za 2,0 posto od školske godine 2008./2009. do 2012./2013. Broj srednjih škola povećao se u Krapinsko-zagorskoj, Karlovačkoj, Koprivničko-križevačkoj, Primorsko-goranskoj, Virovitičko-podravskoj, Splitsko-dalmatinskoj županiji, Dubrovačko-neretvanskoj, Međimurskoj županiji i Gradu Zagrebu. Regionalna distribucija srednjih škola po županijama prikazana je Slikom 15. te ukazuje da se ukupan broj srednjih škola kreće između 12 srednjih škola u Ličko-senjskoj županiji i 107 srednjih škola u Gradu Zagrebu.

U razdoblju od školske godine 2008./2009. do školske godine 2012./2013. ukupan broj upisanih učenika u srednje škole povećao se za 1,6 posto i iznosio 184.793 učenika. Od ukupnog broja učenika, 47,1 posto je učenika upisano u četiri županije. To su Primorsko - goranska, Osječko - baranjska, Splitsko - dalmatinska županija i Grad Zagreb koje su upisale više od 10.000 učenika u srednje škole. Županijska distribucija gustoće upisanih učenika po srednjoj školi ukazuje na izrazite nejednakosti u potrebama za srednjoškolskim kapacitetima između županija.¹⁰

¹⁰ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str.163.

Na području Republike Hrvatske na kraju školske godine 2015./2016. djelovalo je 440 srednjih škola koje prema metodologiji statističkog prikupljanja podataka uključuju 745 školskih jedinica različitih vrsta, ovisno o vrsti nastavnog plana i programa. Na kraju školske godine 2015./2016. broj učenika manji je za 4,7% u odnosu na kraj školske godine 2014./2015.¹¹

Problem koji također susrećemo u srednjem školstvu postoji na području cijele države, naime zbog depopulacije svake godine se uz velike napore ostvaruju planovi upisa učenika u prve razrede srednjih škola. Problem je prepoznat te je Državnim pedagoškim standardom smanjen broj učenika u razrednim odjelima (minimalno 20, osim područja od posebne državne skrbi). Ono što bi bilo potrebno dugoročno gledano je uskladiti ponudu strukovnih zanimanja s interesima i potrebama gospodarstva te društvenih subjekata Županije te novim atraktivnim zanimanjima koji bi omogućili brže zapošljavanje, privući učenike iz drugih županija. Dugoročnim planiranjem u tom smjeru trebalo bi svakako proširiti kapacitete Đačkog doma u Požegi.

Domski smještaj učenika organiziran je u dva učenička doma: Đački dom Požega kao samostalna ustanova i učenički dom u Pakracu koji je u sastavu Srednje škole Pakrac. Kapacitet požeškog učeničkog doma je 126 ležajeva dok je pakračkog učeničkog doma 155 ležajeva. Kapaciteti domskog smještaja u oba doma su premaleni prema zahtjevima učenika. PSŽ kao osnivač predviđa proširenje ili dogradnju starih ili izgradnju novih kapaciteta obzirom da se planira izgradnja i Centra kompetencija u poljoprivredi pri Poljoprivredno-prehrambenoj školi u Požegi.

Tablica 22. Broj učenika u učeničkim domovima u Požegi i Pakracu

Školska godina	Broj učenika u učeničkom domu Požega	Broj učenika u učeničkom domu SŠ Pakrac
2011./12.	123	155
2012./13.	124	155
2013./14.	126	156
2014./15.	125	156
2015./16.	125	156
2016./17.	111	156
2017./18.	97	154

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti PSŽ

1.2.3.4. Visokoškolsko obrazovanje

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

Veleučilište u Požegi kao javna visokoškolska ustanova, osnovano je 21. svibnja 1998. godine Uredbom Vlade Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 75/98.). Veleučilište u Požegi ustrojeno je odjelima. U okviru Društvenog odjela izvodi preddiplomski stručni studij Računovodstvo, preddiplomski stručni studij Trgovina, preddiplomski stručni studij Upravni studij, te specijalistički diplomski stručni studij Trgovinsko poslovanje. U okviru Poljoprivrednog odjela izvodi preddiplomski stručni studij Vinogradarstvo-vinarstvo-voćarstvo i preddiplomski stručni studij Prehrambena tehnologija.

Cilj stručnog studiranja na studijima Veleučilišta u Požegi je da se studenti odmah poslije studija uključe u suvremene gospodarske tokove te sve poslovne i radne procese iz područja biotehničkih i društvenih djelatnosti. Misija Veleučilišta u Požegi jest doprinijeti ekonomskom, socijalnom i kulturnom razvoju regije i društva:

- stvaranjem visokoobrazovanih stručnjaka iz područja biotehničkih i društvenih znanosti sukladno potrebama gospodarstva i tržišta rada,
- provođenjem programa za obrazovanje odraslih te usavršavanjem znanja i vještina stručnjaka iz prakse,
- provođenjem stručnih i znanstvenih istraživanja u društvenim i biotehničkim znanostima, ali i u drugim znanostima u kojima istražuju nastavnici VUP-a, a koja se provode u okviru domaćih i

¹¹ Priopćenje Državnog zavoda za statistiku RH, Zagreb, 28. travnja 2017.- srednje škola, str. 1.

međunarodnih razvojnih, stručnih i znanstvenih projekata i rezultiraju primjenom u nastavnom procesu i transferom znanja/tehnologije u praksu,

- kontinuiranim unaprjeđenjem kvalitete, konkurentnosti i kompetitivnosti nastavnog, stručnog i znanstveno-istraživačkog rada,
- putem otvorene suradnje s javnim i privatnim sektorom u svim područjima djelatnosti VUP-a te poticanjem međunarodne suradnje i mobilnosti studenata, nastavnika i administrativnog osoblja.

Ukupan broj upisanih studenata na Veleučilištu u Požegi po akademskim godinama:

- akademska godina 2010./2011.; 1987 studenata
- akademska godina 2011./2012.; 1894 studenata
- akademska godina 2012./2013.; 1726 studenata
- akademska godina 2013./2014.; 1530 studenata
- akademska godina 2014./2015.; 1377 studenata.
- akademska godina 2015./2016.; 1241 studenata
- akademska godina 2016./2017.; 1146 studenata
- akademska godina 2017./2018.; 994 studenata

Na Veleučilištu u Požegi je od osnutka pa do ožujka 2015. godine diplomirao 2801 student. Broj diplomiranih studenata na Veleučilištu u Požegi u akademskoj godini 2016./2017. prikazan je u sljedećoj tablici.

Tablica 23. Broj diplomiranih studenata u akademskoj godini 2016./2017.

Studij	Uz potporu MZOS	Osobne potrebe	Strani državljani	izvanredni studenti	Ukupno
Preddiplomski stručni studij Vinogradarstvo-vinarstvo-voćarstvo	4	8	0	13	25
Preddiplomski stručni studij Prehrambena tehnologija	14	11	0	17	42
POLJOPRIVREDNI ODJEL	18	19	0	30	67
Preddiplomski stručni studij Računovodstvo	5	11	0	28	44
Preddiplomski stručni studij Trgovina	6	4	0	15	25
Preddiplomski stručni studij Upravni studij	11	3	0	27	41
Specijalistički diplomski stručni studij Trgovinsko poslovanje	0	0	0	18	18
DRUŠTVENI ODJEL	22	18	0	88	128
UKUPNO NA VELEUČILIŠTU U POŽEGI	40	37	0	118	195

Izvor: Veleučilište u Požegi

Veleučilište u Požegi s ciljem podizanja kvalitete studijskih programa i studiranja na Veleučilištu organizira i provodi anketiranje za završene i diplomirane studente. Tako je i u rujnu 2014. godine provedena anketa kojom je bio cilj dobiti uvid u zaposlenost i mogućnosti zapošljavanja naših završenih/diplomiranih studenata te u njihovo zadovoljstvo dobivenim znanjem kao i o potrebi modifikacije postojećih studijskih programa. Anketa je u potpunosti bila telefonska, a dobiveni podaci služe za dobivanje općenite slike o zadovoljstvu korisnika i njihovoj mogućnosti zapošljavanja.

Tablica 24. Zaposlenosti stručnih studija/diplomanata u struci

Studij	Vrsta završenog studija	Broj anketiranih studenata	Udio zaposlenih unutar godinu dana po završetku studija	Udio zaposlenih u struci unutar godinu dana po završetku studija	Prosječno vrijeme potrebno za zapošljavanje općenito	Prosječno vrijeme potrebno za zapošljavanje u struci	Udio anketiranih završenih studenata / dipl.koji se u razdoblju od tri godine nakon završetka studija nisu zaposlili u struci
Preddiplomski stručni	Vinogradarstvo-vinarstvo-voćarstvo	11	63%	36%	1 godina	1 godina	0
	Prehrambena tehnologija	9	66%	44%	0,5 godina	0,5 godina	0
	Upravni studij	20	60%	35%	1 godina	2 godine	0
	Računovodstvo	20	65%	50%	1 godina	1 godina	0
	Trgovina	17	76%	35%	2 godine	2 godine	0
Specijalistički diplomski stručni	Trgovinsko poslovanje	7	100%	100%	0	0	0
Ukupno (prosjek)		84	71%	50%	1 god	1 god	0

Izvor: Veleučilište u Požegi

Strateški cilj u području studijskih programa i studenata na instituciji:

Kvalitetno i učinkovito ustrojavanje i izvođenje postojećih i novih preddiplomskih stručnih i specijalističkih diplomskih stručnih studija temeljeno na ishodima učenja, sukladno potrebama gospodarstva, zajednice i razvoja društva, uz povećanu uspješnost studenata i unaprijeđen studentski standard.

Provedba visokog obrazovanja temeljenog na ishodima učenja na preddiplomskim stručnim i specijalističkim diplomskim stručnim studijima kao odgovor na potrebe tržišta rada, uz povećanu uspješnost studenata i unaprijeđen studentski standard, ostvaruje se kroz sljedeće posebne ciljeve:

1. Osiguravanje visoke kvalitete preddiplomskih stručnih i specijalističkog diplomskog stručnog studija te uspostavljanje međunarodne prepoznatljivosti studijskih programa.
2. Izrada novih preddiplomskih stručnih i specijalističkih diplomskih stručnih studijskih programa sukladno potrebama gospodarstva, lokalne zajednice, tržišta rada i zainteresiranosti potencijalnih studenata.
3. Povećanje uspješnosti studenata u pogledu uspješnosti studiranja i postizanja predviđenih ishoda učenja.
4. Prilagođavanje izvedbe studijskih programa izvanrednim studentima.
5. Daljnje unaprijeđenje položaja studenata i unaprjeđenje studentskog standarda u skladu s europskim normama studiranja te osiguravanje dostatnih adekvatnih i suvremenih resursa za učenje studentima.

Budući da se na Veleučilištu školuje dosta studenata koji nisu iz bliže okolice, od samog osnutka Veleučilišta nameće se potreba izgradnje novog „campusa“ što bi itekako poboljšalo kvalitetu studiranja i konkurentnost na ovom Sveučilištu. Uprava Veleučilišta radi na pripremi takvih projekata kako bi bili spremni za prijavu na sufinanciranje iz sredstava EU fondova.

Zdravstveno veleučilište Zagreb - Dislocirani studij fizioterapije u Pakracu

Dislocirani stručni studij fizioterapije u Pakracu – Zdravstveno veleučilište Zagreb, osnovan je 6. lipnja 2012.godine. Za obavljanje nastavnog programa studija fizioterapije koristi se prostori obnovljene zgrade u Ulici Avenije kestenova u Pakracu, kliničke baze u Općoj bolnici u Pakracu, klinički prostori u Lipiku, klinički prostori u Daruvarskim Toplicama te u Kliničkog bolnici u Požegi. U akademskoj godini 2012./2013. upisano je u prvu godinu 58 studenata, u 2013./2014. upisano je 49 studenata, te 2014./15. upisano je u prvu godinu 43 studenata. . U akademskoj godini 2017./2018. u prvu drugu i treću godinu studija upisna su ukupno 104 studenta. Možemo zaključiti da na području Požeško-slavonske županije postoji relativno dobra obrazovna infrastruktura u usporedbi s ostalim županijama Panonske Hrvatske.

Velik postotak nezaposlenih sa završenom srednjom višom školom može biti posljedica neplaniranog obrazovanja određenog kadra u strukovnom obrazovanju, koji nisu usuglašeni sa potrebama lokalnog i šireg tržišta rada na čemu se u buduće mora voditi računa. Drugi mogući razlog može biti u neprimjerenim kurikulumima, koji ne daju dovoljno znanja i vještine potrebnih za tržište rada.

Republika Hrvatska ima 165 visokih učilišta. 110 ih je smješteno u Kontinentalnoj, a 55 u Jadranskoj Hrvatskoj. U Gradu Zagrebu se smjestilo 65 visokih učilišta. Slijede Splitsko- dalmatinska županija s 20 i Primorsko-goranska i Osječko-baranjska s po 17 visokih učilišta. Razmještaj visokih učilišta prikazan je Slikom 16.

Slika 16. Županijska distribucija visokih učilišta u Republici Hrvatskoj, u školskoj god. u 2012./2013.

Izvor: *Analička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 166.*

Ukupan broj studenata upisanih u zimski semestar, prema prebivalištu, se povećava. Zimski semestar školske godine 2012./2013. upisalo je ukupno 148.792 studenta, 13,9 posto više u odnosu na broj upisanih u zimski semestar školske godine 2008./2009. Prema prebivalištu, 65,5 posto ukupnog broja upisanih studenata je iz Kontinentalne Hrvatske, trećina iz Grada Zagreba. Promatrano u odnosu na broj stanovnika županije, Hrvatska ima prosječno 35 upisanih studenata u zimski semestar na 1.000 stanovnika. Pri tome je taj broj veći u Jadranskoj, nego u Kontinentalnoj Hrvatskoj.¹²

Razine obrazovanja i njihovo kretanje mogu se usporediti s ostalim članicama Europske unije. Izvor svih prikazanih podataka je Eurostat, a podaci se uspoređuju prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji obrazovanja ISCED 97 (UNESCO BPE-98/WS/1, studeni 1997.) koju koristi Eurostat, a koja je usporediva

¹² Analička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str.166.

s hrvatskom Nacionalnom klasifikacijom obrazovanja koju koristi Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.¹³

Podaci Eurostata ukazuju da se ukupna razina obrazovanja stanovništva poboljšava. U 2011. godini je u EU-27 76,4 posto stanovništva 25-54 godine starosti imalo više srednjoškolsko obrazovanje. Za razliku od toga, više srednjoškolsko obrazovanje imalo je 57,3 posto stanovništva između 55 i 74 godine starosti. U usporedbi s prosjekom Europske unije, u 2011. godini je u Hrvatskoj je bilo znatno više stanovnika 25-54 godine starosti sa srednjoškolskim obrazovanjem (ISCED 3-4), ali i znatno manje s visokim obrazovanjem.¹⁴

1.2.3.5. Cjeloživotno učenje

Cjeloživotno učenje, poznato još i pod nazivom LLL (Long Life Learning), je nadograđivanje različitih znanja i vještina tijekom života, bilo iz osobnih ili profesionalnih razloga, i odnosi se na „svaku aktivnost učenja tijekom cijelog života radi unapređenja znanja, vještina i kompetencija u okviru osobnoga, građanskog, društvenog ili profesionalnog djelovanja pojedinca“. Ono obuhvaća učenje u svim životnim razdobljima i u svim oblicima u kojima se ostvaruje (formalno, neformalno i informalno).

Programe cjeloživotno učenja uglavnom provode pučka otvorena učilišta, a na području Požeško-slavonske županije imamo sljedeća učilišta:

1. Pučko otvoreno učilište *OBRIS*, Požega i Pakrac
2. Učilište *LINK*, Požega
3. Škola za strane jezike *Praktikum* (Pučko otvoreno učilište Požega), Požega
4. Učilište *Maestro*, Požega
5. Pučko otvoreno učilište *Artes*, Pleternica
6. Učilište *Znanje*, Požega

Budući da je cjeloživotno učenje nadograđivanje različitih znanja i vještina tijekom života, bilo iz osobnih ili profesionalnih razloga, ove institucije za sada ispunjavaju svoju misiju postojanja. U buduću se predviđa da ove funkcije u pojedinim segmentima preuzmu srednje škole i VUP u vidu Centara kompetencije ili nekog drugog oblika organiziranja. Zsigurno da tu treba voditi i računa o prostornim kapacitetima i kvalitetnom stručnom kadru što u postojećem sustavu sigurno nedostaje.

1.2.3.6. Obrazovanje odraslih

Ekonomska škola u Požegi ima suglasnost MZO za izvođenje obrazovanja odraslih i to u programima: ekonomist, komercijalist, prodavač. Budući da nema interesa kandidata za ovaj oblik obrazovanja u školi se ne izvodi obrazovanje odraslih od 2010. godine.

Poljoprivredno-prehrambena škola u Požegi trenutno nema u svom sustavu obrazovanje odraslih iako su u fazi ishođenja rješenja. U svezi s tim dana 11. 03. 2015. godine dobili su pozitivno stručno mišljenje od strane Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih za zanimanja: agroturistički tehničar, poljoprivredni tehničar opći i prehrambeni tehničar. Povjerenstvo ispred Ureda državne uprave utvrdilo je udovoljavanje Škole minimalno-tehničkim uvjetima i čeka se Rješenje MZO.

Tehnička škola u Požegi šk. godine 2011. u suradnji sa HZZ PU Požega osposobljavala je za CNC operatore 20 osoba. Temeljem članka 6. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (N.N. br. 86/2012.) Tehnička škola je upisala od 2012. – 2014. godine 20 učenika u slijedeća zanimanja: elektrotehničar, računalni tehničar za strojarstvo i tehničar za računalstvo. Učenici su upisali gore navedena zanimanja u cilju vertikalne prohodnosti (sa 3. na 4. stupanj). Međutim, niti jedan od njih nije položio razliku predmeta, pa nije stekao pravo upisa u četvrti razred željenog zanimanja.

Srednja škola u Pakracu u razdoblju 2011.- 2017. nije imala obrazovanja odraslih niti vertikalni nastavak obrazovanja.

Obrtnička škola u Požegi ima suglasnost MZO za izvođenje obrazovanja odraslih i to u programima: krojač, odjevni tehničar, stolar, drvo-tokar, drvodjelni tehničar, zidar, klesar, tesar, građevinski tehničar – visokogradnja, soboslikar-ličilac, tapetar, kuhar i konobar. Odlukom Nastavničkog vijeća od

¹³ Analička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str.168.

¹⁴ Analička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 169.

28.prosinca 2010. godine u školi se ne provodi program obrazovanja odraslih. Kandidati koji su upisali obrazovanje odraslih prijašnjih godina navedeni su u tablici, ali nisu završili jer nisu poštovali rok za završetak obrazovanja koji je naveden u Rješenju.

Tablica 25. Obrazovanje odraslih

	Broj polaznika	Broj polaznika	Broj polaznika	Broj polaznika	Broj polaznika	Broj polaznika	Broj polaznika
ZANIMANJE	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.	2015./2016.	2016./2017.	2017./2018.
odjevni tehničar	3	3	0	0	0	0	0
kuhar	1	1	0	0	0	0	0
stolar	2	2	0	0	0	0	0
krojač	2	2	1	0	0	0	0
UKUPNO	8	8	1	0	0	0	0

Izvor: Obrtnička škola u Požegi

Iz iznesenih podataka razvidno je kako većina strukovnih škola Požeško-slavonske županije provodi obrazovanje odraslih ili je u fazi dobivanja suglasnosti za isto. To daje mogućnost prekvalifikacije populaciji koja je tražitelj posla u skladu s potrebama tržišta rada. Isto tako u nekim školama postoji mogućnost usklađivanja ponude zanimanja obrazovanja odraslih osoba koje provode (traženje suglasnosti za nova zanimanja) s kretanjem deficitarnih zanimanja na tržištu rada.

1.2.3.7. Kultura

Područje Požeško-slavonske županije povijesna je i prirodna cjelina u kojoj se stoljećima odvijao intenzivan život različitih civilizacija koje su ostavile kulturne tragove svog postojanja i trajanja na ovim prostorima. Brojni raznorodni materijalni dokazi graditeljske baštine od arheoloških lokaliteta, povijesnih i ruralnih cjelina, utvrđenih gradova, sakralnih građevina do pojedinačnih stambenih i javnih zgrada govore o kontinuitetu naseljavanja i kulturi življenja i stanovanja u različitim stilskim, oblikovnim i vremenskim razdobljima.

Kulturni habitus Županije nezamisliv je bez permanentne brige u području zaštite, spašavanju, prezentaciji i revitalizaciji kulturnih dobara. Bogata kulturna baština Požeško-slavonskoj županiji donosi odgovornost za njeno očuvanje i za stvaranje boljih uvjeta za zaštitu kulturnih dobara, ponajprije onih najviše spomeničke kategorije. Radi što učinkovitijeg djelovanja i bolje stručne brige o zaštiti spomenika kulture, Požeško-slavonska županija i Grad Požega založili su se za osnivanje Konzervatorskog odjela (prosinac 1999.) u Požegi čiji se upravni i stručni poslovi odnose na skrb o 88 nepokretnih kulturnih dobara, 20 pokretnih kulturnih dobara, tri zaštićene povijesne cjeline, 19 arheoloških nalazišta, 13 nematerijalnih kulturnih dobara i 26 NOB spomenika. Preventivnu zaštitu ima jedno pokretno kulturno dobro, te 38 arheoloških nalazišta.

Trenutno do 2017. godine broj zaštićenih kulturnih dobara s područja Požeško – slavonske županije je:

- Nepokretna kulturna dobra: 95
- Pokretna kulturna dobra: 22
- Povijesne cjeline: 3
- Nematerijalna kulturna dobra: 14
- NOB spomenici: 26
- Zaštićeni arheološki lokaliteti: 63
- Lokaliteti u postupku donošenja rješenja o trajnoj zaštiti: 5
- Preventivno zaštićeni arheološki lokaliteti: 20
- Preventivno zaštićena pokretna kulturna dobra: 3

Na području Požeško-slavonske županije djeluje deset ustanova kulture:

- Gradski muzej Požega,
- Muzej grada Pakraca,
- Gradsko kazalište Požega,
- Gradska knjižnica i čitaonica Požega,
- Hrvatska knjižnica i čitaonica Pleternica,

- Narodna knjižnica i čitaonica Kutjevo,
- Gradska knjižnica i čitaonica Pakrac,
- Gradska knjižnica i čitaonica Lipik
- Konzervatorski odjel Požega,
- Državni arhiv, Slavonski Brod - Odjel u Požegi.

KNJIŽNICE

U Požeško-slavonskoj županiji pet je narodnih knjižnica u Požegi, Pleternici, Kutjevu, Pakracu i Lipiku. Svi gradovi na području Županije imaju knjižnice. Novu, suvremenu zgradu knjižnice od 2014. godine ima Pleternica, a u Požegi je u tijeku proširenje postojeće knjižnice. Problem ostalih knjižnica je nedostatak prostora, nedovoljna sredstva za obnovu knjižnog fonda. Niti jedna od postojećih pet općina nema knjižnice stoga je županijska matična služba osnovala knjižnične stacionare u sjedištima općina, Velikoj, Jakšiću i Kaptolu.

U Hrvatskoj je 2012. godine bilo 249 knjižnica. Prosječna vrijednost je te godine u RH bila četiri knjižnice po županiji, najmanja vrijednost bila je jedna knjižnica, najveća jedanaest knjižnica. Požeško-slavonska županija je 2012. godine imala pet knjižnica što znači da ima jednu knjižnicu više od hrvatskog prosjeka. Do 2017. godine broj knjižnica na području Požeško – slavonske županije ostao je ne promijenjen.

KINEMATOGRAFI

Požeško-slavonska županija nema nijedan kinematograf. Prosječna vrijednost u Republici Hrvatskoj su dva kinematografa po županiji u 2012. godini. Ukupno je 2012. godine bilo 77 kinematografa u Hrvatskoj u kojoj samo Požeško-slavonska i Brodsko-posavska županija nemaju kinematograf. U Požegi jednom tjedno udruga GFR Film video prikazuje art filmove u prostorijama udruge koje imaju kapacitet od tirdesetak sjedećih mjesta. Povremeno filmove u Pakracu prikazuje Kulturno-prosvjetno društvo Sloga u Domu doktora Franje Tuđmana

RADIO I TV PRETPLATNICI

U Republici Hrvatskoj bilo je 2012. 873.337 radiopretplatnika i 788.543 tv pretplatnika, a Požeško-slavonska imala 23.385 radio pretplatnika, odnosno 22.004 tv pretplatnika što je gotovo trostruko manje od hrvatskog prosjeka.¹⁵

KULTURNE PRIREDBE

Tijekom godine na području Požeško-slavonske županije održavaju se brojne kulturne, glazbene, književne, filmske, kazališne, likovne i plesne priredbe, a potporom njihova daljnjeg održavanja, nastavlja se i njeguje tradicija i bogatstvo kulturnih događanja na ovim prostorima.

Neke od značajnijih kulturnih priredbi su: Hrvatski festival jednogminutnog filma, Aureafest (koji se na tradiciji glazbenog festivala Požega širi na sedam dana trajanja i obuhvaća osim tamburaške i pop glazbe, folklor, modu, izradu nakita, festival dj-a, gastronomke priredbe) itd, Požeške orguljaške večeri, Plesokaz, Ivanjski krijes, Požeško kulturno ljeto, Pakračko ljeto, Likovna kolonija Lipiku s ljubavlju, Susret pjevačkih zborova u Lipiku, Zlatni glas Zlatne doline, Kaptol, Cvjetići glazbe, Pleternica, Županijski kulturni mozaik, zatim smotre folklor: LIDAS, Pleternica; Dođi diko večeras na sijelo, Brestovac; Čuvajmo običaje zavičaja, Velika; Bekteški susreti, Bektež; Pjesmom u jesen, Jakšić; Poljadija u srcu, Grabarje; smotra u Zagrađu; Katarinski susreti, Gaj; Oj, Požego, sve ti je na glasu, Požega; Običaji starog zavičaja, Pleternica, Naše jaro u Kaptolu, Slovaci Slovacima u Jakšiću. Manifestacija „Noć knjige“ – svjetska manifestacija obilježavanja svjetskog dana knjige i autorskih prava svake godine obilježava se u Gradskoj knjižnici i čitaonici Požega te u Gradskoj knjižnici i čitaonici Lipik gdje se okupi više od 1000 ljudi svih dobi koji sudjeluju u raznim kulturno-obrazovnim programima.

1.2.3.8. Sport

Na području Požeško slavonske županije djeluje pet nacionalnih sportskih saveza (nogometni, kuglački, rukometni, košarkaški, stolnoteniski) te sedam županijskih saveza (Županijski školski sportski savez, Županijski nogometni savez, Županijski rukometni savez, Županijski košarkaški savez, Županijski stolnoteniski savez i Županijski kuglački savez.

¹⁵ Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str.175-177 .

Županijski školski sportski savez okuplja školska sportska društva iz šest srednjih škola i 15 osnovnih škola s područja Požeško-slavonske županije. Tijekom godine natjecanja na razini županije okupe oko 1.200 učenika u 8 sportova za srednje škole i 12 sportova za osnovne škole. Osim klubova koji su udruženi u strukovne nacionalne saveze, na području Požeško-slavonske županije djeluju klubovi u judu, te-kwan-do-u, odbojci, biciklizmu, streljaštvu, samostrelu, šahu, plivanju, s oko 500 članova.

U Županiji ima 36 registriranih igrališta za nogomet i stadion u Velikoj. Nove školske sportske dvorane u funkciji su u Brestovcu, Lipiku, Pakracu, Kaptolu, Velikoj, Jakšiću i Pleternici, dok starije dvorane imaju, Tehnička škola i Osnovna škola u Kutjevu. U Požegi tri osnovne škole nemaju dvoranu, kao ni škole u Trenkovu, Čaglinu i Poljani. Dvorana uz Katoličku osnovnu školu i Katoličku gimnaziju u fazi je rekonstrukcije. Sve navedeno predstavlja velik problem, kako za održavanje nastave tako i za bilo kakve druge dodatne sportske aktivnosti. Kad je riječ o srednjim školama, na indikativnu listu projekata Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta ušao je projekt izgradnje sportske dvorane uz Gimnaziju Požega, a koristili bi je osim učenika Gimnazije i učenici Katoličke gimnazije s pravom javnosti te Glazbene škole Požega. Nositelj i prijavitelj projekta je Požeško-slavonska županija, ukupna vrijednost je 2.148.429,25 €.

U Požegi i Lipiku se nalaze otvoreni bazeni, (bazeni u Velikoj su zatvoreni i izvan funkcije, vlasnik bazena u Požegi je Grad Požega a u Lipiku vlasnik je privatna tvrtka ITEMA d.o.o) a također postoji i dvadesetak teniskih igrališta. O sportskim objektima na području grada Požege ubuduće će brinuti novoosnovana Javna ustanova za sportske objekte. U Lipiku djeluje Sportski centar.

Iako podaci navode na relativno kvalitetnu opremljenost sportskom infrastrukturom, potrebno je kontinuirano provoditi aktivnosti unapređenja i izgradnje sportskih objekata, prvenstveno zbog podizanja kvalitete života mladih na području Požeško-slavonske županije, kao i unapređenja zdravlja svih stanovnika Županije.

Zaključci-odgoj,obrazovanje,kultura i sport

Predškolski odgoj je organiziran u deset samostalnih predškolskih ustanova u kojima je u 2010./2011. bilo 1098 djece, 2011./2012.- 1050, 2012./2013. -1044 djece, 2013./2014. -1.134 djece. U 2014/ 2015. u devet vrtića smješteno je 1233 djece, u 2015./2016. U 2017. god u novu Mrežu vrtića uvršten je Dječji vrtić u Jakšiću. U deset vrtića smješteno je 748 djece. U PSŽ još uvijek sve općine nemaju predškolsku ustanovu, a težnja je da svaka jedinica lokalne samouprave ima barem jednu ustanovu za predškolski odgoj. Evidentan je porast interesa za upis djece u predškolske ustanove i manjak ustanova.

Ukupan broj učenika u osnovnim školama se smanjuje, što dovodi do zaključka da je i broj stanovnika Županije svake godine sve manji te da populacija Županije stari. Osim smanjenja broja učenika (depopulacija) problem su i područne škole. U Požeško-slavonskoj županiji učenici se obrazuju u 15 matičnih osnovnih škola te 46 područnih škola, a 18 područnih škola ima manje od 15 učenika. Isto tako veliki dio zgrada područnih škola zahtijeva određena ulaganja kako bismo učenicima omogućili kvalitetan i potreban prostor za odvijanje nastave.

Obrazovanje je organizirano u osam srednjih škola i dva učenička doma. Nedostatan i neodgovarajući školski prostor, Gimnazija, Glazbena škola i Katolička gimnazija- nedostatak sportske dvorane, Glazbena škola-koncertna dvorana, Poljoprivredno-prehrambena škola- nužna adaptacija i rekonstrukcija postojeće zgrade. Potrebno je znatno ulaganje u cjeloživotno ulaganje kako bi se odgovorilo sve većim potrebama i zahtjevima privrednog sektora i potrebama zajednice.

Prema provedenoj osnovnoj analizi u Strategiji razvoja ljudskih potencijala PSŽ 2016.-2020. izražena je potreba smanjenja velikog postotka osoba bez osnovne i sa osnovnom školom te srednje škole (trogodišnje obrazovanje).

Visokoškolsko obrazovanje odvija se u dvije institucije na području Požeško-slavonske županije:

1. VELEUČILIŠTE U POŽEGI- upisano do sad 11.895 studenata, diplomiralo 3.343 studenata

Budući da se na Veleučilištu školuje dosta studenata koji nisu iz bliže okolice, od samog osnutka Veleučilišta nameće se potreba izgradnje novog „campusa“ što bi itekako poboljšalo kvalitetu studiranja i konkurentnost na ovom Sveučilištu. Uprava Veleučilišta radi na pripremi takvih projekata kako bi bili spremni za prijavu na sufinanciranje iz sredstava EU fondova

2. ZDRAVSTVENO VELEUČILIŠTE ZAGREB - Dislocirani studij fizioterapije u Pakracu- do sada upisano 150 studenata

Programe cjeloživotnog učenja provode pučka otvorena učilišta, kojih je šest na području Požeško-slavonske županije.

Pristup kulturnim i športskim aktivnostima i ustanovama nije ravnomjeran u svim područjima Županije, u velikoj mjeri koncentriran je u gradu Požegi. Veliki dio općina i gradova nema u dovoljnoj mjeri razvijene kulturne i športske institucije koje bi poslužile kao baza za poticanje različitih kulturnih i športskih događanja. Potrebno je razvijati i poticati programe udruga i privatne inicijative kako bi se podigle kulturne i športske aktivnosti.

Postoji potreba za trasiranjem ravnomjernog pristupa kulturnim i športskim aktivnostima i ustanovama u svim dijelovima županije, a koji su sada u velikoj mjeri koncentrirani u gradu Požegi. Veliki dio općina i gradova nema u dovoljnoj mjeri razvijene kulturne i športske institucije koje bi poslužile kao baza za poticanje različitih kulturnih i športskih događanja.

Odgoj, obrazovanje, kultura i sport	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> -porast djece predškolske dobi koja traže smještaj u predškolske ustanove -manjak dječjih vrtića i jaslica -smanjenje broja učenika u osnovnim školama -dotrajnost objekata područnih osnovnih škola -adaptacija zgrade Poljoprivredno-prehrambene škole -nedostatak športske dvorane za tri srednje škole -nedostatak koncertne dvorane u Glazbenoj školi -nedostatak športskih objekata -nedostatak objekata za kulturne namjene -opadanje broja upisa studenata na Veleučilište u Požegi -nerazmjernan odnos između upisanih i diplomiranih studenata 	<ul style="list-style-type: none"> -izgradnja predškolskih ustanova -pronatalitetna politika na nivou županije -uređenje objekata područnih osnovnih škola -uređenje Poljoprivredno-prehrambene škole kao Centra kompetencija u poljoprivredi i prehrani -izgradnja športske dvorane u sklopu Gimnazije -izgradnja koncertne dvorane u sklopu Glazbene škole -izgradnja adekvatnih športskih objekata ravnomjerno raspoređenih na području županije -izgradnja objekata za kulturne namjene -jačanje uloge Veleučilišta u Požegi putem uvođenja atraktivnih programa za izobrazbu budućih studenata -poticanje udruga i privatnog sektora u smislu razvijanja kulturnih i športskih programa -povećanje iskorištenosti EU fondova u funkciji razvoja predškolskog sustava, srednjeg i visokog obrazovanja;

1.2.4. Civilno društvo

U Požeško-slavonskoj Županiji, prema podacima Ureda državne uprave registrirane su 673 udruge civilnog društva. Udruge su prisutne u gotovo svim naseljima, a bave se raznim aktivnostima, od sportskih do prava manjina.

Sa više od 200 registriranih organizacija, sport je najaktivnije područje nevladinih civilnih udruga, a prate ga društvene organizacije (većinom dobrovoljna vatrogasna društva), kulturne udruge, udruge tehničke kulture, udruge poljoprivrednika, udruge osoba s invaliditetom i one proistekle iz Domovinskog rata. Županija sufinancira 24 udruge osoba s invaliditetom (humanitarno-socijalne udruge) i 25 udruga proisteklih iz Domovinskog rata. Neke od aktivnosti udruga su : pravna i socijalna zaštita članova, sportska druženja, rekreacija i natjecanja, humanitarnu djelatnost i sl.

Udruge proistekle iz Domovinskog rata bave se povijesnim i istraživačkim radom članova udruga s posebnim osvrtom na poginule i nestale članove, pružanjem pomoći najugroženijima i nezaposlenima, pomoći djeci i obiteljima poginulih i invalidima, uz organizaciju psiho-socijalne pomoći i primjenu hagioterapije te organizacijom raznih kulturnih aktivnosti - izložbi, koncerata, okruglih stolova na teme o ulozi i značaju pojedinih postrojbi u Domovinskom ratu,. Udruge djeluju na procesu socijalne integracije osoba s invaliditetom i hrvatskih branitelja, pružanjem psihosocijalne i psihoterapeutske pomoći te organizacijom sportskih aktivnosti.

Postoji manji broj organizacija koje predstavljaju manjine te marginalizirane i izdvojene grupe (npr. mladi, žene, umirovljenici). Vrlo mali udio organizacija fokusiran je na suvremenu kulturu mladih i netradicionalne (ekstremne) sportove.

Nedostaju organizacije civilnog društva, koje se bave suvremenim socijalnim pitanjima kao što su ljudska prava, ravnopravnost spolova, prava djece , a to ukazuje na to da iako nevladine udruge imaju važnu ulogu u održavanju društvene tradicije, nemaju značajan utjecaj na današnji razvoj i sveopće promjene.

Posebno nedostaju OCD-i koji se bave i podupiru participaciju građana u donošenju odluka na lokalnom i regionalnoj (županijskoj) razini, odnosno aktivnosti koje su usmjerene na pozitivne stečevine EU i pozitivnim demokratskim procesima u RH:

- Zastupljenost manjinskih predstavnika u tijelima državne uprave na lokalnoj i regionalnoj razini;
- Zastupljenost mladih i žena u svim strukturama društva (lokalno i regionalno);
- Nepostojanje politika i programa socijalne uključenosti socijalno isključenih i marginaliziranih grupa i pojedinaca (osobe sa invaliditetom, ruralne žene...);
- Nepostojanje socijalnih mreža, kontinuirane sektorske i međusektorske koordinacije i suradnje, održivosti, samofinanciranja i podrške na svim razinama (od toga se isključuju udruge proistekle iz Domovinskog rata i sportske udruge).
- Mali broj OCD-a bavi se stupnjevima i dimenzijama sudjelovanja javnosti u razvoju zajednice kao što su informiranje, savjetovanje, uključivanje i partnerstvo
- Nedostaju krovne (regionalne) udruge koje djeluju kao servis lokalnim OCD-ima u razvoju do njihove održivosti

Od početka 1990-ih razvoj građanskog društva tekao je sporo, a građani se postupno upoznaju s mogućnostima i oblicima djelovanja civilnog društva. Razvoj civilnoga društva potaknut je potkraj 1990-ih, kad je donesen temeljni Zakon o udrugama, a 2003. osnovana je Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva. Danas u Hrvatskoj postoji najviše sportskih udruga (više od 10 000), pa kulturnih (više od 3600), gospodarskih (više od 3000), tehničkih (oko 2800) i socijalnih udruga (oko 1000), zatim zdravstvenih, humanitarnih, ekoloških te udruga za zaštitu djece, mladih i obitelji. Tu su i udruge branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata, nastale zbog ostvarivanja specifičnih zakonskih prava kao i čuvanja uspomene na događaje iz nedavne prošlosti. One se financiraju novcem iz državnog proračuna, fondova Europske unije, različitim donacijama i članarinama.¹⁶

Hrvatsko društvo suočeno s procesom tranzicije nastoji uhvatiti korak s Europom u procesima razvoja civilnoga društva. U posljednjih nekoliko godina na tom su području nastali vidljivi pomaci. Povećao se broj osnovanih udruga, a Vlada te pojedine regionalne i lokalne samouprave uvele su transparentne postupke financiranja. Također, povećana je vidljivost dijela civilne scene. Međutim, pozitivne pomake nije pratio odgovarajući proces osnaživanja organizacijskih sposobnosti udruga. Najveći broj udruga pati od nedovoljnog profesionalizma, netransparentnosti rada, loše strukture upravljanja i sl.

¹⁶ www.hrvatska.eu Društvo i način života, Civilno društvo

Općenito u Hrvatskoj nije čest model umrežavanja organizacija koje pružaju usluge usmjerene razvoju organizacija civilnoga društva. Nekolicina udruga pojedinačno provodi neku vrstu potpornih aktivnosti, međutim bez modela sveobuhvatne i stručne podrške aktivnim pojedincima, neformalnim grupama i udrugama. Postojeće organizacije koje pružaju potporu smještene su isključivo u većim središtima te se time pojavljuje i problem smanjenog opsega njihovog djelovanja. Osim toga, u porastu je broj udruga, građanskih inicijativa i aktivnih pojedinaca koji su često suočeni s problemima nedostatka informacija, odgovarajućeg prostora i opreme za rad. Ove poteškoće u dobivanju odgovarajuće podrške često mogu rezultirati posljedicama kao što su pad motivacije za aktivno djelovanje u zajednici, prestanak djelovanja u ranim fazama razvoja, smanjenje broja aktivnih pojedinaca, teže ostvarenje partnerstva u zajednici zbog nedovoljne razine organizacijskog razvoja itd.

Prema podacima Središnjeg državnog ureda za upravu, najveći broj udruga u Slavoniji i Baranji koncentriran je u Osječko-baranjskoj i Vukovarsko-srijemskoj županiji, dok je broj registriranih udruga znatno manji u Brodsko-posavskoj, Virovitičko-podravskoj te Požeško-slavonskoj županiji. Potrebe udruga s ovog područja, prema ranijim procjenama, očituju se u različitim segmentima ovisno o stupnju razvoja udruge. Udruge na početku svog djelovanja u većini slučajeva susreću se s nedostatkom osnovnih potreba kao što su prostor te tehnička oprema. One pak razvijenije udruge često imaju potrebe u vidu obrazovanja, savjetovanja, konzultacija kao i stručne literature. Motivirane ovakvim stanjem te željom za razvojem zajednica na području Slavonije i Baranje kao i civilnoga društva općenito, tri su udruge iz Osijeka, Vukovara i Belog Manastira krajem 2006. odlučile umrežiti svoje, već postojeće i stručne, organizacijske sposobnosti te na taj način pružiti potporu organizacijama civilnoga društva, aktivnim pojedincima i inicijativama na području čitave istočne Hrvatske. Zahvaljujući Nacionalnoj zakladi to je preraslo u podršku kroz Program Šalter.¹⁷

Zaključak-Civilno društvo

U Požeško-slavonskoj Županiji, prema podacima Ureda državne uprave registrirane su **673 udruge** civilnog društva. Udruge su prisutne u gotovo svim naseljima, a bave se raznim aktivnostima, od sportskih do prava manjina.

Sa više od 200 registriranih organizacija, sport je najaktivnije područje nevladinih civilnih udruga. Županija sufinancira **24 udruge osoba s invaliditetom** (humanitarno-socijalne udruge) i **25 udruga proisteklih iz Domovinskog rata**. Udruge na početku svog djelovanja u većini slučajeva susreću se s nedostatkom osnovnih potreba kao što su prostor te tehnička oprema. One pak razvijenije udruge često imaju potrebe u vidu obrazovanja, savjetovanja, konzultacija kao i stručne literature.

Udruge se na početku svog djelovanja u većini slučajeva susreću s nedostatkom osnovnih potreba kao što su prostor te tehnička oprema. One razvijenije često imaju potrebe u vidu obrazovanja, savjetovanja, konzultacija kao i stručne literature.

Civilno društvo	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
-nedostatak prostora za udruge -nedostatak tehničke opreme -nedovoljno obrazovanje za aktivnosti kojima se udruge bave -nedostatak savjetovanja i konzultacija -nedostatak stručne literature -nedostatak udruga koje se bave socijalnim inovacijama i socijalnim poduzetništvom	-osiguravanje potrebnog prostora i opreme za udruge -permanentno obrazovanje članova udruga -nabavka stručne literature -osnivanje krovne (regionalne) udruge koja djeluje kao servis lokalnim udrugama u razvoju do njihove samostalnosti -poticanje udruga u područjima relevantnim za daljnji razvoj županije

¹⁷ Časopis za razvoj civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, broj 20, 2009. godina, str. 18.

1.3. GOSPODARSTVO

1.3.1. Opća gospodarska situacija u uvjetima globalne ekonomske krize

Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika rezultat su obrade godišnjih financijskih izvještaja pravnih osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost i imaju sjedište tvrtke na području Županije. Pri donošenju zaključaka treba naglasiti da se teritorijalna pripadnost određenoj županiji određuje prema sjedištu tvrtke, tj. prema mjestu u kojemu se vodi njezin osnovni račun, a ne prema teritoriju na kojemu tvrtka stvarno posluje. Poznato je da su sjedišta velikih javnih državnih tvrtki (HŽ, HT, Hrvatske pošte, HEP, Hrvatske šume i Hrvatske vode) kao i velikih trgovačkih lanaca, redom u Gradu Zagrebu te se njihovi financijski rezultati i broj zaposlenih evidentiraju upravo u toj županiji, a ne i u drugim županijama u kojima se također obavlja manji ili veći dio njihovih poslovnih aktivnosti. Stoga, iako pojedine tvrtke obavljaju gospodarsku djelatnost na području Požeško-slavonske županije, poslovanje njihovih poslovnih jedinica nije obuhvaćeno u ukupnim pokazateljima gospodarstva Županije.

Stagnacija gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj bila je određena padom domaće potražnje, a nastavak rasta izvoza roba i usluga nije bio dovoljno snažan da rezultira oporavkom BDP-a, pa je u 2014.godini ostvaren pad od 0,4% (zbog snažnog pada ostvarenog krajem 2013.). Pozitivan doprinos gospodarskim kretanjima dao je rast izvoza kojem je pogodovalo jačanje inozemne potražnje glavnih vanjskotrgovinskih partnera Hrvatske. Kretanje tržišta rada u 2014. godini obilježila je stagnacija broja zaposlenih osoba, dok se broj nezaposlenih smanjio što je rezultat brisanja nezaposlenih osoba iz evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje zbog nepridržavanja zakonskih odredbi. Prosječna stopa nezaposlenih se krajem 2014. smanjila na 19,6% (s 20,2% u 2013.). Nominalno cijena rada odnosno plaće su stagnirale. Prosječna mjesečna obračunata neto plaća po radniku u Republici Hrvatskoj u 2014. godini iznosila je 4.878 kuna i u odnosu na prethodnu godinu nominalno je manja za 1,2%, a realno (deflacionirano rastom potrošačkih cijena od 0,2%) smanjena je za 1,4%. Visina plaće jedan je od ključnih pokazatelja razvijenosti neke regije, županije, grada, općine. Po županijama se visina prosječne mjesečne obračunate neto plaće po radniku razlikovala od županije do županije. Županijski prosjeci su kretali u rasponu od najniže 3.581 kuna u Virovitičko-podravskoj županiji do 5.685 kuna u Gradu Zagrebu. Najveća zaostajanja plaće u odnosu na republički prosjek bilježi se u Virovitičko-podravskoj županiji 26,6%, Bjelovarsko-bilogorskoj županiji 26,2%, Ličko-senjskoj 25,5% te u Vukovarsko-srijemskoj 24,3%. U Požeško-slavonskoj je zaostatak za republičkim prosjekom je 22,0%. U 2014. godini u odnosu na 2013. prosječne mjesečne neto plaće nisu smanjene ni u jednoj županiji. Ovakva kretanja plaća potvrđuju da su u našim uvjetima troškovi plaće relativno neosjetljivi na promjene ukupnih prihoda.

Prema propisanoj metodologiji, Financijska agencija u pokazatelje gospodarstva za poslovnu 2014. godinu prikupila je i obradila 690 godišnjih financijskih izvještaja, čiji podnositelji su aktivni poduzetnici (trgovačka društva) sa sjedištem na području Požeško-slavonske županije.

Tablica 26. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika Županije po godinama

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Broj poduzetnika	597	621	614	674	690
Ukupni prihod /mil. Kn	3.085	3.238	3.222	3.258	3.227
Ukupni rashodi/mil. Kn	3.116	3.219	3.231	3.200	3.161
Dobitak nakon oporezivanja/mil. kn	75	80	98	149	153
Gubitak nakon oporezivanja/mil. Kn	121	105	120	105	100
Konsolidirani financ.rezultat/mil. kn	-46	-25	-22	44	53
Broj zaposlenih na bazi sata rada	8.062	7.786	7.464	7.407	7.614
Prosječna neto plaća po zaposlenom	3.505	3.579	3.702	3.798	3.804
Ukupni prihod po zaposlenom/000 kn	383	416	432	440	424
Neto dobit ili gubitak po zaposlenom/ kn	-5.687	-5.145	-2.885	5.963	7.023
Broj poduzetnika investitora		103	103	99	110
Investicije u dugotrajnu imovinu /mil. kn		122	168	181	306
Ekonomičnost poslovanja/%	99,0	99,4	99,7	101,8	102,1
Rentabilnost prometa/%	-1,5	-1,2	0,7	1,4	1,7
Rentabilnost ukupne imovine neto/%	-1,0	-0,9	-0,5	0,9	1,1
Rentabilnost vlastitog kapitala/%	-4,2	-4,0	-2,7	4,6	4,9

Izvor: Financijska agencija - Registar godišnjih financijskih izvješća

U 2014. godini ukupni prihodi poduzetnika Republike Hrvatske bili su u odnosu na 2013. godinu veći su za 3,3%, a ukupni rashodi veći su za 2,3%. Dobit razdoblja povećana je za 17,4%, a kako je gubitak razdoblja smanjen za 2,0%, to se odrazilo na iskazivanje konsolidiranog financijskog rezultata – neto dobiti u iznosu od 9,8 milijardi kuna koja je za 139,5% veća nego prethodne 2013. godine. U odnosu na 2013. godinu ukupni prihodi povećani su u 19 županija i to od 0,1% u Karlovačkoj županiji do 25,54% u Vukovarskoj-županiji. Ukupni prihodi u Republici Hrvatskoj smanjeni su u svega dvije županije i to 3,5% u šibensko-kninskoj i 1,2% Brodsko-posavskoj županiji. Ukupni rashodi smanjeni su u četiri županije, a najveće smanjenje je u Brodsko-posavskoj i Osječko-baranjskoj županiji i iznosi 2,5%. U 17 županija ukupni rashodi su povećani, od 0,8% u Gradu Zagrebu do 25,9% u Vukovarsko-srijemskoj županiji.

Prema podacima FINE u poslovnoj 2017. godini podaci za gospodarstvo za Požeško-slavonsku županiju su kako slijedi:

- 844 poduzetnika čine: 739 mikro, 88 malih, 13 srednja i 4 velika poduzetnika,
- struktura 844 poduzetnika sukladno vlasništvu: 19 državno, 812 privatno, 4 zadružno, 9 mješovito,
- poduzetnici koji su obveznici poreza na dobit, ostvarili su ukupni prihodi gotovo 3.955 milijuna kuna (0,70% udjela u ukupnim prihodima Republike Hrvatske), te 9,2 % više nego u 2016. godini,
- ukupni rashodi su iznosili 3.892 milijuna kuna ili 11,2% veći nego u istom razdoblju prethodne godine,
- dobit razdoblja iznosi 188 milijuna kuna dok gubitak razdoblja iznosi 163 milijuna kuna, iz čega proizlazi da je gospodarstvo Županije ostvarilo konačan konsolidiran pozitivan financijski rezultat u iznosu 25 milijuna kuna,
- od 844 poduzetnika: 602 su poslovali s dobiti, a 242 s gubitkom,
- broj zaposlenih na bazi sata rada iznosi 8.748 odnosno 5% više u odnosu na prethodnu godinu (8.333 zaposlena),
- 63 poduzetnika, investitora uložilo je 104 milijun kuna ili 14,1% više nego 2016. godine,
- prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom iznosila je 4.164 kuna, što je za 7,0% više nego prethodne godine, ali i 19,2% niže od prosjeka Republike Hrvatske.

Poduzetnici Požeško-slavonske županije imali su na kraju 2017. godine vrijednost ukupne imovine od 4.852.069.000 milijuna kuna. U strukturi imovine najveći udio ima dugotrajna imovina (53,6%), zatim kratkotrajna imovina (45,9%), plaćeni troškovi budućeg razvoja i obračunati prihodi 0,5%.

Financijski pokazatelji poduzetnika PSŽ u 2017. godini su slijedeći:

- koeficijent tekuće likvidnosti - mjeri sposobnost poduzeća da podmiri svoje kratkoročne obveze (kratkotrajna imovina/kratkoročne obveze) iznosi 1,07,
- koeficijent financijske stabilnosti (dugotrajna imovina/kapital i dugoročne obveze) iznosi 1,03 što znači da je dugotrajna imovina financirana iz kratkoročnih obveza odnosno da postoji deficit obrtnog kapitala,
- koeficijent zaduženosti pokazuje do koje mjere poduzeće koristi zaduživanje kao oblik financiranja odnosno koliki je postotak imovine nabavljen zaduživanjem (ukupne obveze/ukupna imovina) iznosi 0,68,
- koeficijent obrtaja ukupne imovine pokazuje koliko puta se ukupna imovina obrne u tijeku jedne godine (ukupni prihod/ukupna imovina) iznosi 0,82,
- vrijeme naplate kratkotrajnih potraživanja iznosi 84,55 dana, dok je vrijeme naplate potraživanja od kupaca 70,04 dana,
- ekonomičnost poslovanja - pokazuje koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda (ukupni prihodi/ukupni rashodi) i iznosi 101,64%
- ukupni prihod po zaposlenom iznosio je 452.155 kuna i veći je za 4% nego u prethodnoj godini,
- ukupni rashodi po zaposlenom iznosili su 444.866 kuna i veći su za 6%,
- imovina po zaposlenom iznosila je 554.649 kuna i manja je 1% u odnosu na prethodnu godinu.

Najvažnije gospodarske grane u Požeško-slavonskoj županiji su prerađivačka industrija (32,4%), zatim poslovanje nekretninama (18,3%), poljoprivreda, ribarstvo i šumarstvo (14,4%), trgovina na veliko i malo (12,4%) te ostale (javna uprava, obrana, socijalno osiguranje, zdravstvo i socijalna skrb).

Pet najznačajniji poduzetnika PSŽ prema ukupnom prihodu su: Agronom d.o.o. Požega, Kutjevo d.d. Kutjevo, Plamen d.o.o. Požega, Metalija-trans d.o.o. Požega, Alles d.o.o. Požega.

Gospodarske aktivnosti poduzetnika u Republici Hrvatskoj karakterizira dominacija Grada Zagreba u poslovanju Republike Hrvatske, budući je u Gradu Zagrebu sjedište trećine svih poduzetnika, koji ostvaruju više od polovine vrijednosti prihoda i dobiti i raspolažu s preko 50% imovine i izvora, tako i u većini županija, veliku važnost imaju županijska središta..

Gospodarstvo Hrvatske je u posljednjih pet godina u ozbiljnim poteškoćama što se odrazilo u negativnim stopama rasta bruto domaćeg proizvoda. Učinci gospodarske krize najviše je pogodilo male poduzetnike, ali unatoč tome oni su ostvarili pozitivne financijske rezultate. Osnovne karakteristike, velike razlike u razvijenosti županija, neće se promijeniti ni u narednim godinama, jer je strukturu gospodarstva teško promijeniti u kratkom roku.

1.3.2. Bruto društveni proizvod i bruto društveni proizvod po stanovniku

Hrvatska se sa svojom razinom razvijenosti, mjerenom BDP-om po stanovniku, sukladno standardnu kupovne moći kao umjetne valutne jedinice za koju se može kupiti ista količina robe u različitim zemljama, nalazi se na oko 60% prosječne razvijenosti EU i u posljednjih se godina ta brojka nije značajno promijenila (najveća je promjena od tri postotna boda bila 2008. godine kada je s 63% pala na 60% u 2016. godini). Regionalno, Hrvatska ima nisku razinu razvijenosti jer se u cijelom istočnom dijelu zemlje bilježi nizak postotak prosječne razvijenosti EU. Naime četiri slavonske županije (sve osim Osječko-baranjske županije) nalaze se na trećini razvijenosti EU. Značaj rješavanja problema slabe gospodarske razvijenosti slavonskih županija uočljiv je kroz postojanje „Projekt Slavonije, Baranje i Srijema“ koji je pokrenut kako bi se osiguralo 2,5 milijardi eura iz EZ fondova isključivo za projekte na području pet slavonskih županija.¹⁸

Bruto domaći proizvod je u 2015. godini na razini Republike Hrvatske iznosio 338,97 milijardi kuna, što je 2,3% više u odnosu na 2014. godinu i predstavlja najbržu dinamiku nominalnog rasta još od 2008. godine. Osim toga, u 2015. godini prekinut je negativan trend kretanja realnog BDP-a, koji je kontinuirani trajao od 2009. godine. Prekidanje negativnog trenda rezultat je prvih povoljnijih kretanja osobne potrošnje i investicija, dok je izvoz roba i usluga samo nastavio pozitivan trend započet 2013. godine.

BDP-a Požeško-slavonske županije u 2015.godini iznosio je 3.394,8 milijuna kuna, što je oko 0,9% ukupno ostvarenog BDP-a RH. BDP po stanovniku u RH 2015. godine iznosio je 80.555 kn/stanovniku, a u PSŽ 46.119 kn/stanovniku.

Tablica 27. **BDP u RH i PSŽ za razdoblje od 2010. do 2015. godine (u EUR-ima)**

	2010.	2011.	2012.	2013	2014.	2015.
Republika Hrvatska	10.057	10.325	10.297	10 228	10.244	10.597
Požeško-slavonska županija	6.206	6.281	6.101	6.102	5.883	6.061
Indeks	61,7	60,8	59,3	59,7	57,4	57,2

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2016. godina

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore 2015. godinu, bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku Požeško-slavonske županije 6.061 eura što je 57,2% od prosjeka RH. Slabije rezultate ostvarile su samo Brodsko-posavska i Virovitičko-podravska županija.

1.3.3. Tržište rada

1.3.3.1. Zaposlenost

Republika Hrvatska je na samom začelju zemalja članica EU28 prema vrijednostima pokazatelja stope zaposlenosti (stanovništvo starije od 15 godine). Stope zaposlenosti su se u zemljama EU-a u 2013. godini kretale u rasponu od 55,5% u Malti do 77,9% u Danskoj. Većina zemalja članica, njih 18, bilježi više stope zaposlenosti u odnosu na prosjek EU (64%), dok se deset zemalja (uključujući i Hrvatsku sa stopom zaposlenosti od 57,8 %) nalazi ispod prosjeka.

¹⁸ Navod iz Publikacije Hrvatske gospodarske komore, 2016.godina

Tablica 28. Zaposlenost u Republici Hrvatskoj od 2010. do 2014. godine

Godina	Radnici kod pravnih i fizičkih osoba	Obrtnici	Poljoprivrednici	Ukupno
2010.	1.373.044	70.616	31.703	1.475.363
2011.	1.369.757	67.998	30.378	1.468.133
2012.	1.339.933	65.252	27.555	1.432.740
2013.	1.314.437	62.399	23.795	1.400.631
2014.	1.315.535	59.951	21.914	1.397.400

Izvor: Statističke informacije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, br.4/2014.

U Hrvatskoj je u 2014. godini bilo 1.397.400 osiguranika/zaposlenih osoba, od čega kod pravnih i fizičkih osoba 1.315.535 osoba, 59.951 obrtnika i 21.914 su poljoprivrednici. Vidljivo je opadanje broja zaposlenih i to u kategoriji obrtnika i poljoprivrednika.

Prema strukturi zaposlenih 2014. godine (17.463 zaposlenih) 80,7% zaposlenih je kod pravnih osoba ili 14.162 zaposlena, 9,4% kod fizičkih osoba, 4,4% u obrtništvu, 3,1% zaposlenih poljoprivrednika te 1,9% samostalne profesionalne djelatnosti. Udio od samo 3,1% zaposlenih poljoprivrednika je vrlo loš pokazatelj ako se uzme u obzir da je Požeško-slavonska županija poljoprivredna županija i još više je problematično jer broj zaposlenih poljoprivrednika iz godine u godinu se smanjuje. U odnosu na 2010. godinu, u 2014. godini zabilježen je pad zaposlenosti od 7,3%. Manji broj zaposlenih od Požeško-slavonske županije ima samo Ličko-senjska županija (13.186 osoba).

U strukturi zaposlenih 2015. godine (17 860 zaposlenih) 81,6% zaposlenih je kod pravnih osoba (14 567 zaposlenih), 9,5% kod fizičkih osoba, 4,1% u obrtništvu, 3,0% zaposlenih poljoprivrednika te 1,8% samostalne su profesionalne djelatnosti. Udio od samo 3,0% zaposlenih poljoprivrednika vrlo je malen ako se uzme u obzir da je Požeško-slavonska županija poljoprivredna županija. Broj zaposlenih poljoprivrednika iz godine u godinu se smanjuje. U odnosu na 2011. godinu, u 2015. godini zabilježen je pad zaposlenosti od 3,4%.

Sveukupna zaposlenost u Požeško-slavonskoj županiji je u porastu. Lagani oporavak započinje 2014. godine i nastavlja se. Prema strukturi zaposlenih 2017. godine (18.714 zaposlenih) 81,9% zaposlenih je kod pravnih osoba (15.325 zaposlenih), 9,5% kod fizičkih osoba, 3,9% u obrtništvu, 2,8% zaposlenih poljoprivrednika te 1,9% samostalne i ostale profesionalne djelatnosti. Udio od samo 2,8% zaposlenih poljoprivrednika je vrlo malen ako se uzme u obzir da je Požeško-slavonska županija poljoprivredna županija. Broj zaposlenih poljoprivrednika iz godine u godinu smanjuje.

Tablica 29. Kretanje zaposlenih u Požeško-slavonskoj županiji (2012.-2017.)

Opis	Broj zaposlenih po godinama						%
	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	
1	2	3	4	5	6	7	8
Radnici kod pravnih osoba	13.922	13.883	14.162	14.567	15.094	15.325	81,9
Radnici kod fizičkih osoba	1.739	1.659	1.651	1.703	1.793	1.786	9,5
Obrtnici	848	806	848	739	711	725	3,9
Poljoprivrednici	678	599	548	539	523	522	2,8
Samostalna zanimanja	308	324	324	312	381	356	1,9
SVEUKUPNO	17.495	17.271	17.463	17.860	18 502	18.714	100,0

Izvor: Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 2018. godina

Na području Požeško-slavonske županije ukupan broj korisnika mirovina je 19.226 (starosna, invalidska, obiteljska), tj. 1 zaposlenik mora osiguravati mirovinu za 1,03 umirovljenika. Podiže se društvena svijest oko poticanja i pružanja podrške aktivnostima međugeneracijske solidarnosti aktiviranjem umirovljenika sa iskustvom u realizaciji projekata i aktivnosti usmjerene poduzetničkim pothvatima, tzv. „sijeda/bijela“ ekonomija.

Sve veći problem postaje velik broj umirovljenika u Republici Hrvatskoj kojih prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje dana 31. prosinca 2014. godine je 1.131.324 korisnika mirovina. Na području Požeško-slavonske županije ukupan broj korisnika mirovina je 19.601 (starosna, invalidska, obiteljska) što znači da 1 zaposlenik mora osiguravati mirovinu za 1,12 umirovljenika. Takav odnos je potrebno promijeniti u korist zaposlenih, no to bi trebalo biti rezultat spleta djelovanja različitih politika koje također trebaju zaokret: pronatalitetna politika, pristup investicijama, mjere za smanjenje emigracije/ostanak itd. Navedeno potvrđuje da je stanovništvo Požeško-slavonske županije sve starije. U Republici Hrvatskoj prosječna mirovina umanjena za porez i prirez iznosila je u 2014. godini 2.238,85 kuna, a u našoj Županiji 1.816,12 kuna što opet ukazuje na dosta niži životni standard umirovljenika u Županiji.

Sve više je zastupljena inicijativa oko poticanja i pružanja podrške aktivnostima međugeneracijske solidarnosti aktiviranjem umirovljenika sa iskustvom u projekte i aktivnosti usmjerene poduzetničkim pothvatima, tzv. „sijeda/bijela“ ekonomija

Osim dugogodišnjih strukturnih problema na hrvatskom tržištu rada, niska razina poslovnog optimizma, uz još uvijek velike poduzetničke barijere posljedično rezultiraju izostankom značajnijih investicijskih projekata, stoga su mogućnosti novog (samo)zapošljavanja i u narednom razdoblju na iznimno niskoj razini. Bez oporavka realnog sektora u gospodarstvu nisu izvjesna poboljšanja u pogledu broja zaposlenih, kako u srednjoročnom tako i u dugoročnom razdoblju.

U cilju zapošljavanja mladih, Hrvatski zavod za zapošljavanje započeo je s mjerama zapošljavanja mladih putem mjera koje su usmjerene na podizanje kompetencija i priprema mladih za zapošljavanje, a posebno za jačanje i uključivanje mladih u poduzetništvo i razvoj organizacija civilnog društva kao značajnijeg dionika na tržištu rada.

1.3.3.2. Nezaposlenost

Nezaposleni u Požeško-slavonskoj županiji čine otprilike 2% nezaposlenih u Republici Hrvatskoj. Podaci o visokoj stopi nezaposlenosti ukazuju na duboke poremećaje ne samo u gospodarstvu već i na duboke psihološko-socijalne i političke posljedice.

Tablica 30.   Kretanje nezaposlenosti u RH i PSŽ u periodu od 2011. do 2015. godine

Godina	Ukupan broj nezaposlenih RH	Ukupan broj nezaposlenih PSŽ
2011.	305.333	5.996
2012.	324.323	6.435
2013.	345.112	6.953
2014.	328.187	6.375
2015.	285.906	5.287

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje-Statistika O-Line-Registrirana nezaposlenost

Tablica 31. Prosječan broj nezaposlenih osoba u Požeško-slavonskoj županiji i republici Hrvatskoj u 2017. godini prema razini obrazovanja

		UKUPNO	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 god. i škola za KV i VKV radnike	SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
Broj nezaposlenih	Požeško-slavonska županija	3.646	300	731	1.180	989	244	202
	Republika Hrvatska	193.967	11.997	39.775	58.474	54.744	12.415	16.562
Udio	Požeško-slavonska županija	100,0	8,2	20,0	32,4	27,1	6,7	5,5
	Republika Hrvatska	100,0	6,2	20,5	30,1	28,2	6,4	8,5

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje 2017., Područni ured Požega

Prosječan broj nezaposlenih osoba u Požeško-slavonskoj županiji u 2017. godine bio je 3.646 osoba, što je 1,88 % od ukupno nezaposlenih u Republici Hrvatskoj.

Broj nezaposlenih na razini Republike Hrvatske i u PSŽ u razdoblju od 2015. do 2017. godine se konstantno smanjuje. U PSŽ je smanjenje nezaposlenih u 2017.godini u odnosu na 2015. godinu preko 31%. Stopa nezaposlenosti krajem 2017. godine iznosila je 19% što je najniža stopa u zadnjih sedam godina. Prema obrazovnoj strukturi nezaposlenih osobe bez škole čine 8,2%, sa osnovnom školom 20,0%, srednjom školom (3 godine) 32,4%, srednjom školom (4 godine) 27,1%, višom stručnom 6,7%, a sa fakultetom, magisterijem ili 5,5%.

Vlada Republike Hrvatske je u svom programu za mandat 2016.- 2020. godine istaknula zapošljavanje i stvaranje novih radnih mjesta kao temeljne ciljeve koje želi postići „stvaranjem uvjeta za učinkovitog, razvijenog i uređenog tržišta rada koje će omogućiti dostojan rad, ali i uvažiti specifične potrebe osoba koje su u nepovoljnijem položaju na tržištu rada i postojeće regionalne razlike. Mjere aktivne politike zapošljavanja u 2017. godini uključuju potpore za zapošljavanje, potpore za samozapošljavanje, obrazovanje nezaposlenih, osposobljavanje na radnom mjestu, stručna osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa, javne radove, potpore za očuvanje radnih mjesta i mjera „Stalni sezonac“. Navedenim mjerama omogućit će se kombiniranje, posebno mjera obrazovanja, a sve u cilju boljeg zapošljavanja.

Prema Strategiji razvoja ljudskih potencijala u Požeško-slavonskoj županiji, više od 60% nezaposlenih posjeduje vještine i kvalifikacije, ali u suficitarnim zanimanjima, odnosno pripremljeni su za tržište rada, međutim nezaposlenost je poražavajuća. Ovo ukazuje da tržište rada nije u mogućnosti prihvatiti kvalificiranu i visokokvalificiranu radnu snagu pa tako nije spremno ni za pristup visokoproduktivnom i kompleksnom gospodarstvu Europske unije, te mu nije konkurentno. U zadnjih nekoliko godina postoji potreba za rješavanjem sive ekonomije, koja potkopava legitimno poslovanje i umanjuje proračune lokalnih zajednica.

Dugoročna nezaposlenost je češće uzrokovana neodgovarajućom razinom educiranosti i gospodarskim okolnostima (nedovoljan broj radnih mjesta na tržištu rada) nego gospodarskim razlozima, pa će suočavanje s ovim problemima predstavljati trajnu zadaću prvenstveno obrazovnih institucija i aktera u Županiji. Usporedba sa sličnim područjima pokazuje da obnova velikih industrijskih postrojenja nije vjerojatna.

Evidentan je nedostatak radnih mjesta za visokoobrazovane, što ukazuje i na nedostatak radnih mjesta visoke dodane vrijednosti, te iziskuje da se razmotre mogućnosti za razvijanje poticajnog poduzetničkog okruženja, koje bi mlade obrazovane ljude vratilo kući, a ne da ostaju u sredinama gdje studiraju.

1.3.4. Poslovno okruženje

1.3.4.1. Poslovni subjekti

Na području Požeško-slavonske županije registrirano je ukupno 3.306 poslovnih subjekata (2.306 pravne osobe i 1.000 obrta i djelatnosti slobodnih profesija). Njihov udio u broju poslovnih subjekata u Republici Hrvatskoj iznosi 1,30%. Broj poslovnih subjekata prema pravnom statusu prikazan je u Tablici 32.

Tablica 32. Broj poslovnih subjekata prema pravnom statusu, stanje na dan 31.12.2016.

Redni broj	Pravni status	Republika Hrvatska	Požeško-slavonska županija	Udio PSŽ u RH (%)
1	2	3	4	5
1.	REGISTRIRANE PRAVNE OSOBE	255.351	2.306	0,90
	Aktivne	144.522	1.309	0,91
1.1.	Trgovačka društva			
	Registrirane	185.969	1.218	0,65
	Aktivne	114.364	789	0,69
1.2.	zadruga			
	Registrirane	4.241	64	1,51
	Aktivne	1.050	18	1,71
1.3.	Ustanove, tijela, udruge, fondovi i organizacije			
	Registrirane	65.141	1.024	1,57
	Aktivne	29.108	520	1,79
2.	Obrti i djelatnosti slobodnih profesija	76.941	1.000	1,30

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2017.

U posljednjih 5 godina vidljiv je lagani porast broja aktivnih poslovnih subjekata po gotovo svim statusnim oblicima.

1.3.4.2. Vanjsko-trgovinska razmjena

U ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni Republike Hrvatske, Požeško-slavonska županija ostvaruje niski udio izvoza (oko 0,57%) i uvoza (oko 0,3%). Ukupan izvoz 106 poduzetnika PSŽ u 2017. godini, ostvaren je u iznosu 791.236.000 kuna i manji je za 3% u odnosu na 2016. godinu. U promatranom razdoblju vrijednost uvoza, koji je ostvarilo 77 poduzetnika je porastao za 5,3% u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 303.791.000 kuna. Trgovinski saldo ostvaren je u iznosu od 487.444.000 kuna.

Prerađivačka industrija glavni je izvoznik, a ujedno i uvoznik. Najveći izvoznici s područja Županije su Plamen d.o.o. Požega, Color Emajl d.o.o. Požega, Lipik-Glas d.o.o. Lipik, Spin Valis d.o.o. Požega, Zvečevo d.d. Požega, Kutjevo d.d. Kutjevo, Valis Fagus d.o.o. Požega, D.E.M. d.o.o. Pakrac, Agronom d.o.o. Požega, Orljava d.o.o. Požega.

Postojanje snažno izvozno orijentirane prerađivačke industrije osigurava značajnu prisutnost na međunarodnim tržištima (tradicionalno zbog prisutnosti sirovina - drvna, staklarska, metalurška, prehrambena i tekstilna). Najveći predstavnici na području metaloprerađivačke industrije su istovremeno i najveći proizvođači štednjaka i peći na kruto gorivo, te radijatora i drugih odljevaka od sivog lijeva u Hrvatskoj. Izvoznici su Plamen d.o.o. i Color-emajl d.o.o, proizvođač kamina i metalne galanterije. U staklarskoj djelatnosti najznačajniji izvoznik je Lipik-Glas d.o.o. Lipik. U drvoprerađivačkoj djelatnosti na području županije djeluje dvadesetak trgovačkih društava od kojih je najznačajniji Spin Vallis d.d. Drvoprerađivačka industrija značajni je izvoznik na zapadno-europsko tržište (Italija, Austrija, Slovenija i Njemačka). Najveći izvoz ostvaren je sa zemljama Europske unije (Njemačkom, Italijom, Slovenijom) te Bosnom i Hercegovinom, a najviše se uvezilo iz Italije, Njemačke, Slovenije, Gane te Bosne i Hercegovine.

Tablica 33. Vanjsko-trgovinska razmjena roba i usluga pravnih subjekata sa sjedištem u PSŽ

	2012.	2013.	2014.	2015.
Izvoz roba i usluga u kn	674.473.590	653.903.813	666.545.231	719.005.026
Izvoz roba u kn	601.539.924	597.662.257	606.651.716	656.960.436
Izvoz usluga u kn	72.933.666	56.241.556	59.893.515	62.044.590
Uvoz roba i usluga u kn	347.328.446	307.450.089	337.785.861	415.841.393

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Požega, 2016. godina

Značajan indikator vanjsko-trgovinske razmjene je pokrivenost uvoza s izvozom na što djeluje mnogo čimbenika kako uvozne tako i izvozne strane, a zajedničko im je količina i cijena. Vanjskotrgovinski deficit u Republici Hrvatskoj 2014. godini iznosio je 51,5 milijardi kuna, odnosno 6,7 milijardi eura, te je prema deficitu iz 2013. bio 1,8% manji kada se iskaže u domaćoj valuti, odnosno 1,55% izračunat u eurima. Pokrivenost uvoza izvozom je u RH u 2014. godini iznosila 60,5%, što je 2,4 postotna boda više nego 2013. godine U Požeško-slavonskoj županiji zabilježen je suficit i izvoz je gotovo dvostruko veći od uvoza.

Prerađivačka industrija glavni je izvoznik, a ujedno i uvoznik. Najveći izvoznici s područja Županije su Plamen d.o.o. Požega, Color Email d.o.o. Požega, Lipik-Glas d.o.o. Lipik, Frutarija i Studenac iz Lipika, Spin Valis d.o.o. Požega, Zvečevo d.d. Požega, Kutjevo d.d. Kutjevo, Valis Fagus d.o.o. Požega, D.E.M. d.o.o. Pakrac, Gamauf d.o.o. Poljana, Agronom d.o.o. Požega, Orljava d.o.o. Požega, Sloga IMK d.d. Požega. Najveći izvoznici usluga (cestovni prijevoz roba i putnika) su Straga trans d.o.o. Lipik i APP d.d. Požega.

Postojanje snažno izvozno orijentirane prerađivačke industrije osigurava značajnu prisutnost na međunarodnim tržištima (tradicionalno zbog prisutnosti sirovina - drvna, staklarska, metalurška, prehrambena i tekstilna). Najveći predstavnici na području metaloprerađivačke industrije su istovremeno i najveći proizvođači štednjaka i peći na kruto gorivo, te radijatora i drugih odljevaka od sivog lijeva u Hrvatskoj. To su: Plamen d.o.o. i Color-email d.o.o, proizvođač kamina i metalne galanterije. U staklarskoj djelatnosti najznačajniji izvoznik je Lipik-Glas d.o.o. Lipik. U drvoprerađivačkoj djelatnosti na području Županije djeluje dvadesetak trgovačkih društava od kojih je najznačajniji Spin Vallis d.d. Drvoprerađivačka industrija značajni je izvoznik na zapadno-europsko tržište (Italije, Austrije, Slovenije i Njemačke). U sektoru proizvodnje tekstila i tekstilnih proizvoda dominira uslužna prerada u izvozu (tzv. "lohn" poslovi) te su glavni proizvođači Orljava, Sloga IMK i Samteks. Najveći izvoz ostvaren je sa zemljama Europske unije (Njemačkom, Italijom, Slovenijom) te Bosnom i Hercegovinom, a najviše se uvozilo iz Italije, Njemačke, Slovenije, Gane te Bosne i Hercegovine.

1.3.4.3. Strana ulaganja

Potencijalni izvor poboljšanja znanja i rasta odnosno konkurentnosti su izravna strana ulaganja. Ona potiču stvaranje novih radnih mjesta, poboljšanje upravljanja i napredak tehnologije. Problem je koncentracija izravnih stranih ulaganja u razvijena područja jer ulagači daju prednost području gdje postoji dovoljno razvijena osnovna infrastruktura i kvalificirana radna snaga. Na području Pakraca i Lipika u proteklih deset godina bila su realizirana strana ulaganja (D.C.M. d.o.o. Pakrac, Lipik-Glas d.o.o., Frutarija d.o.o. i NTC Gaj te Elektra Pakrac). Trenutno na području PSŽ nema stranih ulaganja.

Strana ulaganja su jedna od osnovnih pretpostavki daljnjeg razvoja Požeško-slavonske županije jer je očito da postojeći gospodarski subjekti nemaju dovoljnu financijsku snagu za daljnji razvoj. Međutim, takva ulaganja su na području županije vrlo rijetka. Za privlačenje stranih ulagača na područje Županije ista nema dovoljno kapaciteta niti u financijskom smislu niti u ljudskim resursima i država bi trebala preko svojih institucija daleko više uložiti napora da se privuku investitori koji će uložiti u neku regiju. Na Županiji je da osigura određene preduvjete kao što je institucionalna potpora (Regionalna razvojna agencije koje će

odraditi sve potrebne administrativne poslove od predlaganja lokacije do osiguravanja potrebne dokumentacije za izgradnju, opremanje poduzetničkih zona i educirana radna snaga).

Nadalje, kad su u pitanju ulaganja, potrebno je stvoriti poticajno „optimistično okruženje u poduzetništvu i poslovanju, promijeniti pristup poticanja/privlačenja investitora (diferencirati se od ostalih županija koje su npr. na autoputu), bolje koristiti vlastite potencijale (prije svega prirodne; nedostatke okrenuti u prednosti), prometno se bolje povezati (s autoputom). Sve te mjere bi trebale povećati razinu i broj investicija, povećati uopće spremnost na investicije (osnivanje novih poslovnih subjekata) ali i na održavanje broja postojećih.

1.3.4.4. Poslovna infrastruktura - poduzetničke zone

Poduzetnička zona je dio gradskog/općinskog teritorija u kojemu se obavljaju određene gospodarske djelatnosti uz poštivanje važećih gospodarskih propisa, kao i onih koje su vezani na očuvanje i zaštitu okoliša. Za male i srednje poduzetnike i obrtnike dobro je da svi ili dio svojih aktivnosti lociraju u poduzetničku zonu iz razloga što su unutar zona predviđeni odgovarajući prostori za obavljanje djelatnosti.

Izgradnjom poduzetničkih zona želi se potaknuti razvoj gospodarstva na određenom području, riješiti prostorne probleme poduzetnika i poticati buduće poduzetnike na ulaganje. Osnivanjem novih poduzetničkih zona i proširivanjem postojećih zona, na dugoročan način se pomaže poduzetnicima u rješavanju problema prostora, odnosno stvaranju uvjeta za nesmetani rad, korištenje zajedničke infrastrukture i povezivanje poduzetnika smještenih na istom prostoru, te korištenje različitih povlastica ulaganja na tim prostorima.

Nositelji osnivanja, izgradnje i financiranja poduzetničkih zona na svom području su gradovi i općine (jedinice lokalne samouprave). Osim vlastitih proračunskih sredstava za izgradnju i opremanje poduzetničkih zona, jedinice lokalne samouprave i raznim olakšicama nastoje omogućiti poduzetnicima povoljnije poslovanje u zonama: građevinsko zemljište bez naknade ili subvencioniranim cijenama s mogućnošću odgode plaćanja, oslobođenje plaćanja komunalne naknade kroz određeni period, umanjeni komunalni doprinos, olakšice za porez na tvrtku, te druge olakšice.

Glavni ciljevi osnivanja zone mogu se definirati na sljedeći način:

- osiguravanje dugoročnih uvjeta za razvoj malog i srednjeg poduzetništva i proizvodnog obrtništva kao jednog od najvažnijih i najstabilnijih nositelja razvoja gospodarstva,
- dugoročno smanjivanje i ublažavanje nezaposlenosti i poticanja poduzetnika na otvaranje novih radnih mjesta, osobito unutar proizvodnih djelatnosti,
- stimuliranje rasta i razvoja poduzetnika, osobito u pogledu razvoja novih proizvoda, primjene novih tehnologija i poticanja izvoza,
- olakšavanje komunikacije i poticanje suradnje između poduzetnika i obrtnika koji će se naći unutar zone, osobito poticanje na udruživanje na realizaciju konkretnih poduzetničkih i razvojnih projekata.

Poslovni rezultati i iskustva poduzetničkih zona u razvijenim europskim zemljama potvrđuju rezultate u smislu poticanja proizvodnje, izvoza, dolazak stranog kapitala i jeftinijeg prijevoza roba i tehnologije što je svakako najvažnije za realno povećanje zaposlenosti, kako na nivou cijele države tako i na razini jedinica lokalne samouprave.

Vlada Republike Hrvatske donijela je „Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012. godine“ u kojemu je među ostalim aktivnostima i mjerama za ostvarenje razvoja malog i srednjeg poduzetništva, utvrđena i potreba ravnomjernog regionalnog razvoja putem provođenja mjere poticanja izgradnje poduzetničkih zona u jedinicama lokalne samouprave. Tako na području Kontinentalne Hrvatske prostornim planovima je predviđena 691 poduzetnička zona, a aktivno ih je 263. Od 617 planiranih i u Jadranskoj Hrvatskoj aktivno je 188. U Kontinentalnoj Hrvatskoj brojem aktivnih poduzetničkih zona prednjače Zagrebačka (33), Osječko-baranjska županija (33), Varaždinska (32) i Međimurska županija (31). U ovim županijama smjestila se gotovo polovica (49,05%) svih poduzetničkih zona u Kontinentalnoj Hrvatskoj.

Poduzetničke zone koje djeluju na području Županije u različitim su fazama:

- **Poduzetnička zona Industrijskoj ulici u Požegi** smještena je na 18 ha zemljišta s pretežno gospodarskom i industrijskom namjenom. U gospodarskoj zoni Grad planira izgradnju poduzetničkog inkubatora. U zoni je izgrađena sva potrebna infrastruktura (vodovod, kanalizacije, ceste, plin, javna rasvjeta, električna energija). Radi poticanja povećanog zapošljavanja i otvaranja

novih radnih mjesta, Grad Požega obveznicima komunalnog doprinosa odobrava popust u visini od 50% do 100% ovisno o veličini i broju novozaposlenih. Od olakšica Grad Požega nudi poduzetnicima umanjenje ili oslobođenje plaćanja komunalnog doprinosa.

- **Grad Požega** osnovao je još dvije poduzetničke zone, koje trenutno nisu u funkciji. Novo osnovane zone su Gospodarska zona poljoprivredno-poslovne namjene te rekreacijska zona Požega-sjever.
- **Poduzetnička zona Pleternica** je na površini od 61,97 ha. U zoni je osigurana sva potrebna infrastruktura (cesta, vodovod, kanalizacija, javna rasvjeta, plin, parkirališta. Olakšica koje Grad Pleternica nudi su: oslobođanje plaćanja komunalnog doprinosa za proizvodne pogone, prodaja parcela po posebno povoljnoj cijeni, odgoda plaćanja komunalnog doprinosa 3 godine i podrška potpornih institucija.
- **Poduzetnička zona – Zona male privrede Pakrac** nalazi se na sjevernom dijelu Grada i površine je 5,4 ha. Izgrađena je cjelokupna komunalna infrastruktura rekonstruirana te modernizirana pristupna cesta kao i interne prometnice u Zoni. U južnom dijelu Grada Pakraca osigurana je nova zona Zona Pakrac 5 – zona za uslužne i trgovačke djelatnosti na površini od 17,24 ha. U zoni je osiguran pristup na priključenje na vodovodnu, kanalizacijsku i plinsku mrežu te je rekonstruirana i modernizirana pristupna cesta, te se sukladno potrebama grade i interne prometnice.
- **Poduzetnička zona Lipik II** površine je 16,9 ha te ima mogućnost priključenja na sustav opskrbe vodom, kanalizacije, električne energije te plina. Pogodnosti koje se nude su povoljna cijena zemljišta, oslobođanje plaćanja komunalnog doprinosa, komunalne naknade prve 3 godine kao i poreza na tvrtku te oslobođanje plaćanja priključka električne energije do 25 kW. U postupku je osiguravanja i svih potrebnih uvjeta za novu poduzetničku zonu s namjenom za izgradnju nove tvornice stakla veličine oko 55 ha. Uz navedeno nudi se i savjetodavna potpora poduzetnicima koja uključuje savjetovanje, izradu poslovnih planova, ispunjavanja aplikacija za prijave na natječaje, marketinški planovi i investicijske studije te pomoć u ishođenju svih potrebnih dokumenata. Na području Lipika djeluju odnedavno i
  - a) **Poduzetnička zona Lipik III** površine 31,2 ha sa kompletnom infrastrukturom u kojoj posluje 3 poduzetnika
  - b) **Poduzetnička zona Lipik IV**, površine 3,2 ha sa kompletnom infrastrukturom u kojoj posluje 2 poduzetnika
- **Poduzetnička zona Kamenjača - Kutjevo** smještena je na samom ulazu u Kutjevo na površini od 24,19 ha. U zoni je osigurana sva potrebna infrastruktura (cesta, vodovod, kanalizacija, javna rasvjeta, plin, parkirališta. Zona je mješovite namjene tako da je moguće razvijati bilo koju djelatnost. Ponuđene olakšice su: niska cijena građevinskog zemljišta, olakšice na obračun komunalne naknade i savjetovanje i edukacija poduzetnika.
- **Poduzetnička zona Čaglin** smještena je u naselju Čaglin na površini od 1,98 ha podijeljene na dvije parcele. U zoni je osigurana vodovod i kanalizacija, prometna infrastruktura te je osigurana električna energija. Pogodnosti za ulaganje su mogućnost oslobođanja komunalne naknade i doprinosa, povoljna cijena prodaje i najma zemljišta.
- **Gospodarska zona Jakšić** nalazi se južno od naselja Jakšić površine 16,96 ha. U 2015. godini se planira izgradnja djelomične prometne infrastrukture, električne, vodovodne, kanalizacijske, plinske i telekomunikacijske mreže. Pogodnosti koje Općina Jakšić daje za ulaganje u zonu su: niska cijena zemljišta, oslobođanje komunalne naknade u prve tri godine poslovanja, oslobođanje plaćanja poreza na tvrtku u prve tri godine i oslobođanja plaćanja komunalnog doprinosa u cjelini.
- **Poduzetnička zona Velika** potencijalne investitore za novo zapošljavanje oslobađaju djelomično ili u potpunosti obveze plaćanja komunalnog doprinosa odnosno komunalne naknade kroz više godina te savjetovanje u cijelom postupku realizacije od namjere pokretanja ulaganja, realizacije i ostaloga.
- **Poduzetnička zona Kaptol** nalazi se na području naselja Novi Bešinci i površine je 11,47 ha. U zoni je osigurana vodovodna, visokonaponska te telekomunikacijska mreža.
- Na području **Općine Brestovac** u prostorno planskoj dokumentaciji postoji nekoliko osiguranih prostora za izgradnju poduzetničkih zona, ali vjerojatno zbog blizine Grada Požege ne postoje zainteresirani poduzetnici koji bi svoj posao razvijali na području Općine Brestovac.

Gradovi i općine u svojim godišnjim proračunima izdvajaju značajna sredstva za izgradnju infrastrukture u zonama. Izgradnjom poduzetničkih zona želi se potaknuti razvoj gospodarstva, riješiti prostorni problemi poduzetnika i poticati buduće poduzetnike na ulaganje. Osnivanjem i proširivanjem

postojeći zona na dugoročan način se pomaže poduzetnicima i stvaraju se uvjeti za poslovanje. Razvoj poduzetničke infrastrukture i stvaranje povoljne poduzetničke klime od presudnog je značaja za razvoj cjelokupnog gospodarskog razvitka Požeško-slavonske županije.

1.3.4.5. Poslovna infrastruktura-poduzetničke potporne institucije

Na području Republike Hrvatske postoji 24 poduzetnička inkubatora, te 22 poduzetnička centra. Uglavnom su smješteni u Kontinentalnoj Hrvatskoj, najviše u Osječko-baranjskoj (3 inkubatora i 5 centara) i Požeško-slavonskoj županiji (3 inkubatora i 2 centra te dvije razvojne agencije). U cijeloj Hrvatskoj ukupno su 3 znanstveno-tehnološka parka (po jedan u Varaždinskoj i Primorsko-goranskoj županiji te jedan u Gradu Zagrebu). Osim ovih potpornih institucija osnovane su i županijske razvojne agencije u gotovo svim županijama.

Poduzetnički centri, sa pripadajućim inkubatorima na Području Požeško-slavonske županije smješteni su u:

- U Poduzetničkoj zoni Pleternica nalazi se **Poduzetnički centar Pleternica** kao potporna institucija koja stoji na usluzi poduzetnicima kroz besplatno savjetovanje, informiranje i edukacija, izradu poslovnih planova, projektnih prijedloga, marketinške i posredničke usluge i izrade ostale dokumentacije potrebne za razvoj poduzeća. U sklopu njega radi i **Poduzetnički inkubator Pleternica** koja poduzetnicima početnicima pruža inkubaciju prvih pet godina poslovanja pod povoljnijim uvjetima. Inkubator je površine 1 005 m² u kojem je smješteno 7 poduzetnika, a dva mjesta su za sada nepopunjena.
- U Zoni male privrede Pakrac djeluje **Poduzetnički centar Pakrac** djeluje kao i dva poduzetnička inkubatora kao stručne potporne institucije za pomoć u prvim godinama poslovanja. Olakšice koje su ponuđene potencijalnim korisnicima su: subvencionira im se zakup prostora u **Poduzetničkom inkubatoru**, donira im se pravo na angažiranu električnu energiju, proizvodne djelatnosti oslobođene plaćanja komunalnog doprinosa, usluga Poduzetničkog centra Pakrac d.o.o. kroz savjetovanje i izradu poslovnih planova, ispunjavanja aplikacija za prijave na natječaje, marketinški planovi i investicijske studije i sva ostala potrebna podrška. Poduzetnički inkubator Pakrac - prve generacije otvoren je 2000. godine na površini od 1 377 m² u kojem su smještena 4 poduzetnika. Poduzetnički inkubator Pakrac - druge generacije otvoren je 2013. godine kao nastavak aktivnosti jačanja gospodarstva i regionalne konkurentnosti kroz ulaganje u poslovnu infrastrukturu. U njemu se nalaze tri poduzetnika.
- Na području grada Lipika otvoren je Poduzetnički inkubator u Donjem Čagliću u zgradi bivše Osnovne škole koja je prenamijenjena u poslovne prostore ukupne površine 370 m².
- **Grad Požega** planira izgradnju **Poduzetničkog inkubatora Požega** u vrijednosti 18,1 mil kuna. Napravljena je sva potrebna dokumentacija. Izgradnja je planirana tijekom 2017. godine

Razvojne agencije na području PSŽ

- **Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije** (Regionalni koordinator PSŽ) kao javna ustanova osnovana je Odlukom Skupštine Požeško-slavonske županije 06. ožujka 2018. godine te je s radom započela 01. srpnja 2018. godine. Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije – PANORA d.o.o., izvršila prijenos gospodarske cjeline (prenijela sve svoje zaposlenike, poslove, materijalno – tehnička sredstva i drugu imovinu i imovinska prava te prava i obveze) na javnu ustanovu Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije. Regionalni koordinator razvoja PSŽ dio je hrvatske Kontinentalne regije koja radi na unaprjeđenju gospodarskog i društvenog razvoja županije. Temeljem Pravilnika o Upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba, Regionalni koordinator razvoja je certificiran kao nositelj koordinacije i poticanja regionalnog razvoja u Požeško-slavonskoj županiji. S tim u vezi, Regionalni koordinator razvoja ovlašten je da u Središnjoj elektroničkoj bazu razvojnih projekata Ministarstva regionalnog razvoja unositi podatke o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji javnopravna tijela, te koji se financiraju iz Proračuna Republike Hrvatske i/ili Europske Unije. Razvojni projekti su projekti izgradnje i/ili obnove komunalne, gospodarske, socijalne, okolišne i energetske te druge potporne infrastrukture za razvoj, izgradnju i/ili jačanje obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih, društvenih i drugih kapaciteta.
- **Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o.** osnovana je od strane Grada Lipika, kao jedinog osnivača krajem 2013. godine kao društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) u sklopu lokalnog programa

poticanja poduzetništva. Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o. u koordinaciji sa Skupštinom društva kroz cijelu godinu kreira i provodi projekte i aktivnosti s ciljem ispunjavanja tri strateška cilja: Stvaranje uvjeta za otvaranje radnih mjesta, Kreiranje, priprema i provedba razvojnih projekata za područje Grada Lipika i jačanje Lipičke razvojne agencije LIRA d.o.o.

1.3.5. Gospodarski subjekti

Iako se poduzetnici ne dijele na "male" i "velike" već samo na uspješne i neuspješne, malo i srednje poduzetništvo ima poseban značaj jer se manji gospodarski subjekti lakše prilagođavaju zahtjevima tržišta i brže prihvaćaju strukturne promjene nego veliki sustavi. Uz manje angažiranih poslovnih sredstava ostvaruju bolje financijske rezultate, a bilježe i porast zapošljavanja. Upravo iz tih razloga mali i srednji poduzetnici imaju sve veću ulogu u ukupnom gospodarskom razvoju pojedine regije.

Na području Požeško-slavonske županije su tri velika trgovačka društva (Kutjevo d.d., Plamen d.o.o., Zvečevo d.d.), 14 je srednjih poduzeća (Agronom d.o.o., Metalija-Trans d.o.o., Color.Emajl d.o.o., Alles d.o.o., APP d.d., Spin Valis d.d., Straga-Trans d.o.o., Color-Trgovina d.o.o., Lipik Glas d.o.o., Presoflex Gradnja d.o.o., Tekija d.o.o., Valis Fagus d.o.o., Velički Kamen d.o.o., Magma d.o.o.). Najznačajnija djelatnost trgovačkih društava je prerađivačka industrija koja zapošljava 44% zaposlenih u trgovačkim društvima i ostvaruje 34% ukupnog prihoda trgovačkih društava. Veliko učešće ima i djelatnost trgovine koja ostvaruje 26% ukupnog prihoda trgovačkih društava i zapošljava 13,5% zaposlenih. Značajno učešće imaju i djelatnosti poljoprivrede, građevinarstva i cestovni prijevoz roba i putnika.

Razumljivo je da malo gospodarstvo ne može poslovati izdvojeno i da se ono nadovezuje na velike gospodarske subjekte u djelatnostima koje su strateški pravci ukupnog gospodarskog razvoja. Stoga je jedan od ciljeva razvoja malog gospodarstva njegovo povezivanje, kako unutar subjekata malog gospodarstva, tako i s velikim gospodarskim subjektima. Najrašireniji i najznačajniji oblici malog gospodarstva na području Požeško-slavonske županije su obrtnici te mala i srednja trgovačka društva. Zadrugarstvo, kao oblik poduzetničkog organiziranja, na području Županije nije još uvijek značajnije prisutno. Osim toga u poslovnom sektoru imamo nedostatak koordinacije i općenito nedovoljno suradnje poslovnog, obrazovnog sektora, jedinica lokalne samouprave i drugih dionika koji se naslanjaju na gospodarstvo. U izrazitom je svih dionika da se ovaj dio promjeni, te da se razviju različiti oblici suradnje.

Tablica 34. Struktura gospodarstva PSŽ prema veličini gospodarskih subjekata u 2017. Godini

STRUKTURA	Gospodarski subjekti	
	Broj	%
1	2	3
1. OBRTNICI	888	51,3
2. MIKRO TRGOVAČKA DRUŠTVA	739	42,7
2. MALA TRGOVAČKA DRUŠTVA	88	5,1
3. SREDNJA TRGOVAČKA DRUŠTVA	13	0,7
MALO GOSPODARSTVO (1+2 +3)	1.728	99,8
4. VELIKA TRGOVAČKA DRUŠTVA	4	0,2
UKUPNO GOSPODARSTVO (1+2+3+4)	1.732	100,0

Izvor: Obrtništvo u brojkama, XII/2017.

Promatramo li objedinjene podatke o svim oblicima malog gospodarstva (obrti, mala i srednja trgovačka društva), malo gospodarstvo Požeško-slavonske županije predstavlja 1 728 tvrtki ili 99,8% ukupnog broja gospodarskih subjekata.

Najrašireniji i najznačajniji oblici malog gospodarstva na području Požeško-slavonske županije su obrti te mikro trgovačka društva. Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dohotka ili dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu, a mikro poduzetnici su poduzetnici čija je aktiva do 2,6 milijuna kuna, prihodi do 5,2 milijuna kuna, prosječno 10 zaposlenih radnika tijekom poslovne godine.

Prepreke razvoja sektora malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj¹⁹:

- administrativne prepreke (dugotrajne i skupe procedure za pokretanje i likvidaciju poduzeća),

¹⁹ CEPOR: Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj 2014., stranica 40.

- neefikasnost pravosuđa,
- dugotrajne procedure registracije vlasništva,
- slaba usmjerenost na poduzetničko obrazovanje,
- nerazvijenost neformalnih oblika financiranja pokretanja poslovnih pothvata

Potrebno je istaknuti da čak i u uvjetima značajnog smanjivanja broja aktivnih gospodarskih subjekata, broj zaposlenih u malim i srednjim poduzećima pokazuje tendenciju rasta.

Uloga malih i srednjih poduzeća u gospodarstvu Hrvatske je izuzetno značajna zbog njihovog doprinosa ukupno ostvarenom ukupnom prihodu, izvoznim aktivnostima zemlje i zapošljavanju. Ključna uloga malih i srednjih poduzeća u procesima oporavka gospodarstva kao najžilaviji dio gospodarstva, u povoljnijem poslovnom okruženju može osigurati toliko željeni rast i novom zapošljavanju. Opstanak i razvoj malih i srednjih poduzeća na jedinstvenom tržištu Europske unije ovisit će o njihovoj sposobnosti uspješnog konkuriranja i odgovora na izazove koje postavlja zahtjevno tržište, nova regulativa i oštra konkurencija u Europskoj uniji.

1.3.6. Obrtništvo i djelatnosti slobodnih profesija

Obrt nam omogućava zadovoljenje mnogih naših malih i svakodnevnih potreba – od krojačkih usluga i šišanja, do popravaka kućanskih aparata i plinskih instalacija, te na taj način popunjava niz tržišnih segmenata koji za veće gospodarske subjekte nisu dovoljno atraktivni. Značaj obrtništvo je u činjenici da omogućava samozapošljavanje i zapošljavanje nezanemarivom dijelu radne snage te pruža egzistenciju mnogima izvan velikih urbanih sredina, a isto tako čini lakšim i ugodnijim život stanovništva ruralnih područja i manjih urbanih središta. Specifične vrste obrta, kao što su tradicijski i umjetnički obrti, jamče opstanak tradicije i očuvanje nacionalnog identiteta te nadopunjuju turističku ponudu unikatnim proizvodima i originalnim uslugama. Obrti mogu biti važna podrška velikim gospodarskim subjektima, osobito u djelatnosti prerađivačke industrije. Oni im mogu izrađivati proizvode koji zahtijevaju manje serije, ali i mnogo ljudskog rada i umijeća, te im pružati specifične usluge.

Obrtništvo Požeško-slavonske županije, kao tradicionalna gospodarska djelatnost, najbrojniji je oblik poduzetničkog organiziranja s tendencijom opadanja.

Na području PSŽ u 2017. godini bilo je ukupno registrirano 888 obrta. Tendencija obrta je u opadanju. Broju smanjenja obrtnika može se pripisati teška gospodarska situacija unatoč potporama koje se mogu ostvariti kako preko državnih, a tako i gradskih odnosno općinskih potpora. U odnosu na broj obrtnika RH u PSŽ je svega 1,14% obrtnika. Ukupno zaposlenih radnika kod obrtnika je 1.688, a ukupno zaposleni u obrtu vlasnici/ortaci i radnici zaposleni kod vlasnika/ortaka (obrnika) iznosi 2.595 osoba.

Tablica 35. Aktivna trgovačka društva i obrti 2013.-2017. u PSŽ

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Trgovačka društva	782	913	987	789	811
Obrti	948	928	896	871	888
UKUPNO	1.730	1.841	1.883	1.660	1.699

Izvor: Obrtništvo u brojkama, 2017.godina

Tablica 36. Cehovski ustroj u aktivnim obrtima 2012-2017. u PSŽ

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Proizvodno zanatstvo	152	152	145	134	125	132
Uslužno zanatstvo	341	337	334	334	325	349
Ugostiteljstvo i turizam	129	121	117	113	106	103
Trgovina	147	131	127	118	118	109
Prijevoz osoba i stvari	71	61	57	59	61	60
Ribarstvo i poljoprivreda	79	81	81	77	75	67
Frizeri, kozmetičari, njega, fitnes	67	65	67	61	61	68
UKUPNO	986	948	928	896	871	888

Izvor: Obrtništvo u brojkama, 2017.godina

Tablica 37. Zaposleni radnici kod obrtnika 2010.-2015. u PSŽ

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
žene	244	817	771	727	830	699
muškarci	671	882	859	824	715	895
UKUPNO	915	1.699	1.630	1.551	1.545	1.594

Izvor: HZMO, stanje: 31.12.2015

Gospodarska kriza koja je 2008. godine zahvatila cijeli svijet, odrazila se i na Hrvatsku. Kriza je uzrokovala propadanje obrtnika, a prvo su se na udaru našli građevinski obrtnici, pa obrtničke radnje koje su se bavile trgovinom na veliko i malo, prijevozničkim uslugama, a tek onda proizvodni obrti, ali i obrtnici koji su se bavili ugostiteljstvom. Velik broj obrtnika koji još radi smanjivao je broj zaposlenih, kako bi ipak opstao. Obrtnici se svakodnevno suočavaju s nelikvidnošću, nemogućnosti da uredno naplaćuju svoj rad. U borbi za opstanak smanjile su se i investicije to je utjecalo na nemogućnost uvođenja novih tehnologija te unapređenje proizvodnje. Ipak, obrtništvo i malo poduzetništvo kao najvitalniji dio hrvatskog gospodarstva jedino u posljednje vrijeme osigurava nova radna mjesta i ubrzano provodi prilagodbu novim uvjetima poslovanja.

Najviše aktivnih obrta evidentirano je u Gradu Zagrebu (13.207 ili 16,4%), nakon toga u Splitsko-dalmatinskoj županiji (9.913 ili 12,3%), Primorsko-goranskoj županiji (8.114 ili 10,1%), Istarskoj županiji (7.587 ili 9,4%) i Zagrebačkoj županiji (5.326 ili 6,6%). Najmanje aktivnih obrta ima u Požeško-slavonskoj (948 ili 1,2%), Ličko-senjskoj (1.156 ili 1,4%) i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (1.186 ili 1,5%).²⁰

Zaključci–gospodarstvo

BDP-a Požeško-slavonske županije u 2015.godini iznosio je 3.394,8 milijuna kuna, što je oko 0,9% ukupno ostvarenog BDP-a RH. BDP po stanovniku u RH 2015. godine iznosio je 80.555 kn/stanovniku, a u PSŽ 46.119 kn/stanovniku.

Ukupan broj korisnika mirovina je 19.601 (starosna, invalidska, obiteljska) što znači da 1 zaposlenik mora osiguravati mirovinu za 1,12 umirovljenika. Krajem prosinca 2014. godine, registrirane su 6.375 nezaposlene osobe. U odnosu na 2013. godine smanjenje je za 9,1% ili 578 osoba. U tom broju je preko 2.000 mlađih od 30 godina.

Na području županije postoji snažno izvozno orijentirana prerađivačka industrija, koja osigurava značajnu prisutnost na međunarodnim tržištima (tradicionalno zbog prisutnosti sirovina - drvna, staklarska, metalurška, prehrambena i tekstilna).

Svaka od jedinica lokalne samouprave ima jedan oblik poslovne zone, a u Požeško-slavonskoj županiji postoje i 3 inkubatora i 2 poduzetnička centra, unatoč tomu evidentan je nedostatak (stranih) investicija. Na području Požeško-slavonske županije su 4 velika, 13 srednjih, te 739 mikro trgovačka društva i 888 obrta.

Radi unaprjeđenja gospodarstva, potrebno je stvoriti ozračje ugodne i poticajne poslovne klime, koja će pogodovati (stranim) investicijama, pokretanju novih poslovnih pothvata, otvaranju novih radnih mjesta, te posljedično smanjenju nezaposlenosti i stvaranju višeg bruto društvenog proizvoda. život.

Što se tiče stanja u gospodarstvu Požeško-slavonske županije općenito se može povući paralela sa nacionalnim trendom koji je većinom negativan, a prosjek Požeško-slavonske županije je u dosta slučajeva čak i dosta ispod prosjeka Republike Hrvatske.

²⁰ CEPOR: Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj 2014., stranica 23.

Gospodarstvo	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – smanjenje broja stanovnika, prirodnim putem i migracije-sve starije stanovništvo – prosječna neto mjesečna plaća manja od prosjeka RH – nepovoljna struktura imovine (ovisnost o vanjskim izvorima) – niska razina BDP-a – nepovoljan odnos zaposlenik-umirovljenik – mirovina na razini 81,11% prosječne RH mirovine – trend pada zaposlenosti – pesimizam u poduzetništvu kao posljedica dugogodišnjih negativnih trendova – poduzetničke barijere – nespremnost za investicije (financijski, kadrovski) – izostanak investicija (nema ni novog zapošljavanja posljedično) – visoka nezaposlenost (oko 20%) – nezaposlenost mladih, čak 34% nezaposlenih mlađe od 30 godina – nedostatak radnih mjesta, osobito za visoko obrazovane i stručnjake – nedovoljan udio poslovnih aktivnosti s visokom dodanom vrijednošću – ostanak mladih u sredinama gdje studiraju – nedostatak koordinacije između relevantnih dionika (obrazovni, javni i poslovni sektor) – nerazvijeno povezivanje poslovnih subjekata (npr. zadugarstvo) – tendencija opadanja broja obrta i drugih poslovnih subjekata – nelikvidnost unutar poslovnog sektora u interakciji sa potrošačkom stranom – ne pridaje se značaj zelenoj ekonomiji 	<ul style="list-style-type: none"> – promjena dobne strukture stanovništva povećavanjem stope nataliteta/smanjenjem emigracije – promjena omjera zaposleni/umirovljenik, u korist zaposlenih – smanjivanje stope nezaposlenosti, osobito mladih – promjena strukture gospodarstva povećanjem udjela bolje plaćenih industrija/poslova/zanimanja – povećanje prosječne neto plaće – povećanje razine BDPA – zaustavljanje negativnih trendova, stvaranje poticajnog „optimističnog okruženja u poduzetništvu i poslovanju – promjena pristupa poticanja/privlačenja investitora – bolje korištenje vlastitih potencijala (prije svega prirodne; nedostatke okrenuti u prednosti) – prometno bolje povezivanje (s autoputom) – stvaranje preduvjeta za porast investicija – povećanje razine i broja investicija – održavanje postojećeg broja poslovnih subjekata, te osnivanje novih – ojačavanje povezivanja poslovnih subjekata – poboljšanje suradnje svih subjekata koji su vezani uz gospodarstvo (obrazovni sustav, gospodarstvo, JLS...)

1.3.7. Poljoprivreda

1.3.7.1. Poljoprivredne površine

Od ukupno 181.811 ha površine županije - gradive površine u prostornim planovima zauzimaju 7,21% površine, dok za negradivi prostor preostaje 92,79% površine. Negradivi prostor obuhvaća: poljoprivredno zemljište (76.233,23 ha ili 41,93%), šume (89.869,18 ha ili 49,43%) i vodne površine (2.599,89 ha ili 1,43%).²¹

Poljoprivredna djelatnost je značajna djelatnost županije zbog povoljne klime i nizinsko-brežuljkastog prostora, a koji omogućavaju visoke urode, posebno žitarica, industrijskog i aromatičnog bilja, uljarica, povrća, voća i grožđa. Od ukupno raspoloživog poljoprivrednog zemljišta, ARKOD sustavom obuhvaćeno je 50.681 ha poljoprivrednog zemljišta, koje je u tablici prikazano po gradovima/općinama županije.

Tablica 38. Površina (ha) prema vrsti korištenja poljoprivrednog zemljišta evidentirana u ARKOD sustavu

Naziv općine/grada	ORANICA	STAKLENIK NA ORANICI	LIVADA	PAŠNJAK	VINOGRADI	ISKRČENI VINOGRADI	VOĆNE VRSTE	KULTURA KRATKIH OPHODNJI	RASADNIK	MJEŠANI TRAJNI NASADI	OSTALO ZEMLJIŠTE	UKUPNO
	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Površina ARKOD parcela (ha)	Ukupna površina ARKOD parcela (ha)
BRESTOVAC	7.435	1	519	284	122	20	284	0	0	1	13	8.680
ČAGLIN	3.618	0	389	134	73	1	230	0	0	2	6	4.454
JAKŠIĆ	1.759	0	85	17	17	0	51	0	0	0	1	1.930
KAPTOL	1.255	0	106	23	110	12	84	0	0	0	0	1.592
KUTJEVO	7.526	0	512	118	348	27	400	0	0	1	76	9.009
LIPIK	3.961	3	306	79	221	9	209	1	0	2	9	4.800
PAKRAC	3.778	1	243	89	123	0	232	0	0	0	5	4.472
PLETERNICA	5.689	1	404	165	213	45	493	1	11	1	6	7.030
POŽEGA	4.138	0	266	154	119	0	243	0	0	0	3	4.923
VELIKA	3.087	1	173	82	255	17	173	0	0	1	4	3.791
UKUPNO	42.248	7	3.002	1.145	1.602	131	2.400	3	11	8	122	50.681

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRR), 2017. god

U strukturi korištenih obradivih površina najveći udjel je oranica i vrtova s više od 90,00% to je posljedica prirodnih i agroekoloških uvjeta.

²¹ Požeško-slavonski službeni glasnik broj 08/2013.

Tablica 39. Broj parcela po gradovima/općinama na području Požeško-slavonske županije prema vrsti korištenja poljoprivrednog zemljišta evidentiranog u ARKOD sustavu

Naziv općine/grad a	ORANICA	STAKLENIK NA ORANICI	LIVADA	PAŠNJAK	VINOGRADI	ISKRČENI VINOGRADI	VOĆNE VRSTE	KULTURA KRATKIH OPHODNI	RASADNIK	MJEŠANI TRAJNI NASADI	OSTALO ZEMLJIŠTE	UKUPNO
	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Broj ARKOD parcela	Ukupan broj ARKOD parcela
BRESTOVAC	5.497	14	1.141	225	142	6	640	0	1	7	20	7.693
ČAGLIN	3.543	3	899	162	107	1	598	1	1	6	22	5.343
JAKŠIĆ	1.398	2	255	23	10	0	117	0	0	0	4	1.809
KAPTOL	1.432	0	301	35	130	16	189	1	0	1	2	2.107
KUTJEVO	6.956	6	1.358	161	415	35	805	2	0	3	16	9.757
LIPIK	2.557	3	607	93	305	10	394	4	1	5	20	3.999
PAKRAC	2.886	8	596	105	171	0	484	1	0	2	12	4.265
PLETERNICA	5.220	14	996	160	285	17	848	3	14	7	17	7.581
POŽEGA	3.309	7	642	84	69	0	294	0	0	1	9	4.415
VELIKA	2.955	11	512	77	247	14	327	0	0	2	13	4.158
UKUPNO	35.753	68	7.307	1.125	1.881	99	4.696	12	17	34	135	51.127

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRR,) 2017. god.

Površina od 50.681 ha rascjepkano je na 51.127 parcela. Fragmentiranost i prevelika usitnjenost parcela problem je Županije kao i Republike Hrvatske i ograničavajući čimbenik razvitka poljoprivrede.

1.3.7.2. Struktura poljoprivrednih gospodarstava

U Hrvatskoj je trenutačno registrirano 176.092 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva²². Prosječno u njima radi samo 1,6 članova obitelji i obrađuju u prosjeku 5,6 hektara zemlje. Osam od njih 10 bavi se mješovitom proizvodnjom, manje od jedan posto bavi ih se samo stočarstvom, a samo ratarstvom njih nešto više od 18 posto. U prosjeku po godinama već su skoro spremni za mirovinu (59,8 godina), mladih od 35 godina je samo 8.356, a žena vlasnica je nešto manje od trećine²³.

Tablica 40. Broj gospodarstava u Požeško-slavonskoj županiji prema tipu

Broj gospodarstava prema tipu	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Obiteljsko gospodarstvo	5.828	5.625	5.579	5.549	5.527	5.253	5.059	5.044
Obrt	119	119	114	114	111	89	80	80
Trgovačko društvo	45	49	48	50	53	48	45	48
Zadruga	17	18	16	16	17	12	7	5
Ostali	4	4	4	5	5	4	4	4
UKUPNO	6.013	5.815	5.761	5.734	5.713	5.406	5.195	5.181

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRR,) 2017. god.

²² Podaci od 22.09.2015.

²³ Izvor: <http://www.agroportal.hr/vijesti/hrvatska/buducnost-opg-a-u-udruzivanju-edukaciji-i-mladima/>

Iz podataka je vidljivo da se poljoprivredna proizvodnja Požeško-slavonske županije bazira na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG)-97%, dok je udio pravnih subjekata relativno mali (3%.) a vidljivo je smanjenje broja registriranih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 41. Broj gospodarstava prema veličini gospodarstva

Grad/općina	<3			≥3 i <20			≥20 i <100			≥100 i <1.500			≥1.500			UKUPNO		
	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)
Brestovac	197	1.118	309	188	3.003	1.175	21	872	730	4	207	532	0	0	0	410	5.200	2.746
Čaglin	110	450	164	137	1.603	995	29	713	1.198	4	188	586	0	0	0	280	2.954	2.944
Jakšić	153	373	184	140	1.157	963	25	762	1.075	3	294	478	0	0	0	321	2.586	2.700
Kaptol	203	712	255	143	1.356	973	31	971	1.204	1	171	229	0	0	0	378	3.210	2.661
Kutjevo	352	954	429	237	2.047	1.733	60	1.663	2.199	3	223	606	1	413	5.908	653	5.300	10.874
Lipik	184	585	259	203	1.816	1.340	44	1.118	1.753	6	267	2.099	0	0	0	437	3.786	5.452
Pakrac	193	604	254	183	1.630	1.205	17	465	812	5	272	822	0	0	0	398	2.971	3.092
Pleternica	460	1.826	687	358	3.619	2.157	39	1.332	1.456	3	136	359	0	0	0	860	6.913	4.659
Požega	539	1.632	633	317	3.153	2.126	28	1.006	1.192	7	541	1.457	0	0	0	891	6.332	5.408
Velika	201	650	296	187	1.655	1.260	26	801	1.101	2	130	250	0	0	0	416	3.236	2.908
Ukupno	2.592	8.904	3.473	2.093	21.039	13.927	320	9.703	12.720	38	2.429	7.418	1	413	5.908	5.044	42.488	43.445

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju APPRR, 2017 god.

U strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstva Požeško-slavonskoj županiji najviše gospodarstava je u kategoriji do 3 ha, ali je prisutan trend povećanja broja gospodarstava s više od 50 ha. U Republici Hrvatskoj strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstva izrazito su dominantna poljoprivredna gospodarstva kategorije ispod 2 ha (52,6%). Unatoč prisutnom trendu povećanja broja poljoprivrednih gospodarstava u kategorijama od 20 do 100 ha (7,8%) i od 100 do 750 ha (24,1%) njihova zastupljenost je i dalje mala, odnosno u strukturi veličine poljoprivrednih gospodarstava još uvijek su izrazito dominantna poljoprivredna gospodarstva manja od 20 ha. Ovakvo stanje prosječne veličine i strukture gospodarstva u RH ukazuje na pitanje njihove gospodarske održivosti. Od ukupno registriranih poljoprivrednih gospodarstava u republici hrvatskoj udio gospodarstava s područja požeško-slavonske županije oko 3%. U Republici Hrvatskoj od ukupno prijavljenih površina u ARKOD-u, udio poljoprivrednih površina požeško-slavonske županije je oko 4 %.

Svi izneseni podaci nedvojbeno ukazuju na nizak stupanj organiziranosti poljoprivrednih gospodarstava, ponajprije OPG-a, te odsustvo procesa uključivanja istih u više organizacijske oblike i druge vidove suradnje, što izravno utječe na njihovu konkurentnosti i slabu pozicioniranost na tržištu.²⁴

Biljna proizvodnja

Prema načinu korištenja poljoprivrednog zemljišta u Požeško-slavonskoj županiji najzastupljenije su oranice i vrtovi korištenoga poljoprivrednog zemljišta dok voćnjaci čine svega 4%, a površine pod vinogradima nešto manje korištenog poljoprivrednog zemljišta.

Ratarske kulture

U Požeško-slavonskoj županiji osim gospodarski i tradicionalno značajnih površina pod pšenicom i kukuruzom, kao dohodovna i tehnološki vrlo primjenjiva proizvodnja obiteljskih gospodarstava je duhan. Prosječan prirod kod kukuruza je iznosio 6,77 t/ha, kod pšenice 5,30 t/ha kod ječma 5,00 t/ha.

U strukturi proizvodnje žitarica u Republici Hrvatskoj dominantno mjesto ima kukuruz sa 62,4%, pšenica sa 27,1% te ječam sa 7,2 %. Prosječan prirod kukuruza u razdoblju od 2008.-2012.godina iznosi 6,48 t/ha, kod pšenice iznosi 5,04 t/ha kod ječma 3,96 t/ha.

Ovakav udio struktura proizvodnje i dominacija tradicionalnih kultura, kazuje da postoji neskolonost ka promjeni u tom smislu, što je odraz intertnosti proizvođača, ali posljedično i nedostatka pokušaja ili navike čitanja tržišta. Tako se proizvođači bave proizvodnjom a tradicionalnih proizvoda, koji nose niže otkupne cijene odnosno niže prihode po jedinici površine. Takvom stanju zasigurno ne doprinosi neorganiziranost proizvođača, koji osim što su relativno zastupljeni putem udruga, ne stupaju u konkretnije oblike udruživanja (tipa zadruge, strojni prstenovi itd).

U smislu podizanja kvalitete poljoprivrednih proizvoda, te uvrštavanja i nekih netradicionalnih kultura (po mogućnosti s više dodanih vrijednosti) u skrukturu proizvodnje, potrebno je provoditi edukacije proizvođača, koristiti također potencijale za navodnjavnje i slično.

²⁴ Program ruralnog razvoja, nacr, str.20.

1.3.7.3. Voćarska i vinogradarska proizvodnja

Unatoč relativno malom broju hektara, vinogradarstvo i voćarstvo imaju velik razvojni potencijal obzirom na prirodne pogodnosti. Hrvatska ima vrlo povoljne pomoekološke uvjete za uzgoj voćaka. Tradicija uzgoja voćaka duga je više stoljeća, a voćke su se uzgajale na gotovo svim seoskim gospodarstvima, te dijelom i u urbanim sredinama. Intenzivan uzgoj voćaka počeo se značajnije širiti polovinom prošlog stoljeća. Intenzivan uzgoj je u određenoj mjeri potisnuo interes za klasičnim, ali se postojeći voćnjaci visokostablašica uglavnom nisu krčili već su u većoj mjeri bili zapušteni. U novije vrijeme klasični voćnjaci ponovno postaju aktualni. Njihova uloga očituje se u očuvanju genetske raznolikosti, kako voćnih vrsta, tako i biljaka općenito. Posebna vrijednost tih voćnjaka očituje se u očuvanju tipičnog krajobraza ruralnih sredina, te kao osnove sustava organske proizvodnje voća i voćnih prerađevina. Prema podacima iz 2009. u ukupnim površinama voćnjaka u Hrvatskoj, intenzivni (plantažni) voćnjaci zauzimaju 24%, a preostali dio od oko 21.800 ha otpada na klasične voćnjake.²⁵

U području voćarstva proizvodni prostor RH, uvažavajući ekološka ograničenja i specifične zahtjeve pojedinih voćnih vrsta, podijeljen u pet voćarskih regija i to: Zapadnopanonska, Istočno-panonska, Gorska, Sjeverno-jadranska i Dalmatinska regija. Istočno-panonska regija obuhvaća: Brodsko-posavsku, Osječko-baranjsku, Požeško-slavonsku, Virovitičko-podravsku i Vukovarskosrijemsku županiju.²⁶

Prema podacima iz 2009. Istočno-panonska regija obuhvaća 20% površina voćnjaka u Republici Hrvatskoj. U ovoj regiji dominira šljiva (56%), zatim slijedi jabuka s 15%, kruška s 8%, orah s 7%, a udio ostalih voćnih vrsta kreće se u rasponu od 2 do 5%. U Požeško-slavonskoj županiji je 918 ha voćnjaka, gdje dominira šljiva, jabuka, kruška i orah.²⁷

U Požeško-slavonskoj županiji pod vinovom lozom nalazi se 1.602 ha površine smještenih na kutjevačkom, požeško-pletterničkom vinogorju te pakračko-lipičkom vinogorju s kvalitetnim nasadima vinove loze i dugogodišnjom podrumarskom i vinogradarskom tradicijom. Uzgajaju se pretežno bijele vinske sorte, a među njima je na prvom mjestu graševina. Uz nju su rajonizacijom vinogradarstva preporučene sorte još i pinot bijeli i sivi, chardonnay, traminac, rajnski rizling, rizvanac, sauvignon te plamenka bijela i crvena. Za dobivanje obojenih vina preporučene su sorte pinot crni, frankovka, ružica, zweigelt, merlot i gamay. Od ukupne površine pod vinovom lozom u Hrvatskoj na graševinu otpada čak 26,54 %.

Po svom sortimentu kutjevačko vinogorje ubraja se među najkvalitetnija hrvatska vinogorja i daje cijenjena i tražena vina visoke i najviše kvalitete. Uz vinogradarstvo i vinarstvo, nastoji se obogatiti turistička ponuda koja bi se osobito vezala uz rutu vinske ceste koja se proteže južnim obroncima Papuka (vinske kuće, podrumi, kušaone...).

Prosječni prinosi u Republici Hrvatskoj manji su nego u zemljama EU zbog zastarjele tehnologije te učestalih suša. Uslijed takvog stanja RH ima negativnu vanjsko trgovinsku bilancu i znatan je uvoznik voća i povrća. Takvo stanje u sektoru voća i povrća upućuje na potrebu ulaganju tehničko tehnološke obnove u i uvođenje i novih tehnologija u proizvodnji, skladištenju i pripremi proizvoda za tržište te promicanje proizvodnog i tržišnog organiziranja proizvođača u cilju podizanja razine ukupne produktivnosti ovoga sektora.

Na području županije postoje brojne udruge voćara, vinogradara i vinara, koje organiziraju različita događanja kao sajmove, edukacije, prigodna obilježavanja za svoje članstvo i za širu populaciju, te nastoje poduzimati različite druge radnje kako bi unaprijedili svoj položaj na tržištu. U ovom području postoji značajni potencijal, jer sve aktivnosti koje se pojavljuju unutar udruge se značajnije tržišno orijentirati.

1.3.7.4. Stočarska proizvodnja

Registar stočarskih farmi temeljna je baza podataka o svim lokacijama na području Republike Hrvatske na kojima se drže domaće životinje, a vodi ga Hrvatska poljoprivredna agencija. U navedenom registru bilježi se pad svih kategorija stoke tijekom protekle tri godine. Uzgojno selekcijski rad se provodi na dijelu ukupne populacije stoke koja se uzgaja na području županije. Dakle, podaci u tablicama se odnose na uzgojno valjane životinje.

²⁵ Čmelik, Z. (2010.): Klasični (ekstenzivni) voćnjaci u Hrvatskoj. Pomologia Croatica. 16(3-4).

²⁶ Čmelik, Z., Husnjak, S., Strikić, F., Radunić, M. (2009): Regionalizacija voćarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj. VIP-projekt VIII- 5-46/08, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

²⁷ Čmelik, Z. (2010.): Klasični (ekstenzivni) voćnjaci u Hrvatskoj. Pomologia Croatica. 16(3-4).

Tablica 42. Pasminske skupine krava, Požeško-slavonska županija

Godina	Mliječne i kombinirane- ukupno	Mesne- ukupno	Izvorne	Križanci	Sveukupno
2015.	4.055	335	6	77	4.473
2016.	3.682	379	7	74	4.142
2017.	3.494	434	7	86	4.021

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća

Govedarska proizvodnja najznačajnija je grana stočarstva i jedna je od najvažnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje. Udio stada/broja krava PSŽ u RH gotove je jednak u promatranom razdoblju, oko 2% ukupnog broja u RH. U najvećoj mjeri se uzgajaju krave simentalke i holstein pasmine. Osim što se u sustavu govedarske proizvodnje osiguravaju značajni proizvodi (mlijeko i meso) njezina je važnost posebice naglašena zbog komplementarnosti s ratarskom proizvodnjom. Do pada broja proizvođača mlijeka dolazi prije svega zbog niskih otkupnih cijena mlijeka slabe kvalitete jer mali proizvođači teško dostižu zahtijevanu kvalitetu.

Tablica 43. Broj rasplodnih svinja pod kontrolom proizvodnosti

Godina	Nerasti PSŽ	Krmače PSŽ	Nerasti RH	Krmače RH
2011.	33	214	572	26.586
2012.	12	232	523	26.663
2013.	15	233	460	23.600
2014.	21	265	402	23.758
2015.	21	280	443	24.674
2016.	28	274	476	25.873
2017.	37	249	543	28.479

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća

Brojnost uzgojno valjanih svinja je daleko ispod realnih mogućnosti i potreba nacionalnoga gospodarstva, a u uzgoju na području Županije prevladava pasmina landras. U broju krmača Županija sudjeluje samo oko 1% proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Broj krmača ovisi o kolebanju cijene stočne hrane (uvjetovano uglavnom vremenskim nepogodama - suše ili poplava), neorganiziranom tržištu kao i o padu cijena. Zbog dosta zahtjevnih postupaka provedbe uzgojno selekcijskoga rada u svinjogojstvu još uvijek se mali broj svinjogojaca odlučuje za ovaj uzgoj, a i oni koji to jesu nemaju značajniju brojnost matičnoga stada.

Tablica 44. Broj uzgojno valjanih ovaca

Godina	Požeško-slavonska županija	Republika Hrvatska
2011.	486	46.531
2012.	329	44.917
2013.	314	41.279
2014.	215	40.893
2015.	223	39.883
2016.	220	39.122
2017.	189	40.794

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća

Tablica pokazuje kretanje broja uzgojno valjanih ovaca u razdoblju od tri godine, gdje primjećujemo značajan pad, ali ne samo na razini županije nego i Republike Hrvatske. Konstantan je udio županijske proizvodnje u ukupnoj proizvodnji. Kao jedan od razloga ovog smanjenja treba uzeti u obzir i sveopću krizu i smanjenja kupovne moći pojedinaca te opredjeljenja za jeftiniju vrstu mesa ili promjenu načina ishrane.

Tablica 45. Broj uzgojno valjanih koza

Godina	Požeško-slavonska županija	Republika Hrvatska
2011.	80	9.560
2012.	53	8.196
2013.	0	6.792
2014.	0	6.480
2015.	0	6.277
2016.	0	6.519

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća

U našoj županiji evidentirano je smanjenje broja uzgojno valjanih koza što je dovelo da nema niti jedno upisano uzgojno valjano grlo. Glavni uzrok je što zbog male količine kozjega mlijeka nema organiziranoga otkupa, ali niti obiteljskih mini-sirana.

Tablica 46. Kopitari

Godina	Konji		Magarci		Mule		Svi kopitari	
	PSŽ	RH	PSŽ	RH	PSŽ	RH	PSŽ	RH
2013.	373	21.467	28	2.963	0	1	401	24.434
2014.	452	21.144	27	2.153	0	6	479	23.306
2015.	519	21.868	20	2.459				
2016.	559	22.775	31	2.862				
2017.	562	23.209	29	3.252				

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija-godišnja izvješća

U konjogojstvu prevladavaju hladnokrvne pasmine i uzgojni tipovi s udjelom 59 % u ukupnom broju, što je povećanje udjela u odnosu na 2013. godinu za 3%, dok toplokrvne pasmine i uzgojni tipovi čine 37 %, što je manje za 2 % , a poni 4%, što predstavlja smanjenje za 1 %. Najbrojnije pasmine u Republici Hrvatskoj su izvorne pasmine: hrvatski hladnokrvnjak s 6.815 grla, hrvatski posavac s 5.167 grlom i lipicanac s 1.981 grla.²⁸

1.3.7.5. Uzgajalište vodenih organizama

Uzgoj ribe na području županije ima dugu tradiciju zahvaljujući postojećim ribnjacima. Na području PSŽ postoje tri ovlaštenika povlastica za akvakulturu: dva toplovodna (šaranska) ribnjaka i jedan hladnokrvni (pastrvski) ribnjak:

1. Ribnjačarstvo Poljana d.d. Kaniška Iva, površine 1.274,65 ha koji se proteže pretežno na području PSŽ na području Grada Lipika. Uzgoj se obavlja u ekološki netaknutom slivu rijeke Ilove, Toplice i Čavlovice. Uzgaja se šaran, amur, som, smuđ, štika, linjak, karas i jegulja. A društvo ima vlastito mrijestilište, mješavine riblje hrane, velika skladišta te uzgaje na svojim poljoprivrednim površinama velik dio hrane za ribu.. Proizvodnja je oko 1.100 tona ribe godišnje.
2. Ribnjaci Abramović, obrt za slatkovodnu akvakulturu, Čaglin , površine 0,44 ha, a uzgaja se riblja mlađ
3. Obrt Pastrva – Valis Aurea, Alaginci, bavi se uzgojem pastrve na površini 28,19 m2.

Uzgoj vodnih organizama predstavlja perspektivnu granu proizvodnje (duga tradicija, izgrađena infrastruktura, krajobrazna vrijednost, genetski potencijal, znanje, poznata kvaliteta, nove tehnologije).

²⁸ http://www.hpa.hr/wp-content/uploads/2015/05/5%20Konjogojstvo_2014.pdf (pristupljeno 13.11.2015.)

1.3.8. Pčelarstvo

Područje Požeško-slavonske županije vrlo je zanimljivo za pčelarske aktivnosti zbog svoje bioraznolikosti te nekoliko intenzivnih pčelinjih paša kao što je to voćna paše, paša šećerne repice, bagrema, lipe, kestena i suncokreta. Osim navedenih, česte su i nešto slabije paše hrasta, livade te zlatošipke. To daje pčelarima ovog područja mogućnost ostvarivanja dobrih prinosa i na stacionarnim pčelinjacima.

Iako su uvjeti za pčelarstvo izvrsni na području cijele Hrvatske, zabrinjava mali postotak iskorištenosti pčelinjih paša. Ako se tome doda i činjenica kako najveća vrijednost pčelinjih zajednica dolazi uslijed oprašivanja, jasna je važnost pčelarstva za razvoj cjelokupne poljoprivredne proizvodnje, uključujući prije svega voćarstvo, povrtlarstvo i ratarstvo. Važnost pčelarstva prepoznata je i od strane Europskog gospodarskog i socijalnog odbora, koji kao konačne naputke vezane uz pčelarstvo navodi sljedeće: „mnoge karakteristike pčelarstva čine istaknutijom granom od drugih poljoprivrednih djelatnosti. Njegova osnovna funkcija je pomoć ruralnom razvoju kroz očuvanje ekološkog balansa, kao i ekonomskoj aktivnosti proizvodnje meda i pčelinjih proizvoda. Važno je istaknuti kako pčele imaju važnu ulogu kao primarni oprašivači i kako predstavljaju čimbenik koji osigurava bioraznolikost. Zbog toga, FAO procjenjuje kako je ekonomska važnost oprašivanja 20 puta veća od komercijalne vrijednosti pčelinjih proizvoda. Nadalje, u nekim zemljama članicama EU-a pčelarstvo se prakticira u manje prosperitetnim predjelima te predstavlja jedini način za održivom ruralnom proizvodnjom i zaposlenjem u poljoprivredi” (2004/C 112/29).

Pčelarstvo u PSŽ, kao i na području cijele Hrvatske, znatno je poraslo u posljednjih 10-ak godina. Tako samo na području ove županije ima četiri pčelarske udruge te 340 registriranih pčelara koji pčelare sa okvirno 17.000 pčelinjih zajednica. Uz ukupnu prosječnu proizvodnju od 30 kg meda po pčelinjoj zajednici na stacionarnom pčelinjaku, to čini dovoljnu količinu proizvoda ne samo za zadovoljavanje vlastitih potreba nego i za izvoz. Izvoz se pri tome može organizirati i na prodaju živih pčelinjih zajednica u obliku paketnih rojeva ili tzv. pčela na okvirima obzirom kako zapadne zemlje poput Njemačke i Austrije zadovoljavaju samo 30-ak posto svojih potreba. Ova županija kroz razne oblike organizacije i pomoći može znatno osnažiti izvozne mogućnosti pčelara te stvoriti preduvjete za stvaranjem novih i dodanih vrijednosti.

Ruralna i manje nastanjena područja Republike Hrvatske već niz godina bilježe odlazak mlađih generacija i gravitiranje prema većim i naseljenim mjestima, što je situacija koja se događa i u Požeško-slavonskoj županiji. Uz mnoge grane poljoprivrede koje su vezane uz slabije nastanjena područja, pčelarstvo ²⁹upravo predstavlja dobar odabir za specijalizaciju te stvaranje preduvjeta mladim generacijama za ostanak.

Zaključci-poljoprivreda

Poljoprivredno zemljište PSŽ prostire se na 50 681 ha ili 27,88% od ukupne površine. Za poljoprivredne površine je znakovita rascjepkanost, a dominantna gospodarstva s površinom poljoprivrednog zemljišta do 3 ha.

Poljoprivredna djelatnost je značajna djelatnost županije zbog povoljne klime i nizinsko-brežuljkastog prostora, a koji omogućavaju visoke urode, posebno žitarica, industrijskog i aromatičnog bilja, uljarica, povrća, voća i grožđa. Poljoprivredni proizvođači su još uvijek neorganizirani, intertni, još uvijek orijentirani na tradicionalne kulture, neskloni ka promjeni kulture.

Poljoprivrednu proizvodnju bi trebalo unaprijediti na način da se okrupne poljoprivredne površine, da se obrade do sada neobrađene površine, također da se podigne razina znanja i svijesti proizvođača, o važnosti umrežavanja i povezivanja, a nadasve da je važna tržišne orijentacija u vidu kultura sa višom dodanom vrijednosti.

Stanje na obiteljskim gospodarstvima moguće je sažeto razmotriti kroz slijedeće osnovne probleme:

smanjena reprodukcijaska moć obiteljskih gospodarstava, usitnjeni posjedi, nesigurna proizvodnja (recesija), skupi bankovni krediti, smanjena potrošnja na domaćem tržištu radi uvoza hrane, nepovjerenje prema udrugama i zadrugama te nedostatak adekvatne suvremene tehnologije. Ovo su samo neke od potreba , koja zajednica mora u svojim strateškim razvojnim dokumentima staviti u razmatranje i pronaći rješenja.

Problemi koji se tiču obrade zemlje i proizvodnje hrane su:

²⁹ Izradio Robert Idlbek, član Pčelarske udruge Zlatna dolina Požega

prosječna veličina obiteljskog gospodarstva je 1-3 ha, manji dio vlasnika živi isključivo od poljoprivrede, vlasnik zemljišta većinom ima više manjih parcela (veličine do 1ha) veoma udaljenih jednih od drugih, neriješeni vlasnički odnosi, promjene kulture i državni poticaji, zakon o nasljeđivanju, nemogućnost zakupa državnog zemljišta, neusklađenost podataka katastra i gruntovnice te drugi.

Kod proizvodnje viška proizvoda postoji problem uskladištenja i prerade; silosi, hladnjače te proizvodni kapaciteti. Na području županije ne postoji niti jedan pogon za preradu poljoprivrednih proizvoda, osim klaonice u Požegi.

U usporedbi s drugim dijelovima Slavonije i Hrvatske, županija se teško može natjecati u proizvodnji velikih količina proizvoda, te je ključ gospodarskog razvoja sela u razvoju, koji omogućuje očuvanje zdravih ruralnih zajednica. Razina znanja s ovog područja u županiji je trenutno niska.

Poljoprivreda	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – rascjepkanost poljoprivrednih površina – dominantna gospodarstva s površinom poljoprivrednog zemljišta do 20 ha – niske otkupne cijene – neorganiziranost poljoprivrednih proizvođača – inertnost proizvođača – orijentiranost na tradicionalne kulture, nesklonost ka promjeni kulture, ali i rizici tržišnih kretanja – nedovoljno praćenje tržišta – nepostojanje dovoljnog broja sustava navodnjavanja	<ul style="list-style-type: none"> – poljoprivredno zemljište staviti u funkciju – poboljšati kvalitetu poljoprivrednih proizvoda – edukacija poljoprivrednih proizvođača – orijentacija i na druge kulture, ne samo tradicionalne – izgradnja sustava navodnjavanja

1.3.9. Šumarstvo

Šume Europske unije protežu se na 159 milijuna hektara (4% svjetskih šumskih površina). Pokrivaju 38% površine Unije. Šumska se površina Unije povećava zahvaljujući prirodnom širenju i naporima pošumljavanja. Samo je 4% šuma netaknuto ljudskom rukom; 8% šuma je zasađeno dok ostatak pripada kategoriji „poluprirodnih“ šuma, tj. šuma koje oblikuje čovjek. Europske su šume osim toga većinom u privatnom vlasništvu (otprilike 60 % površina nasuprot 40% javnih šuma).

Analiza udjela pojedinih CLC klasa pokrova zemljišta na ukupnoj kopnenoj površini Hrvatske ukazuje na najveću zastupljenost šumskih i poluprirodnih područja, 55 posto. Po ukupnom udjelu slijede poljoprivredna područja s 41 posto te umjetne površine s 3 posto. U ukupnoj kopnenoj površini Hrvatske, kopnene vode i vlažna područja zauzimaju 1,3 posto.

Hrvatskim šumama gospodari se prema načelima održivog gospodarenja, što podrazumijeva da je sječa šume uvijek manja od prirasta. Time se svake godine dio prirasta akumulira u drvenu zalihu. Također, neprestano je prisutan šumski pokrivač (šumsko tlo je uvijek pod biljnim pokrivačem), a uzgojnim se radovima podržava prirodna struktura šuma. Hrvatske šume d.o.o. gospodare s oko 75 posto šuma u državi na način propisan FSC certifikatom. Iako postoji trend smanjenja šumskih površina, od 2002. godine na ovamo nije bilo većih oscilacija. Manje se promjene mogu objasniti povratom državnih šuma privatnim vlasnicima šuma. Gospodarske se šume uz očuvanje i unaprjeđenje njihovih općekorisnih funkcija koriste za dobivanje drvnih proizvoda i drugih neproizvodnih sirovina te za ogrjev. Gospodarske šume su 2012. godine zauzimale oko 86 posto površine šuma i šumskog zemljišta. Zaštitne šume zauzimaju oko 3 posto površina, a u prvome redu služe za zaštitu zemljišta, voda, naselja i objekata. Površine šuma i šumskog zemljišta s posebnom namjenom iznose oko 11 %.

Površine pod šumama i šumskom zemljištu na području županije zauzimaju 81 979,56 ha, što čini 45,16% ukupne površine županije, odnosno 4,06% ukupnog šumskog područja Hrvatske³⁰. Najveći je dio šuma u državnom vlasništvu kojim upravljaju uprave Hrvatskih šuma i to Uprava šuma Podružnica Požega s šest šumarija (Čaglin, Kutjevo, Požega, Kamenska, Pleternica i Velika), Uprava šuma Podružnica Bjelovar (Šumarija Pakrac) i Uprava šuma Podružnica Nova Gradiška. U privatnom vlasništvu nalazi se 5,69% šumskog područja Županije.³¹ Gospodarske šume čine 97,05%, zaštitne 2,55% (Park prirode Papuk), a šume posebne namjene 0,4% ukupne površine šumskog zemljišta. Na šumskom zemljištu prevladavaju bukva, hrast kitnjak i lužnjak, grab, cer, jasen, bagrem, jela i joha. Bukva obuhvaća 49,7%, hrast kitnjak i lužnjak 31,8%, a ostale vrste preostali udio ukupnog šumskog područja.³²

Geografski položaj, dosljedna primjena znanja i tradicija šumarske struke na ovim prostorima, pogodne prirodne karakteristike, povijesne okolnosti i nizak stupanj industrijalizacije pomogli su očuvanju šuma od uništenja te su doprinijeli njihovoj atraktivnosti i biološkoj raznolikosti. Šumama na području županije gospodari se putem Šumskogospodarskih osnova kojima se utvrđuje ekološka, gospodarska i socijalna podloga za biološko poboljšanje šuma i povećanje šumske proizvodnje. Hrvatske šume već stoljećima u svom gospodarenju šumama primjenjuje princip potrajnosti (održivosti) i stoga iz šuma uzimaju znatno manje drveta nego ga priraste i pri izuzimanju odabiru lošija stabla, te proizlazi da su naše šume sve ljepše što se s njima više gospodari. Izgrađenost šumskih cesta u županiji ne zadovoljava, posebno u višim i teže pristupačnim predjelima te je na tom području potrebno uložiti dodatne napore i poboljšati šumsku infrastrukturu.

U svrhu boljeg gospodarenja, potrebno je povećati površine pod šumama, poboljšati njihovu kakvoću te ostvarivati više prihoda od sporednih šumski proizvoda poput drvene biomase i šumskih proizvoda.

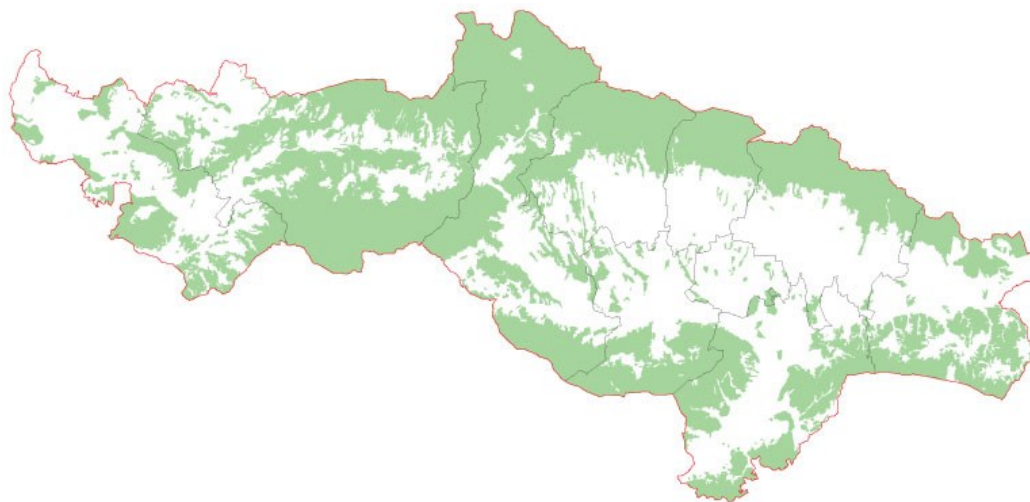
U Požeško-slavonskoj županiji još uvijek ima minski sumnjivih područja i to 17,44 km² koje su pretežno šume i šumsko zemljište i to na području Grada Pakraca 15,44 km², a na području Grada Lipika 2 km². Na navedenom području su ograničene mogućnosti provedbe zaštite šuma te održivo gospodarenje šumama i šumskim zemljištem.

³⁰ Podaci Državne geodetske uprave

³¹ Podaci iz HŠ Uprava šuma

³² Državna geodetska uprava

Slika 17. Šumske površine u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: Zavod za prostorno uređenje PSŽ

Izgrađenost šumskih cesta u Županiji ne zadovoljava, posebno u višim i teže pristupačnim predjelima. Navedeno je utjecalo na nedovoljnu sječú starijih šuma, a na jaču sječú u otvorenijim i mlađim šumama.³³ Zemljopisni položaj, dosljedna primjena znanja i tradicija šumarske struke na ovim prostorima, pogodne prirodne karakteristike, povijesne okolnosti i nizak stupanj industrijalizacije pomogli su očuvanju županijskih šuma od uništenja te su doprinijeli njihovoj atraktivnosti i biološkoj raznolikosti.

Ono što možemo istaći kao izazove šumarske djelatnosti na području Požeške-slavonske županije kao jedne socio-ekonomske cjeline, može se reći, da lokalna zajednica dobiva vrlo malen prihod od šumskog bogatstva svoga područja, da značajan udio šumskog otpada i biomase nije iskorišten, da imamo situaciju sušenja šuma uslijed klimatskih promjena, ali i problemi upravljanja privatnim šumama (gdje je upitno kakva je kvaliteta toga upravljanja). Generalno govoreći sa aspekta potreba i onoga što bi bilo dobro za područje županije i njene građane, jest gospodarenjem poboljšati kakvoću šuma i proširiti površinu pod šumom, razviti programe za kvalitetnije korištenje sporednih šumskih proizvoda, te veći prihod od gospodarenja šumskim resursima zadržati na lokalnoj razini.

Zaključci-šumarstvo

Površina šuma i šumskog zemljišta na području Županije zauzima 81.979,56 ha, što čini 45,16% ukupnog teritorija Županije, odnosno 4,06% od ukupnog šumskog područja Hrvatske.

Najveći dio šuma je u državnom vlasništvu kojim upravljaju uprave Hrvatskih šuma u Požegi, Bjelovaru i Novoj Gradišci dok je 5,69% šumskog područja Županije je u privatnom vlasništvu.

Privatni vlasnici šuma susreću se sa mnogim problemima: centraliziran sustav upravljanja šumama, lokalna zajednica dobiva veoma malo od šumskog bogatstva, značajan dio šumskog otpada i biomase nije iskorišten jer nema preradbenih kapaciteta, propadanje šume zbog klimatskih promjena, problem upravljanja šumama. Upravo centralizirani sustav upravljanja šumama jedan je od značajnijih problema.

U svrhu boljeg gospodarenja, potrebno je povećati površine pod šumama, poboljšati njihovu kakvoću, te ostvarivati više prihoda od sporednih proizvoda na bazi šumskih resursa, a takve prihode usmjeriti u većoj mjeri ka lokalnim proračunima.

³³ Ibid

Šumarstvo	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – centraliziran sustav upravljanja šumama (većina je u javnom vlasništvu) – lokalna zajednica dobiva vrlo malen prihod od šumskog bogatstva svoga područja – značajan udio šumskog otpada i biomase nije iskorišten – sušenje šuma uslijed klimatskih promjena – problemi upravljanja privatnim šumama	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarenjem poboljšati kakvoću šuma i proširiti površinu pod šumom – razvijanje programa za kvalitetnije korištenje sporednih šumskih proizvoda – veći prihod od gospodarenja šumskim resursima zadržati na lokalnoj razini

1.3.10. Turizam i ruralni razvoj

Blizina, bogatstvo i raznolikost resursa, njihova očuvanost i atraktivnost, očuvanje atraktivnosti prostora, kao i njegovanje autohtonih (regionalnih) osobitosti prostora i njegovih vrijednosti (prirodni uvjeti, vodotoci, akumulacije, šume, lovišta, graditeljska i kulturno-povijesna baština), uređenje izletničko-rekreacijskih područja (u vidu različitih sportskih i rekreacijskih staza, kuća, domova i skloništa, ribnjaka), kao i jača sprega turizma s ukupnim gospodarskim razvojem, osnove su za planirani razvoj kontinentalnog turizma na području Županije. Koncept turističke ponude leži u zadovoljenju načela održivog razvitka i razvitka ruralnog prostora te spoznaje konverzijske sposobnosti održivog turizma da prirodna i kulturna nematerijalna dobra konvertira u gospodarska dobra, a da pri tome ne gube svoje zaštitne značajke.

Prema statističkim pokazateljima, Požeško-slavonska županija je imala više turista tijekom osamdesetih godina nego što ih ima danas, što se direktno povezuje sa Domovinskim ratom. U tom vremenskom razdoblju je uništena turistička infrastruktura. Iako se u zadnjih nekoliko godina broj turista povećava, to je još uvijek daleko od broja turista koji su posjećivali Požeško-slavonsku županiju u prijeratnom razdoblju.

Osnovne prepreke razvoja turizma u Požeško-slavonskoj županiji očituju se u neorganiziranoj turističkoj ponudi koja ovisi o inicijativama pojedinaca, nepostojanju marketinških i promotivnih aktivnosti, nerazvijenoj turističkoj infrastrukturi, nedostatku smještajnih kapaciteta i neadekvatnom obrazovanom stanovništvu u ugostiteljskom i turističkom sektoru. Nastojanja Turističke zajednice PSŽ i gradova (Požega, Pakraca, Pleternice, Lipika, Kutjeva, Velike, Kaptola i Brestovca) pomalo pokreću aktivnosti, trude se da osmisle razna događanja na svom području što ipak nije dovoljno za povećanje prihoda od turizma. Jedna od prepreka su nedovoljni smještajni kapaciteti u Županiji koji su nezadovoljavajući kako kvalitetom i kvantitetom jer postoje 11 prenoćišta (u Požegi 4, Kutjevu 2, Velikoj 3, Pakracu i Čaglinu po 1), sobe za iznajmljivanje na 9 lokacija (Požega 2, Kutjevo 2, Lipik 3 i Velika 1, apartmani u Lipiku, planinarski dom u Pakracu, a nekategorizirani objekt u Požegi. Kvaliteta smještaja ne odgovara međunarodnim standardima i predstavlja neodgovarajuću infrastrukturu za razvoj turizma na području Županije.

Prema podacima Turističke zajednice Požeško-slavonske županije smještajni objekti u Požeško-slavonskoj županiji 2017. godine broje ukupno 836 krevet. Navedeni smještajni objekti raspoređeni su u kategorije, i to:

Tablica 47. Smještajni objekti prema kategorijama

Smještajni objekt			
R.Br.	Objekt Podvrsta objekta	Broj objekata	Broj kreveta
1	Hotel	1	19
2	Hotel baština	1	58
3	Pansion	1	33
4	Kamp odmorište	2	141
5	Kuća stanovnika općine/grada	1	2
6	Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	1	6
7	Objekti u domaćinstvu	14	87
8	Apartment	2	29
9	Planinarski dom	1	40
10	Prenoćište	19	403
11	Soba za iznajmljivanje	1	10
12	Gostionica	1	8
UKUPNO		45	836

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije (2017.)

TZ Požeško-slavonske županije evidentirala je za razdoblje siječanj-prosinac 2017.godine 13.399 dolazaka (povećanje za 14% u odnosu na isto razdoblje 2016.), te 30.962 noćenja (povećanje za 12% u odnosu na isto razdoblje 2016)

2017.godine domaći turisti ostvarili su 22107 noćenja (71%), a strani turisti ostvarili su 8855 ili 29%. TZ Požeško-slavonske županije bilježi najviše noćenja inozemnih gostiju iz Njemačke 14,18 % (4,05% od ukupnih dolazaka), iz Slovenije 8,93% (2,55% od ukupnih dolazaka), te Mađarske 7,34% (2,10% od ukupnih dolazaka).

Ukupan broj noćenja u razdoblju siječanj-prosinac 2017.godine u usporedbi s razdobljem siječanj-prosinac 2016. povećan je za 13% pri čemu su noćenja domaćih gostiju povećano za 9%, dok su strana noćenja povećana za 24%.

Tablica 48. *Turistički pokazatelji prema podacima TZ na području PSŽ*

			2017.g.	2016.g.	postotak
Brestovac	DOLASCI	domaći	384	29	povećanje za 1224%
		strani	31	-	-
	UKUPNO		415	29	povećanje za 1331%
	NOĆENJA	domaći	866	82	povećanje za 956%
		strani	73	-	-
	UKUPNO		939	82	povećanje za 1045%
Čaglin	DOLASCI	domaći	26	24	povećanje za 8%
		strani	9	29	smanjenje za 69%
	UKUPNO		35	53	smanjenje za 34%
	NOĆENJA	domaći	26	28	smanjenje za 7%
		strani	192	156	povećanje za 23%
	UKUPNO		218	184	povećanje za 18%
Kutjevo	DOLASCI	domaći	1225	789	povećanje za 55%
		strani	476	285	povećanje za 67%
	UKUPNO		1701	1074	povećanje za 58%
	NOĆENJA	domaći	2395	1730	povećanje za 38%
		strani	698	491	povećanje za 42%
	UKUPNO		3093	2221	povećanje za 39%
Lipik	DOLASCI	domaći	463	475	smanjenje za 3%
		strani	120	170	smanjenje za 30%
	UKUPNO		583	645	smanjenje za 10%
	NOĆENJA	domaći	2202	2510	smanjenje za 12%
		strani	346	525	smanjenje za 34%
	UKUPNO		2548	3035	smanjenje za 16%
Pakrac	DOLASCI	domaći	978	1044	povećanje za 6%
		strani	827	624	povećanje za 33%
	UKUPNO		1805	1668	povećanje za 8%
	NOĆENJA	domaći	2411	2425	smanjenje za 1%
		strani	1683	1202	povećanje za 40%
	UKUPNO		4094	3627	povećanje za 13%
Pleternica	DOLASCI	domaći	158	17	povećanje za 829%
		strani	90	35	povećanje za 157%
	UKUPNO		248	52	povećanje za 377%
	noćenja	domaći	359	35	povećanje za 926%
		strani	309	51	povećanje za 506%
	UKUPNO		668	86	povećanje za 677%
Požega	DOLASCI	domaći	4589	4211	povećanje za 9%
		strani	1755	1700	povećanje za 3%
	UKUPNO		6344	5911	povećanje za 7%
	NOĆENJA	domaći	8573	7989	povećanje za 7%
		strani	4871	4127	povećanje za 18%

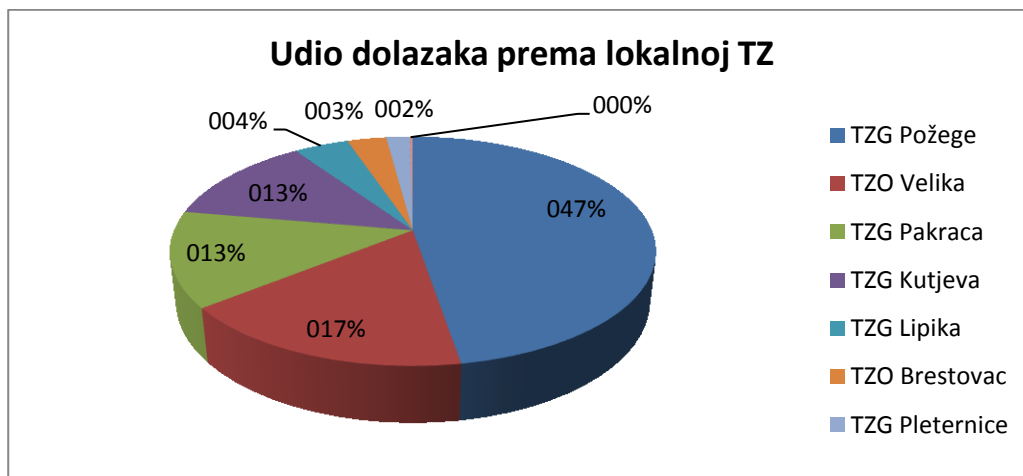

		UKUPNO	13444	12116	povećanje za 11%
Velika	DOLASCI	domaći	1903	1804	povećanje za 5%
		strani	365	280	povećanje za 30%
		UKUPNO	2268	2084	povećanje za 9%
	NOĆENJA	domaći	5275	5516	smanjenje za 4%
		strani	683	574	povećanje za 19%
		UKUPNO	5958	6090	smanjenje za 2%
TZ PSŽ	DOLASCI	domaći	9726	8393	povećanje za 16%
		strani	3673	3123	povećanje za 18%
		UKUPNO	13399	11516	povećanje za 16%
	NOĆENJA	domaći	22107	20315	povećanje za 9%
		strani	8855	7126	povećanje za 24%
		UKUPNO	30962	27441	povećanje za 13%

Izvor: Županijska turistička zajednica PSŽ, 2017. godina

U razdoblju siječanj-prosinac 2017. godine TZG Požege ostvarila je 6.344 dolazaka (što je 47,35% udjela u županijskim dolascima), slijedi TZO Velika sa 2.268 (16,93% udjela u županijskim dolascima), TZG Pakraca sa 1.805 (13,47% udjela u županijskim dolascima), TZG Kutjeva sa 1701 (12,69% udjela u županijskim dolascima), TZG Lipik sa 583 (4,35% udjela u županijskim dolascima), TZO Brestovac sa 415 (3,10% udjela u županijskim dolascima), TZG Pleternice sa 248 (1,85% udjela u županijskim dolascima), i područje Općine Čaglin (ostala područja) sa 35 (0,26% udjela u županijskim dolascima).

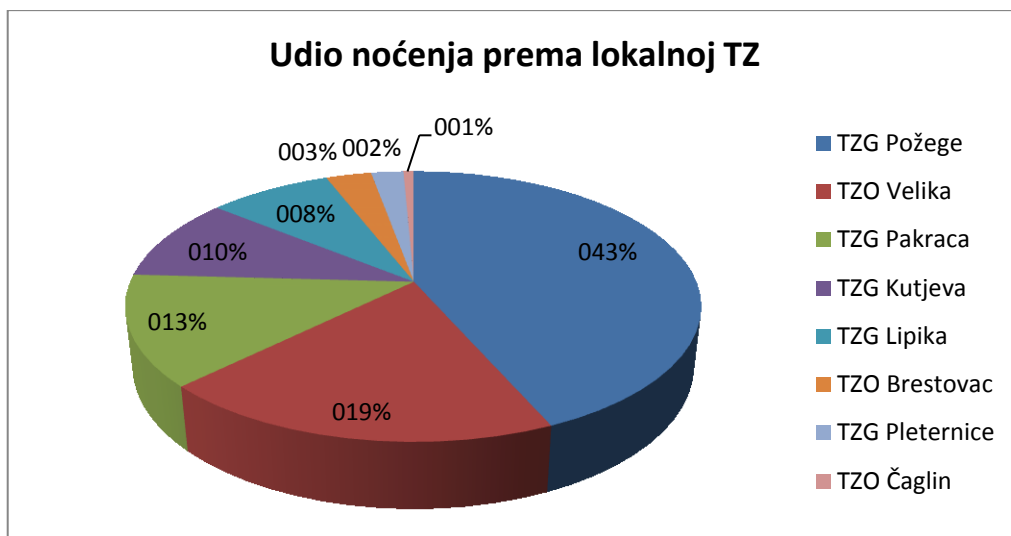
Slika 18. Udio dolazaka prema lokalnoj TZ u 2017 godini

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, 2017. godina

U razdoblju siječanj-prosinac 2017.godine TZG Požege ostvarila je 13.444 noćenja (što je 43,42% udjela u županijskim noćenjima), slijedi TZO Velika sa 5.958 (19,24% udjela u županijskim noćenjima), TZG Pakraca sa 4.094 (13,22% udjela u županijskim noćenjima), TZG Kutjeva 3.093 (9,99% udjela u županijskim noćenjima), TZG Lipika sa 2.548 (8,23% udjela u županijskim noćenjima), TZO Brestovac sa 939 (3,04% udjela u županijskim noćenjima), TZG Pleternice sa 668 (2,16% udjela u županijskim noćenjima), te područje Općine Čaglin 218 (0,70% udjela u županijskim noćenjima).

Slika 19. Udio noćenja prema lokalnoj TZ u 2017. godini

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, 2017. godina

Tablica 49. Usporedba TZ Požeško-slavonske županije s ŽTZ iz Klastera Slavonije u 2016.

DOLASCI			
ZTZ	2016.	2015.	postotak
1. Osječko-baranjska	91.542	70.925	Povećanje za 29%
2. Vukovarsko-srijemska	71.433	60.570	Povećanje za 18%
3. Brodsko-posavska	26.678	19.400	Povećanje za 37%
4. Virovitičko-podravska	14.296	10.090	Povećanje za 42%
5. Požeško-slavonska	11.516	11.137	Povećanje za 3%

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, 2016. godina

NOĆENJA			
ZTZ	2016.	2015.	Postotak
1. Osječko-baranjska	194.865	136.334	Povećanje za 43%
2. Vukovarsko-srijemska	111.045	110.513	Povećanje za 1%
3. Brodsko-posavska	49.080	42.513	Povećanje za 15%
4. Virovitičko-podravska	40.080	21.698	Povećanje za 85%
5. Požeško-slavonska	27.438	27.586	Smanjenje za 1%

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, 2016. godina

Po dolascima turista u razdoblju siječanj - prosinac 2017.godine domaći turisti ostvarili su 73% (9.726 dolazaka), dok su strani turisti ostvarili 27% (3.673 dolazaka) od ukupnog broja dolazaka u Požeško-slavonsku županiju. TZ Požeško-slavonske županije bilježi najviše dolazaka iz Slovenije (489) što čini 13,31% od broja stranih dolazaka i 3,65% od ukupnih dolazaka, zatim iz Njemačka (442) što čini 12,03% od broja stranih dolazaka i 3,29% od ukupnih dolazaka, te Italije (375) što čini 10,21% od stranih dolazaka i 2,80% od ukupnih dolazaka.

Tablica 50. Dolasci i noćenja prema zemlji porijekla

	DOLASCI			Domaći	Strani	Ukupno
Osječko-baranjska	BiH	Njemačka	Slovenija	60.001	31.541	91.542
	3.555	3.193	3.140			
Vukovarsko-srijemska	Njemačka	BiH	Italija	54.363	17.061	71.433
	2.125	1.528	1.399			
Brodsko-Posavska	Njemačka	Bugarska	Italija	11.485	15.193	26.678
	1.890	1.670	1.541			
Virovitičko-podravska	Italija	Srbija	Austrija	10.266	4.030	14.296
	594	535	486			
Požeško-slavonska	Slovenija	Njemačka	Srbija	8.393	3.123	11.516
	405	363	296			

Izvor: Turistička zajednica Požeško – slavonske županije, 2016. godina

Sve Županijske turističke zajednice Klastera Slavonije bilježe dolaske turista sa istih ili sličnih inozemnih emitivnih tržišta, kao što su Njemačka, Slovenija, Italija, pa nastoje svoje zajedničke prezentacije održavati na tržištima od zajedničkog interesa.

Tablica 51. Dolasci i noćenja prema zemlji porijekla

	NOĆENJA			Domaći	Strani	Ukupno
Osječko-baranjska	Njemačka	Italija	BiH	122.687	72.178	194.865
	8.709	6.667	6.320			
Vukovarsko-srijemska	Njemačka	BiH	Italija	79.712	31.324	111.045
	3.998	2.708	2.644			
Brodsko-Posavska	Njemačka	Italija	Bugarska	24.046	25.034	49.080
	3.216	2.363	1.966			
Virovitičko-podravska	Češka	Srbija	Italija	29.473	10.607	40.080
	1.526	1.353	1.348			
Požeško-slavonska	Njemačka	Slovenija	Italija	20.315	7.123	27.438
	1.041	785	587			

Izvor: Turistička zajednica Požeško-slavonske županije, 2016. godina

Prema podacima za noćenja turista u razdoblju od siječnja-prosinca 2017.godine domaći turisti ostvarili su 71% (22.107 noćenja), dok su strani turisti ostvarili 29% (8.855 noćenja) od ukupnog broja noćenja u Požeško-slavonsku županiju. TZ Požeško-slavonske županije bilježi najviše noćenja iz Njemačke (1.256) što čini 14,18% od broja stranih dolazaka i 4,05% od ukupnih dolazaka, zatim iz Slovenije (791) što čini 8,93% od broja stranih dolazaka i 2,55% od ukupnih dolazaka, te Mađarske (650) što čini 7,34% od stranih dolazaka i 2,10% od ukupnih dolazaka.

Ukupan broj ležaja u Požeško-slavonskoj županiji u 2017.godine bio je 876. Privatni smještaj bilježi 79,71% od ukupnog broja noćenja, dok hoteli bilježe 20,29%. Najviše noćenja ostvareno je u prenoćištima 15.936 što je 51,47% ukupnih noćenja, zatim slijede objekti u domaćinstvu 12,19% (3.775) pansion 10,88% (3.369), hotel 7,52% (2.331) apartman 5,87% (1819), planinarski dom 4,48% (1390), soba za iznajmljivanje 3,10% (960), hotel baština 1,88% (581), objekti na OPG-u 1,12% (346), kamp odmorište 0,80% (248), nekomercijalni smještaj-kuća stanovnika 0,27% (184).

Na području Požeško-slavonske županije, broj ugostiteljskih objekata, vezanih za potrebe turističke prezentacije, a kategoriziranih u skupine, je sljedeći:

- 25 restorana (objekti prehrane),
- 5 kušaonica proizvoda s kontroliranim porijeklom,
- 1 velika vinarija Kutjevo d.d.
- 22 objekata u kojima se nude domaći proizvodi
- 11 objekata koji pružaju usluge smještaja i/ili ugostiteljstva u objektima na OPG
- 35 vinogradarstava.

Cikloturizam u Požeško-slavonskoj županiji kao selektivni oblik turizma sa 886 km lokalnih staza i 293 km glavnih staza dobiva sve više na važnosti. Mogućnosti i potencijala za razvoj cikloturizma ima u znatnoj mjeri. Požeško-slavonska županija obiluje ljepotama nedirnute prirode, gostoprimstvo lokalnog stanovništva i gastro specijaliteta pružaju nezaboravan doživljaj, a ceste i staze za namjenu cikloturizma prilagođene su za rekreativne i profesionalne bicikliste, jer ovaj teren pruža vožnju ravnicom, brdskim usponima, šumovitim predjelima, ovisno o fizičkoj kondiciji svakog pojedinca i o njegovim željama i potrebama s obzirom na područje koje želi upoznati.

Budući turistički razvoj Županije morao bi se oslanjati prvenstveno na mogućnosti valorizacije svojih prirodnih potencijala kao što su područja zaštićene prirode (Park prirode Papuk, zaštićeni krajobraz Sovsko jezero), bogata šumska područja, brojni bujni vodotoci, vrijedno poljoprivredno zemljište u okruženju ruralnih naselja, kao brojne i vrijedne potencijalne kulturno-povijesne, arheološke i građevine graditeljske baštine, koji pružaju mogućnosti za budući turistički razvitak ovog područja. U tom smislu se ističu i mogućnosti razvijanja različitih oblika kontinentalnog turizma u skladu s valorizacijom prirodnih i prostornih resursa Županije, prvenstveno: lovnog, kulturnog, arheološkog, istraživačkog, izletničkog, zdravstveno – rekreacijskog, rekreativnog, ruralnog, ribolovnog, vinskog, ekološkog turizma i mnogih drugih. U svrhu razvoja turističke destinacije potrebno je razvijati niz dodatnih usluga: prvenstveno smještajne kapacitete, te potom informativne, servisne, sportsko-rekreacijske, trgovačke, zdravstvene i druge usluge, kao i specifičnih turističkih sadržaja (npr. vinske ceste). Istovremeno, za realizaciju istoga neophodno je osigurati adekvatnu komunalnu infrastrukturu (vodoopskrba, odvodnja, plinoopskrba) te predviđene turističke, ugostiteljske i športske odnosno rekreacijske zone, prvenstveno na području Požege (Turistička zona Emovački lug i Mihaljevci), Pakraca (turističko-športsko-rekreacijske zone Matkovac i Ploštine), Lipika (turističko- rekreacijske zone Raminac i turističko-rekreacijsko-gospodarske zone Ergela, zdravstveno-lječilišni turizam), Kutjeva (ugostiteljsko-turističke zone i športsko-rekreacijske zone i centri), Brestovca (ugostiteljsko-turističke zone Novo Zvečevo, Oblakovac, Perenci, Striježevica, Kamenski Vučjak), Čaglina (ugostiteljsko-turističko zona Ribnjaci i Sovski Dol) i Velike (turističko-rekreacijska zona Dubočanka, termalne vode bazena). Na prostoru Županije turizam u smislu sporta i/ili rekreacije moguće je razvijati i na golf igralištima čija je izgradnja moguća na lokacijama grada Lipika i Kutjeva te općine Velika.

Požeško-slavonska županija prepoznatljiva je i po zaštićeni prirodnim resursima: Park prirode Papuk – prvi geopark u Hrvatskoj; Parkovna arhitektura (park u Kutjevu, park u Lipiku, park u Trenkovu); Požeška gora; Sovsko jezero; Špilja Trbušnjak, sakralnoj kulturnoj baštini: Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije (Kutjevo); Kapela sv. Andrije (Brezine); Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije (Pakrac); Gotička crkva sv. Pantelejmon (Toranj - Pakrac); Crkva Sv. Nikole (Pleternica); Crkva Sv. Duha (Požega); Crkva Sv. Lovre (Požega); Katedralna crkva sv. Terezije (Požega); Samostan redovnica sv. Vinka (Požega); Crkva Sv. Augustina (Velika); Crkva Sv. Mihaela Arkandela (Stražeman); Požeška Biskupija koje nisu dovoljno iskorištene u osmišljavanju i prezentaciji kroz turističku ponudu. Uz sve navedeno područje Županije obiluje i vrlo bogatom svjetovnom kulturnom baštinom kao i nematerijalnom baštinom koji su veliki potencijal razvoja turizma na području Požeško-slavonske županije. Bogatstvo gastronomije ovog područja i danas pruža mogućnost posjetiteljima da dožive okuse prošlih vremena, od domaćeg kruha iz krušne

peći, preko vrhunskih mesnih proizvoda i prerađevina, kao što su čvarci, sušena slanina, šunka, kulen, kulenova seka, švargl, te fiš paprikaš i čobanac, preko juhe od peradi, pečenke, salenjaka, makovnjače, orahnjače, koji se danas poslužuju kao slavonski specijaliteti, ali i isprepliću sa specijalitetima kontinentalne i kreativne kuhinje današnjice. Vinarstvo je duga tradicija ovog područja koje je podijeljeno na tri vinogorja na kojima su uspostavljene i tri vinske ceste: Vinska cesta vinogorja Kutjevo, Vinska cesta vinogorja Požega-Pleternica i Vinska cesta vinogorja Pakrac. Ovo područje iznjedrilo je brojna kvalitetna i vrhunska vina, koja su prepoznatljiva u Hrvatskoj, ali i u svijetu.

Razvoj ruralnog turizma kojem težimo nije samo način života već i naša eno-gastronomska i etno ponuda, kao i ponuda svih kulturnih sadržaja koje bi trebalo integrirati, prezentirati te stvoriti preduvjete da se time bavi što više ljudi. Značaj ruralnog turizma ogleda se u interakciji poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicije (običaja i baštine) tradicionalne gastronomije i ostalih turističkih usluga. Razvoj ruralnog turizma temelji se na održivom razvoju, a ogleda se u revitalizaciji tradicijske baštine kojoj se daje nova namjena – ona turistička, koja ima valorizacijsku, prezentacijsku i edukacijsku ulogu. Razvoj ruralnog turizma povećava zaposlenost i taj ekonomski učinak odražava se na povoljan sociološki razvoj jer se smanjuje stopa depopulacije na selu. Proizvodnja visokokvalitetne i „zdrave“ hrane, razvoj nepoljoprivrednih gospodarskih aktivnosti u ruralnim područjima te održivo korištenje raspoloživih prirodnih potencijala osiguravaju ruralna područja kao sigurno i privlačno mjesto za život i rad.

Stoga, Požeško-slavonska županija mora što više raditi na integraciji poljoprivrede i turizma, unaprijediti kvalitetu kroz jednostavnost i prepoznatljivost destinacije kao cjeline, umrežiti svoju ponudu u cjelovite turističke sadržaje kroz kreiranje doživljaja (iskustveni marketing), stalno poticanje inovativnosti (eko-kampovi, kamp odmorišta, kušaonice i slično), razvijati i promovirati turističke proizvode, kao što su: kultura, vino, gastronomija, aktivni odmor, zdravlje i wellnes te dati veći naglasak projektima turizma koji će se realizirati na cijelom području. Istovremeno je potrebno stvaranje pretpostavki za edukaciju kadrova (prekvalifikaciju i dodatno školovanje) kao i edukaciju o stvaranju turističkih proizvoda i njihovu promociju.

1.3.11. Lovstvo

Lovstvo na području Požeško-slavonske županije ima dugu tradiciju, a lovišta zauzimaju značajne površine obzirom na raznolikost i bogatstvo prirodnih šumskih predjela kao i kvalitetna područja u okruženju šumskih površina (proplanci, livade i zaravni). U brdsko-planinskim lovištima obitava krupna divljač (jelen, srna i divlja svinja), dok je u nizinskim lovištima zastupljenija sitna divljač (zec, fazan, jazavac, lisica, kuna, šljuka, vrana, čavka, svraka). Lovišta u Županiji podijeljena su na 24 zajednička lovišta ukupne površine 55.748 ha i 19 državnih lovišta, ukupne površine 125.550 ha.

Za održivi razvoj lovnog turizma treba obnoviti stare lovačke kuće i ostalu infrastrukturu vezanu uz lovišta ili izgraditi nove turističke objekte te oblikovati nove projekte koji lov spajaju s drugim oblicima turizma. Županija svojim odlukama o donacijama i subvencijama za razvoj i unapređenje lovstva potpomaže lovačkim društvima pri uređenju svojih lovačkih kuća u vidu povećanja smještajnih kapaciteta.

S obzirom na izrazito povoljne uvjete za daljnji razvoj lovstva potrebno je intenzivno razvijati lovni turizam na području Požeško-slavonske županije. U dokumentu „Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine“ lovni turizam se spominje kao prioritetna tema turističkog proizvoda za kontinentalnom dijelu Hrvatske zbog svog elitnog karaktera, s obzirom da je riječ o skupom turističkom doživljaju. Ekonomski učinci lovnog turizma proizlaze iz činjenice da je lovni turizam takav oblik turizma kojim se mogu ekonomski iskoristiti i optimalno vrednovati do sada neiskorištene prirodne prednosti nekog kraja, a da se pri tome u bitnome ne naruši okoliš.

Tablica 52. Lovišta na području PSŽ

Zajednička(županijska lovišta)		
Broj	Naziv lovišta	Površina u ha
XI/101	ZAPADNI PAPUK II	1.670,00
XI/102	POLJANAČKE ŠUME	2.045,00
XI/103	ORLJAVAC	4.062,00
XI/104	BRESTOVAC	4.163,00
XI/105	BIŠKUPCI	3.059,00
XI/106	VELIKA	1.705,00
XI/107	POŽEGA I	3.193,00
XI/108	KAPTOL	2.210,00
XI/109	POŽEGA II	2.087,00
XI/110	VETOVO	2.750,00

XI/111	JAKŠIĆ	4.483,00
XI/112	KUTJEVO	2.434,00
XI/113	SESVETE	2.766,00
XI/114	BUK	3.129,00
XI/115	BEKTEŽ	2.472,00
XI/116	ČAGLIN	4.496,00
XI/117	RUŠEVO	4.494,00
XI/118	SOVSKI DOL	2.432,00
XI/119	BUČJE	5.755,00
XI/120	KOŠUTA	6.999,00
XI/121	FAZAN	9.834,00
XI/122	TROKUT	8.755,00
XI/123	SLAVUJ	4.794,00
XI/124	PSUNJ	10.469,00
<i>Ukupno</i>		100.256,00
	Državna lovišta	
XI/2	ISTOČNI PSUNJ	2.985,00
XI/3	JUŽNA KRNDIJA I	2.265,00
XI/4	JUŽNA KRNDIJA II	1.184,00
XI/5	JUŽNA KRNDIJA III	2.357,00
XI/6	JUŽNI PAPUK I	1.974,00
XI/7	JUŽNI PAPUK II	4.598,00
XI/8	JUŽNI PAPUK III	2.096,00
XI/9	PAKRAČKA POLJANA	1.331,00
XI/13	LJESKOVICA	2.126,00
XI/16	PAPUK KRNDIJA	1.840,00
XI/18	POŽEŠKA GORA	4.066,00
XI/19	SJEVERNA BABJA GORA I	1.647,00
XI/20	SJEVERNA BABJA GORA II	1.909,00
XI/21	SJEVERNA BABJA GORA III	4.575,00
XI/22	SJEVERNI DILJ	5.677,00
XI/24	ZAPADNI PAPUK	4.894,00
XI/25	ZVEČEVO	5.481,00
XI/27	BLATUŠKO BRDO	3.613,00
XI/28	JUŽNA BABJA GORA II b	1.130,00
<i>Ukupno</i>		55.748,00

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo Požeško-slavonske županije

1.3.11.1. Slatkovodni ribolov

Osim uzgajališta vodnih organizama kao gospodarske djelatnosti postoje i veliki potencijali za razvoj sportsko-rekreacijskog ribolova u sklopu razvoja turističke ponude na području naše Županije. Na području PSŽ za sada djeluje jedan ovlaštenik ribolovnog prava za športski ribolov, ali u posljednje vrijeme pojavljuju se i zainteresirani građani kao potencijalni investitori za ulaganje u razvoj ribarstva, u čijem razvojnom planu je predviđen uzgoj, proizvodnja i prodaja slatkovodne ribe, međutim potrebno je riješiti s nivoa države određene probleme koji opterećuju slatkovodno ribarstvo: dobivanje koncesija za korištenje voda, visoke vodnogospodarske naknade, pitanje poljoprivrednog zemljišta, naknade šteta od riboždernih ptica kao i poticaje u slatkovodnom ribarstvu.

Zaključci-turizam, lovstvo, ribolovstvo

Pokazatelji kreveta i dolazaka u 2014. godini, mogu se smatrati više nego skromnim. Naime, značajni potencijali u pogledu prirodnih resursa, očuvanog okoliša, kulturnih znamenitosti, bogate i prepoznatljive eno-gastro ponude su značajna osnova, koja je preduvjet za snažniju valorizaciju putem različitih turističkih aktivnosti.

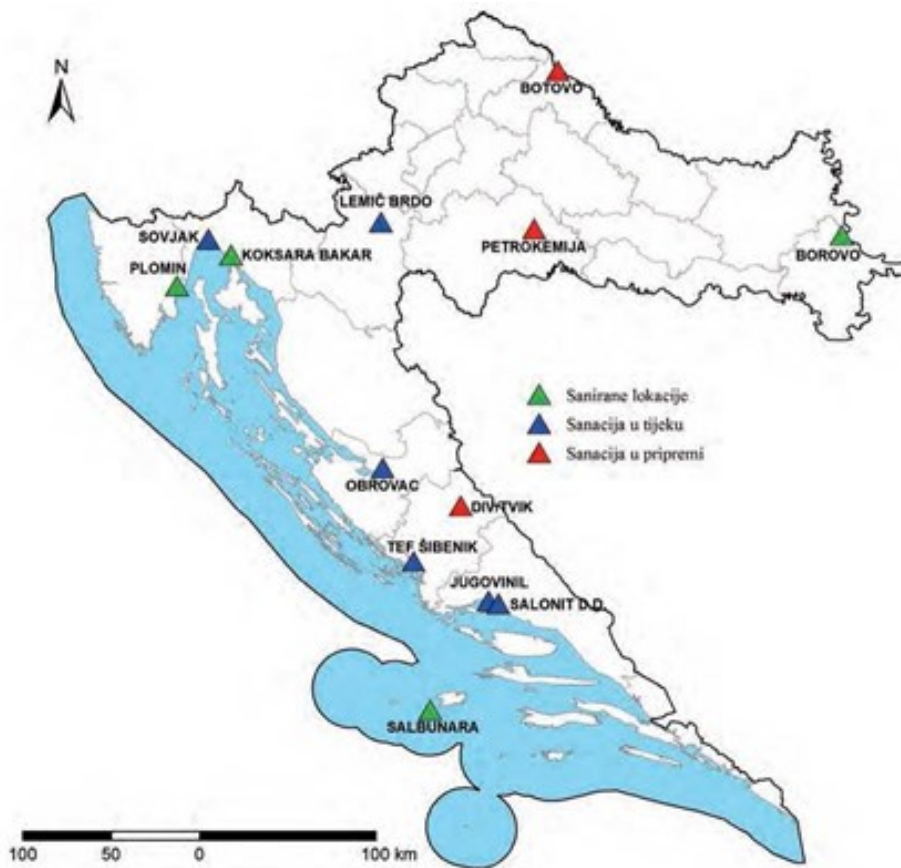
Značajan iskorak u tom smislu bi se mogao ostvariti razvojem različitih oblika selektivnog turizma, što zahtjeva razvoj i stavljanje potencijala u funkciju turističke destinacije.

U svrhu razvoja turističke destinacije potrebno je razvijati niz dodatnih usluga: prvenstveno smještajne kapacitete, te potom informativne, servisne, sportsko-rekreacijske, trgovačke, zdravstvene i druge usluge, kao i specifičnih turističkih sadržaja (npr. vinske ceste). Istovremeno, za realizaciju istoga

Slika 20. Sanacija lokacija onečišćenih otpadom

Izvor: Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj (razdoblje 2009.-2012.), Tlo i zemljište, str. 202, Agencija za zaštitu okoliša

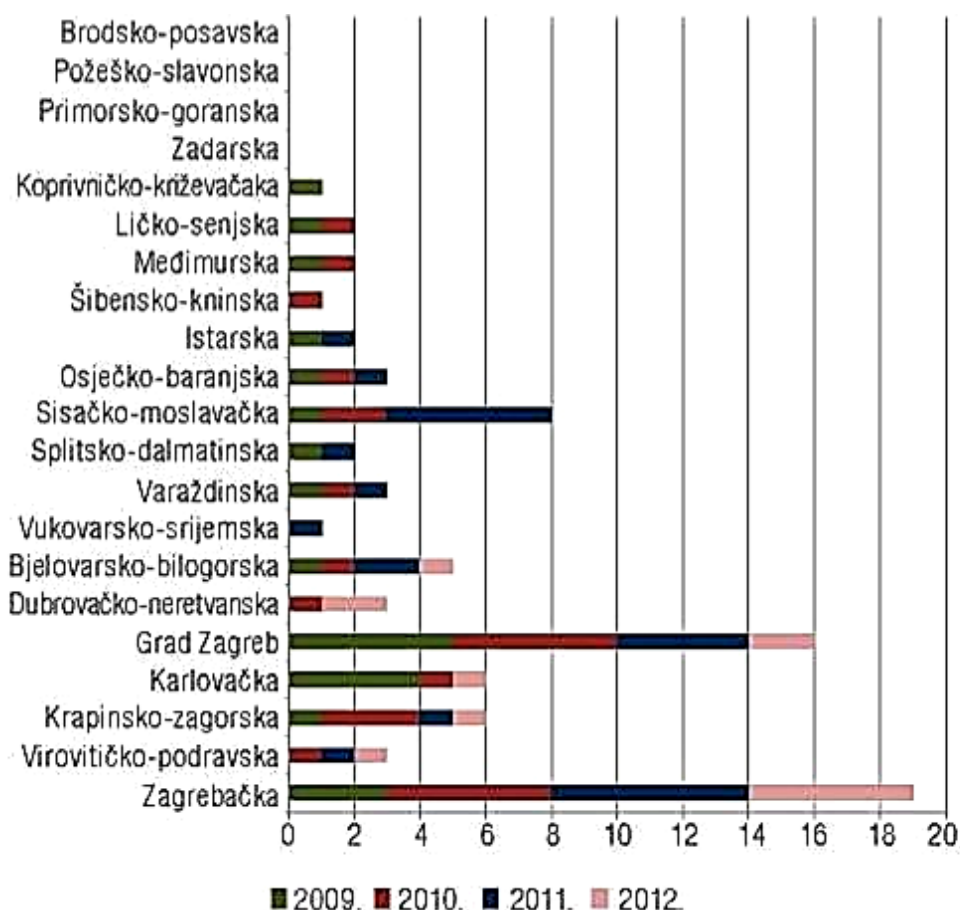
Lokacije onečišćene teškim metalima najčešće sadrže As (arsen), Cd (kadmij), Cr (krom), Cu (bakar), Hg (živu), Ni (nikal), Pb (olovo) i Zn (cink), a najčešće su geogenog podrijetla (vezano uz sastav matičnih stijena i ležišta mineralnih sirovina).

Poljoprivredno zemljište u Hrvatskoj najosjetljivije je na eroziju, pa tako 23,2% poljoprivrednog zemljišta ima visoki rizik, a 23,1% umjereni rizik od erozije tla vodom. Šumsko zemljište je osjetljivo na eroziju tla vodom pretežno u krškom području, pa umjereni stvarni rizik obuhvaća 44,8% šumskoga tla. Na području Hrvatske evidentirano je više tisuća klizišta. Klizišta i odroni učestali su nakon obilnih oborina, seizmičkih ali i neprimjerenih ljudskih aktivnosti.

Zakiseljavanje tla zabilježeno je na području Slavonije i Baranje, a procjenjuje se da je najmanje oko 410 ha tla u istočnoj Slavoniji alkalizirano. Za procjenu ostalih degradacijskih procesa (smanjenje biološke raznolikosti tla, zbijanje tla i trajno prekrivanje tla) nisu dostupni kvalitetni podaci.

Prema evidenciji Državne uprave za zaštitu i spašavanje (DUZS), u razdoblju od 2009. do 2012. godine sustav 112 zaprimio je ukupno 83 dojave o onečišćenju tla (Slika 21). Najviše dojava zaprimljeno je na području Zagrebačke županije (19), zatim Grada Zagreba (16) te Sisačko-moslavačke županije (8). Dojave iz sustava 112 prosljeđuju se nadležnim tijelima na postupanje, pa je tako sukladno podacima Uprave za inspekcijske poslove MZOIP-a u navedenom razdoblju zabilježeno ukupno 165 izvanrednih događaja koji su utjecali na tlo, od čega je na 33 lokacije provedena sanacija tla (više u poglavlju Politika zaštite okoliša i održivog razvitka)

Slika 21. Broj onečišćenja tla zabilježen u županijama putem sustava 112

Izvor: Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj (razdoblje 2009.-2012.), Tlo i zemljište, str. 20., Agencija za zaštitu okoliša

Prema navedenim dostupnim podacima u Požeško-slavonskoj županiji do sada nisu evidentirana značajnija zagađenja tala i zemljišta.

Onečišćenje tla minama

Minski sumnjive površine i dalje su prisutne u Hrvatskoj u 12 županija te na području 96 gradova i općina. U 2012. su godini u odnosu na 2005. minski sumnjive površine smanjene za 39,7%, tako da su krajem 2012. iznosile 691,2 km².³⁷

Na području županije prema mjerodavnim institucijama ne postoje podaci o onečišćenosti tla pošto se ne provode analize tla osim one o onečišćenosti tla minskim sredstvima.

Najveći problem u gospodarenju poljoprivrednim zemljištem na području PSŽ-e predstavlja onečišćenost minskim eksplozivnim sredstvima. Prema najnovijim podacima HCR-a, na području županije još uvijek se 23,20 km² vodi kao minski sumnjivo područje. Najviše nerazminiranih površina nalazi se na području Gradova Pakraca i Lipika i Općina Brestovac i Velika. Razminiranje se provodi u skladu s dostupnim sredstvima i potrebama krajnjih korisnika (okućnice, poljoprivredne površine, koridori infrastrukturnih objekata i sl.).

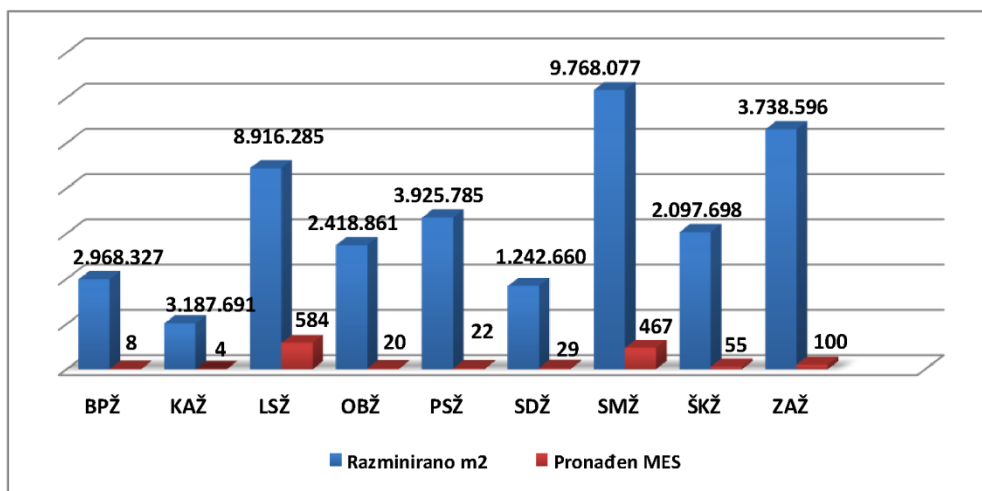
³⁷ Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj (razdoblje 2009.-2012.), Tlo i zemljište, str. 200

Tablica 53. Ukupno planirani i ostvareni poslovi razminiranja, po županijama

Red.br.	Županija	Ukupna zagađenost MES-om i NUS-om 01.01.2017.	Planirani poslovi razminiranjem	Razminirano	Udio smanjenja MSP-a u odnosu na ukupan MSP županije
		km ²	km ²	km ²	%
1	Brodsko-posavska	2,0	0,2	0,2	10,0
2	Karlovačka	50,9	1,4	0,9	1,8
3	Ličko-senjska	138,6	16,4	15,4	11,1
4	Osječko-baranjska	60,1	2,7	0,9	1,5
5	Požeško-slavonska	29,9	6,6	5,4	18,1
6	Sisačko-moslavačka	78,5	7,4	7,4	9,4
7	Splitsko-dalmatinska	21,9	2,3	1,8	8,2
8	Šibensko-kninska	27,1	3,2	2,5	9,2
9	Zadarska	37,6	4,1	4,0	10,6
Republika Hrvatska - ukupno		446,6	44,4	38,5	8,6

Izvor: Izvešće o provedbi plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2017. godinu, Vlada RH, Zagreb ožujak 2018., str.10

Slika 22. Prikaz pronađenih minsko-eksplozivnih sredstava po županijama

Izvor: Izvešće o provedbi plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2017. godinu, Vlada RH, Zagreb ožujak 2018., str.11

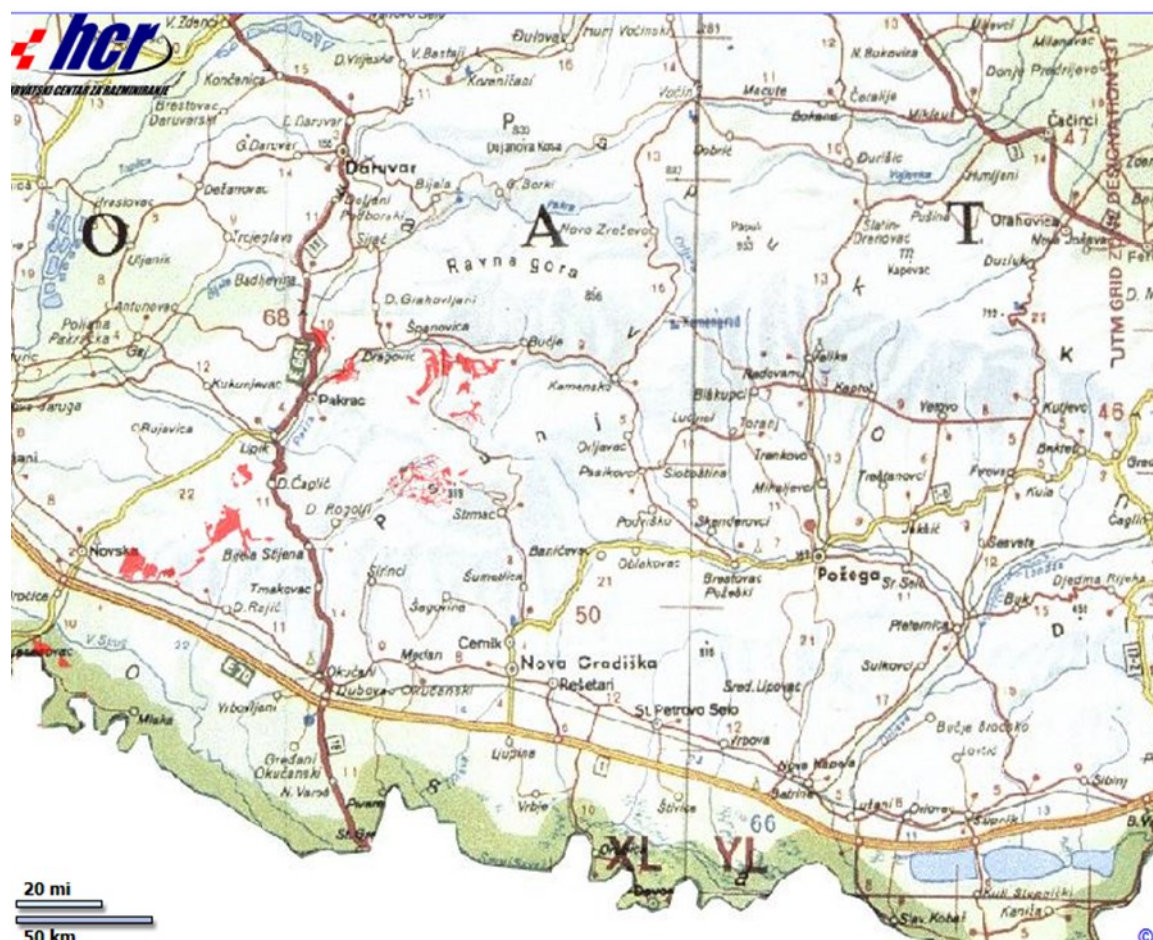
Tablica 54. Realizacija na projektima Tip operacije 5.2.2. Razminiranje poljoprivrednih površina - Faza II

EUROPSKI POLJOPRIVREDNI FOND ZA RURALNI RAZVOJ MJERA 5.2.2. RAZMINIRANJE POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA II. FAZA									
RB	Županija	Površina m ²	Ugovorena cijena s PDV- om	Realizirano na dan 31.12.2016.	Realizirano na dan 31.12.2017.	Postotak završenih radova (%)	Pronađen MES i NUS		
							PP	PO	NUS
1.	Ličko-senjska	11.253.465	88.153.232,29	0	10.080.775	89,58	432	10	25
2.	Osječko- baranjska	912.748	7.153.662,45	0	912.748	100,00	20	0	36
3.	Požeško- slavonska	3.706.367	31.735.767,44	0	3.148.314	84,94	11	0	1
4.	Splitsko- dalmatinska	1.003.607	9.697.352,64	0	1.003.607	100,00	14	0	1
5.	Sisačko- moslavačka	6.801.122	56.212.882,90	4.808.012	6.786.957	99,79	201	23	14
6.	Šibensko-kninska	669.797	6.915.654,03	0	661.866	98,82	8	0	2
7.	Zadarska	715.034	7.311.222,65	44.909	715.034	100,00	8	0	49
Ukupno		25.062.140	207.179.774,40	4.852.921	22.875.232	93,01	694	33	128

Izvor: Izvješće o provedbi plana protuminskog djelovanja i utrošenim financijskim sredstvima za 2017. godinu, Vlada RH, Zagreb ožujak 2018., str. 19

Slika 23. Minska situacija Požeško-slavonske županije

Izvor: Web stranica HCR-a, kolovoz 2018.

https://misportal.hcr.hr/HCRweb/faces/simple/Legenda.jspx?_afPfm=2

1.4.1.2. Onečišćenje zraka

Zakon o zaštiti zraka (NN, br. 130/11, 47/14, 61/17) određuje nadležnost i odgovornost za zaštitu zraka i ozonskog sloja, ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbu klimatskim promjenama, planski dokumenti, praćenje i procjenjivanje kvalitete zraka, mjere za sprječavanje i smanjivanje onečišćavanja zraka, izvještavanje o kvaliteti zraka i razmjeni podataka, djelatnost praćenja kvalitete zraka i emisija u zrak, tvari koje oštećuju ozonski sloj i fluorirani staklenički plinovi, praćenje emisija stakleničkih plinova i mjere za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama., informacijski sustav zaštite zraka, financiranje zaštite zraka, ozonskog sloja, ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe klimatskim promjenama, upravni i inspeksijski nadzor.

Izvori su onečišćivanja zraka nepokretni i pokretni emisijski izvori.

Nepokretni izvori jesu:

- točkasti: kod kojih se onečišćujuće tvari ispuštaju u zrak kroz za to oblikovane ispuste (postrojenja, tehnološki procesi, industrijski pogoni, uređaji, građevine i slično),
- difuzni: kod kojih se onečišćujuće tvari unose u zrak bez određena ispusta/dimnjaka (uređaji, određene aktivnosti, površine i druga mjesta).

Pokretni izvori jesu prijevozna sredstva koja ispuštaju onečišćujuće tvari u zrak: motorna vozila, šumski i poljoprivredni strojevi, necestovni pokretni strojevi (kompresori, buldožeri, gusjeničari, hidraulični rovokopači, cestovni valjci, pokretne dizalice, oprema za održavanje putova i drugo), lokomotive, plovni objekti, zrakoplovi.

Prema razinama onečišćenosti, s obzirom na propisane granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i ciljne vrijednosti za prizemni ozon utvrđuju se sljedeće kategorije kvalitete zraka:

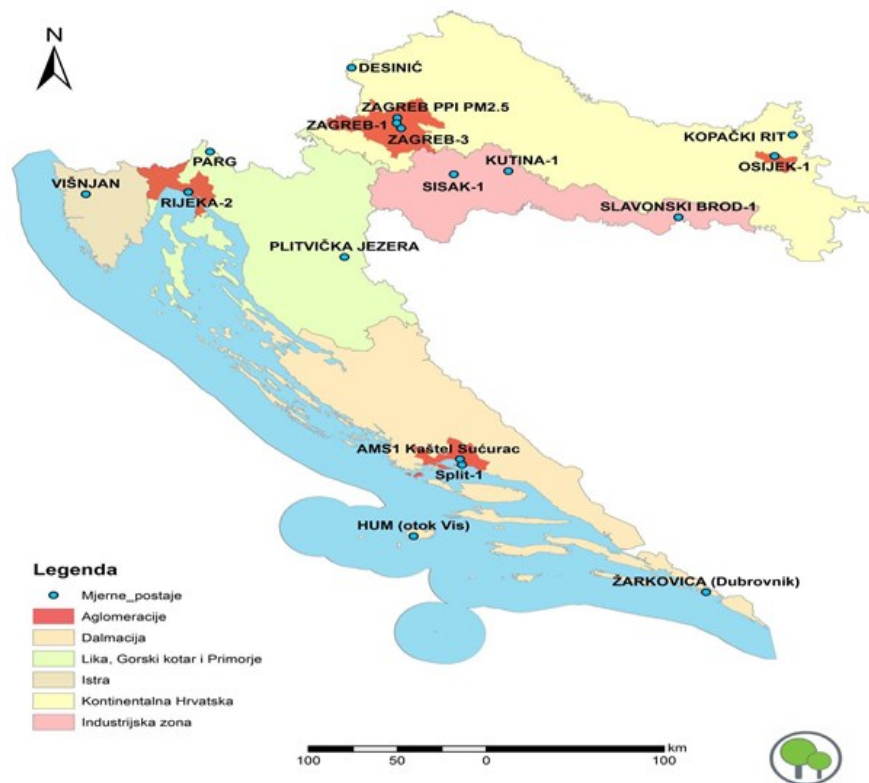
- prva kategorija kvalitete zraka – čist ili neznatno onečišćen zrak: nisu prekoračene granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i ciljne vrijednosti za prizemni ozon,
- druga kategorija kvalitete zraka – onečišćen zrak: prekoračene su granične vrijednosti (GV), ciljne vrijednosti i ciljne vrijednosti za prizemni ozon.

MREŽE ZA PRAĆENJE KVALITETE ZRAKA NA PODRUČJU POŽEŠKO-SLAVONSKE ŽUPANIJE

U Republici Hrvatskoj se temeljem Zakona o zaštiti zraka te Pravilnika o praćenju kvalitete zraka (NN, br. 79/17) mjerenje onečišćujućih tvari u zraku obavlja u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka (tijelo odgovorno za upravljanje državnom mrežom je Državni hidrometeorološki zavod), te u lokalnim mrežama (u nadležnosti županija, Grada Zagreba, gradova i općina). Ujedno, u okolini izvora onečišćenja zraka, onečišćivači su dužni osigurati praćenje kvalitete zraka prema rješenju o prihvatljivosti zahvata na okoliš ili rješenju o objedinjenim uvjetima zaštite okoliša, te su ova mjerenja posebne namjene sastavni dio lokalnih mreža za praćenje kvalitete zraka.

Prema Uredbi o određivanju zona i aglomeracija prema razinama onečišćenosti zraka na teritoriju Republike Hrvatske (NN 1/14), područje RH podijeljeno je na pet zona, uz izdvojena četiri naseljena područja tj. područja aglomeracije prikazanih na Slici 24.

Slika 24. Mjerne postaje za ocjenu onečišćenosti (sukladnosti) u 2014-toj godini

Izvor: Izvješće kvaliteta zraka u RH 2014; Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, str.37.

Podjela je izvršena s obzirom na prostornu razdiobu emisija onečišćujućih tvari, zadane kriterije kakvoće zraka, geografska obilježja i klimatske uvjete koji su značajni za praćenje kvalitete zraka. Područje Požeško-slavonske županije uvršteno je u zonu HR1, a na području županije nema izdvojenih naselja odnosno aglomeracija.

Tablica 55. Prostorni obuhvat zona u Republici Hrvatskoj

OZNAKA ZONE	NAZIV ZONE	OBUHVAT ZONE
HR 1	Kontinentalna Hrvatska	Osječko-baranjska županija (izuzimajući aglomeraciju HR OS), Požeško-slavonska županija, Virovitičko-podravska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Koprivničko-križevačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Međimurska županija, Varaždinska županija, Zagrebačka županija (izuzimajući aglomeraciju HR ZG)

Izvor: Uredba o određivanju zona i aglomeracija prema razinama onečišćenosti zraka na teritoriju Republike Hrvatske (NN 1/14)

Županija, Grad Zagreb i gradovi uspostavljaju mjerne postaje za praćenje kvalitete zraka na svome području, ako procijene da su razine onečišćenosti više od propisanih graničnih vrijednosti (GV), odnosno ako procijene da za to postoje opravdani razlozi (osobito u slučaju pojačanog razvoja industrije, proširenja poslovnih i industrijskih zona i drugo).

Mjerne postaje posebne namjene na području Požeško-slavonske županije

Kakvoća zraka u Požeško-slavonskoj županiji ne prati se u sklopu državne i lokalne mreže za praćenje kakvoće zraka.

Sustavi kontinuiranog mjerenja emisija iz nepokretnih izvora na području Požeško-slavonske županije

Na području Požeško-slavonske županije nema vlasnika velikih nepokretnih izvora emisija u zrak koji su obvezni na svojim ispustima provoditi kontinuirana mjerenje emisija u zrak.

Kvaliteta zraka na području Požeško-slavonske županije I je kategorije. Moguća prekoračenja graničnih i ciljnih vrijednosti pojedinih onečišćujućih tvari moguća su u blizini većih prometnica i industrijskih središta. Budući da industrije koje bi uzrokovale velika onečišćenja u Požeško-slavonskoj županiji nisu predviđene, za očekivati je da će kvaliteta zraka ostati I kategorije. Kvaliteta zraka s obzirom na prizemni ozon u pojedinim slučajevima bit će II kategorije jer je to, kako je već navedeno, regionalni problem zbog daljinskog prekograničnog prijenosa prizemnog ozona i njegovih prekursora. Postojeći problem kvalitete zraka u širem smislu je nedostatak mjernih postaja i posljednično nemogućnost precizne ocjene kvalitete zraka.³⁸

1.4.1.3. Onečišćenje voda

Podzemne vode

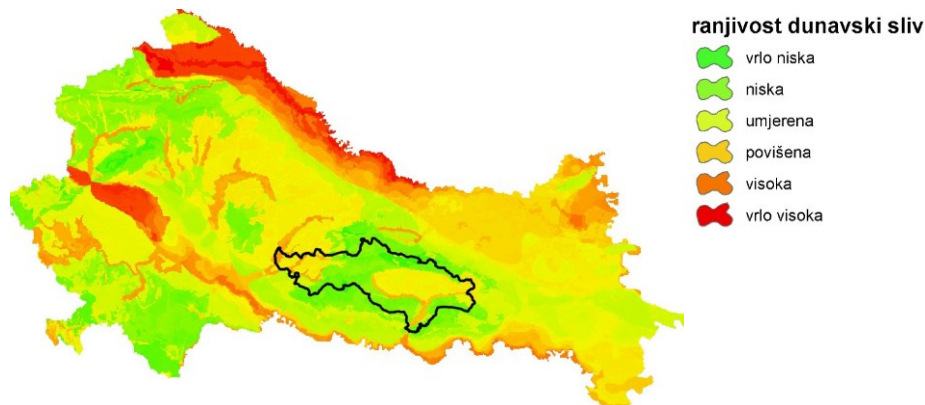
Prema Planu upravljanja vodnim područjima (Hrvatske vode, lipanj 2013), područje županije nalazi se na području vrlo niske i umjerene, a manjim dijelom na području povišene prirodne ranjivosti vodonosnika. Vrlo niska ranjivost vodonosnika karakteristična je za aluvijalne vodonosnike s povoljnom zaštitnom funkcijom tla i debljinom krovine većom od 30 m; umjerena ranjivost je karakteristična za aluvijalne vodonosnike razmjerno dobrih hidrauličkih svojstava, ali sa značajnijom zaštitnom funkcijom krovinskih naslaga vodonosnika i tla, te za vodonosnike uglavnom slabih hidrauličkih svojstava, ali s razmjerno malom dubinom do vode i slabim zaštitnim svojstvima nesaturirane zone i tla; povišena ranjivost je karakteristična za aluvijalne vodonosnike na mjestima gdje je izraženija zaštitna uloga tla ili debljina krovine prelazi 5 m.

Na slici je vidljiva prirodna ranjivost podzemnih voda na području županije, prema Planu upravljanja vodnim područjima (Hrvatske vode, lipanj 2013).³⁹

Slika 25. Prirodna ranjivost podzemnih voda na području PSŽ

³⁸ Strateška studija o utjecaju na okoliš Prostornog plana Požeško-slavonske županije, DVOKUT ECRO, Zagreb, srpanj 2014.

³⁹ Izvor: Strateška studija o utjecaju na okoliš Prostornog plana Požeško-slavonske županije, DVOKUT ECRO, Zagreb, srpanj 2014.

Izvor: Strateška studija o utjecaju na okoliš Prostornog plana Požeško- slavonske županije, DVOKUT ECRO, Zagreb, srpanj 2014.

Površinske vode

Postojeći problemi vezani na stanje površinskih voda vezani su uglavnom na kemijsko i fizikalno-kemijsko opterećenje površinskih voda. Problemi su vezani za odvodnju sanitarnih otpadnih voda, ispuštanjem nepročišćenih otpadnih voda u recipijente, nekontrolirano ispuštanje otpadnih voda iz kućanstava bez priključaka na sustav javne odvodnje, poljoprivredu kroz neuređene stočne farme i korištenje mineralnih gnojiva i sredstava za zaštitu bilja (ispiranjem poljodjelskih površina onečišćenih sredstvima za zaštitu bilja i umjetnim gnojivima, gnojištima).

Onečišćenje površinskih voda na području županije možemo podijeliti na dva tipa:

- onečišćenje iz točkastih izvora
- onečišćenje iz raspršenih izvora

Pokazatelji o onečišćenju voda iz točkastih izvora temelje se na procjeni onečišćenja od stanovništva priključenog na sustave javne odvodnje i onečišćenja od gospodarskih subjekata koji, na temelju vodopravne dozvole za ispuštanje otpadnih voda, svoje otpadne vode ispuštaju u sustave javne odvodnje ili direktno u okoliš. Onečišćenje od stanovništva se prati preko pokazatelja onečišćenja organskim tvarima (BPK5, KPK) i hranjivim tvarima (ukupni dušik, ukupni fosfor). Onečišćenje iz raspršenih izvora procijenjeno je vrlo grubo iz bilance onečišćujućih tvari u površinskim vodama, na temelju rezultata monitoringa kakvoće voda. Analiza je provedena samo za onečišćenje hranjivim tvarima (ukupni N, ukupni P) i sljedeće grupe raspršenih izvora onečišćenja:

- stanovništvo bez priključka na sustav javne odvodnje,
- stočne farme
- poljoprivredne površine (primjena gnojiva, sredstava za zaštitu bilja)

Prema podacima iz Izvješća o stanju okoliša na prostoru Požeško – slavonske županije za razdoblje 2008.- 2012. (PSSG 8/13) na području županije svi gradovi imaju izgrađen sustav javne odvodnje određenog opsega. Općenito, svi postojeći sustavi odvodnje uglavnom pokrivaju centralne dijelove naselja i gradova, te imaju više pojedinačnih ispusta u vodotoke. Kod većine manjih naselja odvodnja otpadnih voda je riješena putem sabirnih jama ili individualnih septičkih jama uz ispust otpadnih voda u obližnje vodotoke. Na području Požeško-slavonske županije izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac i Lipik, Kutjevo te općinskim središtima Velika, Kaptol i Jakšić. Pored toga izgrađen je manji broj zasebnih sustava u Hrnjevcu, Vetovu, Ovčari i Gaju, te djelomično izgrađen sustav odvodnje u naselju Poljana. Priključenost stanovništva na sustave odvodnje je nezadovoljavajuća, 42% što je slično prosjeku u RH, čime je sustavima odvodnje na području županije obuhvaćeno oko 36.000 stanovnika.

Kod većine perifernih naselja odvodnja otpadnih voda riješena je putem sabirnih i septičkih jama iz kojih se otpadne vode prelijevaju u vodotoke i dreniraju u podzemlje. U Pakracu, Lipiku i Požegi izgrađeni su centralni uređaji za pročišćavanje otpadnih voda i to 1. stupanj - mehanički stupanj. Analiza kakvoće voda koja se provodi u županiji pokazuje da je voda lošije kakvoće, što se pogotovo očituje nizvodno od gradova.

Voda za ljudsku potrošnju

Prema Zakonu o vodi za ljudsku potrošnju, NN 56/13, , čl. 4, voda za ljudsku potrošnju je:

- sva voda koja je u svom stanju ili nakon obrade namijenjena za piće, kuhanje, pripremu hrane ili druge potrebe kućanstva, neovisno o njezinom porijeklu, te neovisno o tome potječe li iz sustava javne vodoopskrbe, iz cisterni ili iz boca, odnosno posuda za vodu
- sva voda koja se rabi u industrijama za proizvodnju hrane u svrhu proizvodnje, obrade, očuvanja ili stavljanja na tržište proizvoda ili tvari namijenjenih za ljudsku potrošnju

Zdravstveno ispravna voda za ljudsku potrošnju je voda koja:

- ne sadrži mikroorganizme, parazite i njihove razvojne oblike u broju koji predstavlja opasnost za zdravlje ljudi,
- ne sadrži štetne tvari u koncentracijama koje same ili zajedno s drugim tvarima predstavljaju opasnost za zdravlje ljudi,
- ne prelazi MDK vrijednosti parametara zdravstvene ispravnosti vode propisane Pravilnikom o parametrima sukladnosti i metodama analize vode za ljudsku potrošnju (NN 125/13, NN 143/13).

Voda za ljudsku potrošnju u PSŽ potječe iz:

- javne vodoopskrbe, 142 naselja sa 58.000 stanovnika (74%) – distributeri su Tekija d.o.o. iz Požege za Požeštinu (Požešku dolinu), te Komunalac d.o.o. iz Pakraca za područje Pakraca i Lipika
- zasebnih vodoopskrbnih sustava u Požeštini, 15 naselja, – distibuter je Tekija d.o.o.
- lokalnih vodovod, 36 naselja – vlastitih mjesnih vodovoda bez vodomjera kojima ne upravlja pravna osoba
- privatnih zdenaca, 84 naselja – privatnih bunara

Ispitivanje vode za ljudsku potrošnju provodi se u SZE PSŽ prema navedenom Pravilniku i Zakonu. Voda za ljudsku potrebu iz javne vodoopskrbe pod stalnim je zdravstvenim nadzorom. Ostala voda za ljudsku potrošnju nije pod redovitim zdravstvenim nadzorom, te zbog toga takva voda predstavlja moguću opasnost po zdravlje potrošača.

Tablica 56. Rezultati ispitivanja uzoraka vode za ljudsku potrošnju u Zavodu za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije u 2013. godini prema načinu snabdijevanja vodom.

UZORCI VODE ZA LJUDSKU POTROŠNJU	KEMIJSKI UZORCI			MIKROBIOLOŠKI UZORCI		
	UKUPNO	NEISPRAVNO	%	UKUPNO	NEISPRAVNO	%
VODA IZ JAVNE VODOOPSKRBE	752	7	0,93	750	7	0,93
VODA IZ JAVNIH ZDENACA	24	2	8,33	32	11	34,37
VODA IZ PRIVATNIH ZDENACA	7	4	57,14	88	67	76,14

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Požeško-slavonske županije

Rezultati ispitivanja mikrobiološke i kemijske ispravnosti vode za ljudsku potrošnju iz javne vodoopskrbe pokazuju da < 1% uzoraka zdravstveno neispravno i to zbog povećane mutnoće, ukupnih koliforma, te povećanog broja aerobnih mezofilnih bakterija iznad MDK vrijednosti, zbog povećanih padalina i zamućenja izvorišta (Šumetlica, Veličanka, Kutjevačka Rika).

Rezultati ispitivanja mikrobiološke i kemijske ispravnosti vode za ljudsku potrošnju iz javnih zdenaca, tj. objekata koji nisu na javnoj vodoopskrbi (trgovine, kafići i slični objekti) pokazuju da je 8,33% uzoraka kemijski neispravno (zbog povišenih nitrata), te 34,37% mikrobiološki neispravno (zbog ukupnih koliforma, E.coli, enterokoka te povećanog broja aerobnih mezofilnih bakterija iznad MDK vrijednosti). Rezultati ispitivanja mikrobiološke i kemijske ispravnosti vode za ljudsku potrošnju iz privatnih zdenaca (privatnih bunara), pokazuju da je 57,14% uzoraka kemijski neispravno (zbog povišenih nitrata), te 34,37%

mikrobiološki neispravno (zbog ukupnih koliforma, E.coli, enterokoka te povećanog broja aerobnih mezofilnih bakterija iznad MDK vrijednosti).⁴⁰

Način vodoopskrbe i zdravstvena ispravnost vode za ljudsku potrošnju direktno su povezani sa zdravljem ljudi, posebno osjetljivog dijela populacije. Najsigurniju vodu piju potrošači koji koriste vodu iz javne vodoopskrbe, jer se ta voda redovito kontrolira. Posebno treba naglasiti da je monitoring bunarske vode od velikog značenja za očuvanje podzemnih voda jer se podaci dobiveni monitoringom mogu koristiti i kao pokazatelj namjerne i nenamjerne kontaminacije podzemnih voda.

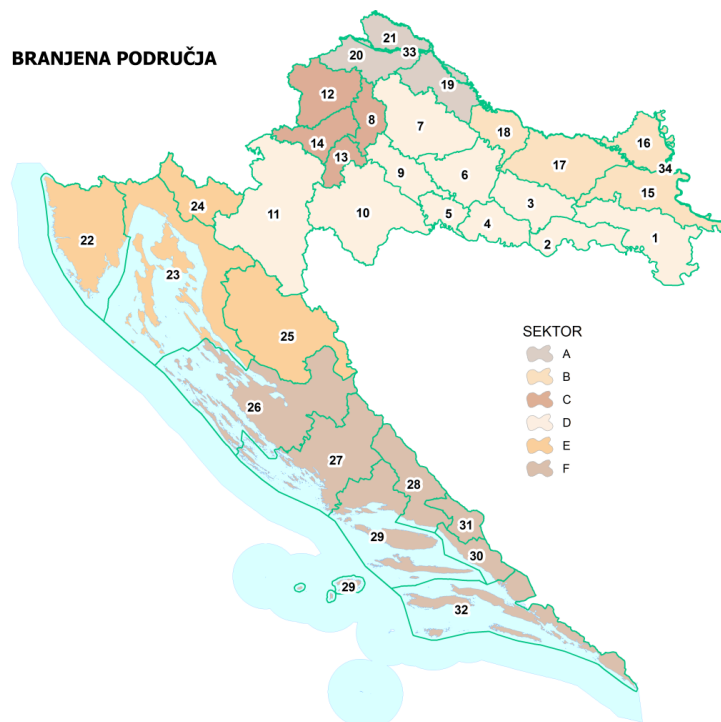
Na području županije 36 naselja ima vodoopskrbu iz lokalnih vodovoda (vlastitih mjesnih vodovoda) koji nemaju potrebnu opremu, niti stručnjake koji bi osigurali distribuciju zdravstveno ispravne vode za ljudsku potrošnju. Potrošači u 84 naselja nemaju mogućnost korištenja niti javne niti lokalne vodoopskrbe pa su prisiljeni koristiti vodu iz vlastitih (privatnih) bunara.

---

⁴⁰ Mr. Ivanka Petrović, dipl. inž. medicinske biokemije; Utjecaj okolišnih čimbenika na zdravlje ljudi, Požega, 2014.

1.4.1.4. Izloženosti poplavama i zaštita od poplava⁴¹

Slika 26. Branjena područja od poplava na području Republike Hrvatske, prema sektorima

Izvor: Glavni provedbeni plan obrane od poplava, Hrvatske vode, srpanj 2015.

Područje maloga sliva Orpljava-Londža, sektor D.3.

Požeško-slavonska županija ima površinu od 1815 km² i 78.034 stanovnika, a nalazi se u središnjem području Slavonije u međurječju Save i Drave. Sve vode putem glavnih vodotoka Orpljave, Londže i Pakre utječu u rijeku Savu.

U području Županije postoje dva slivna područja i to "Orpljava-Londža" površine 131.894 ha (70%) - SEKTOR D.3. i dio sliva "Ilova-Pakra" površine 56.662 ha (30%) - SEKTOR D.6.

Vezano uz slivna područja Državnim planom obrane od poplava ("Narodne novine", broj 8/97, 32/97, 43/98, 93/99, 14/03, 188/03, 02/05 i 152/05) za područje malog sliva "Orpljava-Londža" utvrđen je SEKTOR D.3. - područje malog sliva "ORPLJAVA-LONDŽA". Slivno područje rijeka Orpljave i Londže identično je s područjem Požeštine u kojem su tri gradska (Požeška, Pleternica i Kutjevo) i pet općinskih središta (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika). U 277 naselja i 27.029 domaćinstava živi 78.034 stanovnika (podaci iz 2011. godine). Ovo slivno područje (Požeština) okruženo je gorskim vijencem Psunja, Papuka, Krndije, Dilj Gore i Požeške Gore. Najniža kota sliva je u rijeci Orpljavi kod Br. Drenovca (102 mnJm) a najviši vrh je na Psunju(989 m.n.J.m.)

Rijeka Orpljava je glavni odvodni recipijent svih voda Požeštine, od kojih je najvažnija rijeka Londža, te brojni potoci kao Brzaja, Orpljavica, Veličanka, Kaptolka, Vetovka, Vrbova, Kutjevačka Rika i Krajna, a prima i mnoštvo bujica od kojih 37 većih, koje se uključuju u III. i V. kategoriju razornosti. Odlukom o popisu voda I. reda (NN 97/2007.) rijeke Orpljava i Londža, retencija Londža i bujica Veličanka uključene su u vode I. reda. Svi ostali vodotoci su uključeni u vode II. reda.

Ukupno slivno područje rijeke Orpljave iznosi 1616 km² na ušću u rijeku Savu, a 745 km² na ušću rijeke Londže(kod Pleternice), dok sama rijeka Londža ima slivnu površinu 486 km². Dužina osnovne hidrografske mreže - vodotoci I. reda iznosi oko 136 km, vodotoci II. reda 984 km, a detaljni kanali melioracijske odvodnje III. i IV. reda iznosi oko 241 km, što ukupno iznosi 1361 km. Na branjenom području broj 3 ukupno je izgrađeno 69,622 km zaštitnih nasipa na kojima se provode mjere zaštite obrane od poplava. Srednja godišnja količina oborina u slivu je oko 830 mm a srednja godišnja temperatura zraka iznosi oko 10,5 °C.

⁴¹ Provedbeni planovi obrane od poplava branjenog područja, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Branjena područja 3 i 6, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Slika 27. Branjeno područje 3: Područje maloga sliva Orljava-Londža

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja 3, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Obrana od poplava se provodi na dolje u tablici navedenim vodotocima, koji su djelomično uređeni. Ovisno o području koje se brani, njegovom značaju te ugroženosti ljudi i imovine, određen je stupanj zaštite od štetnog djelovanja voda. Tako je područje uz poljoprivredne površine branjeno na 25 godišnju veliku vodu, područje u manjim naseljima i uz manje vodotoke brani se na 50 godišnju veliku vodu, a veća naselja i infrastrukture (prometnice, električni i plinski vodovi i sl.) uz veće vodotoke brane se na 100 godišnju veliku vodu.

Za organiziranu obranu od poplave do sada izgrađeni sustavi su nedovoljni, a i to što je izgrađeno nije do sada adekvatno održavano, pa je i učinkovitost obrane i zaštite od velikih voda upitna. Najveća ugroženost od poplave je u gradu Požezi i Pleternici (dolinski dio), a to je gotovo cjelokupna industrijska zona i polovina stambenih područja. Izrađen je jedan prikaz simulacije stanja poplavlivanja kod oborina od 120 mm (oborina koja je pala na područje Virovitice-Našice 1. rujna 1996. g.). Sve vode skupljene u slivnom području Orljave i Veličanke (570 km²) spajaju se u središtu grada Požege i uz ovakvu oborinu procjenjuje se visina vodnog vala izvan uređenog korita od 1,80 m u području autobusnog i željezničkog kolodvora (Industrijska zona Požege).

Sva voda koja otječe iz slivnog područja Orljave i Londže sa površine od 1.222 km² prolazi kroz grad Pleternicu kao jedini prirodni dolinski izlaz, gdje se spajaju Orljava i Londža. Izrađena spomenuta hidrološka simulacija stanja daje visinu vodnog vala od 2,0 m u širini oko 2 km kroz središnji dio Pleternice (željeznički kolodvor i industrijska zona - Oroplet, Tofrado, Dinamico i veliki dio stambenog naselja).

Tablica 57. Objekti na kojima se provode mjere obrane od poplave, Područje maloga sliva Orljava-Londža, primjer

VODE Na kojima se provode mjere obrane od poplava sa ukupnom dužinom	OBJEKTI NA KOJIMA SE PROVODE MJERE OBRANA OD POLAVA			CRPNE STANICE na pripadajućem vodotoku	
	Nasipi Duljina lijevoobalnog nasipa	Nasipi Duljina desnoobalnog nasipa	Nasipi Ukupno	Naziv	Kapacitet, površina odvodnje
1	2	3	4	5	6
D.3.1. i D.3.2. Rijeka Orljava 26,237 km	13,115 km	20,317 km	33,432 km	NEMA	
D.3.3. i D.3.4. Rijeka Orljava 13,646 km	7,031 km	7,902 km	14,933 km	NEMA	
D.3.5. Rijeka Orljava 23,271 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	
D.3.6. Potok Gnojnica 6,145 km	0,576 km	NEMA	0,576 km	NEMA	
D.3.7. i D.3.8. Potok Dol 1,970 km	0,100 km	0,100 km	0,200 km	NEMA	
D.3.9. Potok Orljavica 2,610 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	
D.3.10. Potok Kaptolka 15,470 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	
D.3.11. Potok Vetovka 16,395 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	
D.3.12. Potok Vučjak 4,140 km	0,200 km	0,200 km	0,400 km	NEMA	
D.3.13. Potok Brzaja 18,575 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	
D.3.14. i D.3.15. Potok Veličanka 17,390 km	3,868 km	4,903 km	8,771 km	NEMA	
D.3.16. i D.3.17. Rijeka Londža 28,070 km	10,720 km	12,625 km	23,345 km	NEMA	
D.3.18. Akumulacija Londža I. etapa – retencija 4.730.000 m ³			0,485 km	NEMA	Zaplavna površina 232 ha
D.3.19. i D.3.20. Potok Vrbova 7,057 km	2,226 km	1,072 km	3,298 km	NEMA	
D.3.21. retencija Vrbova - Lukač 11,843 km	NEMA	NEMA	0,386 km	NEMA	Zaplavna površina 103 ha
D.3.22. Potok Kutjevačka Rika 14,525 km	NEMA	NEMA	NEMA	NEMA	

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Za opisano stanje i ovakvu ugroženost od poplava ovog područja se zna već dugo. Prije dvadesettri godine izrađena je Vodoprivredna osnova sliva rijeke Orljave, čija rješenja se koriste pri utvrđivanju gospodarskih mjera i sastavljanju programa radova. Osnovna koncepcija zaštite od velikih voda vezana je za izgradnju akumulacija-retencija, a to su Kamenska (na r. Orljavi ili p. Brzaja), Kaptolka, Vrbova i Londža. Osim tih akumulacija potrebno je izvršiti i određene regulacijske zahvate i redukciju voda u brdskim dijelovima sliva. Izgradnja retencije "Londža" (I. faza akumulacije „Londža“) i retencije "Vrbova" su okončane.

Prije izgradnje ovih ključnih objekata obrambenog sustava obrane od velikih voda, mora se provoditi učinkovita obrana od poplava, pa je u tom cilju organizirano redovno održavanje vodnogospodarskih objekata i nadzor, a kritična se mjesta obnavljaju i dograđuju. Stupanj angažiranosti u obrani od poplava ovisan je o visini i intenzitetu padalina. Najveća ugroženost je svakako u gradovima Požegi i Pletenici. Osnovna zadaća pri obrani od poplave u sadašnjim uvjetima je zadržati što više vodnog vala uzvodno od Požege i to vode Orljave zapadno od gradske obilaznice izgradnjom "zečjih" nasipa, a isto tako dio vodnog vala Veličanke zadržati sjeverno od "vojne ceste" prije ulaska u gradsko područje Požege.

Odlukom Vlade Republike Hrvatske (NN br. 97/07) u sastavu voda I. reda u Sektoru D. uključene su rijeka Orljava od ušća u rijeku Savu stacionaža u km 0+000 pa do stacionaže u km 75+000 u sjeverozapadnom dijelu sliva, zatim rijeka Londža od ušća u rijeku Orljavu u stacionaži 0+000 do stacionaže u km 43+000 u krajnjem istočnom dijelu sliva Orljave. U ovoj dionici rijeke Londže uključena je i akumulacija (retencija) "Londža" kod Čaglina, a od bujica obuhvaćena je Veličanka od ušća u Orljavu u gradu Požega u stacionaži u km 0+000, do stacionaže u km 20+000 u sjevernom dijelu sliva (iznad kamenoloma "Veličanka"). Svi ostali vodotoci uključeni su u vode II. reda.

Obrana od poplava na vodama I. i II. reda provodi se u skladu s Državnim planom obrane od poplava koji donosi Vlada Republike Hrvatske (čl. 87. Zakona o vodama, NN 97/07). U pojedinim dijelovima ovih vodotoka izvedeni su određeni regulacijski radovi (izrada osnovnog korita s inundacijskim pojansom i zaštitnim nasipima), a nažalost veći dio još uvijek je neuređen

Slaba mjesta u zaštitnom sustavu:

Rijeka Orlava, dionica D.3.5., između Orlavca i Brestovca nema izgrađenih nasipa niti kapaciteta korita za prihvat protoke 5 (10) godišnjeg povratnog razdoblja (ovu problematiku rješavamo izgradnjom koncepcijske brane Kamensko).

Na dionici D.3.3. i D.3.4., u gradu Požega (od rkm 48+076 do 48+211), desnoobalni nasip treba nadvisiti 0,50 m u dužini 135 m, kako bi se izjednačio sa lijevoobalnim nasipom.

Na istoj dionici (D.3.3. i D.3.4.), nizvodno od Požege (od rkm 39+770 do 44+540), od naselja Kuzmica do Vidovaca, rijeka Orlava je neuređena, sa brojnim meandrima i koritom malog kapaciteta. Naselja nisu ugrožena velikom vodom (s izuzetkom nekoliko kuća u zoni Orlavске ulice u Dervišagi), ali poljoprivredne površine često plave.

Na dionici D.3.2. - lijeva obala rijeke Orlave uzvodno od Pleternice (od rkm 30+323 do 39+770) do mosta u Kuzmici (prema Jakšiću), korito r. Orlave također nije uređeno. Međutim, naselja se nalaze desnoobalno, uz državnu cestu i visoko iznad zone poplavlivanja. Lijeva obala je niža, a poljoprivredne površine ugroženije. Međutim, ovaj potez r. Orlave se ne smije uređivati (kanalizirati) kako bi se zadržao barem dio prirodnih retencionih površina, te grad Pleternica zaštitila od velikih voda Orlave (dok se ne izgradi koncepcijska akumulacija Kamensko).

Dionica D.3.3 - desna obala rijeke Orlave od Pleternice do mosta u Kuzmici (preko r. Orlave), nije ugrožena vodom Orlave, ali zna biti poplavljena brdskim (površinskim) vodom sa Požeške gore (Smiljanke). Izgrađenost stambenih objekata uz državnu cestu D 38 onemogućava (otežava) izgradnju obodnih kanala!

Na dionici D.3.2. - lijeva obala u zoni Brodskog Drenovca nema izgrađenih nasipa. Nasipi planirane kazete 3 u dolini Orlave nisu izvedeni jer je desna obala nešto viša od lijeve, na kojoj je su nasipima zaštićene kazete 8 i 9. Ugrožene su samo poljoprivredne površine, dok je naselje daleko van dohvata poplavnih voda rijeke Orlave.

Na dionicama D.3.16. i D.3.17. - rijeka Londža uzvodno od Pleternice do Zaričca, velike vode rijeke Londža (reducirane akumulacijom Londža kod Čaglina) s dodatkom pritoka nizvodno akumulacije (Krajina, Lončarski potok, Kutjevačka Rika) ugrožavaju područje grada Pleternica (Ivanin dvorsko naselje u Pleternici i Industrijska zona Pleternice). Na desnoj obali Londže, uzvodno Pleternice postoje poljoprivredne površine zaštićene lijevoobalnim nasipom (oko 2000 ha). Probijanjem nasipa oko km 11+000 (između Zaričca i Velikog Bilača) i potapanjem poljoprivrednih površina radi zaštite naselja, ljudskih života i imovine), stvara se dodatna retencija zapremine oko 4.500.000 m³.

Procijenjene štete

Godine 2014. dogodile su se dvije velike poplave, u svibnju i rujnu, za koje je proglašena elementarna nepogoda

Tablica 58. Procjena štete od poplava 19.05.2014. godine

GRAD/OPĆINA	UKUPNA ŠTETA U kn
POŽEGA	3.913.473
BRESTOVAC	4.729.392
PLETERNICA	47.080.299
ČAGLIN	3.537.467
KUTJEVO	15.640.784
VELIKA	8.520.462
JAKŠIĆ	4.988.440
KAPTOL	1.440.981
ŽUPANIJSKA UPRAVA ZA CESTE	15.439.834
UKUPNO	105.291.132

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo i graditeljstvo Požeško-slavonske županije

Tablica 59. Procjena štete od poplava 16.09.2014.

GRAD/OPĆINA	UKUPNA ŠTETA U kn
POŽEGA	850.022,21
PLETERNICA	8.283.094,77
VELIKA	4.832.644,37
UKUPNO	13.965.761,35

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo i graditeljstvo Požeško-slavonske županije

Investiranje u infrastrukturu za obranu od poplava

Infrastrukturalna rješenja koja se mogu smatrati pouzdanim rješenjima za obranu od poplava su riječne retencije i akumulacije (višenamjenski vodoprivredni objekti). Cilj ovakvih infrastrukturnih objekata je prvenstveno zaštita od poplava Grada Požege i Grada Pleternice. Grad Pleternica ugrožena je od Orljave, Londže i potoka Vrbova. Izgradnjom retencije na Londži i retencije kod Sesveta na potoku Vrbova donekle su umanjeni utjecaji plavljenja od strane rijeke Londže.

Ostaje veliki problem rijeke Orljave, naime postoji inicijativa da se u gornjem toku Orljave i Brzaje siječe vodni val u količini od 6 do 8 mil. kubičnih metara, tj. izgradnja retencije ili akumulacije.

Hrvatske vode pokrenule su postupak izrade projektne dokumentacije (idejni projekt retencije Kamenska) na lokaciji varijante II (na potoku Brzaja), jer ovdje ne postoji tako velika zapreka izgradnji brane (ekološka mreža odnosno odrednice Natura 2000). Naime, i ovdje je stanište livadskog leptira, pa su zaštitari okoliša ovoj brani dali ocjenu (-1), što znači da će biti određenih uvjeta za izgradnju (pa i poskupljenja), ali ne i nemogućnost gradnje. Upravo iz toga razloga su Hrvatske vode izabrale branu na Brzaji kao prvi korak zaštite od velikih voda rijeke Orljave. Također su definirale izgradnju retencije, a ne akumulacije, jer se retencijom vrši zaštita od velikih voda (obrana od poplava) što je osnovni zadatak Hrvatskih voda. Akumulacija bi imala i stalnu količinu vode, pa se u tom smislu može koristiti višenamjenski, ali smatraju kako je to nadogradnja osnovnom objektu obrane od poplava, a razliku u cijeni bi trebali sufinancirati budući korisnici. U ovom trenutku, Hrvatske vode mogu osigurati sredstva za izgradnju retencije.

Investicija retencije prema sadašnjim procjenama iznosila bi oko 67 mil.kn. Primjećujemo da je šteta od poplava u samo 2014. godini znatno premašila ovaj iznos i stoga je zasigurno opravdana investicija u retenciju pogotovo što se ona može financirati i sredstvima EU fondova.

Područje maloga sliva Ilova-Pakra, sektor D.6.

Branjeno područje D.6. je područje uz vodotoke Ilova, Pakra, Garešnica, Toplica, Bijela, Sivornica i akumulacija Popovac. Prirodne karakteristike malog sliva Ilova-Pakra: nalazi se u tzv. Savsko-dravskom međuriječju, zahvaća teritorij Bjelovarsko-bilogorske, Požeško-slavonske i Sisačko-moslavačke županije, površina mu je cca 1567 km², od čega se na područje Bjelovarsko-bilogorske županije odnosi 1073 km², a na područje Požeško-slavonske županije 494 km².

Osnovna struktura sliva je:

- šuma
- oranice
- pašnjaci i livade
- ostalo

Osnovni elementi morfologije sliva su brdsko planinski tereni gorja : Papuka, Psunja, Bilogore i Moslavačke gore te ravničarski tereni u dolinama rijeka Ilove, Pakre, Bijele i Toplice. Klima je umjereno kontinentalna. Dužina vodotoka I i II reda u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji iznosi cca 430 km (sliv Ilove), a u Požeško-slavonskoj županiji cca 260 km (sliv Pakre). Regulirano ih je cca 400,00 km. Izgrađenih nasipa oko 190 km. Hidrografsku mrežu sliva čine i brojni umjetni kanali detaljne odvodnje poljoprivrednih površina i vodoopskrbe ribnjaka.

Obrana od poplave odnosi se vodotoke:

- Ilova od ukupne dužine 97,60 km, od toga na našem slivu 75,06 km, brani se 68,11 km i od toga na našem slivu 45,57 km
- Pakra od ukupne dužine 70,09 km, od toga na našem slivu 49,97 km, brani se 50,63 km i od toga na našem slivu 30,51 km
- Bijela od ukupne dužine 57,10 km brani se 35,18 km
- Toplica od ukupne dužine 42,55 km brani se 29,63 km
- Garešnica od ukupne dužine 28,88 km brani se 26,14 km
- Sivornica od ukupne dužine 13,23 km brani se 5,25 km
- Usporni nasipi : v. Šeovica, v. Crnaja, v.Peratovica

Gradovi:

u Bjelovarsko -bilogorskoj županiji:

- grad Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje

u Požeško-slavonskoj županiji:

- grad Pakrac i Lipik

Infrastruktura:

Počeci uređenja vodotoka sežu u početak 20-og stoljeća (1903.god.) u vrijeme izgradnje ribnjaka Končanica. Organizirane i sustavne aktivnosti regulacije vodotoka i odvodnje zemljišta sliva počinju tek 1956. godine, osnivanjem Vodne zajednice sliva Ilove i Pakre. Analize hidroloških čimbenika i praćenjem stvarnih pojava utvrđeno je da je izlivanje iz prirodnih (neuređenih) korita trajalo prosječno 21 dan godišnje. Zbog znatnog pada riječnih dolina, specifičnost sliva je izgradnja većeg broja objekata za smanjenje pada (stepenica) na reguliranim koritima i ustava za denivelaciju vode. Zaštita od štetnog djelovanja voda podrazumijevala je i odvodnju poljoprivrednih površina i snižavanje nivoa podzemnih voda (dreniranje cca 500,00 ha) što je bilo neophodno za poljoprivredne površine u prethodnom razdoblju od 40-tak godina unazad. Zbog promjene hidrometeoroloških prilika sada su potrebni radovi na kanalima za navodnjavanje.

Postojeći ribnjaci;

- Poljana
- Riba Garešnica (Kaniška Iva i Hrastovac)
- Končanica
- Poljodar (Blagorodovac)

Akumulacije:

- U BB-županiji; Popovac na v. Garešnica, Podgarić, Toplica, Dabrovac
- U PS-županiji; Raminac

Za izgrađene objekte posebno je važno redovno održavanje i dobro organizirana obrana od poplava kao sigurnost zaštite naselja, gospodarskih i infrastrukturnih objekata. Usvojena rješenja zaštite

zaobalja od poplava trebala su dati sigurnost od voda, koje se pojavljuju jednom u 25, 50 i 100 godina (u ovisnosti o vrijednosti zemljišta i objekata u zaobalju). Radovi su se izvodili prema Idejnom projektu uređenja sliva, autora prof.dr. D. Srebrenovića.

Cilj radova je bio:

- obrana od poplava područja, dimenzioniranjem proticajnih profila za protok velikih voda s formiranjem niveleta dna i nagiba pokosa, koji će spriječiti eroziju korita
- stvaranje uvjeta za melioraciju zemljišta i intenzivnije gospodarsko korištenje prostora u zaobalju
- iskop jednostrukog ili dvostrukog trapeznog proticajnog profila s nasipima, bez oblaganja, s objektima za koncentraciju pada (u ravničarskim dijelovima sliva)
- iskop trapezne kinete, oblaganje lomljenim kamenom ili betonom i deponijskim pregradama (u bujičarskom dijelu) i
- regulacija s potpornim zidovima u betonu ili lomljenom kamenu, s niskim pragovima (u gradskim naseljima)

Zbog promjena metoda izračunavanja i interpretacija hidroloških veličina, nekompletiranosti izvedenih radova na pojedinim dionicama vodotoka te neodgovarajućeg tehničkog i gospodarskog održavanja, stvarni stupanj zaštite izvedenim radovima pretežno nije veći od 95% (zaštita od velikih voda koje se pojavljuju jednom u 20 godina).

Slika 28. Branjeno područje 6: Područje maloga sliva Ilova-Pakra

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja 6, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014.

Opis dionica na branjenom području s ocjenom mogućih opasnosti od poplava i planiranim mjerama za njihovo uklanjanje i ublažavanje:

Tablica 60. Objekti na kojima se provode mjere obrane od poplave, Područje maloga sliva Ilova-Pakra, Dionica D.6.7., primjer

Dionica obrane broj	VODOTOK Obala Naziv dionice Stacionaža Dužina Ukupna dužina	OBJEKTI NA KOJIMA SE PROVODE MJERE OBRANA OD POLAVA		PODRUČJE UGROŽENO POPLAVOM Županija, Općine, naselja i objekti	Mjerodavni vodomjeri i kriteriji za proglašenje mjera obrane od poplava: V-vodomjer, km, (aps. kota „0“) P-Pripremno stanje R-Redovna obrana I-Izvanredna obrana IS-Izvanredno stanje M-Najviši zabilježeni vodostaj
		Nasipi Naziv nasipa Naziv dionice Stacionaža po vodotoku Stacionaža po nasipu Ukupna dužina nasipa	OBJEKTI NA DIONICI		
1	2	3	4	5	6
D.6.7.	riječak Pakra, l.o.; Medurić (granica županija Sisačko-moslavačke i Požeško-slavonske) - most Brusnik; rkm 20+120 - 50+628 (30,508 km)	Lijevi nasip Pakre od županijske granice do visokog terena kod naselja Janja Lipa, ispod naselja Bujavica, ispod naselja Jagma do mosta na cesti Lipik – Gornja Subocka, te zaštita grada Lipika; rkm 20+120 - 24+120 - 4,01 km rkm 25+130 - 27+990 - 2,87 km rkm 33+270 - 35+060 - 2,87 km km 0+000 - 2+870 (2,87 km) rkm 33+270 - 35+060 - 2,87 km km 0+000 - 1+780	rkm 21+800 stepenica rkm 21+800 rampa jednosmjerna rkm 21+911 cestovni most rkm 21+943 stepenica rkm 21+943 AVS Janja Lipa rkm 23+720 stepenica rkm 24+195 stepenica rkm 24+460 cestovni most rkm 24+925 stepenica rkm 26+711 cestovni most rkm 27+438	Požeško-slavonska; Lipik, Pakrac	V - Kusonje, rkm 46+336 (171,45) P = +50 R = +70 I = +100 IS = +200 M = +112 (5.12.1999.)

Izvor: Provedbeni plan obrane od poplava branjenog područja 6, SEKTOR D - Srednja i donja Sava, Hrvatske vode, ožujak 2014

Procijenjene štete

Tablica 61. Procjena štete od poplava 19.05.2014

GRAD/OPĆINA	UKUPNA ŠTETA U kn
PAKRAC	2.227.291
LIPIK	8.008.283
UKUPNO	10.235.574

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo i graditeljstvo Požeško-slavonske županije

Tablica 62. Procjena štete od poplava 16.09.2014.

GRAD/OPĆINA	UKUPNA ŠTETA U kn
PAKRAC	459.519,28
LIPIK	2.189.161,95
UKUPNO	2.648.681,23

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo i graditeljstvo Požeško-slavonske županije

Investiranje u infrastrukturu za obranu od poplava

Slabe točke u obrani od poplava na predmetnom slivu, a koje bi trebalo uzeti u obzir prilikom izgradnje infrastrukturnih objekata za obranu od poplava su:

- Parcijalna izgradnja nasipa, prema stupnju potrebe obrane od poplave naselja ili industrije eliminirala bi se slaba mjesta u zaštitnom sustavu.
- Mjesta gdje nasipi nisu spojeni služe za ispuštanje vodnog vala u zaobalje.
- Rijeka Ilova nizvodno od Ribnjaka Poljana prema granici sa Branjenim područjem malog sliva „Lonja-Trebež" nema zaštitnih nasipa i redovito dolazi do izlijevanja iz korita
- U naselju Sirač zbog neregulirane Bijeje često plavi mlin Vašatko (u tijeku su projekti o izmještanju korita).

Akumulacija-Šumetlica

Namjena ove akumulacije je rezanje vodnog vala kod poplava, vodosnabdijevanje te navodnjavanje. Prošle godine Hrvatske vode objavile su javno nadmetanje za građenje nasute brane s pratećim građevinama i bujičnih pregrada uzvodno od pregradnog mjesta te pristupne ceste kruni brane akumulacije Šumetlica na vodotoku Sivornica u Šumetlici prema ranije ponudbenom troškovniku i tehničkom dijelu dokumentacije za nadmetanje. To je prvi korak u konačnoj izgradnji dugoočekivane akumulacije u Šumetlici koju treba koristiti javni vodovod Pakraca i Lipika.

Natječaj je bio otvoren do 13. srpnja 2015.godine, a procijenjena vrijednost radova je 113,6 milijuna kuna. Natječaj je otvoren za cjelokupnu izgradnju. Nakon natječajnog roka, slijedilo je razmatranje ponuda te izbor najpovoljnijeg izvođača. Natječaj je proveden po Zakonu o javnoj nabavi te sukladno zakonu i natječajnoj dokumentaciji, nezadovoljni ponuditelji imali su pravo žalbe. Nažalost u ovom slučaju iskorištena je ta zakonska mogućnost i cijeli postupak je u stanju mirovanja jer je pokrenuta žalba u desetom mjesecu prošle godine. Državna komisija za kontrolu natječajnog postupka odlučuje o žalbi.

1.4.1.5. Podaci o nekadašnjim vojnim i industrijskim prostorima

Na području Požeško-slavonske županije postoje vojni objekti u državnom i ind. prostori u privatnom vlasništvu, koji nisu u svojoj prvobitnoj funkciji. U ovom trenutku oni su neiskorišten ekonomski kapital. Budući da županija nije vlasnik ovih objekata, direktno ne može utjecati na njihovu novu namjenu ili prenamjenu korištenja. Županija, međutim, može utjecati na stvaranje pravnih preduvjeta i drugih pogodnosti za njihovo ponovno korištenje ili eventualno za sufinanciranje od strane lokalne samouprave i EU fondova. Zbog takvih okolnosti važno je uvijek imati ažurirane podatke o takvim objektima u bazi županijskih infrastrukturnih potencijalnih objekata.

U aktivnost skupljanja ovakvih podataka i formiranja jedinstvene baze podataka infrastrukturnih objekata trebale bi se uključiti sve više i jedinice lokalne samouprave, gradovi i općine, kao i sami poduzetnici u čijem su vlasništvu predmetni objekti, jer ovakvi objekti mogu biti u budućnosti interes budućih ulagača.

1.4.1.6. Otpad

Zakonom o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13, 73/17) se utvrđuju mjere za sprječavanje ili smanjenje štetnog djelovanja otpada na ljudsko zdravlje i okoliš na način smanjenja količina otpada u nastanku i/ili proizvodnji te se uređuje gospodarenje otpadom bez uporabe rizičnih postupaka po ljudsko zdravlje i okoliš, uz korištenje vrijednih svojstava otpada.

Sukladno Zakonu o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13, 73/17) Županije su dužne na svom području osigurati uvjete i provedbu propisanih mjera gospodarenja otpadom, a više jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave mogu sporazumno osigurati zajedničku provedbu mjera gospodarenja otpadom. Županija kao jedinica područne (regionalne) samouprave dužna je u dokumentima prostornog uređenja odrediti odlagališta na kojima će se izgraditi kazete za zbrinjavanje azbesta.

Jedinica lokalne samouprave dužna je na svom području osigurati:

1. javnu uslugu prikupljanja miješanog komunalnog otpada i biorazgradivog komunalnog otpada,
2. odvojeno prikupljanje otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila te krupnog (glomaznog) komunalnog otpada,
3. sprječavanje odbacivanja otpada na način suprotan ovom Zakonu te uklanjanje tako odbačenog otpada,
4. provedbu Plana gospodarenja otpadom,
5. donošenje i provedbu plana gospodarenja otpadom jedinice lokalne samouprave,
6. provođenje izobrazno-informativne aktivnosti na svom području,
7. mogućnost provedbe akcija prikupljanja otpada

Jedinica lokalne samouprave dužna je osigurati provedbu tih obveza na kvalitetan, postojan i ekonomski učinkovit način u skladu s načelima održivog razvoja, zaštite okoliša i gospodarenja otpadom osiguravajući pri tom javnost rada, a dužna je i sudjelovati u sustavima sakupljanja posebnih kategorija otpada sukladno propisu kojim se uređuje gospodarenje posebnom kategorijom otpada.

Izrada Planova gospodarenja otpadom za jedinice lokalne samouprave (općine/gradove) zakonski je propisana. Planovi gospodarenja otpadom za jedinice lokalne samouprave (JLS) izrađuju se za razdoblje od šest godina. JLS dužna je na izrađeni Plan ishoditi prethodnu suglasnost nadležnog županijskog tijela i objaviti Plan u službenom glasilu općine/grada.

Gospodarenje komunalnim otpadom

Na području Požeško-slavonske županije komunalne usluge pružaju tri poduzeća.

KOMUNALAC POŽEGA d.o.o., iz Požege, Vukovarska 8, je komunalna tvrtka koja obavlja djelatnost sakupljanja, odvoza i odlaganja miješanog komunalnog i proizvodnog otpada na odlagalištu „Vinogradine“, koji se organizirano prikuplja i odvozi sa područja „Požeštine“ tj. 3 grada (Požega, Pleternica i Kutjevo) i 5 općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika).

U sustav organiziranog odvoza otpada na području Požeštine uključeno je 18807 korisnika na području Požeštine od čega 15523 korisnika pripada individualnom stanovanju, 1988 kolektivnom te 1296 gospodarskim subjektima (škole, ustanove, tvrtke i sl.). Obuhvaćenost domaćinstava organiziranim odvozom je cca 82,56%. Izračun obuhvaćenosti stanovništva organiziranim odvozom izrađen je na temelju popisa stanovništva iz 2011.god. te evidentiranih korisnika koji koriste uslugu sakupljanja, odvoza i zbrinjavanja otpada na dan 31.12.2017. godine. S obzirom da je evidentno iseljavanje stanovništva s područja Požeštine, a službeni podatak o stvarnom broju domaćinstava na koncu 2017.god. Komunalac Požega d.o.o. ne posjeduje, pretpostavlja se da je obuhvaćenost stanovništva organiziranim odvozom veća nego što izračun pokazuje. Postoje naselja koja još uvijek nisu uključena u organizirani odvoz te naselja do kojih je otežan ili onemogućen pristup komunalnim vozilima. Za neka od njih organizirana su sabirna mjesta za sakupljanje otpada (lokacije s velikim kontejnerima).

Odlagalište „Vinogradine“

Postojeća građevina za gospodarenje otpadom na području Požeštine je odlagalište neopasnog otpada „Vinogradine“.

Lokacija postojećeg odlagališta nalazi se na području Grada Požege u k.o. Mihaljevci na k.č.br. 700. Lokacija je okružena šumom akacije. S istočne strane lokacije nalazi se cesta Požega - Alilovci. S glavnom prometnicom povezana je pristupnom asfaltiranom cestom do ulaza u odlagalište. S okolnim naseljima Požeške kotline dobro je prometno povezana. Prostor odlagališta sastoji se iz dvije cjeline: ulazno-izlazna zona i prostor oko odlagališta te radna zona - prostor za odlaganje otpadaka. Ukupna površina objekta unutar ograde je 10 ha od čega je 5,7 ha predviđeno za prostor za odlaganje otpada.

Gospodarenje odvojeno sakupljenim korisnim otpadom

U srpnju 2014. započela je implementacija sustava odvojenog sakupljanja korisnog otpada (papir, staklo, plastika) sukladno odredbama zakona. Do sada su obuhvaćena gotovo sva domaćinstva na području Grada Požege (99%) i dio gospodarskih subjekata (96% - škole, domovi umirovljenika, ustanove, tvrtke itd.). U 2016. god. na području ostalih gradova i općina implementacija je provedena samo u gradskim i općinskim središtima te je u 2017. god. proširen sustav odvojenog sakupljanja korisnog otpada na naselja koja se nalaze na glavnim prometnim pravcima između grada Požege i ostalih gradskih i općinskih središta. Postojeći sustav odvojenog sakupljanja korisnog otpada obuhvaća 76%. U domaćinstvima individualnog stanovanja u gradu Požegi za odvojeno sakupljanje primjenjuju se posude za papir 120 l te vreće za otpadnu plastiku i staklo, dok se u ostalim naseljima primjenjuju samo vreće. Za domaćinstva kolektivnog stanovanja uređuju se zeleni otoci sa spremnicima 1100 l, a u gospodarskim subjektima primjenjuju se spremnici raznih dimenzijama (120l, 240 l, 1110 l). Planira se daljnje proširenje i implementacija sustava u domaćinstva i gospodarske subjekte.

Na području Požeštine trenutno postoji 30 zelenih otoka (13 -Grad Požega, 3 – Grad Pleternica, 2 – Grad Kutjevo, 2 – Općina Brestovac, 2 – Općina Čaglin, 3 – Općina Jakšić, 2 – Općina Kaptol, 3 – Općina Velika) na kojima se odvojeno sakuplja otpadni papir, staklo i plastika. U gradu Požegi postavljena su 2 spremnika 2500 l za odlaganje otpadnog tekstila, stare odjeće i obuće te jedan na odlagalištu Vinogradine.

Skupljeni korisni otpad iz domaćinstava, gospodarskih subjekata i sa zelenih otoka odvozi se prema planovima odvoza – iz gospodarskih subjekata i zelenih otoka jedanput tjedno, a iz domaćinstava jedanput mjesečno ili jedanput u 2 mjeseca. Korisni otpad odvozi se na odlagalište „Vinogradine“ gdje prolazi postupke sortiranja, izdvajanja nečistoća iz otpada i nečistog korisnog otpada, a određene vrste se i baliraju (PE folija, big bag vreće, PET amalaža, HDPE i PP ambalaža). Nečistoće iz otpada te sav nečisti otpad, koji ovlaštene sakupljači ne preuzimaju, odlaže se u kasete odlagališta, a iskoristivi otpad, koji je vrijedna sirovina, predaje ovlaštenim sakupljačima.

U odnosu na prethodne godine, u 2017.god. zabilježen je značajan porast sakupljenog korisnog otpada na području gradova i općina Požeštine jer se provodi implementacija odvojenog sakupljanja otpada u domaćinstvima i gospodarskim subjektima.

KOMUNALAC d.o.o. iz Pakraca, Ulica križnog puta 18, je komunalna tvrtka koja obavlja djelatnost sakupljanja, odvoza i zbrinjavanja komunalnog i proizvodnog otpada sa područja gradova Pakraca i Lipika. Usluge iz oblasti komunalnog gospodarstva tvrtke Komunalac d.o.o. iz Pakraca koristi ukupno cca 14 370 stanovnika raspoređenih unutar naselja gradova Pakraca i Lipika. Obuhvaćenost stanovništva odvozom otpada je oko 97 % na području gradova Pakraca i Lipika. Svim korisnicima usluge dani su na korištenje spremnici prema njihovim potrebama. Otpad se odlaže na odlagalište „Crkvište“. **Odlagalište „Crkvište“** se nalazi na lokaciji koja je udaljena 4 km sjeverno od grada Pakraca, na k.č.br. 546/1, z.k.ul. br. 1025 k.o. Kusonje, sa površinom od 3,5 ha.

LIPKOM d.o.o. iz Lipika, osnovano i počelo sa radom u 2016. godini za područje Grada Lipika

U 2016. godini započelo se s radovima na sanaciji odlagališta komunalnog otpada „Crkvište“. U sanaciju odlagališta osim sanacije stare i izgradnje nove kazete za odlaganje otpada uključeno je i izgradnja reciklažnog dvorišta, vage, perilišta kotača i ostalog. Sa 31.12.2017. godine je završeno oko 95 % radova.

Gospodarenje odvojeno sakupljenim korisnim otpadom

Odvojeno sakupljanje otpada i to staklene ambalaže, papira i kartona, plastične ambalaže i tekstila, funkcionira na cijelom području gradova Pakraca i Lipika uz pomoć uspostavljenih 30 lokacija „zelenih otoka“, koji sačinjavaju po 3 kontejnera na svakom i to žuti za plastiku, zeleni za staklo i plavi za papir/karton, te na nekim lokacijama (3 lokacije) specijalne kontejnere za sakupljanje tekstilnog otpada (odjeća, obuća ...).

Reciklažna dvorišta

Prema čl. 35. Zakona o održivom gospodarenju otpadom, jedinica lokalne samouprave koja ima više od 1.500 stanovnika dužna je osigurati funkcioniranje najmanje jednog reciklažnog dvorišta i još po jedno na svakih idućih 25.000 stanovnika na svojem području.

Predviđena je izgradnja reciklažnih dvorišta u Industrijskoj ulici u Požegi, Gospodarskoj zoni u Pleternici te odlagalištu otpada „Vinogradine“.

Ostali gradovi i općine (Kutjevo, Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol, Velika) moći će sklopiti sporazum / ugovor o korištenju reciklažnog dvorišta sa Gradom Požega/ Gradom Pleternica te na taj način korisnicima usluge sa svog područja omogućiti predaju otpada u reciklažnom dvorištu. Planirano je da sporazumi / ugovori budu na snazi dok JLS ne uspostave reciklažna dvorišta na svom području.

Reciklažno dvorište u Poduzetničkoj zoni II u Lipiku je započelo s radom 01. svibnja 2016. godine kojim upravlja novoosnovano poduzeće Lipkom d.o.o. u vlasništvu Grada Lipika. Prikuplja 49 vrsta otpada za građane sa područja grada Lipika, a od početka 2018. godine šest vrsta otpada (papir i kartonska ambalaža, folija/najlon, otpadne gume, elektro otpad, plastika i metal) besplatno mogu donijeti svi građani sa područja Požeško-slavonske županije.

Izgradnja reciklažnih dvorišta na području grada Pakraca predviđena je i na lokacijama odlagališta otpada „Crkvište“ i Poduzetničke zone „PAKRAC V“ u Gradu Pakracu

U nastavku se daje tablica koje prikazuju količine sakupljenog i odloženog komunalnog i proizvodnog otpada (papir i karton, biorazgradivi otpad, miješani komunalni otpad, glomazni otpad, plastična i staklena ambalaža) na području Požeško-slavonske županije koje su sakupile tvrtke Komunalac Požega d.o.o. i Komunalac d.o.o. Pakrac po godinama:

Tablica 63. Količine sakupljenog i odloženog komunalnog i proizvodnog otpada

Područje s kojeg je otpad skupljen	u tonama			
	2014.	2015.	2016.	2017.
Brestovac	407,86	410,97	451,386	413,727
Čaglin	216,99	206,69	220,073	220,243
Jakšić	532,65	508,02	523,284	517,328
Kaptol	370,43	362,11	495,525	360,639
Kutjevo	891,02	832,62	854,15	880,699
Pleternica	1.455,65	1.429,84	1.450,751	1.360,211
Požega	6.306,75	5.995,30	6.229,379	5.909,924
Velika	777,99	742,08	727,256	758,371
Lipik	1.005,30	1.109,50	852,045	864,741
Pakrac	1.172,12	1.162,00	1.137,30	1.347,379
UKUPNO	13.136,73	23.759,13	12.941,149	12.633,262

Izvor: Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

U nastavku dajemo količine sakupljenog otpada iz primarne reciklaže (sabirna mjesta/otkup i ostalo i iz spremnika s javnih površina) tvrtki UNIJA NOVA d.o.o., FRIŠ d.o.o., JAKOB BECKER d.o.o., FLORA VTC d.o.o. na području Požeško-slavonske županije za 2016. i 2017. godinu (papirna i kartonska, plastična, metalna, staklena ambalaža).

Tablica 64. Količine sakupljenog otpada iz primarne reciklaže

Područje s kojeg je otpad skupljen	u tonama	
	2016.	2017.
Brestovac	2,853	5,006
Čaglin	5,857	1,01673
Jakšić	4,88	5,1126
Kaptol	1,689	5,208
Kutjevo	19,563	20,711
Pleternica	21,821	9,473
Požega	489,727	398,851
Velika	11,16	5,394
Lipik	11,73	51,02
Pakrac	60,368	60,438
UKUPNO	629,648	562,23033

Izvor : Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Tablica 65. Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u 2014. godini

Županija	Naziv odlagališta	Ukupno odloženo (t)	Grupa 20 (t)	KBO 20 03 01 (t)	Ostali KBO (t)
Požeško-slavonska	Odlagalište „Crkvište“	2.215,67	2.177,42	2.104,75	38,25
Požeško-slavonska	Odlagalište „Vinogradine“	15.867,52	10.871,83	10.427,84	4.995,69
Ukupno		18.083,19	13.049,25	12.532,59	5.033,94

Izvor: Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Tablica 66. Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u 2015.

Županija	Naziv odlagališta	Ukupno odloženo (t)	Grupa 20 (t)	KBO 20 03 01 (t)	Ostali KBO (t)
Požeško-slavonska	Odlagalište „Crkvište“	2.236,93	2.211,23	2.120,70	25,70
Požeško-slavonska	Odlagalište „Vinogradine“	14.686,88	10.219,94	9.870,78	4.466,94
Ukupno		16.923,81	12.431,17	11.991,48	4.492,64

Izvor :Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Tablica 67. Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u 2016. godini

Županija	Naziv odlagališta	Ukupno odloženo (t)	Grupa 20 (t)	KBO 20 03 01 (t)	Ostali KBO (t)
Požeško-slavonska	Odlagalište „Crkvište“	1.991,25	1.968,25	1.894,40	23,00
Požeško-slavonska	Odlagalište „Vinogradine“	14.781,88	10.357,74	9.979,58	4.424,14
Ukupno		16.773,13	12.325,99	11.873,98	4.447,14

Izvor : Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Tablica 68. Ukupna količina odloženog otpada na službena odlagališta u 2017. godini

Županija	Naziv odlagališta	Ukupno odloženo (t)	Grupa 20 i 15 01 (t)	KBO 20 03 01 (t)	Ostali KBO (t)
Požeško-slavonska	Odlagalište „Crkvište“	2.139,06	2.120,06	2.067,59	19,00
Požeško-slavonska	Odlagalište „Vinogradine“	12.281,10	9.797,36	9.471,08	2.483,74
Ukupno		14.420,16	11.917,42	11.538,67	2.502,74

Izvor: Registar onečišćavanja okoliša, HAOP

Glomazni otpad

Komunalac Požega d.o.o. sakupljanje i odvoz krupnog (glomaznog) otpada vrši na način da korisnike obavještava putem medija i pisanih obavijesti o datumu odvoza istog s određenog područja uz napomenu da se korisnici komunalnih usluga, koji su podmirili svoje financijske obveze, a žele koristiti uslugu odvoza i zbrinjavanja glomaznog otpada, moraju telefonskim putem javiti, te da ne smiju odlagati glomazni otpad na javnu površinu, nego unutar svoje okućnice neposredno uz javnu površinu. Odvoz se na ovaj način obavlja jedanput godišnje.

Na području grada Lipika i Pakraca glomazni otpad odvozi Komunalac d.o.o. iz Pakraca po pozivu korisnika usluge.

Zaštita okoliša

Aspekt zaštita okoliša najbolje se uočava u investicijama u zaštitu okoliša i tekućim izdacima za zaštitu okoliša. Investicije u zaštitu okoliša investicije su poslovnih subjekata, a obuhvaćaju investicije na kraju proizvodnog procesa (metode, prakse, tehnologije, procesi ili oprema određena za skupljanje i uklanjanje onečišćenja nakon njihova nastanka.) i investicije u integrirane tehnologije (investicije za nove ili adaptacije postojećih metoda, prakse, tehnologija, procesa ili opreme određene za sprečavanje ili smanjenje količine onečišćenja nastaloga na izvoru).

Tekući izdaci za zaštitu okoliša obuhvaćaju interne i eksterne izdatke:

Interni izdaci namijenjeni su za rad opreme za kraj proizvodnog procesa: materijala, energije, održavanje; troškove radne snage (samo onih zaposlenih na zaštiti okoliša) i druge interne tekuće izdatke (osposobljavanje, informacije, opću administraciju za zaštitu okoliša). Isključena je kupnja usluga zaštite okoliša od javnog sektora ili specijalnih proizvođača.

Eksterni izdaci obuhvaćaju plaćanja trećim stranama za usluge zaštite okoliša iz javnog sektora ili specijalnim proizvođačima koji mogu biti javni ili privatni (za eksterne naknade/kupnju za sakupljanje otpada ili obradu otpadnih voda te za ostalo, npr. izdaci za dekontaminaciju tla i podzemnih voda). Isključene su novčane kazne i globe.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša u razdoblju 2008.-2011. prikazani su u sljedećoj tablici.

Tablica 69. Investicije i tekući izdaci u zaštitu okoliša po stanovniku u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u razdoblju 2008.-2013. (u kn)

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Požeško-slavonska županija	52,57	57,68	23,35	54,29	84,19	59,64
Republika Hrvatska	522,69	481,27	505,62	661,39	261,64	486,11

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 205; DZS, Statistički ljetopis 2014. i 2015., tabela 25-17

Investicije i tekući izdaci zaštite okoliša po stanovniku u RH porasli su s 523 kn u 2008. na 661 kn u 2011. godini. Najviše vrijednosti investicija i tekućih izdataka u 2011. postignute su u Sisačko-moslavačkoj županiji (1990 kn) a najniže vrijednosti u 2011. godine zabilježene su u Zagrebačkoj (24 kn). U Požeško-slavonskoj županiji ona iznosi (54,3 kn).

Tablica 70. Investicije i tekući izdaci u zaštitu okoliša po zaposlenom u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u razdoblju 2008.-2013. (u kn)

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Požeško-slavonska županija	206,95	236,15	100,60	233,20	389,10	277,78
Republika Hrvatska	1.508,86	1.416,33	1.564,84	2.028,73	831,90	1574,91

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 207; DZS, Statistički ljetopis 2014. i 2015., tabela 25-17

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša po zaposlenom u RH porasli su s 1.509 kn u 2008. na 2.028 kn u 2011. godini. Daleko najvišu vrijednost u 2011. ostvario je Grad Zagreb (31.981 kn). Najniže vrijednosti ovog pokazatelja u 2011. godine zabilježene su u Zagrebačkoj županiji (19 kn). U Požeško-slavonskoj županiji ti izdaci iznosili su (233,20 kn).

Tablica 71. Investicije u zaštitu okoliša po sastavnicama okoliša u 2011. godini (u tisućama kn)

	Zaštita zraka i klime	Otpadne vode	Gospodarenje otpadom	Zaštita tla, podzemne i povr. vode	Ostalo	Ukupno
Požeško-slavonska	-	2.974	1.217	-	0	4.191
Koprivničko-križevačka	630	12.850	3.951	2.192	791	20.414
Bjelovarsko-bilogorska	2.277	7.752	2.373	-	0	12.402
Virovitičko-podravska	1.553	6.510	2.523	25	2.568	13.179
Brodsko-posavska	770	52.142	2	-	0	52.914
Osječko-baranjska	1.456	36.981	14.106	989	242	53.774
Vukovarsko-srijemska	13.283	54.267	1.275	32	0	68.857
Sisačko-moslavačka	50.092	39.975	49.325	44.492	157.742	341.626
Karlovačka	633	10.171	4.861	3.074	368	19.107
Republika Hrvatska	193.218	1.034.908	861.633	237.341	502.131	2.829.231

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015., str. 208

Najveće investicije i tekuće izdatke za zaštitu okoliša po stanovniku u 2011. imale su Sisačko-moslavačka županija (341.626,00 kn). Najniži iznosi zabilježeni su u Ličko-senjskoj županiji (1376,00 kn). U Požeško-slavonskoj županiji ona iznosi 4.190,00 kn.

Investicije i tekući izdaci za zaštitu okoliša po zaposlenom u RH porasli su s 1.509 kn u 2008. Na 2.028 kn u 2011. godini. Najvišu vrijednost u 2011. ostvarili su Grad Zagreb 31.981 kn. Najniži iznosi u 2011. godini zabilježeni su u Ličko-senjskoj županiji 106,00 kn. U Požeško-slavonskoj županiji ona iznosi 233,00 kn. Struktura investicija po pojedinim sastavnicama okoliša mijenjala se u promatranom razdoblju. Investicije u otpad povećale su udio u ukupnim investicijama za zaštitu okoliša, a investicije u zaštitu zraka i klime smanjile.

Kao zemlja članica Europske unije, Hrvatska (HR) je uključena u nomenklaturu prostornih jedinica za statistiku (NUTS). Tri su NUTS razine:

- NUTS-1: Hrvatska
- NUTS-2: 2 statističke regije
- NUTS-3: 21 županija

Otpad je već dugo godina jedan od najizraženijih problema okoliša u Hrvatskoj. U sljedećim tablicama prikazani su podaci o proizvedenom otpadu u RH u 2010. i 2012.

Proizvodni otpad nastaje u proizvodnom procesu u industriji, obrtu i drugim procesima, a po sastavu i svojstvima razlikuje se od komunalnog otpada. Proizvodnim otpadom ne smatraju se ostaci proizvodnog procesa koji se koriste u proizvodnom procesu istog proizvođača. Razmještaj neopasnog proizvodnog otpada prijavljenog 2008., 2010. i 2011. godine prikazan je u sljedeće dvije tablice.

Tablica 72. Prijavljeni neopasni proizvodni otpad u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u izabranim godinama (u tonama)

	2008.	2010.	2011.	2012.	2013.
Požeško-slavonska županija	22.082	22.163	12.133	9.807	15.704
Kontinentalna Hrvatska	2.986.616	1.953.536	917.053	550.981	572.101

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2010., Tabela 25-24., str.462; DZS, Statistički ljetopis 2012., Tabela 25-24., str.456; DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-25., str.465. DZS, Statistički ljetopis 2014., Tabela 25-25., str.483., DZS, Statistički ljetopis 2015., Tabela 25-25., str.499.

	2008	2010	2011
Koprivničko-križevačka	30.840	18.901	18.029
Bjelovarsko-bilogorska	65.778	61.402	16.065
Virovitičko-podravska	38.953	85.884	93.367
Požeško-slavonska	22.082	22.163	12.133
Brodsko-posavska	52.266	50.165	19.933
Osječko-baranjska	604.693	215.888	113.927
Vukovarsko-srijemska	227.468	80.666	31.024
Sisačko-moslavačka	529.945	170.286	48.515
Karlovačka	94.033	117.030	41.253

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2010., Tabela 25-24., str.462; DZS, Statistički ljetopis 2012., Tabela 25-24., str.456; DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-25., str.465.

Tablica 73. Neopasni proizvodni otpad po zaposlenom u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u izabranim godinama (u tonama)

	2008	2010	2011
Koprivničko-križevačka	0,77	0,52	0,49
Bjelovarsko-bilogorska	1,8	1,92	0,51
Virovitičko-podravska	1,61	3,97	4,49
Požeško-slavonska	1,05	1,18	0,67
Brodsko-posavska	1,26	1,4	0,57
Osječko-baranjska	6,22	2,49	1,31
Vukovarsko-srijemska	4,87	1,88	0,73
Sisačko-moslavačka	13,63	4,89	1,42
Karlovačka	1,42	1,94	0,69

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str. 214

Evidentno je da neopasni proizvodni otpad po zaposlenom u RH se smanjuje u odnosu na 2008., međutim prisutna su veća odstupanja među županijama. I dalje u 2011. Županije s najvećom vrijednošću tog pokazatelja je Virovitičko-podravska županija (4,5 t) dok najnižu vrijednosti bilježe Bjelovarsko-bilogorska i Križevačko-koprivnička županija (0,49 t). Opasni otpad jest svaki otpad koji je po sastavu i svojstvima određen kao opasan propisom iz članka 2. Zakona.

Tablica 74. Prijavljeni opasni proizvodni otpad u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u izabranim godinama(u tonama)

	2008.	2010.	2011.	2012.	2013.
Požeško-slavonska županija	70	102	190	333	730
Kontinentalna Hrvatska	202.270	45.661	40.603	35.680	31.858

Izvor:DZS, Statistički ljetopis 2010., Tabela 25-27., str.468; DZS, Statistički ljetopis 2012., Tabela 25-27., str.462; DZS, Statistički ljetopis 2014., Tabela 25-26., str.488., DZS, Statistički ljetopis 2015., Tabela 25-26., str.504

	2008	2010	2011
Koprivničko-križevačka	309	260	955
Bjelovarsko-bilogorska	137	545	634
Virovitičko-podravska	117	1.168	163
Požeško-slavonska	70	102	190
Brodsko-posavska	1.135	216	591
Osječko-baranjska	1.369	11.482	1.850
Vukovarsko-srijemska	372	1.418	907
Sisačko-moslavačka	1.149	9.351	5.541
Karlovačka	617	1.832	10.287

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2010., Tabela 25-27., str.468; DZS, Statistički ljetopis 2012., Tabela 25-27., str.462; DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-26., str.470.

Tablica 75. Opasni otpad po zaposlenom (u kg) u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u izabranim godinama

	2008	2010	2011
Koprivničko-križevačka	7,68	7,16	26,21
Bjelovarsko-bilogorska	3,76	17,01	20,04
Virovitičko-podravska	4,83	54	7,84
Požeško-slavonska	3,34	5,42	10,49
Brodsko-posavska	27,4	6,04	17,01
Osječko-baranjska	14,08	132,38	21,26
Vukovarsko-srijemska	7,97	33,1	21,43
Sisačko-moslavačka	29,55	268,38	162,03
Karlovačka	9,33	30,32	172,9

Izvor: Analitička podloga za izradu strategije regionalnog razvoja RH, EIZ Zagreb, 2015.,str. 215

Statistički gledano na nivou RH količina proizvodnog opasnog otpada u prosjeku se smanjuje s 148 kg po zaposlenom 2008. na 46 kg po zaposlenom 2011. godine. U Kontinentalnoj Hrvatskoj taj se pokazatelj smanjio sa 193 kg na 43 kg. Najveće količine proizvodnog opasnog otpada u regiji po zaposlenom zabilježene su u Karlovačkoj županiji (173 kg) i Sisačko-moslavačkoj županiji (162 kg). Najmanje vrijednosti zabilježene su u Virovitičko-podravskoj (8 kg), i Požeško-slavonskoj (po 10 kg).

Komunalni otpad jest otpad iz kućanstava i otpad iz proizvodne i/ili uslužne djelatnosti ako je po svojstvima i sastavu sličan otpadu iz kućanstava. O uređenosti sustava gospodarenja otpada govore nam podaci o načinima zbrinjavanja otpada. Dok se na razini EU na odlagališta u 2011. godini odlagalo 170 kg po stanovniku on je u Hrvatsku znatno manji i iznosi 350 kg po stanovniku. Slična je situacija i s recikliranjem komunalnog otpada. Prosjek za EU je 128 kg po stanovniku, dok Hrvatska reciklira svega 30 kg komunalnog otpada po stanovniku.

Tablica 76. Komunalni otpad u RH, statističkim regijama NUTS 2 i NUTS 3 u 2011. godini

Županija	Komunalni otpad (t)	Komunalni otpad po stanovniku (kg)	Komunalni otpad odložen na odlagališta (t)	Udio komunalnog otpada odloženog na odlagališta u ukupnom komunalnom otpadu (u postotku)
Koprivničko-križevačka	20.406	176,79	18.731	91,79
Bjelovarsko-bilogorska	31.871	266,82	31.219	97,95
Virovitičko-podravaska	29.668	350,6	27.321	92,09
Požeško-slavonska	14.040	180,52	13.533	96,39
Brodsko-posavska	50.514	319,21	47.302	93,64
Osječko-baranjska	83.947	275,65	80.921	96,4
Vukovarsko-srijemska	43.142	241,07	42.183	97,78
Sisačko-moslavačka	55.068	320,68	54.170	98,37
Karlovačka	51.879	403,74	50.136	96,64

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-28, str. 475.

U Hrvatskoj je 2011. godine proizvedeno 384 kg komunalnog otpada po stanovniku u Kontinentalnoj Hrvatskoj 290 kg po stanovniku. Najviše komunalnog otpada po stanovniku proizvedeno je u Karlovačkoj županiji (404 kg), a najmanje je komunalnog otpada po stanovniku proizvedeno u Koprivničko-križevačkoj (177kg), dok je u Požeško-slavonskoj (181 kg). U Hrvatskoj se čak 91 posto komunalnog otpada odlaže na odlagalištima dok je za kontinentalni dio Hrvatske 93 posto.

Tablica 77. Količina proizvedenog komunalnog otpada u PSŽ i RH (u tonama)

Godina	2011.	2012.	2013.	2014.
Požeško – slavonska županija	14.040	13.686	13.797	13.384
Republika Hrvatska	1.645.295	1.670.005	1.720.758	1.423.591

Izvor: DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-28., str.475; DZS, Statistički ljetopis 2014., Tabela 25-28., str.493; DZS, Statistički ljetopis 2013., Tabela 25-28., str.509; Registar onečišćenja okoliša 2014. godina

U Požeško-slavonskoj županiji od 2011. kada je proizvedeno 14.040 tona do 2014.kada je proizvedeno 13.384. tona količina proizvedenog komunalnog otpada konstantno pada što je vidljivo iz prethodno navedene tablice i predstavlja pozitivan pomak u odnosu na prije.

1.4.1.7. Prirodna baština

Europska unija je 2001. godine postavila cilj zaustavljanja gubitaka biološke raznolikosti u Europi kroz dva snažna propisa koji čine temelj EU politike a to su: Direktiva o pticama i Direktiva o staništima diljem svih zemalja članica. Kroz te direktive formira se ekološka mreža očuvanih područja u cijeloj Europi pod nazivom NATURA 2000 koja je namijenjena očuvanju više od 1000 rijetkih, ugroženih i endemičnih vrsta divljih životinja i biljaka, te oko 230 prirodnih i poluprirodnih staništa.

U ekološku mrežu NATURA 2000 uključeno je više od 30 000 područja na gotovo 20% teritorija EU što je čini najvećom mrežom očuvanih područja na svijetu. Ekološka mreža Republike Hrvatske, proglašena Uredbom o ekološkoj mreži (NN 124/2013), predstavlja područja ekološke mreže Europske unije Natura 2000. Ekološka mreža Republike Hrvatske obuhvaća 36,67% kopnenog teritorija i 16,39% obalnog mora, a sastoji se od 571 poligonskog Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove

(POVS), 171 točkastih Područja očuvanja značajnih za vrste i stanišne tipove (najvećim dijelom špiljski objekti) (POVS) te 38 poligonskih Područja očuvanja značajnih za ptice (POP).

Na plenarnoj sjednici 38. Generalne skupštine UNESCO održanoj 17. studenog 2015. godine u Parizu, PAPUK je postao UNESCO GEOPARK. Naime, uspostavljen je novi Međunarodni program za geoznanost i geoparkove, odnosno program UNESCO svjetski geoparkovi. Danas postoji 120 UNESCO svjetskih geoparkova iz 33 države svijeta, a među njima se nalazi i Park prirode Papuk. Ovo je krovno priznanje prirodnih vrijednosti u svijetu i uveliko podiže geografsku i proizvodnu vrijednost područja koja je prepoznatljiva kroz svoje logotipe: Papuk Geopark i Papuk Park prirode.

Zaštićene prirodne vrijednosti na području Požeško-slavonske županije

Na području Požeško-slavonske županije postoje Zakonom o zaštiti prirode („Narodne novine br. 80/13) zaštićene sljedeće prirodne vrijednosti:

A. Park prirode:

- PP “Papuk” (zaštićeno od 1999. god)

B. Značajni krajobraz:

- Sovsko jezero (zaštićeno od 1989.)

C. Spomenik parkovne arhitekture :

- Kutjevo: Park oko dvorca (zaštićeno od 1967.)
- Trenkovo: Park oko dvorca (zaštićeno od 1964.)
- Lipik: Park u Lipiku – obuhvaća dio vlasništva Grada Lipika, dio vlasništva Specijalne bolnice za medicinsku rehabilitaciju te dio vlasništva privatne tvrtke ITEMA d.o.o.). (zaštićeno od 1965.)

Na osnovu Upisnika zaštićenih prirodnih vrijednosti Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije upravlja sljedećim zaštićenim prirodnim vrijednostima:

- Sovsko jezero,
- Park u Kutjevu,
- Park u Trenkovu,
- Park u Lipiku

Parkom prirode Papuk koji se na području Požeško-slavonske županije proteže na oko 19.000 ha (ukupna površina je oko 33.000ha) upravlja JU „Park prirode Papuk”. Osim toga, Uredbom o ekološkoj mreži (»Narodne novine«, broj (NN 124/2013)) ukupna ekološka mreža NATURA 2000 dana je na upravljanje županijskim javnim ustanovama. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjem Požeško-slavonske županije upravlja sljedećim lokalitetima ekološke mreže NATURA 2000 na području Požeško-slavonske županije:

Tablica 78. SPA područja u PSŽ (ptice)

Kod područja	Naziv područja	Površina cijelog područja/ha	Površina područja unutar Požeško-slavonske županije/ha	Postotak područja unutar Požeško-slavonske županije (%)
HR1000010	Poilovlje s ribnjacima	13541,15	2372,63	17,52
HR1000040	Papuk	37396,11	21197,92	56,68

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode (Biportal-Web portal informacijskog sustava zaštite prirode, <http://www.biportal.hr/gis/>)

Tablica 79. pSCI područja u PSŽ (vrste i staništa)

Kod područja	Naziv područja	Površina cijeloga područja/ha	Površina područja unutar Požeško-slavonske županije/ha	Postotak područja unutar Požeško-slavonske županije (%)
HR2000623	Šume na Dilj gori	15466,28	7064,02	45,67
HR2001216	Ilova	839,81	22,19	2,64
HR2000580	Papuk	34306,81	21197,92	61,79
HR2001286	Orljavac	400,82	400,82	100
HR2000174	Trbušnjak - Rastik	2005,17	1769,50	88,25
HR2000438	Ribnjaci Poljana	1962,31	1031,95	52,58
HR2001292	Livade kod Čaglina	199,82	199,82	100
HR2001305	Zvečevo	12,25	12,25	100
HR2001328	Lonđa i obronci Dilja	120,085	39,67	33,03
HR2001329	Potoci oko Papuka	416,62	142,53	34,21
HR2001355	Psunj	10054,53	8214,05	81,70
HR2001385	Orljava	123,396	123,17	99,82
HR2001393	Nurkovac	12,71	12,71	100
HR2001403	Bijela	144,20	60,09	86,65
HR2001407	Orljavica	22,27	22,27	100

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode (Biportal-Web portal informacijskog sustava zaštite prirode, <http://www.biportal.hr/gis/>)

Slika 29. Karta Natura 2000 područja u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: Državni zavod za zaštitu prirode

NATURA 2000 područja u Požeško-slavonskoj županiji kvalitetno su izrađena za područja za ptice (prošireno područje granice PP Papuk i područja vezano za Poilovlje s Ribnjacima). Područja značajna za staništa i vrste određena su sa brojnim propustima, starim i neprovjerenim podacima, loše su iscrtane granice područja i to bez kontakata sa Javnom ustanovom, koja ima kvalitetne podatke i analizu. U dogovoru sa HAOP-om u 2016. godini nakon terenskih obilazaka i stručnih analiza za pSCI područja staništa i vrste u tijeku je zajednička izrada prijedloga korekcija gdje će se pojedina NATURA 2000 područja korigirati u granicama (Orljava, Potoci oko Papuka, Šume na Dilju, Londža, Orljavac, Nurkovac), a u prijedlogu novih NATURA 2000 područja su Sovsko jezero, Livade uz Pačicu, Suhe livade Sinlije-Rudina-Šnjegavić, Donji Emovci, Južna Krndija, Zapadni Papuk, Svinjarevac, Stražemanka.

Zaključak: Kvaliteta okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima:

Prema navedenim dostupnim podacima u Požeško-slavonskoj županiji do sada nisu evidentirana značajnija zagađena tala i zemljišta kao i zraka i voda.

Izloženost poplavama i zaštiti od poplava promatra se preko dva sliva:

1. Područje malog sliva Orljava -Londža, sektor D.3.
2. Područje malog sliva Ilova-Pakra, sektor D.6.

Izgradnjom akumulacija Kamenska i Šumetlica riješili bi se dugoročni problem poplava i navodnjavanja poljoprivrednih površina.

Od 2011. godine organiziranim skupljanjem komunalnog otpada obuhvaćeni su svi gradovi i općine. Plan gospodarenja otpadom Požeško-slavonske županije za razdoblje 2007.-2015. godine donesen je u studenom 2007. godine. Plan je donesen za razdoblje od osam godina.

O uređenosti sustava gospodarenja otpadom govore podaci o načinima zbrinjavanja otpada. Dok se na razini EU na odlagališta u 2011. godini odlagalo 170 kg po stanovniku on je u Hrvatsku znatno veći i iznosi 350 kg po stanovniku, Požeško-slavonska županija ima prosjek 180 kg po stanovniku. Slična je situacija i s recikliranjem komunalnog otpada. Prosjek za EU je 128 kg po stanovniku, dok Hrvatska reciklira svega 30 kg komunalnog otpada po stanovniku, Požeško-slavonska županija nema uređen sistem za recikliranje.

Europska unija je 2001. godine postavila cilj zaustavljanja gubitaka biološke raznolikosti u Europi kroz dva snažna propisa koji čine temelj EU politike a to su: Direktiva o pticama i Direktiva o staništima diljem svih zemalja članica. Kroz te direktive formira se ekološka mreža očuvanih područja u cijeloj Europi pod nazivom NATURA 2000.

Zaštićene prirodne vrijednosti na području Požeško-slavonske županije su:

- A. Park prirode (PP „Papuk“)
- B. Značajni krajobraz (Sovsko jezero)
- C. Spomenik parkovne arhitekture u Kutjevu, Trenkovu i Lipiku

Upravljanje okolišem nedovoljno je razvijeno na prostoru županije, dijelom i zbog naglaska na obnovi osnovne infrastrukture u poslijeratnom razdoblju. Ne postoji sustavno prikupljanje informacija o okolišu koje bi bilo osnova za osnovna prostorna planiranja namijenjeno industriji, potencijalnim zagađivačima kao i neškodljivom zbrinjavanju otpada i otpadnih voda.

Istaknuti problem su i nedovoljne aktivnosti na lokalnoj razini oko rješavanja adekvatnih odlagališta otpada i reciklaže otpada, te pročištača otpadnih voda kao III. kategorije pročišćavanja otpadnih voda (najviši stupanj pročišćavanja), sve više vodi do onečišćenja okoliša. Potrebna je veća aktivnost jedinica lokalne samouprave u rješavanju ove problematike, a što je najuže vezano za djelotvorno i održivo upravljanje razvojem. Rezultat neadekvatnog upravljanja krutim i tekućim otpadom te industrijskim otpadom može uništiti ključna ekološka i kulturna dobra unutar županije.

Kvaliteta okoliša, izloženost ekološkim rizicima i klimatskim opasnostima	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – izloženost čestim poplavama – neuređenost odlagališta otpada – nepostojanje dovoljnog broja reciklažnih dvorišta – nepostojanje svijesti građana za potrebe odvajanja i sortiranja komunalnog otpada – prijedlog NATURA 2000 nije izrađen stručno i kvalitetno za pSCI područja na području PSŽ – provođenje monitoringa (pitanje stručnjaka i financijskih sredstava) – problemi ograničavanja gospodarskih aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> – uređenje vodotoka – izgradnja akumulacija i retencija kao prevencija od poplava – urediti odlagališta otpada i reciklažna dvorišta – podići svijest građana za potrebom o sortiranju otpada i reciklaži – koregiranje mreže NATURA 2000 u PSŽ (izbaciti područja koja nisu vrijedna, a ubaciti područja koja imaju vrijednost te granice – usklađenje sredstva i stručnih timova sa institucijama na provođenju monitoringa – usklađenje zaštitnih i razvojnih potreba kroz uvjete zaštite prirode

1.4.2. Primarna infrastruktura

1.4.2.1. Sustav javne vodoopskrbe

U proteklom razdoblju izrađena je studija "Razvitka vodoopskrbe na području Požeško-slavonske županije", - temeljena na već izrađenoj osnovnoj studiji "Regionalni vodoopskrbni sustav Požeštine - idejni projekt" i "Vodoopskrba gradova Pakrac i Lipik - idejno rješenje".

Studije vodoopskrbe su izrađene poradi dobivanja osnovnih aktualnih informacija o koncepciji razvitka vodoopskrbe na području Požeško-slavonske županije, te prikupljanje tehničkih podloga koje će se koristiti u daljnjim aktivnostima vezano na rješavanje javne vodoopskrbe. Na području Požeško-slavonske županije postoje dva veća vodoopskrbna sustava (Pakrac-Lipik i Požega), te niz manjih lokalnih vodovoda. Zbog topografskih prilika (vododijelnica između rijeke Orljave i Pakre s prijevom na 350 m nm.) ne predviđa se u skoroj budućnosti povezivanje Pakračkog i Požeškog vodoopskrbnog sustava u smislu povezivanja vodoopskrbnih mreža. Njihovo povezivanje biti će eventualno putem potencijalnog izvorišta - akumulacija Kamensko II, ili u manjoj mjeri izvorištem akumulacija Šumetlica.

Postojeći vodoopskrbni sustav Požege pokriva naselja područje s tri Grada (Kutjevo, Požega i Pleternica), te pet općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol i Velika). To je distributivno područje komunalnog poduzeća "Tekija" d.o.o. Požega, a vodoopskrbni sustav pokriva veliki dio naselja svih gradova i općina.

Okosnicu vodoopskrbnog sustava čini vodovod grada Požege sa svojim crpilištima "Luka" i "Zapadno Polje", izvorištima / kaptažama i zahvatima Stražemanke, Veličanke, Kutjevačke rike i Bistre na južnim obroncima Papuka i Krndije, vodospremnicima "Sv.Vid" (postojeći 3.000m³), te "Glavica" i "Pleternica" (planirani u izgradnji) i magistralnim cjevovodima koji povezuju glavne objekte i veća naselja. Ukupna dužina cjevovoda je cca 350 km.

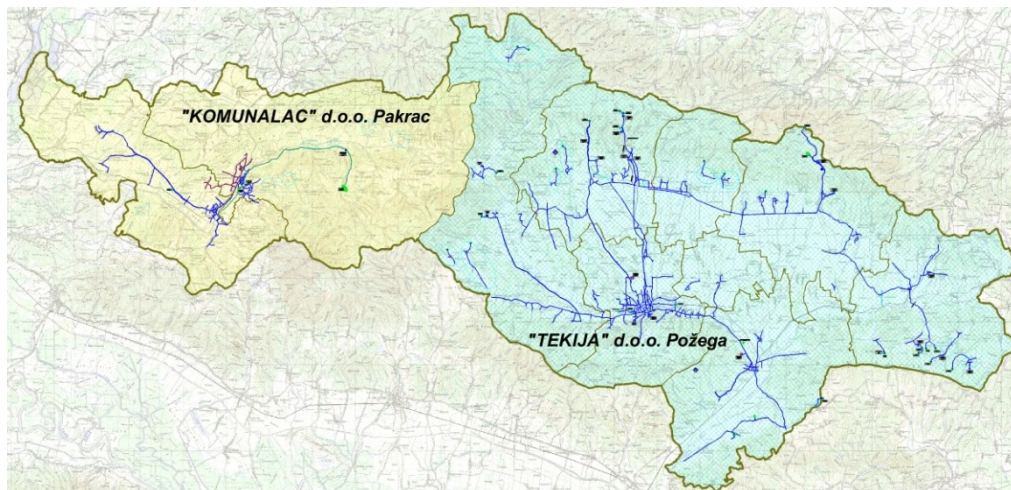
U dokumentaciji je konstatirano zadovoljavajuće stanje u vodoopskrbom stanovništva u odnosu na prosjek Republike, opskrbljuje se oko 79,4% stanovnika iz javnih vodoopskrbnih sustava. Istaknuta je potreba zaštite vodonosnika iz kojeg se prihranjuju sadašnja i buduća crpilišta rezervirana za javnu vodoopskrbu, te izvorišta i površinskih zahvata. Preostalih 20,6% stanovništva još uvijek opskrbljuje vodom uz korištenje individualnih zahvata ili manjih lokalnih vodovoda. Zbog navedenog, pitanje cjelovitog rješavanja vodoopskrbe na području Požeško-slavonske županije postavlja se kao prioritet u planovima općeg razvitka cjelokupnog područja Požeško-slavonske županije.

U projektu "Regionalni vodoopskrbni sustav Požeštine - idejni projekt" definirani su glavni pravci povezivanja sadašnjih i budućih crpilišta i izvorišta s gotovo svim naseljima Požeštine. Razvoj vodoopskrbe planiran je kroz dvije faze. Prva faza obuhvaća razvoj crpilišta "Luke" (realizirano), te magistralnih pravaca sjever - jug i izgradnju vodospremnika "Glavica". Druga faza obuhvaća izgradnju magistralnih i spojnih cjevovoda te rješavanje vodoopskrbe skoro svih naselja u distribucijskom području Požeškog vodoopskrbnog sustava.

U projektu "Vodoopskrba gradova Pakrac i Lipik - idejno rješenje" analizirane su potrebe svih naselja gradova Pakraca i Lipika, naglašena potreba izgradnje akumulacije "Šumetlica", te idejno rješenja vodoopskrba svih naselja distribucijskog područja Pakračkog vodovoda kroz četiri visinske zone - podsustava.

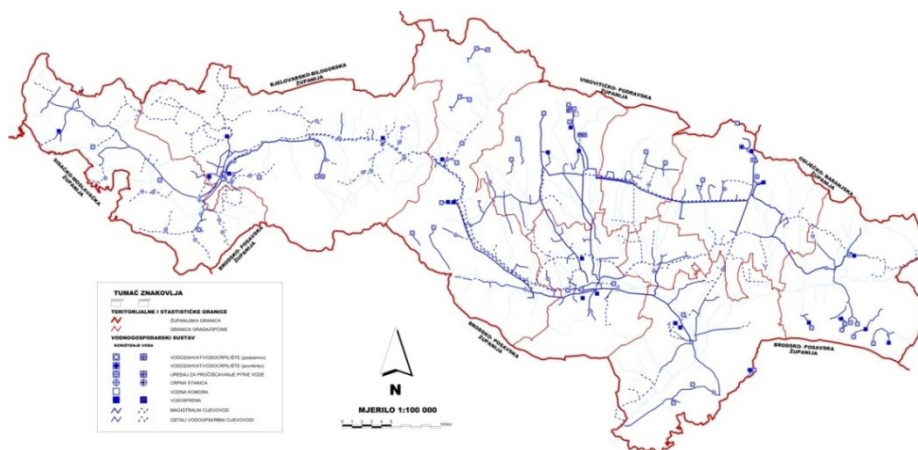
Ukupne potrebe vode (za stanovništvo i gospodarstvo) na području Požeško-slavonske županije za 2021. godinu procijenjene su te iznose 32.083 m³/dan (uz pretpostavljeni broj stanovnika 110 487), odnosno cca. 371 lit/st/dan.

Slika 30. Distribucijsko područje vodoopskrbe PSŽ

Izvor: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije

Slika 31. Postojeće i planirano stanje magistralnih vodoopskrbnih cjevovoda u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: Studija "Vodoopskrbe Požeško-slavonske županije" (- Hidroprojekt ING d.o.o., 2008); dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije; GIS obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske, 2013.

Na području Požeško - slavonske županije postoje dva komunalna poduzeća čija je djelatnost obavljanje javne vodoopskrbe. U nastavku su podaci nadležnih komunalnih poduzeća na području Požeško-slavonske županije dostavljeni za potrebe izrade Izvješća o stanju u prostoru Požeško slavonske županije.

Tablica 80. Duljina javne vodoopskrbne mreže i potrošnja pitke vode na području Požeško-slavonske županije

Komunalno poduzeće	Područje nadležnosti Općina/grad	Duljina javne vodoopskrbne mreže (km)	Potrošnja pitke vode	Napomena /br. Priključaka/
Tekija-Požega	Požega		1.588.707 /za2005. g./	
	Pleternica		228.570 /za2005. g./	
	Kutjevo		219.332 /za2005. g./	
	Kaptol		81.858 /za2005. g./	
	Jakšić		57.668 /za2005. g./	
	Brestovac		70.206 /za2005. g./	
	Čaglin		86.509 /za2005. g./	
	Velika		249.087 /za2005. g./	
Komunalac-Pakrac	Pakrac	84,5	270.572 /za2012. g./	2.331
	Lipik	108,99	142.906 /za2012. g./	1.646

Izvor: Komunalna poduzeća nadležna za sustav vodoopskrbe na području Požeško-slavonske županije, 2013.

Vodoopskrbni podsustav Požege

Postojeći vodoopskrbni sustav Požege pokriva područje s dva Grada (Požega i Pleternica), te šest općina (Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol, Kutjevo i Velika). To je distributivno područje komunalnog poduzeća "Tekija" d.o.o. Požega, a vodoopskrbni sustav pokriva veliki dio naselja svih gradova i općina.

Okosnicu vodoopskrbnog sustava čini vodovod grada Požege sa svojim crpilištima "Luka" i "Zapadno Polje", izvorištima/kaptažama i zahvatima Sražemanke, Veličanke, Kutjevačke rike i Bistre na južnim obroncima Papuka i Krndije, vodospremnica "Sv.Vid" (postojeći 3.000 m³), te "Glavica" i "Pleternica" (planirani u izgradnji) i magistralnim cjevovodima koji povezuju glavne objekte i veća naselja. Ukupna dužina cjevovoda je cca 350 km.

Kapaciteti postojećih crpilišta i izvorišta su sljedeći:

- crpilište "Zapadno polje" - 50 do 90 l/s
- crpilište "Luka" - 60 l/s
- crpilište "Istočno polje" - 20 l/s; tehnološka voda, nije u sustavu vodovoda-izvan funkcije
- izvorište Veličanke - 20 do 110 l/s
- izvorište Sražemanke - 35 do 40 l/s
- površinski zahvat Kutjevačka rika - 10 l/s (zamućenje kod obilnijih kiša)
- površinski zahvat Bistra - 10 l/s služiti će za navodnjavanje, nije u sustavu javne vodoopskrbe
- (te niz manjih lokalnih izvorišta/kaptaža izdašnosti od 0,5 do 5 l/s koji će se izgradnjom i proširenjem Požeškog vodoopskrbnog sustava napustiti zbog neadekvatne izgradnje građevina za zahvate i češćeg zamućivanja kod obilnijih padalina). Ukupno : od 175 l/s do 300 l/s

Ukupna prosječna norma potrošnje u vodoopskrbnom sustavu Požege kreće od 170 do 150 l/stan/dan s tendencijom pada. Prosječna norma potrošnje samo stanovništva je približno konstantna i iznosi 120 do 110 l/stan/dan. Pad ukupne norme potrošnje je posljedica stagnacije gospodarstva. Ukupna prosječna norma potrošnje po jedinicama lokalne samouprave kreće se od 200 (Požega) do 100 l/stan/dan (Kaptol, Jakšić). Veća je kod većih naselja s jačim gospodarstvom. Naravno sve ove norme u sebi ne sadrže gubitke te ih prilikom procjene potrošnje treba uvećati za tolerantne gubitke (cca 20%).

Dugoročno gledano vodoopskrbni sustav Požege suočit će se s dva osnovna problema:

- nedovoljno kvalitetne vode za zadovoljenje rastućih potreba stanovništva
- nedostatak odgovarajuće vodoopskrbne mreže (magistralni i spojni cjevovodi) koja bi povezala glavna crpilišta/izvorišta s najvećim centrima potrošnje.

Vodoopskrbni podsustav Pakraca i Lipika

Postojeći vodoopskrbni sustav Pakrac - Lipik distributivno je područje KP "Komunalac" Pakrac i obuhvaća naselja: Gornja Šumetlica, Donja Šumetlica, Kusonje, Prekopakra, Pakrac, Filipovac, Lipik, Klisa, D. Čaglić, Dobrovac, Kukunjevac, Brezine, Gaj, Antunovac, Poljana, Marino selo, (od 2013. godine izgrađen je vodovod i u naseljima Šeovica i Japaga). Okosnicu sustava čini vodo zahvat na potoku Sivornica uzvodno od naselja Gornja Šumetlica s filter-stanicom kapaciteta 30 l/s (minimalni sušni dotok), gravitacijski transportni cjevovod AC Ø350 mm dužine 10,6 km s prekidnom komorom "D.Šumetlica", vodospremnik "Pakrac" transportni cjevovod "Pakrac - Lipik" AC Ø250 mm dužine 3 km, te distribucijske precrpne stanice i distribucijska vodoopskrbna mreža pojedinih naselja.

Vodoopskrbni sustav podijeljen je u dvije visinske zone. Visokom zonom obuhvaćena je Prekopakra i viši dijelovi naselja Pakrac, a vodoopskrba je vezana na transportni cjevovod AC Ø350 mm prije vodospremnika "Pakrac" transportnim odvojkom PVC Ø200 mm. Ostala naselja su u niskoj zoni vezana na vodospremnik "Pakrac" i precrpne stanice "Pakrac", "Kraguj" i "D.Čaglić".

Za vrijeme Domovinskog rata vodo zahvat Gornja Šumetlica te vodospremnik "Pakrac" bili su na okupiranom području, te time van funkcije vodoopskrbe Pakraca i Lipika. U to vrijeme izgrađena su dva crpilišta: "Dobrovac" (u Dobrovcu, 3 km zapadno od Lipika) - dva bušena zdenca ukupne izdašnosti cca 6 l/s i "Vrtić" (u Pakracu) - dva bušena zdenca ukupne izdašnosti 5 l/s. Crpilište "Dobrovac" danas isključivo koristi industrijski pogon Podravka - Studenac, a crpilište "Vrtić" je pričuvno.

Prema anketama dobivenih od komunalnog poduzeća "Komunalac" ukupna potrošnja (fakturirane količine u 2012.) kreće se od 415.357 m³/god odnosno 13,17 l/s. Ukupne količine zahvaćene vode su na granici izdašnosti crpilišta/zahvata Pakračkog vodoopskrbnog sustava i kreće se 815.564.000 l,. Dok su gubici u vodoopskrbnom sustavu su nedozvoljeno veliki i kreću se od 48%. Ukupna prosječna nora potrošnje u vodoopskrbnom sustavu Pakrac - Lipik je 113,94 l/stan/dan (odnosi se na isporučenu količinu vode domaćinstvima i gospodarstvima).

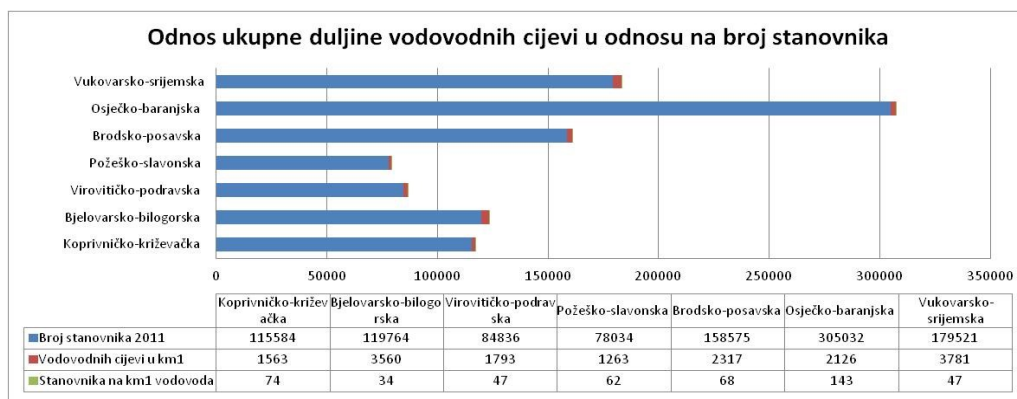
Gledano iz stvarne perspektive vodoopskrbni sustav Pakrac-Lipik suočava se s problemima:

- nedovoljno kvalitetne vode u sušnim (ljetnim) mjesecima,
- gubici u vodoopskrbnom sustavu,
- vrsta cjevovoda: A.C. magistralni cjevovod,
- promjer cjevovoda,

Udio potrošnje vode prema djelatnostima:

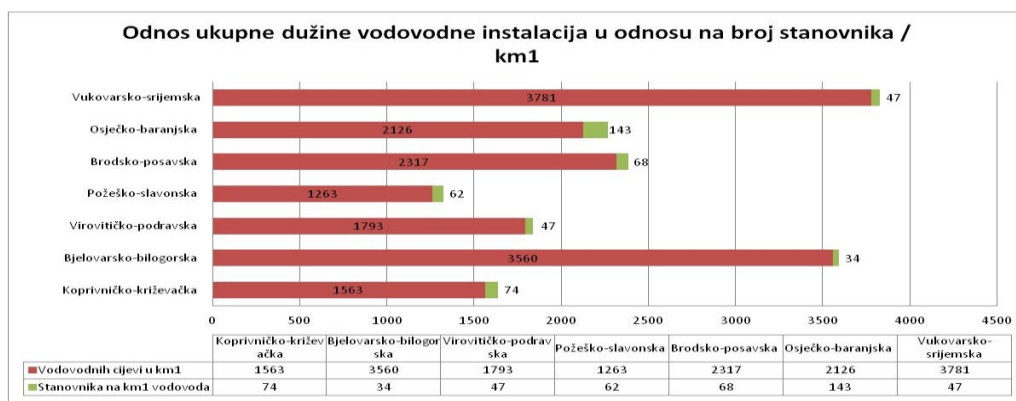
- domaćinstva 78%
- industrija i javne institucije 22%

Slika 32. Odnos ukupne duljine vodovodnih cijevi u odnosu na broj stanovnika

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 33. Odnos ukupne dužine vodovodne instalacije u odnosu na broj stanovnika/km¹

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

1.4.2.2. Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Na području Požeško-slavonske županije izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava što jasno uočava ozbiljnost problema zaštite voda od onečišćenja, a tako života i zdravlja ljudi te zaštita okoline. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac, Lipik i Kutjevo te općinskim središtima Velika i Jakšić, a započeta je izgradnja i malih zasebnih sustava u Hrnjevcu, Kaptolu i Vetovu. Kod većine perifernih naselja odvodnja otpadnih voda riješena je putem sabirnih i septičkih jama iz kojih se otpadne vode prelijevaju u vodotoke i dreniraju u podzemlje. U Pakracu, Lipiku i Požegi izgrađeni su centralni uređaji za pročišćavanje otpadnih voda i to 1. Stupanj pročišćavanja - mehanički stupanj.

Radi nedostatka financijskih sredstava izgrađeni su dijelovi kanalizacijskih kolektora (po fazama), dijelovi uređaja i kanalizacijske mreže, ali ne kao dovršeni i funkcionalni kanalizacijski sustavi, zbog čega se nepročišćene otpadne vode i dalje ispuštaju u recipijente. Najveći problem kanalizacijskog sustava je u zonama sanitarne zaštite crpilišta radi zaštite podzemnih voda koje se koriste za vodoopskrbu stanovništva.

Problem odvodnje se javlja i u naseljima gdje je kanalizacija riješena najvećim dijelom neodgovarajućim septičkim jamama koje se nekontrolirano prazne. Razvojem vodoopskrbnih sustava povećat će se priključenost kućanstava na vodoopskrbne sustave, kao i količina otpadnih voda te se može očekivati dodatno pogoršanje situacije situacija s odvodnjom i pročišćavanjem otpadnih voda. Izgrađeni

kanalizacijski sustavi na području Županije većinom su lokalnog karaktera, odnosno svako naselje ima svoju kanalizaciju koju je potrebno doraditi kao jedinstveni kanalizacijski sustav.

Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda na području Županije još uvijek nije riješeno na zadovoljavajući način i tom problemu bi se trebalo u sljedećem razdoblju posvetiti više pažnje. Odvodnja otpadnih voda mora se provesti kvalitetno u smislu vodne propusnosti kanalizacijskog sustava tako da ne onečišćuje podzemne vode, a potrebno je riješiti i problem pročišćavanja industrijskih otpadnih voda.

Sustav javne odvodnje

U proteklom razdoblju izrađena je „Studija zaštite voda Požeško-slavonske županije“ kojom je kroz dugoročno razdoblje planirano cjelovito rješenje odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda na području Požeško-slavonske županije.

U Studiji su za analizu postojećeg stanja korištene postojeće Odluke o odvodnji otpadnih voda za sustave odvodnje na području Požeško-slavonske županije, tehnička dokumentacija izvedenog stanja objekata sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, katastar onečišćivača kao i sva do sada izrađena projektna dokumentacija za planirane vodne građevine uz usklađenje s važećom prostorno planskom dokumentacijom.

Na području Požeško-slavonske županije postoje dva veća komunalna poduzeća u dva grada. :

1. "Tekija" d.o.o. Požega, Vodovodna 1
2. "Komunalac" d.o.o. Pakrac, Gavrinica 18.

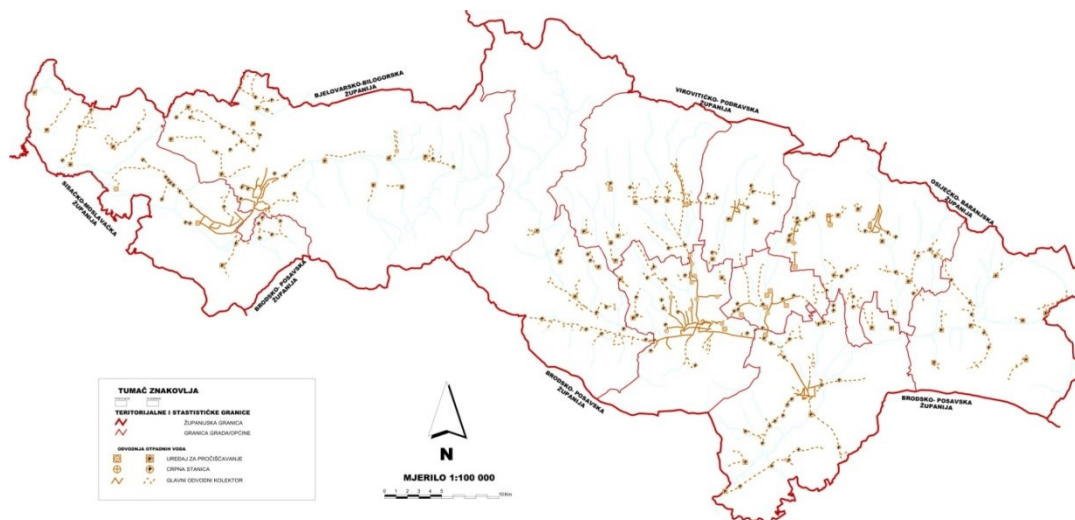
Komunalno poduzeće "Tekija" vodi poslove održavanja vodovodnih i kanalizacijskih sustava "Požeštine" (Gradovi Požega i Pleternica, te općine Brestovac, Čaglin, Jakšić, Kaptol, Kutjevo i Velika). Komunalno poduzeće "Komunalac" vodi poslove održavanja vodovodnih i kanalizacijskih sustava Gradova Pakraca i Lipika.

Na području Požeško-slavonske županije svi gradovi (5) imaju izgrađen sustav javne odvodnje određenog opsega. Općenito, svi postojeći sustavi odvodnje uglavnom pokrivaju centralne dijelove naselja i gradova, te imaju više pojedinačnih ispusta u vodotoke. Kod većine manjih naselja odvodnja otpadnih voda je riješena putem sabirnih jama ili individualnih septičkih jama uz ispušt otpadnih voda u obližnje vodotoke.

Na području Požeško-slavonske županije izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac i Lipik, te općinskim središtima Kutjevo, Velika, Kaptol i Jakšić. Pored toga izgrađen je manji broj zasebnih sustava u Hrnjevcu, Vetovu i Ovčari. Priključenost stanovništva na sustave odvodnje je nezadovoljavajuća - 42% što je slično prosjeku u Republici Hrvatskoj, čime je sustavima odvodnje na području županije obuhvaćeno cca 36.000 stanovnika.

Kod većine perifernih naselja odvodnja otpadnih voda riješena je putem sabirnih i septičkih jama iz kojih se otpadne vode prelijevaju u vodotoke i dreniraju u podzemlje. U Pakracu i Lipiku, te Požegi izgrađeni su i centralni uređaji za pročišćavanje otpadnih voda i to 1. stupanj pročišćavanja - mehanički stupanj.

Slika 34. Postojeće i planirano stanje odvodnje i prečišćavanja u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: Studija " Studija zaštite voda Požeško-slavonske županije" (Hidroprojekt ING d.o.o 2008.)

Osnovni sustavi javne odvodnje na području Požeško-slavonske županije:

- Sustav javne odvodnje i pročišćavanja grada Požega

Sustav javne odvodnje grada Požega zajedno s gravitirajućim naseljima (Požega, Vidovci, Dervišaga, Novo Selo, Drškovci, Zakorenje, Mihaljevci i Alaginci) predstavlja jedan od većih sustava na području Požeško-slavonske županije.

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom (područje na kojoj je izgrađena kanalizacijska mreža te time omogućena priključenost svih stanovnika na tom području) na području grada Požega je cca 97% što je zadovoljavajuća veličina. Izgrađena kanalska mreža je mješovitog tipa, a otpadne vode se dovode do centralnog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda na lokaciji Vidovci. Pročišćavanje se vrši uređajem prvog stupnja, što očito ne zadovoljava obzirom na pokazatelje kakvoće vode nizvodno od Požega, stoga je potrebno pristupiti izgradnji drugog stupnja pročišćavanja. Mehanički uređaj za pročišćavanje otpadnih voda je kapaciteta 30.000 ES, dok biološki uređaj za pročišćavanje nije započet iako je planiran.

- Sustav javne odvodnje gradova Pakrac-Lipik

U Pakracu i Lipiku izgrađeno sustav odvodnje za cca 90% kanalizacije mješovitog tipa što znači da je namijenjen odvodnji fekalnih i oborinskih voda koje odvodi na uređaj za pročišćavanje otpadnih voda u Dobrovcu. Otpadne vode transportiraju se kolektorom Pakrac-Lipik do zajedničkog uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Izgrađen je prvi stupanj pročišćavanja - mehaničkog uređaja kapaciteta (plan-120 l/s), a trenutno je kapaciteta 40 lit/sec u funkciji je od 2003. godine (izveden je mehanički dio, a planira se izvesti biološki dio uređaja). Uređaj je u konačnom rješenju planiran za 13.5000 ES, kao zajednički sustav odvodnje gradova Pakraca i Lipika. Recipijent je rijeka Pakra posredno preko potoka Ildija.

Na području Grada Pakraca sustav odvodnje izgrađen je u naseljima: Dobrovac, Lipik, Filipovac, Donji Čaglić, Pakrac, Prekopakra, Kusionje, dok u ostalim naseljima odvodnja otpadnih voda nije riješena. Sustav odvodnje i pročišćavanja znatno je opterećen tzv. "tuđim vodama" što otežava rad uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, a problem će posebno biti izražen kada će se trebati pristupiti povećanju stupnja pročišćavanja na drugi, biološki stupanj. Stoga će izradi uređaja drugog stupnja morati prethoditi aktivnosti na sustavu kako bi se "tuđe vode" svele u prihvatljive veličine.

- Sustav odvodnje "Pleternica"

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom na području grada Pleternice je cca 80% što nije u potpunosti zadovoljavajuća veličina. Izgrađena kanalska mreža je mješovitog tipa, a otpadne vode se ispuštaju na više mjesta direktno u rijeku Orjavu. Izrađen je I stupanj uređaja za pročišćavanje otpadne vode, dva pužna transportera od 60 l/s, gruba i fina rešetka. Onečišćenja se pohranjuju u kontejner koji se prazni na odlagalište komunalnog otpada. Zadnja operacija pročišćavanja je odvajanje masti i ulja u bazen. Izrađen je industrijski kolektor, I etapa glavnog kolektora i veći dio sekundarne mreže. U tijeku je

izgradnja glavnog kolektora (II. Etapa glavnog kolodvora) koji neće riješiti problem tereta, već će ga odvesti do lokacije budućeg uređaja i uređaj za pročišćavanje koje treba početi realizirati.

- Sustav odvodnje "Velika"

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom na području naselja Velike je cca 70% što nije zadovoljavajuća veličina. Izgrađena kanalska mreža je mješovitog tipa, a otpadne vode se ispuštaju direktno u vodotok Veliku. Potrebno je izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda ili spojiti ovaj sustav na sustav grada Požege.

- Sustav odvodnje "Jakšić"

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom na području naselja Jakšić je cca 95% što je zadovoljavajuća veličina. Izgrađena kanalska mreža je mješovitog tipa, a otpadne vode se ispuštaju preko taložnika na 5 mjesta u pritoke vodotoka Vetovka i Vrbova, u Vetovku na dva mjesta i u rijeku Orljavu. Potrebno je koncipirati dugoročni razvoj sustav odvodnje, prikupiti sve otpadne vode na jednom ili dva mjesta, te ih odvesti na uređaj za pročišćavanje otpadnih voda (Požeški i Pleternički) ili izgraditi vlastiti.

- Sustav odvodnje "Kaptol"

Kanalizacijski sustav na području naselja Kaptol je u izgradnji. Otpadne vode se ispuštaju direktno u vodotok Kaptolku. Potrebno je izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda.

- Sustav odvodnje "Kutjevo"

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom na području naselja Kutjevo je cca 70% što nije zadovoljavajuća veličina. Izgrađena kanalska mreža je mješovitog tipa, a otpadne vode se ispuštaju direktno u vodotok Kutjevačka rika. Potrebno je izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda.

- Sustav odvodnje "Vetovo-Ovčare"

Kanalizacijski sustav na području naselja Vetovo je jednim dijelom izgrađen. Otpadne vode se ispuštaju direktno u vodotok Vetovku. Potrebno je izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda.

Kanalizacijski sustav na području naselja Ovčare je izgrađen. Otpadne vode se pročišćavaju na biodisku i ispuštaju u u Glavaški jarak. Potrebno je provoditi odgovarajući monitoring.

- Sustav odvodnje "Hrnjevac"

Pokrivenost kanalizacijskim sustavom na području naselja Hrnjevac je 100%. Otpadne vode se pročišćavaju na bio-disku i ispuštaju u prtok potoka Saračevac. Potrebno je provoditi odgovarajući monitoring.

Na području Požeško-slavonske županije postoji danas veći broj komunalnih poduzeća čija je djelatnost obavljanje javne odvodnje i pročišćavanje otpadnih voda. U nastavku su podaci od nadležnih komunalnih poduzeća te podaci iz dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije:

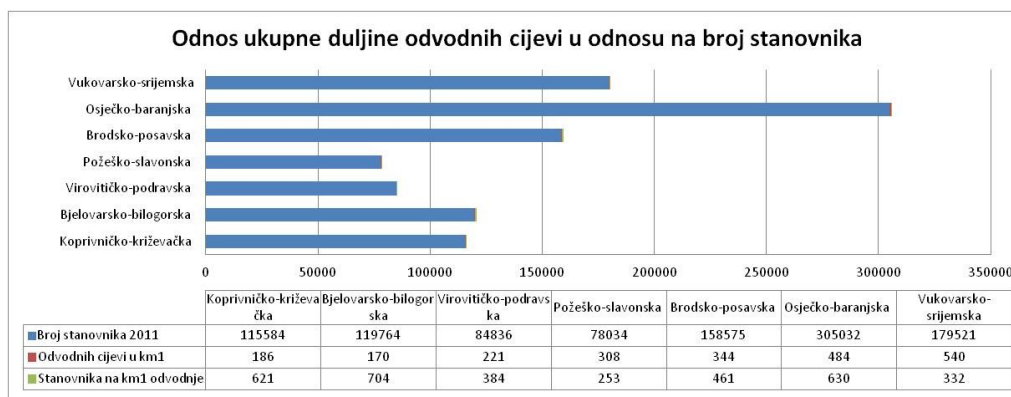
Tablica 81. Duljina javne odvodnje te broj i kapacitet uređaja za pročišćavanje otpadnih voda

Komunalno poduzeće	Područje nadležnosti JLS	Naselja	Duljina javne odvodnje (km)	Uređaj za pročišćavanje otpadnih voda broj (kom) Kapacitet uređaja za pročišćavanje (ES)
Tekija d.o.o.	POŽEGA	Požega, Vidovci, Dervišaga, Novo Selo, Drškovci, Zakorenje, Mihaljevci i Alaginci	149	Izgrađeni kapacitet 33 000 Projektirani kapacitet 67 000
	PLETERNICA	Pleternica, Bresnica, Gradac, Svilna, Resnik, Buk, Vesela i Sulkovci	14,5	-
	KAPTOL	Kaptol, Komarovce, Bešinci	6	Izgrađeni kapacitet 1000
	VELIKA	Velika	11	Projektirani kapacitet 5 000
	KUTJEVO	Kutjevo, Vetovo, Ovčare, Hrnjevac	14 15 3,5	Izgrađeni kapacitet 500
	JAKŠIĆ	Eminovci Bertelovci Rajsavac, Radnovac	13	Izgrađeni kapacitet 600 Izgrađeni kapacitet 200 Izgrađeni kapacitet 600
„Komunalac“ Pakrac d.o.o.	PAKRAC-LIPIK	Pakrac, Prekopakra, Filipovac, Lipik, Dobrovac, D.Čaglić, Kusonje	81,779	Izgrađeni kapacitet 13. 500 Projektirani kapacitet 20 250

Izvor: Komunalna poduzeća nadležna za javnu odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda na području Požeško-slavonske županije, 2013., te podaci iz dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije (oznaka *).

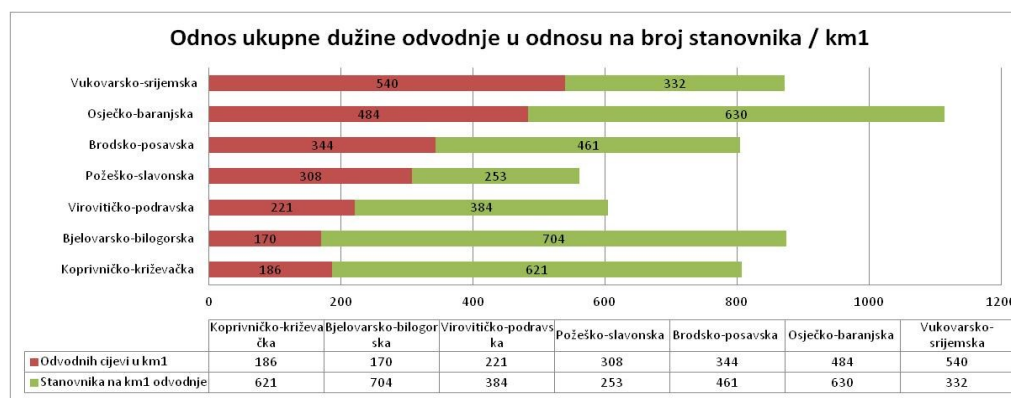

Slika 35. Odnos ukupne duljine odvodnih cijevi na broj stanovnika

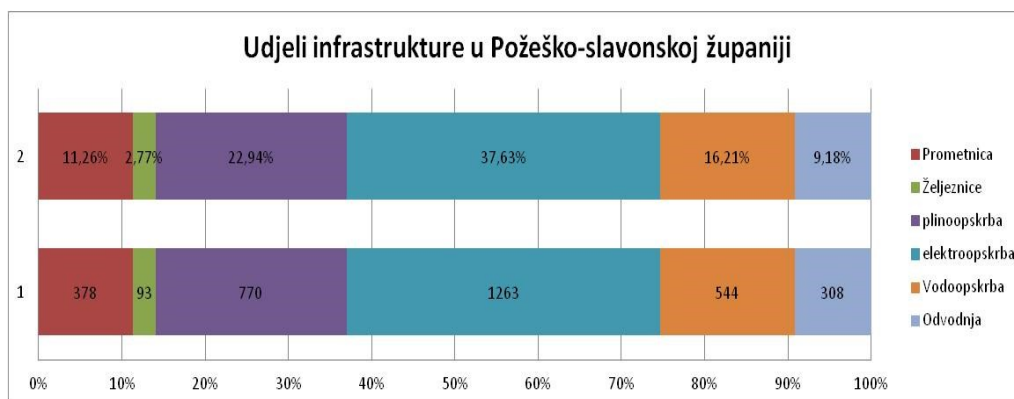
Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 36. Odnos ukupne dužine odvodnje u odnosu na broj stanovnika/km¹

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 37. Udjel infrastrukture u PSŽ u km¹ od ukupnog zbroja

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Gornja slika prikazuje zorno dužine u km pojedine infrastrukture koja iznosi ukupno 3.356 km te njihove postotke u odnosu na cijelu dužinu.

1.4.2.3. Plinoopskrba

Požeško-slavonska županija ima osiguranu opskrbu plinom na području gradova Pakrac i Lipik, Požega, Pleternica, Kutjevo te općina Jakšić i Brestovac, a na području općina Kaptol i Velika započete su aktivnosti oko izgradnje plinske mreže, dok na području općine Čaglin nije iskazan interes od strane stanovništva tako da nema potencijalnih koncesionara za izgradnju plinske mreže.

U planu je povećati potrošnju i poboljšati opskrbu plina kao ekonomski i ekološki prihvatljivog energenta u odnosu na druge energente te nastojati ga pretvoriti u glavni energent široke potrošnje, uz praćenje pouzdanosti i sigurnosti postojećih instalacija. Stoga, u skladu s tim, osim izgradnje magistralnih plinovoda, planirana je i daljnja izgradnja gradskih i mjesnih plinovoda koji spajaju dva ili više gradova/općina kao i lokalnih plinovoda tako da se omogući korištenje prirodnog plina u što većem broju naselja i što većeg broja korisnika.

Plinski sustav

Transportni plinski sustav u nadležnosti Plinacro d.o.o. sastoji se od mreže visokotlačnih magistralnih plinovoda i plinovoda za međunarodni transport ukupne duljine 149.63 km na području Požeško-slavonske županije. Distribuciju i izgradnju distribucijskog sustava te priključenje korisnika na plin na području Požeško-slavonske županije obavljaju sljedeća distribucijska poduzeća.

- HEP Plin d.o.o., Pogon distribucije plina Požega, Požega
- HEP Plin d.o.o, Osijek
- MONTCOGIM - PLINARA d.o.o. za izgradnju distribucijskih mreža, distribuciju plina i održavanje, Sveta Nedjelja
- PAKRAC-PLIN d.o.o. za distribuciju i opskrbu plina, Pakrac
- PLINACRO d.o.o. Zagreb ,Zagreb

U nastavku su podaci od Plinacro d.o.o. i nadležnih distribucijskih poduzeća na području Požeško-slavonske županije.

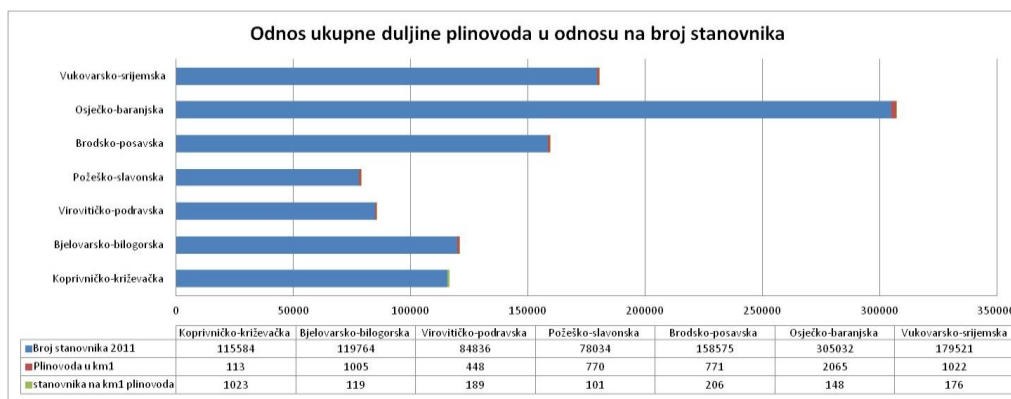
Tablica 82. Duljina plinovoda na području PSŽ

Duljina plinovoda na području Požeško-slavonske županije				
Nadležnost	Plinovod	Područje	Duljina (km)	Udio prema vrsti (%)
PLINACRO d.o.o. Zagreb	Magistralni plinovod	Požeško-slavonska županija	149,63	19,43%
	Regionalni plinovod		11,259	1,46%
	Spojni plinovod		0,209	0,03%
	Odvojni plinovod		0,094	0,01%
Montcogim Plinara d.o.o.	Lokalni plinovod	Pleternica	43,00	5,58%
HEP - Pogon distribucije plina Požega	Lokalni plinovod	Brestovac, Kaptol, Kutjevo, dio Pleternice (Kuzmica), Požega, Velika,	325,25	42,25%
		Jakšić	50,00	6,49%
Pakrac –Plin d.o.o. Pakrac	Lokalni plinovod	Badlješina, Kusonje, Pakrac, Prekopakra,	73,55	9,55%
		Brezine, Dobrovac, Donji Čaglić, Filipovac, Gaj, Klisa, Kukunjevac, Lipik, Marino Selo, Poljana, Japaga i Šeovica	117,00	15,20%
Sveukupno			769,992	100%

Izvor: Plinacro d.o.o. - Zagreb, Montcogim - plinara d.o.o.- Sveta Nedjelja, HEP - Pogon distribucije plina Požega, Pakrac –Plin d.o.o. Pakrac, 2013.

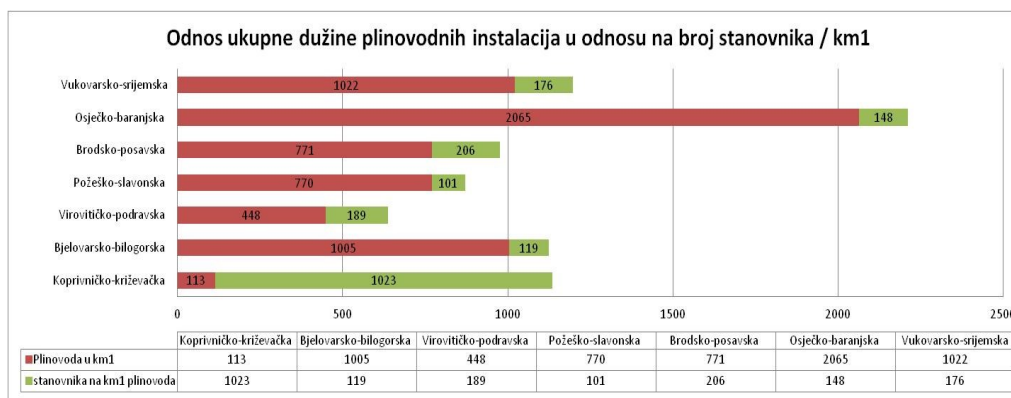
Obilježje plinskog distributivnog sustava na području Požeško-slavonske županije je nepovezanost dijela općinskih središta odnosno distribucijske mreže u tzv. prsten oko dijela većih naselja. Stupanj prosječne opskrbljenosti plinom malo se povećao u odnosu na proteklo razdoblje, s obzirom da su uložena znatna sredstva u plinifikaciju naselja. Dijelovi općina Brestovac, Velika, Kaptol u većem dijelu nisu plinificirane. Trenutno područjem Županije prolazi magistralni plinovod Kutina-Dobrovac DN 200/50. Također je planirana izgradnja magistralnog plinovoda Omanovac-Daruvar DN 200/50.

Slika 38. Odnos ukupne duljine plinovoda u odnosu na broj stanovnika

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 39. Odnos ukupne duljine plinovodnih instalacija u odnosu na broj stanovnika/km¹

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija, obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.;

1.4.2.4. Naftni sustav

Transportni sustav za naftu obuhvaća naftovode (priklučne, sabirne, magistralne naftovode i naftovode za međunarodni transport). Na području Požeško-slavonske županije nalazi se veći dio eksploatacijskog polja ugljikovodika "Janja Lipa" i vršni sjeveroistočni dio eksploatacijskog polja "Kozarice". Koncesionar za istraživanje i proizvodnju nafte i plina na proizvodnim poljima je INA d.d., Segment djelatnosti "Istraživanje i proizvodnja nafte i plina". Plin dobivena iz eksploatacijskih polja vodi se sabirnim plinovodom do otpremne stanice OS Lipovljani, odakle se dalje magistralnim plinovodom do rafinerije Sisak na daljnju preradu. Prihod od koncesije za eksploatacijska polja dio je prihoda Požeško-slavonske županije.

U vlasništvu INA d.d., SD "Istraživanje i proizvodnja nafte i plina" nalazi se postojeći priključni naftovod DN 90/50 Janja Lipa 7 i 5 - KS Lipovljani, dužine na području Grada Lipika od 1.672 m. Prema podacima vlasnika INA d.d. predmetni cjevovod nije aktivan. Prema podacima INA-INDUSTRIJA NAFTE d.d. na području Požeško-slavonske županije nema trase Jadranskog naftovoda.

1.4.2.5. Elektroenergetika

Požeško-slavonska županija pripada istočnom dijelu hrvatskog elektroenergetskog sustava. Za sada nema vlastite izvore energije (proizvodna postrojenja) nego samo prijenosna postrojenja (dalekovode) te njezino područje električnom energijom opskrbljuju tri distributera:

1. DP Elektra Požega – najveći distributer na prostoru Županije (82%),
2. DP Elektra Križ pogon Lipik – distributer gradova Lipika i Pakraca s pripadajućim naseljima,
3. DP Elektra Križ pogon Daruvar – distributer samo za naselje Badljevin. U prostoru dominira zračna mreža s tendencijom njenog premještanja, posebno u urbanim sredinama, pod zemlju, najčešće u koridoru cesta.

U skladu s razvojnim potrebama Županije, osnovni prioriteti se odnose na zamjenu i rekonstrukciju postojećih dotrajalih objekata i vodova, a po najvišim tehnološkim, ekonomskim i ekološkim uvjetima, sukladno propisanim kriterijima zaštite okoliša. Uz rekonstrukciju i modernizaciju postojećih energetske postrojenja, u razmatranju novih proizvodnih objekata, prioritet treba dati postrojenjima koja koriste obnovljive izvore energije (voda, vjetar, sunce, biomase, otpad...) i koja je lako spojiti na postojeću prijenosnu mrežu. Stoga je potrebno poseban naglasak dati na izgradnju malih hidroelektrana do 5MW (MAHE) na vodotocima Orljave i Brzaje, s mogućnošću instaliranja na drugim lokacijama, tj. na umjetno stvorenim branama i razlikama potencijala kod mreže vode za opskrbu stanovništva na Veličanki, Bistri i Stražemanki, a koje treba još valorizirati i istražiti.

Energetska infrastruktura

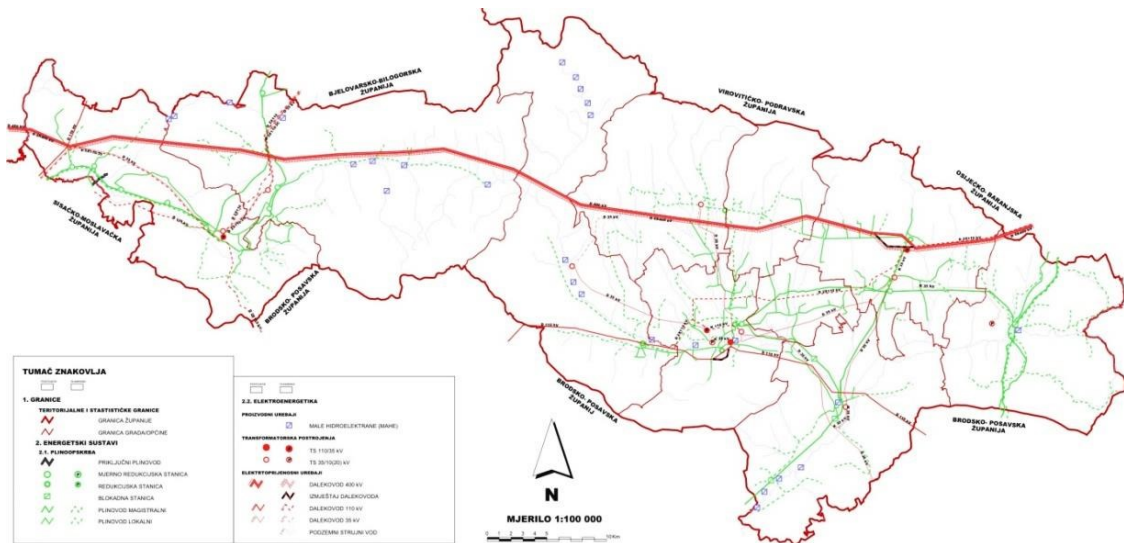
U okviru restrukturiranja hrvatskog elektroenergetskog sektora osnovano je trgovačko društvo HEP-Operator prijenosnog sustava d.o.o (HEP-OPS) koji je ustrojen poradi vođenja elektroenergetskog sustava Republike Hrvatske, prijenos električne energije te održavanje, razvoj i izgradnja prijenosne mreže te pouzdane opskrbe korisnika uz minimalne troškove i brigu o očuvanju okoliša.

Elektroenergetski sustav

Područjem Požeško-slavonske županije prolaze trase dalekovoda i unutar područja županije smještene su postojeće trafostanice naponske razine 400 i 110 kV, stoga se opskrbljuje sa električnom energijom iz četiri pravca.

- DV 400kV TS Žerjavinec-TS Ernestinovo;
- DV 110 kV Nova Gradiška-TS Požega;
- DV 110 kV TS Požega – TS Slavonski Brod 1;
- DV 110 kV TS Međurić-TS Daruvar.
- TS 110/35 kV Požega

Slika 40. Postojeće i planirano stanje visokonaponske elektroenergetske mreže u Požeško-slavonskoj županiji

Izvor: HEP – OPS d.o.o. i dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije; GIS obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.

Distribucija električne energije na području Požeško-slavonske županije putem distributivne mreže nižih naponskih nivoa (35 kV, 20 kV, 10 kV i 0,4 kV) u nadležnosti je HEP – Operator distribucijskog sustava d.o.o. sa pogonima – DP „Elektra“ Požega i DP „Elektra“ Križ. Distribucijsko područje „Elektra“ Požega pokriva 69% područja Požeško-slavonske županije. Preostale rubne dijelove županije pokrivaju dijelovi distribucijskih područja Elektre Križ (pogon Križ).

Za potrebe izrade ovoga Izvješća dobiveni su podaci o duljini srednje naponske i niskonaponske elektroopskrbne mreže od strane distribucijskih područja na način da se odnose na cjelokupna područja pogona koji zahvaćaju određena područja Požeško-slavonske županije. Obzirom da se granice navedenih pogona ne poklapaju s granicom Županije, podaci nisu relevantni za prikaz točne duljine srednje naponske i niskonaponske elektroopskrbne mreže na području Županije, već mogu poslužiti samo kao približni pokazatelji. Podaci u tablici prikazuju duljine elektroopskrbne mreže navedenih pogona distribucijskih područja koje svojim dijelovima obuhvaćaju i prostor Požeško-slavonske županije.

Tablica 83. Duljina visokonaponske prijenosne mreže te distributivne srednje naponske i niskonaponske mreže

Duljina visokonaponske prijenosne mreže te distributivne srednje naponske i niskonaponske mreže			
		Duljina (km)	Udio prema vrsti (%)
Visokonaponska prijenosna mreža VN (400 kV, 110 kV)			
	400 kV	86,8	6,87
	110 kV	43,0	3,41
Distributivna srednje naponska mreža SN (35kV, 20 kV, 10 kV)			
ELEKTRA KRIŽ		11,166	0,88
ELEKTRA POŽEGA		111,93	8,87
Distributivna niskonaponska mreža NN (0,4 kV)			
ELEKTRA KRIŽ		19,934	1,58
ELEKTRA POŽEGA		989,65	78,39
Sveukupno		1262,48	100%

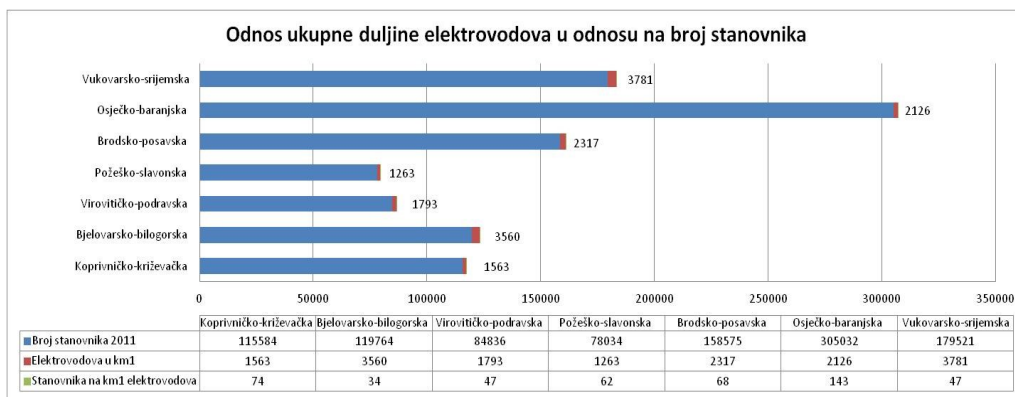
Izvor: HEP – distribucijska područja, 2013. te podaci iz dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije

Može se reći da je za Požeško-slavonsku županiju stanje elektroenergetskih objekata na području Elektre Požega i Križ zadovoljavajuće, jer se kontinuirano ulaže u izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih objekata. Razlozi ulaganja u poboljšanje opskrbe i kvalitete električne energije proizlaze iz nove

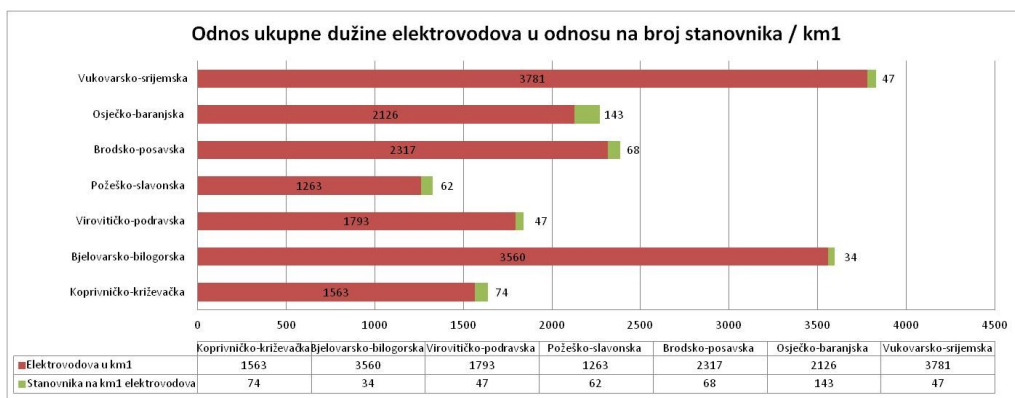
zakonske regulative koja postavlja strože kriterije te zahtjeva važnih kupaca (posebice kupaca iz područja gospodarstva) za sve boljom kvalitetom isporučene električne energije.

Slika 41. Odnos ukupne duljine elektrovodova u odnosu na broj stanovnika

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 42. Odnos ukupne duljine elektrovodova u odnosu na broj stanovnika/km1

Izvor: Analiza dokumentacije Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije i dokumentacije prostornih planova navedenih županija; obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Zaključci-Primarna infrastruktura

Studije vodoopskrbe su izrađene poradi dobivanja osnovnih aktualnih informacija o koncepciji razvitka vodoopskrbe na području Požeško-slavonske županije.

Na području Požeško-slavonske županije postoje dva veća vodoopskrbna podsustava (Pakrac-Lipik i Požega), te niz manjih lokalnih vodovoda. Zbog topografskih prilika (vododijelnica između rijeke Orljave i Pakre s prijevodom na 350 m nm.) ne predviđa se u skoroj budućnosti povezivanje Pakračkog i Požeškog vodoopskrbnog sustava. Vodoopskrbni podsustav Požege pokriva velik dio naselja i gradova u Požeštini. Gubici su u granicama tolerancije i iznose do 20 %.

Podsustav Pakraca i Lipika pokriva veći dio ovog dijela županije. Ovaj podsustav suočava sa sljedećim problemima:

- nedovoljna kvaliteta vode u sušnim mjesecima
- gubici u sustavu su do 48%
- magistralni cjevovod izgrađen je od azbest cementnih cijevi
- promjer cjevovod

Na području Požeško-slavonske županije izgradnja kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje daleko zaostaje za izgradnjom vodoopskrbnih sustava. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda riješena je djelomično u gradovima Požega, Pleternica, Pakrac i Lipik, te općinskim središtima Kutjevo, Velika, Kaptol i Jakšić. Pored toga izgrađen je manji broj zasebnih sustava u Hrnjevcu, Vetovu i Ovčari.

Priljučenost stanovništva na sustave odvodnje je nezadovoljavajuća - 42% što je slično prosjeku u Republici Hrvatskoj, čime je sustavima odvodnje na području županije obuhvaćeno cca 36.000 stanovnika.

Požeško-slavonska županija ima osiguranu opskrbu plinom na području gradova Pakrac i Lipik, Požega, Pleternica, Kutjevo te općina Jakšić i Brestovac, a na području općina Kaptol i Velika započete su aktivnosti oko izgradnje plinske mreže, dok na području općine Čaglin nije iskazan interes od strane stanovništva tako da nema potencijalnih koncesionara za izgradnju plinske mreže.

U planu je povećati potrošnju i poboljšati opskrbu plina kao ekonomski i ekološki prihvatljivog energenta u odnosu na druge energente.

Požeško-slavonska županija za sada nema vlastite izvore energije (proizvodna postrojenja) nego samo prijenosna postrojenja (dalekovode) te njezino područje električnom energijom opskrbljuju tri distributera:

1. DP Elektra Požega – najveći distributer na prostoru Županije (82%),
2. DP Elektra Križ pogon Lipik – distributer gradova Lipika i Pakraca s pripadajućim naseljima,
3. DP Elektra Križ pogon Daruvar – distributer samo za naselje Badljeva.

Opskrba je zadovoljavajuća jer se kontinuirano ulaže u izgradnju novih i rekonstrukciju postojećih objekata infrastrukture.

Primarna infrastruktura	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – gubici u sustavu vodovoda Pakrac-Lipik veći od 48% – magistralni cjevovod izrađen od azbest cementnih cijevi – nepovezanost vodoopskrbnog sustava – nedovoljna pokrivenost područja sustavom odvodnje – nedovoljno uređaja za pročišćavanje vode – nezadovoljavajući stupanj pročišćavanja otpadnih voda – miješanje oborinske i sanitarne vode – mala zastupljenost plinskih priključaka u domaćinstvima	<ul style="list-style-type: none"> – smanjiti gubitke u sistemima vodoopskrbe – ukloniti cjevovode od azbest cementnih cijevi i zamijeniti ih sa, za zdravlje prihvatljivim, novim cijevima – provesti vodo istražne radove za osiguranje novih količina vode za piće – Integrirati sustave vodoopskrbe – graditi sustav za prikupljanje i pročišćavanje otpadnih voda usporedo sa izgradnjom sustava vodoopskrbe – graditi uređaje za pročišćavanje otpadne vode III kategorije pročišćavanja – graditi odvojene sustave za odvodnju, odvojiti oborinsku od sanitarne otpadne vode – povećati plinifikacijsku mrežu na području županije – omogućiti pristupnost plina kao energenta budućnosti – smanjiti izdatke za vodu i odvod po domaćinstvu

1.4.3. Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

1.4.3.1. Cestovni promet

Na području Požeško-slavonske županije, koja je dio sjeveroistočnog područja RH, ne ističu se prometni koridori europskog i državnog značenja, što je i karakteristično za ovaj dio Hrvatske. Razlog tome je da inače veoma povoljan geoprometni položaj sjeveroistočnog dijela RH, smješten na spoju između dvije prostorno-zemljopisne cjeline (Panonske nizine i Dinarskog gorja), u čijem polumjeru se od 500 km nalazi nekoliko europskih regija (srednjoeuropska, alpska, karpatska i balkanska), nije adekvatno valoriziran postojećim prometnim sustavom.

Proteklih desetljeća u izgradnju prometnica i drugih prometnih objekata nije se značajnije ulagalo, a ni sama dinamika izgradnje nije bila uvijek u skladu s hrvatskim interesima i nije u dovoljnoj mjeri pratila europske trendove razvitka prometne mreže. U skladu s tim, prometna infrastruktura Županije, je u posljednje vrijeme generalno i sustavno zanemarivana, odnosno s takom dinamikom da se o njoj skoro ne može govoriti.

Dosadašnji intenzivniji razvoj prometa koji se uglavnom nije odnosio na prostor Požeško-slavonske županije nije odgovarao suvremenim zahtjevima i sve većim potrebama stanovništva kao niti razvojnim funkcijama Županije.

U više navrata je jasno naglašeno da je prometni sustav, jedan od važnijih čimbenika koji treba osigurati ravnotežu razvoja pojedinih dijelova Županije, kao i njenu vanjsku povezanost s okruženjem, njegov razvoj podrazumijeva prioritetni skup aktivnosti koje se poduzimaju radi održavanja i podizanja prometno-tehničke razine već izgrađenih prometnica te za izgradnju novih prometnica, a sve u funkciji gospodarske i demografske obnove ovog prostora, pri tome ne zanemarujući sve aspekte zaštite čovjekovog okoliša. Osnovni cilj nam je uspostaviti mreže infrastrukturnih sustava na cijelom području Županije te osigurati potrebne kapacitete komunalne infrastrukture primjereno europskim mjerilima.

Planiranje razvoja prometnog sustava na prostoru Požeško-slavonske županije provodio se u skladu sa važećom Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997.) i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske (1999.). To su dokumenti koji su trenutno još na snazi, iako za dio istih je procedura izrade novih dokumenata. Najnoviji dokument je nova Strategija prometnog razvoja RH (2014.-2030.)

Postojeća prometna infrastruktura na području Požeško-slavonske županije nalazi se van trasa europskih prometnih koridora koji povezuju prostor centralne Europe s Mediteranom i Jugoistočnom Europom. Dosada jedini „planirani koridor brze ceste europskog karaktera pod oznakom E-661“-prema prijašnjoj Strategiji je planiran da prolazi zapadnim dijelom Županije u smjeru sjever-jug tj. povezujući Republiku Mađarsku i Republiku Bosnu i Hercegovinu preko područja gradova Virovitica-Daruvar-Pakrac-Lipik i Okučani. Novom Strategijom prometnog razvoja RH taj koridor je izostavljen i ne planira se kroz postojeću Strategiju. Strategijom prometnog razvoja Republike Hrvatske (2014.-2030.) jedini međunarodni paneuropski prometni koridori koji prolaze kroz Republiku Hrvatsku su Vb, Vc, V i Va.

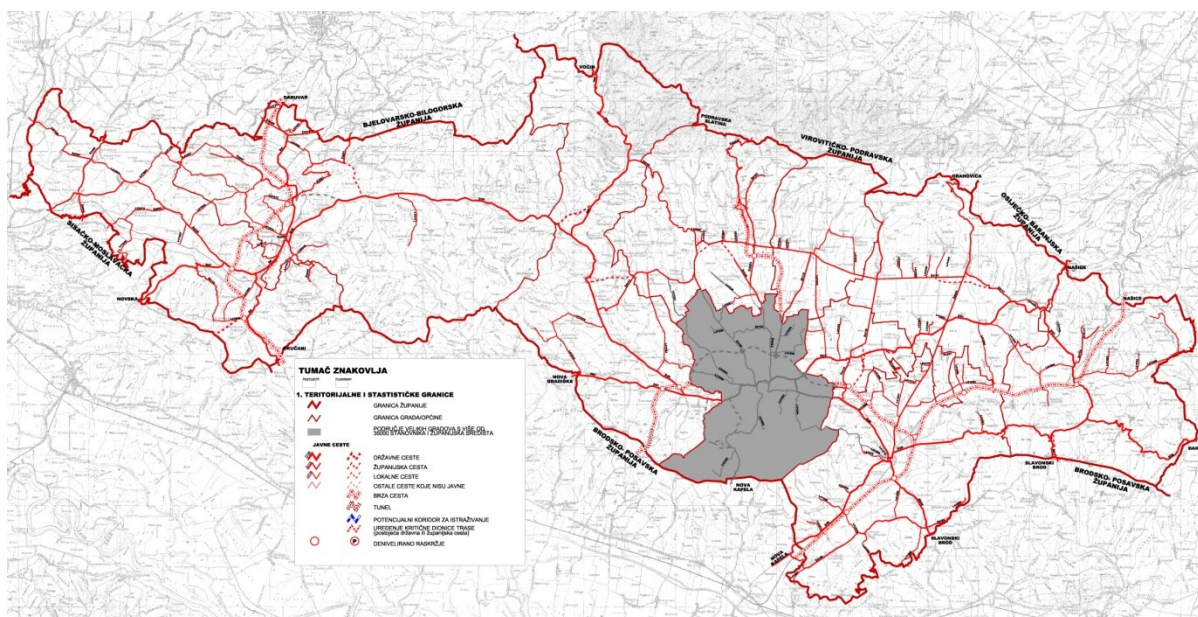
Ti su koridori sastavni dio TEN-T mreže:

- Vb (TEN-T Mediteranski koridori),
- Vc (TEN-T sveobuhvatna mreža),
- X (TEN-T osnovna mreža) i
- Xa (TEN-T sveobuhvatna mreža).

Prostorom Republike Hrvatske prolazi i TEN-T koridor Rajna-Dunav (Paneuropski koridor VII) koji omogućuje ulaz tereta u luku Vukovar. Detaljan opis postojećeg i planiranog prometnog sustava na području Požeško-slavonske županije prikazan je u Prostornom planu županije, prostornim planovima gradova i općina te, u Izvješću o stanju u prostoru iz 2013..

Na sljedećoj slici daje se prikaz postojećeg i planiranog stanja autocesta, državnih cesta i županijskih cesta na području Požeško-slavonske županije:

Slika 43. Postojeće i planirano stanje državnih i županijskih cesta na području Požeško-slavonske županije

Izvor: Odluka o razvrstavanju javnih cesta u autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste („Narodne novine“, 44/12 i 130/12), dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje PPŽ; GIS obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.

Prema kategorizaciji cesta, sukladno Odluci o razvrstavanju javnih cesta u državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste (NN 54/08), na području Požeško-slavonske županije postoji ukupno:

- 8 državnih,
- 28 županijskih i
- 75 lokalnih cestovnih pravaca.

Sveukupno, županijskih i lokalnih cesta ima 512,55 km, odnosno 233,65 km županijskih i 278,9 km lokalnih cesta. Od ukupne dužine županijskih i lokalnih cesta 19,63% (100,60 km) nije asfaltirano, tj. 11,08% županijskih i 26,78% lokalnih cesta.

Planirane cestovne građevine s pripadajućim objektima i uređajima na području Županije su:

- planirani prometni pravac brze ceste „Nova Gradiška – Požega – Našice“ s priključnim pravcem „Požega – Velika“ i „Pleternica – Lužani“,
- planirani prometni pravac „Slavonski Brod – Čaglin - Našice – Donji Miholjac“ / brodsko - miholjački cestovni smjer,
- planirani prometni pravac brze ceste „Stara Gradiška – Okučani – Lipik – Pakrac - Daruvar - Virovitica - Granica Republike Mađarske“ / pakračko – okučanski cestovni smjer,
- modernizacija, rekonstrukcija i korekcija potrebnih dijelova trasa svih cesta bez obzira na kategoriju.

Postojeće stanje državnih cesta na području Županije je loše i nezadovoljavajuće u pogledu stupnja uređenosti za taj tip javnih cesta obzirom na niz ograničenja koje smanjuju stupanj prometne usluge i sigurnost prometa (npr. nezadovoljavajuća širina i loše stanje kolničke konstrukcije, prolaz trase kroz građevinska područja naselja, miješanje lokalnog i tranzitnog prometa, nedostatak pješačkih i biciklističkih koridora, loša razina sigurnosti te ograničavajući prometno-tehnički elementi horizontalnog i vertikalnog vođenja trase).

Na mreži županijskih cesta potrebno je provesti modernizaciju kolnika te korekciju prometno-tehničkih elemenata s namjerom poboljšanja sigurnosti prometa, a uz rekonstrukciju, održavanje i

uređenje, moguće su i određene promjene u funkcionalnom smislu (promjena kategorije) i prostornom smislu (promjena trase). Sve navedene radnje potrebno je izvoditi uz maksimalno uvažavanje očuvanja prirodnog krajobraza, a u interesu razvoja gospodarskog, turističkog i inog razvoja.

Osim županijskih cesta, na području Županije potrebno je urediti cijelu mrežu lokalnih cesta. To se prvenstveno odnosi na moderniziranje svih kolnika. Na taj način bio bi osiguran brz i siguran pristup svim površinama na području Županije koji su u funkciji stanovanja ili gospodarstva. Na postojećoj mreži treba prvenstveno osigurati puni standard održavanja, uz korekciju kritičnih elemenata trase koje negativno utječu na sigurnost prometa i propusnu moć prometnica.

Javni prijevoz putnika između jedinica lokalne samouprave nije dovoljno razvijen, kao ni lokalni gradski prijevoz. Razlog je nemogućnost ostvarivanja profitabilnosti takvih međugradskih i međuopćinskih linija zbog malog broja putnika.

Odlukom o razvrstavanju javnih cesta („Narodne novine“, broj 66/2013) javne ceste se razvrstavaju u autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste. Osnovni pokazatelji izgrađenosti postojeće cestovne mreže na području Požeško-slavonske županije daju se u sljedećoj tablici:

Tablica 84.   Pokazatelji izgrađenosti postojeće cestovne mreže na području Požeško-slavonske županije

Duljina cesta prema skupinama (km)					
Sveukupno (km)	Autoceste (km)	Državne ceste (km)	Županijske ceste (km)	Lokalne ceste (km)	Ceste na području gradova s više od 35.000 stanovnika (km)
680,5*	0	218,6	200,98*	268,40*	66,65
687,98					

Izvor: HC, Županijska uprava za ceste*, Odluka o razvrstavanju javnih cesta u autoceste, državne ceste, županijske ceste i lokalne ceste („Narodne novine“, broj 44/12, 130/12), Odluka o cestama na području velikih gradova koje prestaju biti razvrstane u javne ceste („Narodne novine“, broj 44/12).

Prema podacima Hrvatskih cesta d.o.o., a temeljem važeće Odluke o razvrstavanju javnih cesta, duljina državnih cesta na području Požeško-slavonske županije iznosi:- državne ceste 218,36 km.

U skladu sa Zakonom o cestama („Narodne novine“ broj 84/11, 22/13) sve prometnice koje su ranijim Odlukama o razvrstavanju cesta bile razvrstane kao županijske i lokalne ceste na području gradova s više od 35.000 stanovnika, te prometnice u gradovima koji su sjedišta županija određene su kao nerazvrstane ceste. Slijedom navedenog i u skladu s Odlukom o cestama na području velikih gradova koje prestaju biti razvrstane u javne ceste („Narodne novine“, broj 44/12), sve prometnice koje su ranijim Odlukama bile razvrstane kao županijske i lokalne ceste na području Grada Požege sada su nerazvrstane ceste.

Navedene prometnice u tehničkom smislu i dalje zadržavaju kategoriju županijskih i lokalnih cesta, budući da se nalaze na njihovim trasama. Upravljanje, građenje i održavanje županijskih i lokalnih cesta na području Požeško-slavonske županije u nadležnosti je Županijske uprave za ceste, osim za područja Grada Požege je u nadležnosti grada Požega, odnosno Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i gospodarenje.

Tabelarni prikaz postojećih županijskih i lokalnih cesta na području Požeško-slavonske županije, a prema podacima Županijske uprave za ceste, te Upravnog odjela za komunalne djelatnosti i gospodarenje grada Požega, te u skladu s Odlukom o cestama na području velikih gradova koje prestaju biti razvrstane u javne ceste:

Tablica 85. Duljina postojećih županijskih i lokalnih cesta na području PSŽ

Općina ili grad	Duljina županijskih cesta (km)	Duljina lokalnih cesta (km)	Duljina cesta na području gradova s više od 35.000 stanovnika (km)
Brestovac	5,40	21,30	
Čaglin	4,90	34,00	
Jakšić	7,50	11,10	
Kaptol	14,29	13,90	
Kutjevo	37,50	21,40	
Lipik	37,50	39,10	
Pakrac	20,65	47,20	
Pleternica	23,90	61,10	
Požega	0	0	66,65
Velika	49,34	19,30	
Ukupno:	200,98	268,40	66,65

Izvor: Županijska uprava za ceste, Odluka o cestama na području velikih gradova koje prestaju biti razvrstane u javne ceste („Narodne novine“, broj 44/12; 86/12).

Generalni stav vezan za promet Požeško-slavonske županije je takav:

- da se u proteklom razdoblju samostalnosti RH razvoj prometa nije bitno osjetio na ovom području,
- nije se bitno povećao stanje državnih cesta (izuzev rekonstrukcija dijela postojećih cesta koja povezuju naselja Ruševo-Levanjska Varoš, i Lužani-Pleternica),
- i dalje je prisutna problematika niz ograničenja koje smanjuju stupanj prometne usluge i sigurnost prometa (npr. nezadovoljavajuća širina i loše stanje kolničke konstrukcije, prolaz trase kroz građevinska područja naselja, miješanje lokalnog i tranzitnog prometa, nedostatak pješačkih i biciklističkih koridora, loša razina sigurnosti te ograničavajući prometno-tehnički elementi horizontalnog i vertikalnog vođenja trase),
- na mreži županijskih cesta nije provedena (ili je samo djelomično provedena) modernizacija kolnika te korekcija prometno-tehničkih elemenata s namjerom poboljšanja sigurnosti prometa, a uz rekonstrukciju, održavanje i uređenje, moguće su i određene promjene u funkcionalnom smislu (promjena kategorije) i prostornom smislu (promjena trase),
- napokon graditi prometnice koje bi bile u funkciji poticanja gospodarskog razvoja, turizma i inog razvoja a koje ulaze u segment mreža lokalnih cesta (moderniziranje svih kolnika). Na taj način bio bi osiguran brz i siguran pristup svim površinama na području Županije koji su u funkciji stanovanja ili gospodarstva. Na postojećoj mreži treba prvenstveno osigurati puni standard održavanja, uz korekciju kritičnih elemenata trase koje negativno utječu na sigurnost prometa i propusnu moć prometnica,
- javni prijevoz putnika između jedinica lokalne samouprave nije dovoljno razvijen, kao ni lokalni gradski prijevoz.

Opća značajka urbanog prometa u posljednjih tridesetak godina je dominacija individualnog i usporenost javnog prometa, te velika neorganiziranost u zbrinjavanju mirujuće prometa. Nedvosmisleno se ukazuje na prijeku potrebu organiziranja učinkovitijeg javnog transporta na uštrb individualnog automobilskeg prometa.

S ciljem smanjivanja štetnih učinaka motornog prometa trebamo uvoditi suvremena rješenja i optimizaciju prometnog sustava. Za slučajeve manjih i srednjih gradova najučinkovitije mjere mogu biti: organizacija prometa u mirovanju, učinkovit javni prijevoz, organizacija Park & Ride sustava, te istiskivanje motornog individualnog prometa iz središta gradova te stimuliranje pješačkog i biciklističkog prometa itd.

Osnovna prostorno – razvojna obilježja cestovne infrastrukture na području Požeško-slavonske županije su:

- sustav javnog prijevoza - zbog nekvalitete i neatraktivnosti nije prepoznat kao alternativa korištenju osobnih vozila,
- loše stanje cestovne mreže kako na široj tako i na lokalnoj razini,
- nepostojanje poticaja za korištenje učinkovitih i ekološki prihvatljivih vozila,

- nepostojanje infrastrukture za distribuciju alternativnih goriva na županijskoj razini.

Dosadašnjim Programom građenja i održavanja javnih cesta planirane su aktivnosti na državnoj razini vezane za izradu studija i istraživanja, dovršenje nužne projektne dokumentacije te realizaciju planiranog programa izgradnje i održavanja javnih cesta. U dosadašnjem razdoblju tzv. ubrzane i intenzivne izgradnje autocesta u Republici Hrvatskoj, u ograničenim okvirima financiranja, Programima građenja i održavanja javnih cesta (županijskih (Ž) i lokalnih (L) cesta), na području Požeško-slavonske županije planirana je i realizirana:

- Izgradnja:

– Ž-4117	Most u Kutjevu na Kutjevačkoj Riki	-dovršetak radova
– Ž-4030	Pješački semafori u Kaptolu i Kutjevu	
– L-4105	Koprivnica -Poloje	-Bučje izgradnja AB mosta na rijeci Orljavi
– Ž-3168	Poljana-Međurić	-instaliranje semafora
– Ž-4030	Petrov vrh- Pleternica	-semaforski treptač kod OŠ Gradac
– Ž-4116	Vetovo – Kuzmica	-semaforski treptač kod OŠ Jakšić
– Ž-4114	Trnovac	-proširenje prometnog traka
– Ž-4115	Kaptol-Velika	-rekonstrukcija raskrižja
– Ž-4115	Ž4101- Kaptol-Velika	-rekonstrukcija raskrižja-izgradnja semafora
– L-41044	Kula –Ciglenik	-AB propust
– L-41048	Čaglin – Kneževac	-građenje
– L-41055	Poloje – Bučje	-AB most na rijeci Orljavi
– L-41078	Pleternica D49	-Gospodarska zona-D38

- Rekonstrukcija

– Ž4100	Požega (Jagodnjak)-Lipovac	-modernizacija
– Ž4100	Požega (Orljavka, M.Hrvatske)	-dovršetak radova
– Ž4243	Požega (Njemačak-Cirakijeva)	-dovršetak radova
– Ž 4100	Požega Vrhovci	-rekonstrukcija
– Ž4030	Ulica K.Zvonimira u Pleternici	-sanacija oborinske odvodnje
– L 41048	Čaglin –Jezero	-nosivi sloj
– L 41054	Laze Vasine-Pleternica (Vinogradska ulica)	-rekonstrukcija
– L 33157	Badljevinu - Miljanovac	
– L 41054	Laze Vasine - Pleternica(Vinogradska ulica)	-rekonstrukcija
– L 41074	Lakušija-Sesvete-Ž4030	-rekonstrukcija mosta
– L 41046	Duboka-D53	-rekonstrukcija kolnika
– L 41054	Laze Vasine-Pleternica (Vinogradska ulica)	-rekonstrukcija
– Ž4236	Poljana-Dobrovac	-sanacija AB propusta
– Ž 4102	T.L.Nevoljaš – Velika	-sanacija AB mosta

Prema podacima Hrvatskih cesta d.o.o. nadležnih za upravljanje, građenje i održavanje državnih cesta, na području Požeško-slavonske županije provode se studijske i projektne dokumentacije, za izgradnju sljedećih dionica cesta:

Planirani prometni pravac brze ceste Požega (Brestovac Požeški) – Staro Petrovo Selo (Godinjak)

Studija o utjecaju na okoliš brze ceste Požega (Brestovac) – Staro Petrovo Selo (A3), 2012.g. Rješenje kojim je definirana dionica brze ceste Našice-Požega-Nova Gradiška od Požege (Požeški Brestovac) do Starog Petrovog sela (autocesta A3). Dionica brze ceste počinje u čvorištu Brestovac Požeški, a završava na budućem čvorištu Staro Petrovo Selo na autocesti A3 (Bregana-Lipovac). Dionica je ukupne duljine cca 16,160 km (5,63 km na području PSŽ, 10,499 km na području BPŽ). Koridor je u skladu s Prostornim planovima Požeško-slavonske i Brodsko-posavske županije. Dionica je projektirana s dva odvojena kolnika s dvije vozne trake i razdjelnim pojasom za projektiranu brzinu sa mogućim ograničenjima na pojedinim dijelovima (čvorište, naplata cestarine i sl.) ili zbog teške konfiguracije terena. Planiran je tunel (sa po dvije tunnelske cijevi) Babja gora u dužini 1677 metara. Nadvožnjaci (4) su planirani u mjestima križanja sa željezničkom prugom, prijelazu preko autoceste i na mjestima križanja s postojećom cestovnom

infrastrukturuom i na spoju sa autocestom A3 u čvorištu Staro Petrovo Selo, vijadukti (2) na prijelazu trase preko buduće akumulacije i iznad prolaza za životinje, čvorišta (2) Brestovac Požeški i Godnjak.

Za potrebe spoja planirane ceste na trasu postojeće autoceste A3 planirana je izgradnja novog čvorišta na autocesti (Staro Petrovo Selo), za što su suglasnost dale i Hrvatske autoceste. Studija utjecaja na okoliš prihvaćena u tijeku 2011/12. godine.

1. Planirani prometni pravac brze ceste pod nazivom „Nova Gradiška“ tj. Brestovac Požeški – Požega – Pleternica s priključnim pravcem Požega - Velika.

Studija o utjecaju na okoliš - Brze ceste dionica: "Pleternica - Požega - Brestovac i Državne ceste dionica: Požega - Velika", 2005. g.

Planirana brza cesta od Brestovca (D-51) do Pleternice (D-38), što uključuje i sjevernu obilaznicu grada Požega za koju je napravljena Studija utjecaja na okoliš (Studija o utjecaju na okoliš BC usvojena 2005. godine) te Studija utjecaja na okoliš BC Pleternica-Požega-Brestovac iz rujna 2017.), sastoji se od dvije trase:

Planirana trasa brze ceste počinje u zoni grada Pleternice, gdje planirana trasa obilazi grad Pleternicu, prolazi ispod naselja Gradac Požeški te se usmjerava u tzv. „složeni „ koridor s postojećom trasom željezničke pruge II reda (Pleternica-Požega-Velika). Trasa prati željezničku prugu i započinje obilazak grada Požege, u potpunosti sa sjeverne strane obilazi vojni poligon „Glavica“ kao i sve naseljene zone grada Požege, izvan je vodo zaštitnih zona crpilišta „Zapadno polje“ i „Luke“. Planirana trasa se nakon obilaska naselja Stara Lipa sa sjeverne strane spušta prema Orljavi gdje se nakon prijelaza rijeke veže s trasom državne ceste D-38. Trasa zaobilazi i naselje Brestovac, prolazi sjeverno od crkve sv. Martin i spušta do postojeće trase državne ceste D-53 (Nova Gradiška-Požega-Našice) gdje i završava promatrana prva dionica u okviru zahvata.

Za dionicu ceste od Pleternice do Alaginaca kod Požege u dužini od 13,8 km izdana je lokacijska dozvola ali i njena Izmjena i dopuna u dužini iste prometnice od cca 2 km. Prema očitovanju Hrvatskih cesta d.d. i Projektnog ureda „Palmotičeva 45“ za ovu dionicu od 13 km planira se ishoditi građevinska dozvola. Ukupna dionica iznosi 24,5 km.

Drugi dio prometnog zahvata predstavlja trasu planiranje ceste Požega – Velika (uključujući i obilaznicu naselja Velika).

Dionica trase planirane ceste Požega do Velike kreće od deniveliranog čvorišta (polu-djetelina) na zaobilaznici Požega, te nastavlja prema sjeveru trasom postojeće županijske ceste Ž-4115.

Ispred naselja Alilovci trasa skreće prema zapadu i sredinom udoline između Alilovaca i Trenkova nastavlja prema Velikoj. Trasa je usmjerena prema naselju Češljakovci ali ne ide do njega, nego skreće na zapad, obilazi planiranu industrijsku zonu naselja Velika, prelazi postojeću trasu županijske ceste i željezničku prugu Požega-Velika (denivelirano) te skreće prema križanju postojeće zaobilaznice Velika i trase županijske ceste Ž 4101. Trasom postojeće zaobilaznice Velika planirana trasa dolazi do lokacije kamenoloma, gdje i u ovoj fazi završava.

Ukupna dužina dionice ceste je 15,8 km od toga 4,3 km duljina koja obuhvaća rekonstrukciju postojeće dionice obilaznice Velika.

2. Cestovnog smjera Našice – Pleternica - Lužani

Studija o utjecaju zahvata na okoliš izgradnje cestovnog smjera Našice-Pleternica-Lužani, 2011.g. Trasa planirane ceste Našice – Pleternica - Lužani prolazi kroz Osječko-baranjsku, Požeško - slavonsku i Brodsko - posavsku županiju, odnosno 5 općina i 3 grada, od kojih su 2 općine i 1 grad u Osječko - baranjskoj županiji, 1 općina i 2 grada u Požeško - slavonskoj županiji i 2 općine u Brodsko - posavskoj županiji. Napravljena je Studija o utjecaju na okoliš za brzu cestu Našice – Pleternica - Lužani u dužini cca 62 km. Trasa je kompleksna: planirano je 13 čvorišta, 29 nadvoznjaka, 4 mosta, 10 vijadukata, 2 podvoznjaka i 1 tunel s dužinom različitih objekata od 5.770 m. Ukupna dužina dionice 62,12 km.

3. Postojećeg cestovnog smjera državne ceste D-38 - Nova Gradiška –Našice

Rekonstrukcija dijela prometnice u dužini cca 3,0 km, idejni projekt obnove D-38 iz, 2014.g. Trasa planirane rekonstrukcije ceste D-38 u dužini od 3,02 km cijelim zahvatom se nalazi unutar obuhvata grada Požega. Trasom je planirano izgraditi 6 kružnih tokova.

Izrada projektne dokumentacije prometnica lokalnog karaktera:

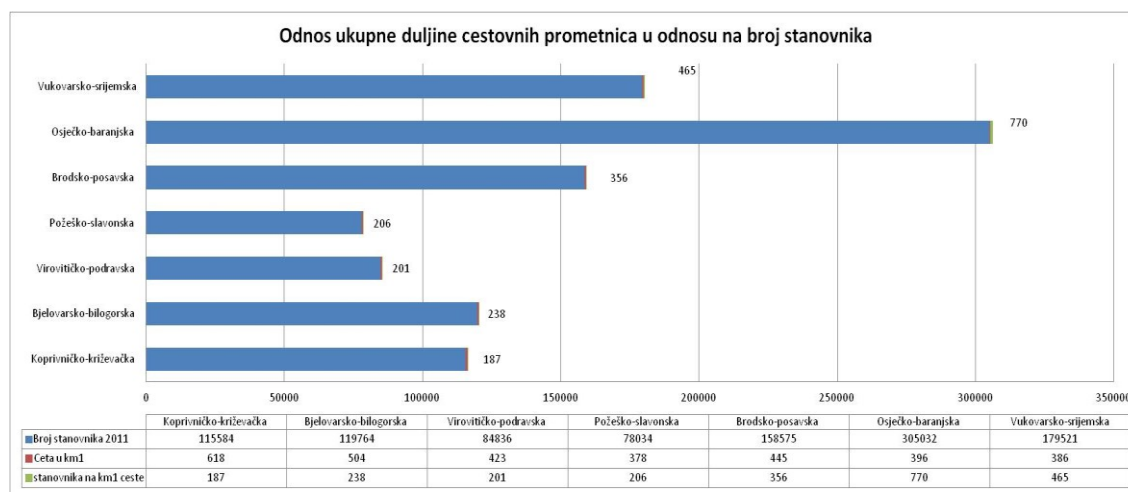
- L-41072 Ulica Lj. Gaja u Pleternici -projektna dokumentacija
- L-41037 Dolač-Smrik -projektna dokumentacija
- L-41072 Ulica Lj. Gaja u Pleternici -projektna dokumentacija
- L-41064 Ulica Braće Radić u Čaglinu -projektna dokumentacija

Tablica 86. Ukupno županijskih cesta po županijama, u kilometrima, u razdoblju 2008.-2012

Županija	km ¹
Koprivničko-križevačka	365
Bjelovarsko-bilogorska	543
Virovitičko-podravsk	368
Požeško-slavonska	201
Brodsko-posavska	448
Osječko-baranjska	649
Vukovarsko-srijemska	437

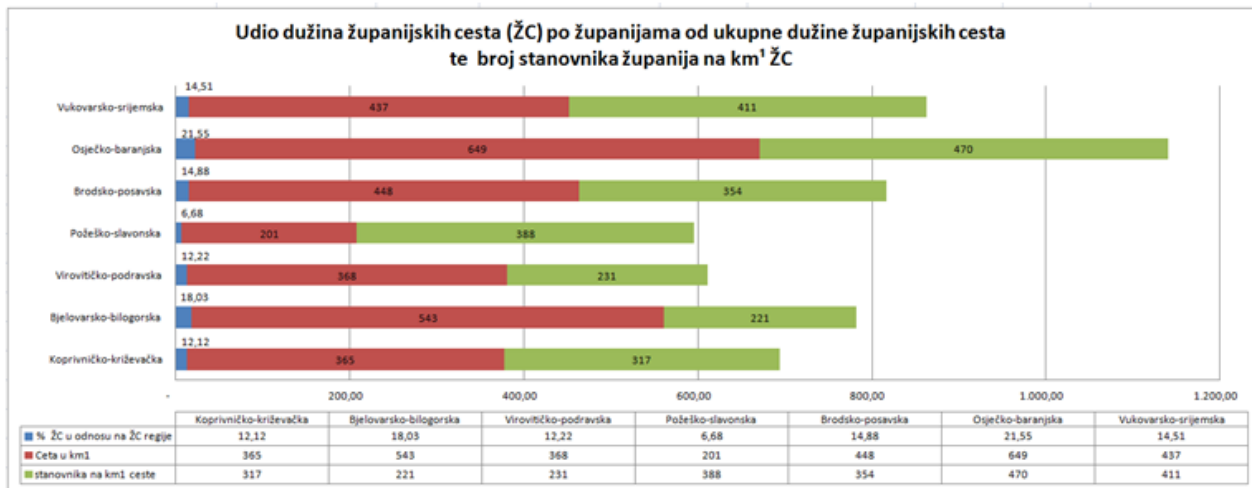
Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 4.str.120 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015.

Slika 44. Odnos ukupne duljine cestovnih prometnica u odnosu na broj stanovnika

Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 4.str.120 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015., obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 45. Prikaz udjela županijskih cesta po županijama u odnosu na ukupnu dužinu županijskih cesta analizirane regije te broja stanovnika županija na km¹ županijskih cesta

Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 4.str.120 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015. Obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

1.4.3.2. Željeznički promet

Na području Županije, postojeće željezničke pruge zadržavaju se u postojećim trasama koje se štite u skladu s posebnim propisima te ih potrebo obnoviti kroz rekonstrukciju i sanaciju tehničkih elemenata, kao i popratnih građevina u funkciji željezničkog prometa (stajališta), a u skladu s planiranim programima razvoja Hrvatskih željeznica. Postojeće željezničke pruge su II reda:

- željeznička pruga II reda, Banova Jaruga –Daruvar- Pčelić (L 204).
- željeznička pruga II reda Nova Kapela - Batrina –Pleternica – Našice (L 205),
- željeznička pruga II reda Pleternica - Požega– Velika (L 206),

Odlukom o razvrstavanju željezničkih pruga („Narodne novine“, broj 81/06 i 13/07) željezničke pruge razvrstavaju se na pruge od značaja za međunarodni promet, pruge od značaja za regionalni promet i pruge od značaja za lokalni promet. Osnovni pokazatelji izgrađenosti postojeće mreže željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije daju se u sljedećoj tablici.

Tablica 87. Izgrađenost mreže željezničkih pruga na području PSŽ

Pokazatelji izgrađenosti postojeće mreže željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije			
Duljina željezničkih pruga prema Odluci o razvrstavanju željezničkih pruga (km)			
sveukupno (km)	Pruga od značaja za međunarodni promet (km)	Pruga od značaja za regionalni promet (km)	Pruga od značaja za lokalni promet (km)
93,308	0	0	93,308
Duljina željezničkih pruga prema vrsti (km)			
sveukupno (km)	dvokolosječne (km)	jednokolosječne (km)	elektrificirane (km)
93,308	0	93,308	0
Površina Požeško-slavonske županije (km ²)		1823 km ²	
sveukupno (km)	dvokolosječne (%)	jednokolosječne (km/km ²)	elektrificirane (km)
64,25%	0%	64,25%	0%

Izvor: HŽ Infrastruktura, Odluka o razvrstavanju željezničkih pruga („Narodne novine“, broj 3/14)

Tabelarni prikaz postojećih željezničkih pruga od značaja za regionalni promet i pruga od značaja za lokalni promet na području Požeško - slavonske županije prema dostavljenim podacima HŽ Infrastrukture.

Tablica 88. Duljine željezničkih pruga na području PSŽ

Duljine postojećih željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije					
Oznaka pruge	Naziv pruge	Pruga od značaja za međunarodni promet (km)	Pruga od značaja za regionalni promet (km)	Pruga od značaja za lokalni promet (km)	Napomena
Željeznička pruga od značaja za lokalni promet					
L-204	Banova	0	0	33,249 km	jednokolosječna,
L-205	Jaruga-Pčelić			35,104 km	
L-206	Nova Kapela-Našice Pleternica-Velika			24,955 km	
Ukupno:				93,308 km	

Izvor: HŽ Infrastruktura, Odluka o razvrstavanju željezničkih pruga („Narodne novine“, broj 3/14)

Na području županije ne postoji pruga od značenja za međunarodni promet, kao što ne postoji niti pruga sa dva kolosijeka. Nakon dugogodišnjeg zanemarivanja kod ulaganja u željezničku infrastrukturu, jednu od najnerazvijenijih vidova prometne infrastrukture RH, danas kao rezultat trpimo posljedice koje se očituju kroz niz nedostataka u željezničkom sektoru, lošom infrastrukturu, zastarjelom željezničkom voznom parkom, te zastarjelom opremom za signalizaciju i komunikaciju. Ugroženost prometovanja željeznicom u transportu ljudi i materijalnih dobara te trendovima u željezničkom prometu.

U zadnje vrijeme ozbiljnije se razmatra potreba za izgradnjom i revitalizacijom novih/starih željezničkih pravaca uz obnovu postojeće kapitalne remonte na mnogim dionicama pruga, a osobito na prugama od lokalnog značaja.

Planiranje razvoja mreže željezničkih pruga na državnoj, županijskoj i lokalnoj razini provodi se kroz prostorno plansku dokumentaciju a u skladu sa Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske. Na slici se daje prikaz postojeće stanje mreže željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije.

Slika 46. Željezničke pruge na području PSŽ

Izvor: Odluka o razvrstavanju željezničkih pruga („Narodne novine“, broj 3/14), dokumentacija Zavoda a prostorno uređenje Požeško-slavonske županije; GIS obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.

Nacionalni program željezničke infrastrukture kao temeljni strateški dokument na državnoj razini određuje prioritete razvoja, izgradnje, osuvremenjivanja, obnove i održavanja funkcionalnosti željezničkog infrastrukturnog sustava. Prioritetne investicijske aktivnosti u narednom razdoblju odnose se na remonte, održavanje, osuvremenjivanje i novogradnju regionalnim prugama i lokalnim prugama.

Navedenim Programom željezničke infrastrukture za područje Požeško-slavonske županije u sklopu obnove i osuvremenjivanja pruga od značaja za lokalni promet željezničkih pruga planirana je sljedeća:

- Banova Jaruga – Pčelić i to na dijelu polaganja pružnog TK kabela.

Na prostoru Požeško - slavonske županije nisu izrađivane nove stručne studije, kao niti studije o utjecaju na okoliš, projektne dokumentacije i aktivnosti u proteklom petogodišnjem razdoblju. Prema Strateškom planu Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture za razdoblje 2013. – 2015. nisu predviđena nikakva financijska sredstva za pripremu projekta i ostale projektne dokumentacije za razvoj željezničkih pruga na području Požeško-slavonske županije.

Za željezničke pruge od značaja za lokalni promet smještene na području Požeško-slavonske županije navodimo aktivnosti koje su se odvijale proteklom razdoblju, a odnosilo se na rekonstrukcije postojećih željezničkih pruga i pružnih dionica :

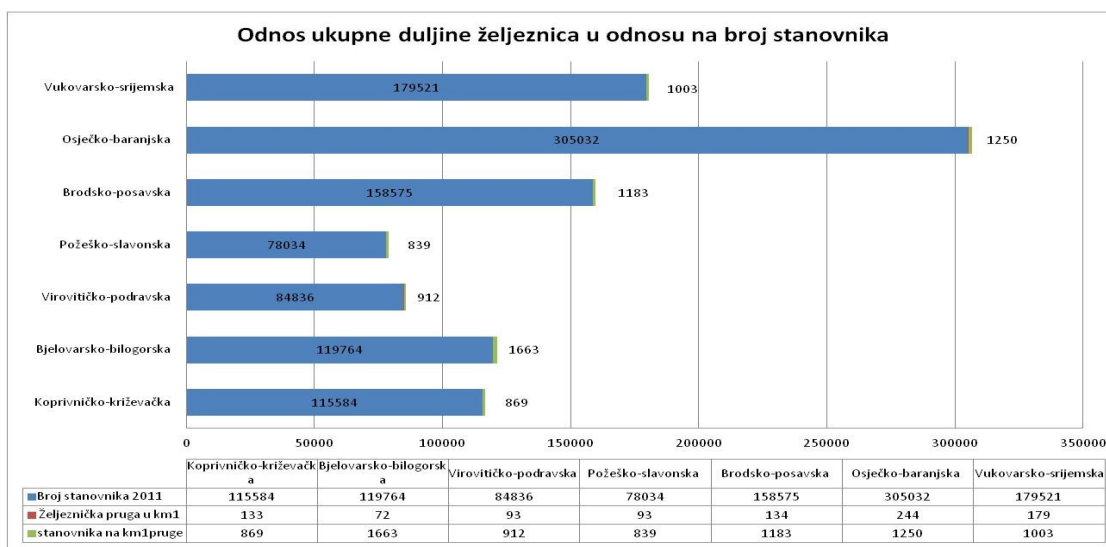
- Velika-Požega,
- Požega-Pleternica i
- Pleternica-Našice čija je rekonstrukcija u tijeku.

Tablica 89. Duljina željezničke mreže u regiji, u kilometrima, 2014. Godina

Županija	km ¹
Koprivničko-križevačka	133,18
Bjelovarsko-bilogorska	72,385
Virovitičko-podravska	92,996
Požeško-slavonska	93,308
Brodsko-posavska	134,107
Osječko-baranjska	244,470
Vukovarsko-srijemska	179.081

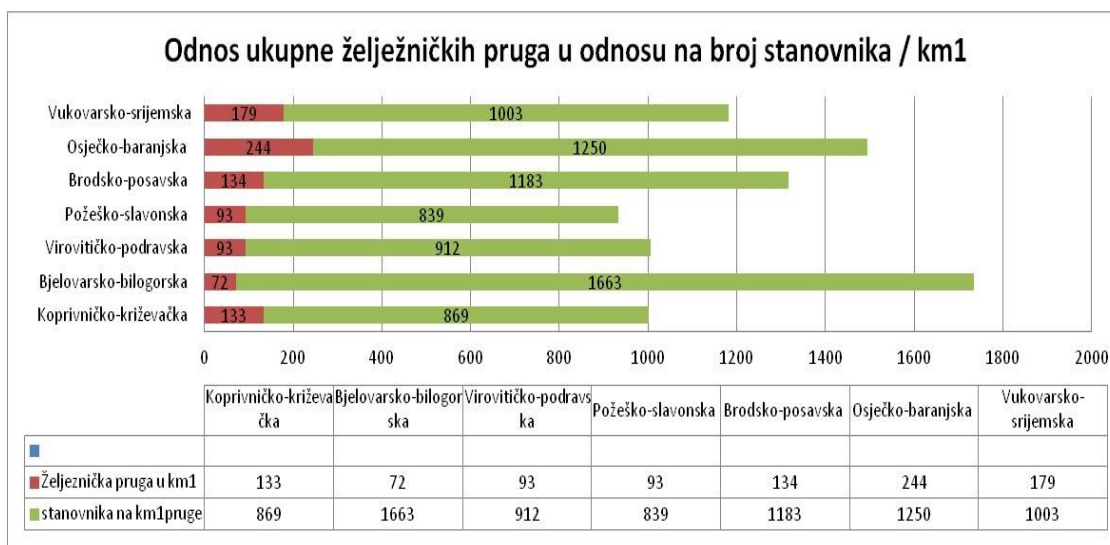
Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 7.str.123 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015.

Slika 47. Odnos ukupne duljine željeznica u odnosu na broj stanovnika

Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 7.str.123 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015., obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Slika 48. Odnos ukupne željezničke pruge u odnosu na broj stanovnika/km

Izvor: Državni zavod za statistiku, tablica 7.str.123 Analitičke podloge za izradu Strategije regionalnog razvoja RH, veljača 2015., obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2015.

Željeznički promet na području PSŽ ne zadovoljava potrebe ni privrede niti stanovništva i to iz nekoliko razloga:

- slaba povezanost sa glavnim željezničkim pravicima u RH
- neprilagođenost potrebama gospodarstva
- od svih slavonskih županija PSŽ ima najmanji broj kilometara duljine željeznice na broj stanovnika (819)
- postojanje latentnog stanja (osnovno održavanje postojećeg stanja)

1.4.3.3. Zračni promet

Na području Požeško-slavonske županije ne postoji infrastruktura zračnog prometa, osim improviziranih poljoprivrednih uzletišta koja se isključivo koriste u poljoprivredne svrhe. No, na nekim od postojećih poljoprivrednih uzletišta postoje uvjeti za razvoj sportskog i turističkog zrakoplovstva te je predviđeno njihovo zadržavanje, uređenje i prilagođavanje za potrebe navedenog zrakoplovstva, i to na područjima gradova Pakraca, Lipika, Pleternice i Kutjeva te općina Čaglin i Velika.

Svakako su interesantne lokacije triju letjelišta (Pleternica, Lipik, Badljevina) namijenjenih za potrebe poljoprivredne, sportsko-rekreacijske i turističke djelatnosti, dok su na području Županije planiraju lokacije za smještaj još šest letjelišta (Trenkovo, Gaj, Treštanovci, Ovčara, Bektež i Sapna).

Tablica 90. Popis planiranih letjelišta u naseljima

Pokazatelji zračnog prometa na području Požeško – slavonske županije			
Zračni promet JLS	Broj letjelišta i naselje	Prosječna površina (km ²)	Prosječna duljina PSS (km)
Letjelišta			
Pleternica	2		
	• Pleternica	0,0346	0,75
	• Buk	0,002	0,13
Lipik	2		
	• Lipik	0,0095	0,65
	• Gaj	0,0095	0,65
Pakrac	1		
	• Badljevin	0,0295	0,65
Velika	1		
	• Trenkovo	0	0
Kutjevo	3		
	• Kula	0,099	0,43
	• Darkovac-Sapna	0,026	0,50
	• Ovčara	0,0051	0,176

Izvor: Dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.

Slika 49. Planirano stanje zračnog prometa na području Požeško-slavonske županije

Izvor: Dokumentacija Zavoda za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije; GIS obrada: Zavod za prostorno uređenje Požeško-slavonske županije, 2013.

Zračni promet na području PSŽ nije razvijen. Postojeće destinacije ili planirane koriste se uglavnom u rekreativne svrhe ili turističke (letenje zmajem). Danas se veoma malo koriste u privredne svrhe, kao što je to nekad bilo u vidu poljoprivrednog zrakoplovstva. Najbliži civilni aerodromi koje koriste privreda i stanovnici PSŽ su zagrebački i osječki aerodrom.

1.4.3.4. Pokrivenost širokopojasnom infrastrukturom

Pod pojmom širokopojasne infrastrukture, odnosno mreže, smatra se odgovarajuća elektronička komunikacijska infrastruktura, odnosno mreža, koja podržava pružanje širokopojasnih usluga. Širokopojasni priključci predstavljaju priključne točke mreže putem kojih su korisnici spojeni na širokopojasnu mrežu. Nadalje, pod pojmom širokopojasnih usluga smatraju se sve elektroničke komunikacijske usluge za čije je pružanje potrebno osigurati širokopojasnu infrastrukturu, odnosno mrežu.⁴²

⁴² http://www.mppi.hr/UserDocImages/Lator_MPPI_Okvirni_program_NGA_BB_final.pdf (prosinac.2015.)

Analizom stanja širokopojasne infrastrukture na razini naselja, kao osnovnih demografskih jedinica naseljenosti, utvrđeno je da 2,2% stanovništva Hrvatske (odnosno oko 92.115 stanovnika) sredinom 2012. nije pokriveno širokopojasnom infrastrukturom te nemaju dostupnost do širokopojasnih usluga.

Tablica 91. Udjeli stanovništva koje nije pokriveno širokopojasnom infrastrukturom po županijama

Županija	Udio stanovništva županije koje nije pokriveno širokopojasnom	Ukupni broj stanovnika u županiji koje nije pokriveno
UKUPNO RH	2,2%	92.115
Ličko-senjska	10,7%	5.437
Šibensko-kninska	10,3%	11.238
Karlovačka	7,4%	9.591
Brodsko-posavska	7,2%	11.398
Zadarska	6,7%	11.394
Zagrebačka	3,1%	9.928
Bjelovarsko-bilogorska	2,5%	2.992
Sisačko-moslavačka	2,4%	4.237
Požeško-slavonska	2,0%	1.570
Osječko-baranjska	2,0%	6.092
Vukovarsko-srijemska	1,8%	3.293
Virovitičko-podravska	1,6%	1.332
Istarska	1,3%	2.649
Splitsko-dalmatinska	1,0%	4.688
Varaždinska	1,0%	1.752
Krapinsko-zagorska	0,8%	1.085
Primorsko-goranska	0,5%	1.491
Dubrovačko-neretvanska	0,5%	566
Grad Zagreb	0,2%	1.368
Koprivničko-križevačka	0,0%	14
Međimurska	0%	0

http://www.mppi.hr/UserDocImages/Lator_MMPI_studija_Izvr%C5%A1ni_sa%C5%BEetak_final.p df (prosinac.2015.)

U tablici je navedeno da se Požeško-slavonska županija nalazi u sredini razdiobe te tek 2% njenog stanovništva odnosno 1.570 stanovnika nije pokriveno širokopojasnom infrastrukturom što je ispod prosjeka Republike Hrvatske.

Na stranici Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (HAKOM) također se nalazi interaktivna karta koja se osvježava svaka tri mjeseca i obuhvaća prikaz podataka o dostupnosti i korištenju brzina širokopojasnog pristupa, objedinjenom planu operatora pokretnih komunikacija i područjima namjere gradnje svjetlovodne distribucijske mreže. Adresa preko koje se pristupa je sljedeća: <http://bbzone.hakom.hr/hr-HR/InteraktivniPreglednik#sthash.8tbH6Zj6.dpbs>.

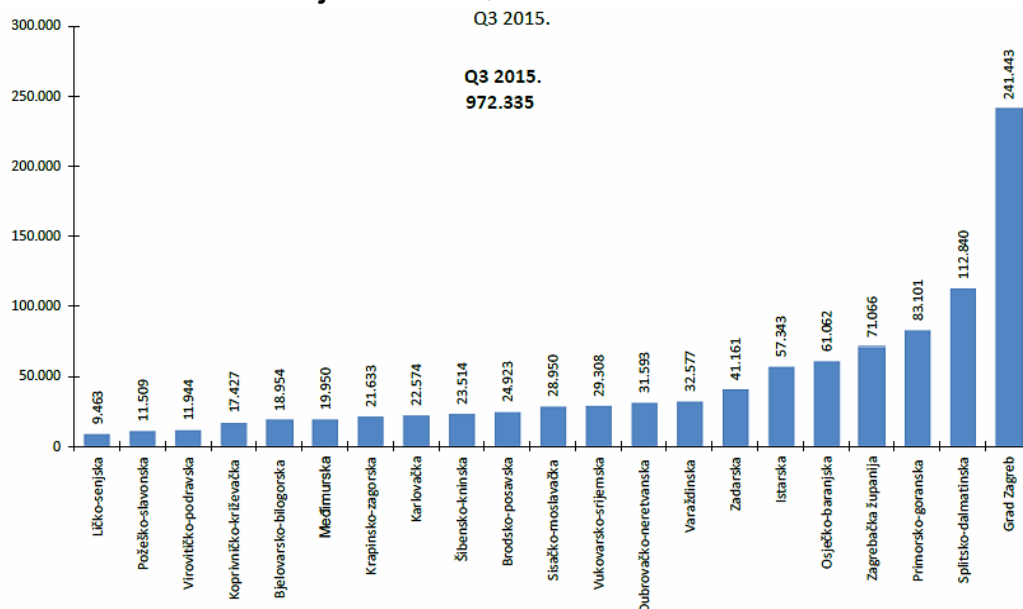
Interaktivna karta „Područja dostupnosti širokopojasnog pristupa“ će jedinicama lokalne samouprave te ostalim zainteresiranim nositeljima investicija olakšati i ubrzati izradu projekata izgradnje pristupnih širokopojasnih mreža sljedeće generacije, sufinanciranih iz EU fondova.

U sustavu pravila državnih potpora za širokopojasnu infrastrukturu razrađena je i trobojna kategorizacija ciljanih područja primjene potpora. Bijela područja obuhvaćaju područja u kojima nije dostupan širokopojasni pristup, odnosno u kojima ne postoji adekvatna širokopojasna infrastruktura. Siva područja odnose se na područja u kojima samo jedan operator nudi širokopojasne usluge, ili usluge nudi

više operatora, ali uz nedostatnu razinu tržišnog natjecanja. Crna područja obuhvaćaju područja u kojima barem dva operatora nude širokopoljasne usluge, uz zadovoljavajuću razinu tržišnog natjecanja, odnosno kvalitete i cijene usluga za krajnje korisnike.⁴³

Prema podacima od trećeg kvartala 2015. koje HAKOM osvježava svaka tri mjeseca broj širokopoljanskih priključaka u nepokretnoj komunikacijskoj mreži u Požeško-slavonskoj županiji iznosi 11.509 što je svrstava na pretposljednje mjesto u ukupnom poretku.

Tablica 92. Broj širokopoljanskih priključaka po županijama u RH, nepokretna komunikacijska mreža Q3 2015.

Izvor:

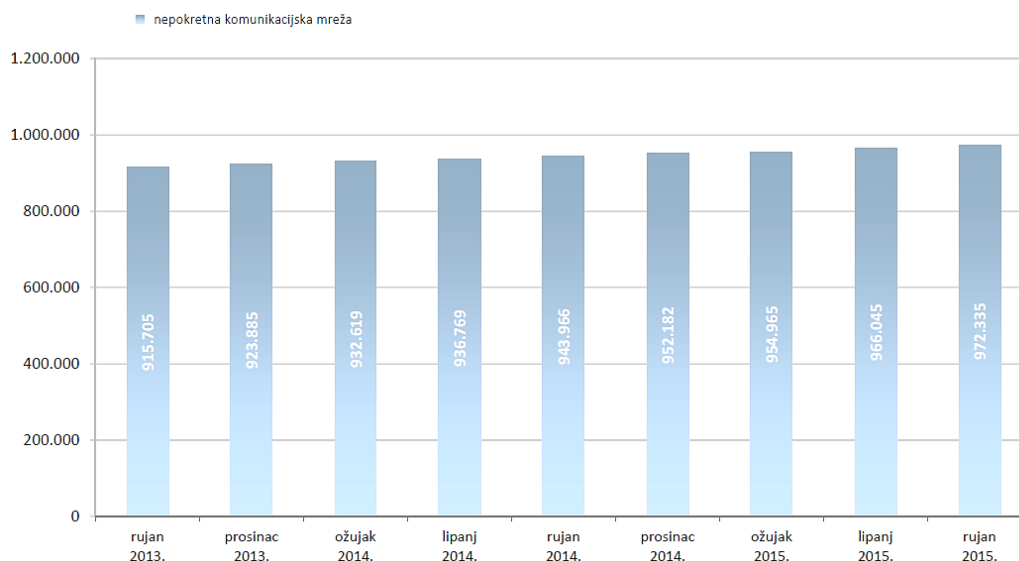
http://www.hakom.hr/UserDocImages/2015/e_trziste/KVA%20HRV%20Q3%202015%20Broj%20%C5%A1irokopoljasnih%20priklju%C4%8Daka%20%20po%20%C5%BEupanijama.pdf (prosinac 2015.)

Prema tablici 3 broj priključaka širokopoljanskog Interneta u trećem kvartalu 2015. je iznosio 972.335 u odnosu na treći kvartal 2013. gdje je broj priključaka iznosio 915.705 što je povećanje od 56.630 priključaka odnosno 6,18%. Ti podaci govore da broj priključaka na nacionalnoj razini iz kvartala u kvartal rastu sporo ali sigurno.

⁴³ http://www.mppi.hr/UserDocImages/Lator_MMPI_studija_Izvr%C5%A1ni_sa%C5%BEetak_final.pdf (prosinac.2015.)

Tablica 93. Broj širokopojsnih priključaka u RH, nepokretna komunikacijska mreža Q3 2015.

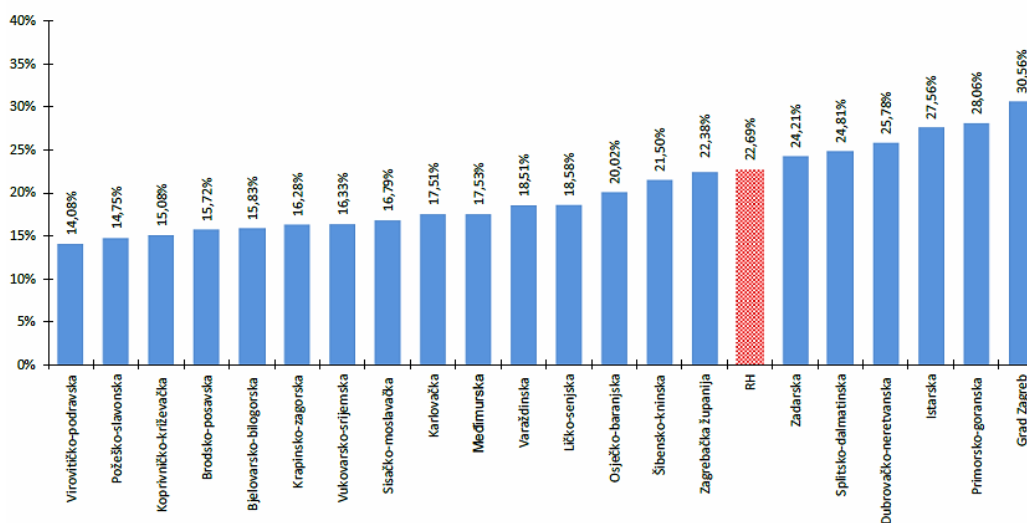

Izvor:

http://www.hakom.hr/UserDocsImages/2015/e_trziste/KVA%20HRV%20Q3%202015%20Broj%20C5%A1irokopojsnih%20priklju%20C4%8Daka%20putem%20nepokretne%20mre%20C5%BEe.pdf (prosinac 2015.)

Prema gustoći širokopojsnih priključaka u nepokretnoj širokopojsnoj mreži u RH, Požeško-slavonska županija je opet na pretposljednem mjestu sa postotkom od svega 14,75%.

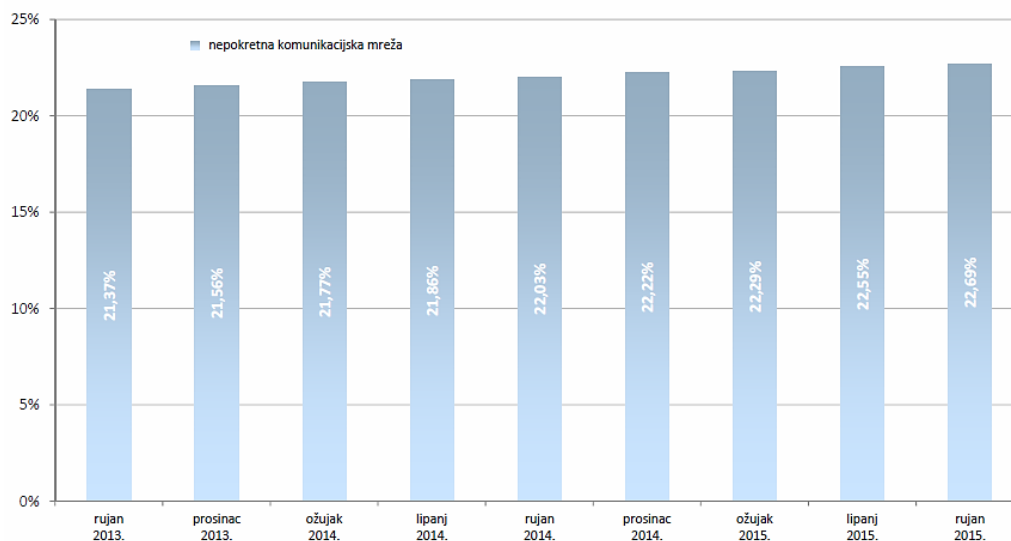
Tablica 94. Gustoća širokopojsnih priključaka po županijama u RH, nepokretna komunikacijska mreža Q3 2015.

Izvor:

http://www.hakom.hr/UserDocsImages/2015/e_trziste/KVA%20HRV%20Q3%202015%20Gusto%20C4%87a%20C5%A1irokopojsnih%20priklju%20C4%8Daka%20po%20C5%BEupanijama.pdf (prosinac 2015.)

Tablica 95. Gustoća širokopojsnih priključaka u RH, nepokretna komunikacijska mreža Q3 2015.

Izvor:

http://www.hakom.hr/UserDocImages/2015/e_trziste/KVA%20HRV%20Q3%202015_%20Gusto%C4%87a%20%C5%A0PI%20putem%20nepokretne%20mre%C5%BEe.pdf (prosinac 2015.)

Tablica 5 jasno pokazuje da gustoća priključaka na nacionalnoj razini iz kvartala u kvartal raste. Postotak od 21.37%. koliko je zabilježeno u rujnu 2013. je porastao na 22.69% u rujnu 2015. što ukazuje na mali ali konstantan rast koji je zabilježen u svakom uzastopnom kvartalu.

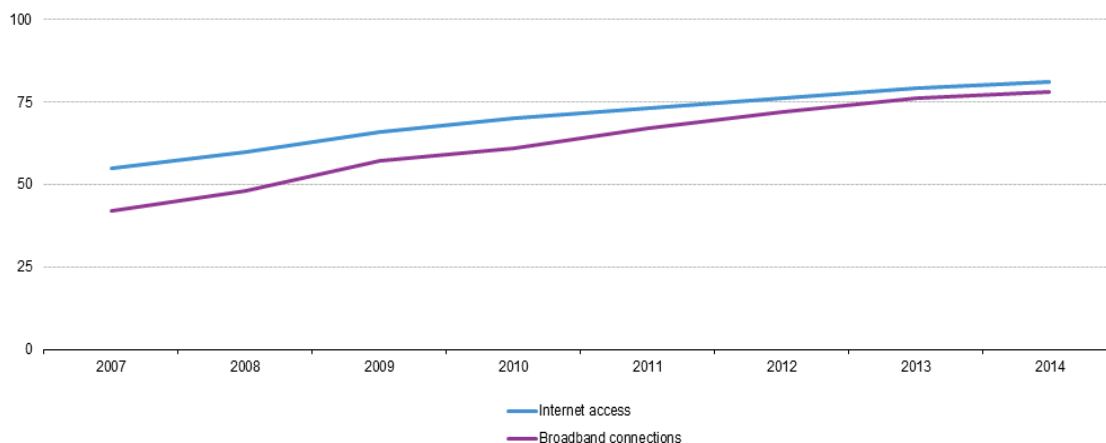
Informacijske i komunikacijske tehnologije postale su vrlo dostupne stanovništvu, kako u pogledu pristupa tako i cjenovno. Granica je pređena 2007. kad je većina (55%) kućanstava (na engleskom) u skupini država EU-28 imala pristup internetu. Taj se udio nastavio povećavati i u 2014. dostigao je 81%, odnosno 2 postotna boda više nego u 2013.

Široko raširen i cjenovno pristupačan širokopojsni internet jedan je od načina promicanja društva znanja i informirane javnosti. Širokopojsni pristup bio je najčešći oblik pristupa internetu u svim državama članicama EU-a: njime se koristilo 78 % kućanstava u skupini država EU-28 tijekom 2014., odnosno 36 postotnih bodova više u odnosu na 2007.⁴⁴

⁴⁴ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Information_society_statistics_-_households_and_individuals/hr (pristupljeno: prosinac 2015.)

1.4.3.1. Kućanstva s pristupom internetu/širokopojasnom internetu

Tablica 96. Internet pristup i širokopojasni pristup Internetu u kućanstvima EU

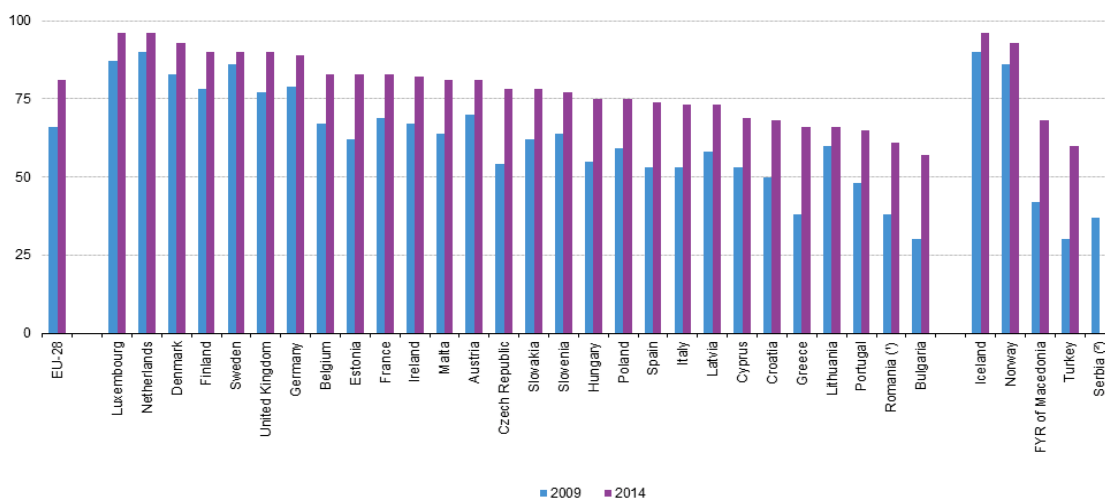

Source: Eurostat (online data codes: isoc_pibi_hiac and isoc_pibi_hba)

Izvor: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/2/25/Internet_access_and_broadband_internet_connections_of_households%2C_EU-28%2C_2007%E2%80%9314_%28%25_of_all_households%29_YB15.png (prosinac 2015.)

U Republici Hrvatskoj je taj postotak iznosio nešto manje od 68% što je povećanje za 18% bodova u odnosu na 2009. kada je iznosio 50%. Međutim to je još uvijek ispod prosjeka EU koji iznosi 81%.

Tablica 97. Internet pristup u kućanstvima od 2009. do 2014. (od postotka svih kućanstava)

(*) Break in series.

(*) 2014: not available.

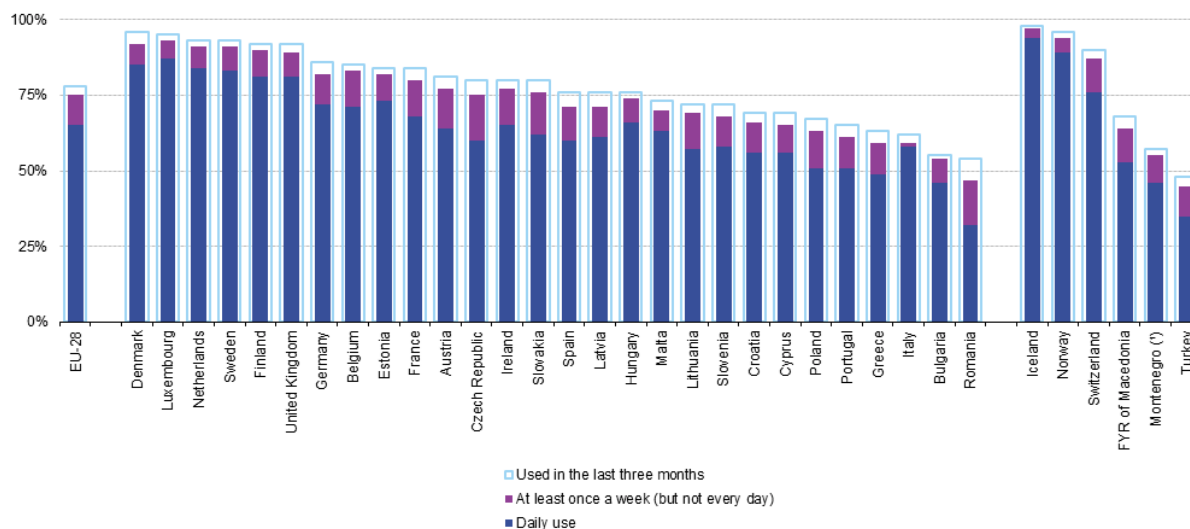
Source: Eurostat (online data code: isoc_ci_in_h)

Izvor: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/4/4e/Internet_access_of_households%2C_2009_and_2014_%28%25_of_all_households%29_YB15.png (prosinac 2015.)

Od početka 2014. malo više od tri četvrtine (78%) svih pojedinaca u skupini država EU-28 u dobi od 16 do 74 godine koristilo se internetom barem jednom u posljednja tri mjeseca. Udio stanovnika skupine država EU-28 koji se nikad nisu koristili internetom bio je 18% 2014., odnosno 2 postotna boda manje u odnosu na prethodnu godinu te 30 % manje u odnosu na 2009. Gotovo dvije trećine odnosno 65% pojedinaca pristupalo je svakodnevno internetu tijekom 2014., a dodatnih 10 % koristilo se njime najmanje jednom tjedno ali ne svakodnevno.

1.4.3.1. Učestalost pristupa internetu

Tablica 98. Učestalost korištenja Interneta u 2014.(postotak pojedinaca od 16. do 74. godine)

(*) 2012.

Source: Eurostat (online data codes: isoc_ci_ifp_iu and isoc_ci_ifp_fu)

Izvor: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/9/9d/Frequency_of_internet_use%2C_2014_%28%25_of_individuals_aged_16_to_74%29_YB15.png (prosinac 2015.)

Prema tome, 75 % pojedinaca bili su redoviti korisnici najmanje jednom tjedno interneta, što je razina korištenja kojom se godinu dana prije roka zadovoljava cilj digitalne agende od 75% koji je utvrđen za 2015.

Zaključci-Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost

Planiranje razvoja prometnog sustava na prostoru Požeško-slavonske županije provodio se u skladu sa važećom Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske (1997.) i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske (1999.). To su dokumenti koji su trenutno još na snazi, iako za dio istih je procedura izrade novih dokumenata. Najnoviji dokument je nova Strategija prometnog razvoja RH 2014.-2030. Postojeće stanje državnih cesta na području Županije je loše i nezadovoljavajuće u pogledu stupnja uređenosti.

Na mreži županijskih cesta potrebno je provesti modernizaciju kolnika te korekciju prometno-tehničkih elemenata s namjerom poboljšanja sigurnosti prometa.

Osim županijskih cesta, na području Županije potrebno je urediti cijelu mrežu lokalnih cesta. To se prvenstveno odnosi na moderniziranje svih kolnika. Na taj način bio bi osiguran brz i siguran pristup svim Javni prijevoz putnika između jedinica lokalne samouprave nije dovoljno razvijen, kao ni lokalni gradski prijevoz. Razlog je nemogućnost ostvarivanja profitabilnosti takvih međugradskih i međuopćinskih linija zbog malog broja putnika.

Što se tiče željezničkog prometa Požeško-slavonska županija zaostaje za prosjekom Republike Hrvatske jer ima svega 93 km lokalnih pruga i sve su pruge II reda. Obnavljaju se i saniraju prema planu HŽ rekonstrukcija i sanacija tehničkih elemenata kao i popravkom građevina vezanih za pruge.

Na području Požeško-slavonske županije ne postoji infrastruktura zračnog prometa, osim improviziranih poljoprivrednih uzletišta koja se isključivo koriste u poljoprivredne svrhe ili rekreaciju (letenje zmajem i sl.). Svakako su interesantne lokacije triju letjelišta (Pleternica, Lipik, Badljevin) namijenjenih za potrebe poljoprivredne, sportsko-rekreacijske i turističke djelatnosti.

Analizom stanja širokopojasne infrastrukture na razini naselja, kao osnovnih demografskih jedinica naseljenosti, utvrđeno je da 2,2% stanovništva Hrvatske (odnosno oko 92.000 stanovnika) sredinom 2012. nije pokriveno širokopojasnom infrastrukturom. Požeško-slavonska županija nalazi u sredini razdiobe te

tek 2% njenog stanovništva odnosno 1.570 stanovnika nije pokriveno širokopojasnom infrastrukturom što je blizu prosjeku Republike Hrvatske. Pristup širokopojasnoj infrastrukturi je sve bolji.

Infrastruktura za mobilnost i internetsku povezanost	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – neadekvatna povezanost lokalnih prometnica sa glavnim pravcima – nezadovoljavajuće stanje kolnika županijskih i lokalnih prometnica te stanje tehničkih elemenata županijskih i lokalnih prometnica – nedostatak biciklističke infrastrukture – neodgovarajući uvjeti pješačkog prometa, nema nogostupa – neadekvatan javni prijevoz putnika – neiskorištenost željezničkog transporta – neadekvatno održavanje željezničke infrastrukture – nedovoljna pokrivenost dijela županije sa širokopojasnom infrastrukturom	<ul style="list-style-type: none"> – bolja povezanost sa glavnim prometnicama (autoput) i susjednim županijama – redovno održavanje prometnica – sanacija opasnih mjesta na prometnicama – izgraditi biciklističku infrastrukturu – izgradnja nogostupa za pješački promet – razviti efikasniji javni promet – razviti željeznički promet u službi privrede i putnika – poboljšati održavanje željezničke infrastrukture – planirati pokrivenost županije širokopojasnom infrastrukturom do razine EU-a

1.5. INSTITUCIONALNI KONTEKST

Institucionalni okvir za upravljanje razvojem u Požeško-slavonskoj županiji čine sljedeće institucije i grupe navedene u nastavku. Njihov zadatak je sudjelovanje u pripremi, izradi i praćenju razvojnih strateških dokumenata, osobito strategija razvoja.

1. Požeško-slavonska županija

Požeško-slavonska županija kroz svoje upravne odjele sudjeluje u izradi svih strateških dokumenata te kontinuirano pruža podršku svim zainteresiranima za ulaganja, pokretanje poslovanja i ostale aktivnosti kojima se želi potaknuti održiv društveno-gospodarski razvoj ovog kraja.

2. Jedinice lokalne samouprave

Općine i gradovi sa svojim upravnim odjelima u kojima rade zaposlenici sa iskustvom u pripremi projektnih prijava na različite natječaje ministarstava i korištenju sredstava europskih fondova. Također općine i gradovi imaju značajno iskustvo u provedbi postupaka javne nabave, u praćenju provedbe projekata, a što je sve vrlo značajno u fazi implementaciji različitih razvojnih projekata.

3. HGK Županijska komora Požega

HGK Županijska komora Požega je organizacijski dio poslovnog subjekta Hrvatska gospodarska komora Zagreb, a osnovana je 1994. g. s ciljem da HGK djeluje na području Požeško-slavonske županije. Obvezne članice HGK su trgovačka društva koja obavljaju gospodarsku djelatnost.

Zadaci HGK ŽK Požega su jačanje konkurentne sposobnosti članica, zastupanje interesa članica prema kreatorima gospodarske politike, promocija gospodarstva u zemlji i inozemstvu, unapređenje rada i poslovanja članica kroz udruživanja, poslovno obrazovanje članica, praćenje i analiza gospodarskih kretanja, obavljanje javnih ovlasti (izdavanje dozvola za međunarodni cestovni prijevoz robe, izdavanje certifikata o porijeklu robe i ovjeravanje dokumenata, izdavanja ATA karneta, usklađivanje autobusnih vozničkih redova na županijskim linijama, izdavanje suglasnosti za poslovne dozvole strancima)

Aktivnosti i usluge Županijske komore Požega proizlaze iz zadataka i poslova određenih statutom HGK:

- kretanje i trendovi u gospodarstvu Županije,
- odnosi s inozemstvom i promocija gospodarstva Županije,
- poticanje i razvijanje malog poduzetništva (poslovne ideje, poslovni planovi),
- poslovne informacije (baza podataka o poduzećima).

4. HOK Obrtnička komora Požeško-slavonske županije

Hrvatsko obrtništvo ima višestoljetnu tradiciju organiziranja u cehove, udruge i komore. Svrha takve organizacije bila je i ostala zaštita i promicanje interesa obrtništva. Aktivnosti se utvrđuju u godišnjim planovima na osnovi stanja u hrvatskom gospodarstvu i trenda razvoja hrvatskog obrtništva. Potrebno je istaknuti obrazovanje učenika kroz dvojni sustav školovanja i njihovo naukovanje u licenciranim radionicama. Prihvatanje međunarodnih standarda i tržišnih kriterija je jedino dugoročno rješenje u razvoju obrtništva koje osigurava nazočnost na međunarodnom tržištu.

5. Županijski partnerski odbor (vijeće)

Županijski partnerski odbor (vijeće) važno je savjetodavno tijelo koje je nastalo u fazi pripreme Regionalnog operativnog programa. Temeljem nove Uredbe o osnivanju i radu partnerskog vijeća 28.06.2016. osnovano je novo Partnersko vijeće PSŽ. Partnersko vijeće ima 35 članova/predstavnik subjekata različitih dijelova društva i prije svega ima savjetodavnu ulogu i odlučuje koja su to područja i projekti od prioritetnog značaja za razvoj županije.

6. Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije

Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije-PANORA d.o.o. osnovana je 2010. godine od strane Požeško-slavonske županije kao jedinog osnivača radi unaprjeđenja gospodarskog i društvenog razvoja županije. **Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije** (Regionalni koordinator PSŽ) kao javna ustanova osnovana je Odlukom Skupštine Požeško-slavonske županije 06. ožujka 2018. godine te je s radom započela 01. srpnja 2018. godine. Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije – PANORA d.o.o., izvršila prijenos gospodarske cjeline (prenijela sve svoje zaposlenike, poslove, materijalno – tehnička sredstva i drugu imovinu i imovinska prava te prava i obveze) na javnu ustanovu Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije. Regionalni koordinator razvoja PSŽ dio je hrvatske Kontinentalne regije koja radi na unaprjeđenju gospodarskog i društvenog razvoja županije.

Temeljem Pravilnika o Upisniku upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba, Regionalni koordinator razvoja PSŽ je certificiran kao nositelj koordinacije i poticanja regionalnog razvoja u Požeško-slavonskoj županiji te je ovlašten u Središnjoj elektroničkoj bazu razvojnih projekata Ministarstva regionalnog razvoja unositi podatke o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji javnopravna tijela, te koji se financiraju iz Proračuna Republike Hrvatske i/ili Europske Unije. Razvojni projekti su projekti izgradnje i/ili obnove komunalne, gospodarske, socijalne, okolišne i energetske te druge potporne infrastrukture za razvoj, izgradnju i/ili jačanje obrazovnih, kulturnih, zdravstvenih, društvenih i drugih kapaciteta.

7. Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o.

Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o. osnovana je od strane Grada Lipika, kao jedinog osnivača krajem 2013. godine kao društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) u sklopu lokalnog programa poticanja poduzetništva. Lipička razvojna agencija LIRA d.o.o. u koordinaciji sa Skupštinom društva kroz cijelu godinu kreira i provodi projekte i aktivnosti s ciljem ispunjavanja tri strateška cilja: Stvaranje uvjeta za otvaranje radnih mjesta, Kreiranje, priprema i provedba razvojnih projekata za područje Grada Lipika i jačanje Lipičke razvojne agencije LIRA d.o.o.

8. Poduzetnički centar Pakrac

Poduzetnički centar Pakrac d.o.o., osnovan je 2000. godine od strane Grada Pakraca u sklopu lokalnog programa poticanja poduzetništva. Kao takav, PCP je prvi poduzetnički centar osnovan na području Požeško-slavonske županije te jedan od najstarijih u Republici Hrvatskoj. PCP u svom organizacijskom ustroju ima 5 organizacijskih odjela: Razvojno projektni odjel, Knjigovodstveni odjel, Poduzetnički inkubator te upravlja Gradskom športskom dvoranom i Gradskom tržnicom. Cilj Centra je da kroz svoju djelatnost ima vodeću ulogu u gospodarskom razvoju i poticanju poduzetništva, kako na lokalnom tako i na regionalnom nivou.

9. Poduzetnički inkubator Pakrac

Poduzetnički inkubator pruža usluge poduzetniku kroz dvije komponente:

- korištenje poslovnog prostora (proizvodni i uredski prostor) kroz (subvencionirani) zakup i
- pružanje poslovnih usluga od strane PCP-a.

10. Poduzetnički centar Pleternica

Poduzetnički centar Pleternica je trgovačko društvo u 100% vlasništvu Grada Pleternice. Osnovan je 2006. godine s ciljem poticanja lokalnog razvoja, s naglaskom na razvoj gospodarstva i poduzetništva. Uloga Poduzetničkog centra Pleternica je također osnažiti lokalne kapacitete za izradu projekata koji će se moći financirati iz fondova Europske unije.

11. Poduzetnički inkubator Pleternica

Poduzetnički inkubator Pleternica radi u sklopu Poduzetničkog centra Pleternica. Inkubator poduzetnicima početnicima pruža inkubaciju prvih pet godina poslovanja pod povoljnijim uvjetima.

12. Lokalno partnerstvo za zapošljavanje

Lokalno partnerstvo za zapošljavanje u Požeško-slavonskoj županiji je udruženje znanja, iskustva i volje svojih članova kako bi zajedničkim snagama pridonijeli poboljšanja situacije na tržištu rada naše županije.

Lokalno partnerstvo za zapošljavanje u Požeško-slavonskoj županiji je zaživjelo je s formiranjem Tematske radne skupine za razvoj ljudskih potencijala 2005. godine, koja je izradila Strategiju razvoja ljudskih potencijala Požeško-slavonske županije 2006.- 2012.

Strategiju razvoja ljudskih potencijala Požeško-slavonske županije 2016.-2020. izradilo je Lokalno partnerstvo za zapošljavanje Požeško-slavonske županije okviru projekta „Novi pristup za stvaranje novih mogućnosti zapošljavanja – NANO (engl. New Approach for New Employment Opportunities)“, sufinanciranog sredstvima Europskog socijalnog fonda, iz grant sheme Lokalne inicijative za poticanje zapošljavanja – faza II.

Opći cilj projekta je smanjiti nezaposlenost i „prijetnje“ od nove nezaposlenosti, a njegova svrha je razviti i unaprijediti institucionalni okvir (koji se temelji na partnerstvima) za razvoj ljudskih potencijala te ojačati kapacitete dionika za razvoj i provođenje mjera aktivne politike tržišta rada.

13. Lokalne akcijske grupe - LAG

Lokalne akcijske grupe su tijela su osnovana za podršku ruralnih područja, a objedinjuju predstavnike malih i srednjih poduzeća, lokalne samouprave, neprofitne organizacije i druge dionika iz različitih sektora, koji se zajedno dogovaraju u cilju razvoja njihove regije. LAG je pravna osoba s usvojenim statutom (udruga), definiranim ciljevima i usvojenom lokalnom razvojnom strategijom te mogućnošću da novi zainteresirani dionici mogu lako pristupiti. Na osnovu usvojene strategije razvoja područja LAG-a, objavljuje natječaj za dodjelu sredstava, savjetuje, administrira, procjenjuje i bira projekte koji će se financirati. Osim toga, bavi se i drugim aktivnostima poput informiranja, obuke, savjetovanja te provođenja konkretnih aktivnosti.

Na području PSŽ djeluje tri LAG-a:

1. LAG „Barun Trenk“

Obuhvat područja
Grad: Kutjevo, Požega
Općine: Kaptol, Velika, Jakšić i Brestovac

2. LAG „Zeleni trokut“

Obuhvat područja
Gradovi: Novska, Kutina (naselje Janja Lipa), Lipik, Pakrac
Općina: Jasenovac

3. LAG Posavina

Obuhvat područja
Općine: Bebrina, Brodski Stupnik, Nova Kapela, Sibinj, Oriovac, Podcrkavlje (Brodsko-posavska županija), Čaglin (Požeško-slavonska županija)

Svi LAG-ovi su donijeli svoje razvojne strategije do kraja 2020. godine

Zaključak- Institucionalni kontekst

Veoma važan faktor u planiranju, izradi i provođenju strateških dokumenata su institucije i institucionalni okviri. Glavni strateški dokument za svaku instituciju su strategije razvoja. Usvajanjem novog Zakona regionalnog razvitka RH (NN 147/14) propisani su uvjeti planiranja i praćenja provedbe ovih dokumenata.

Ministarstvo nadležno za regionalni razvoj izdalo je niz podzakonskih akata u smislu izrade i provedbe strategija razvoja, kojim su pojedine institucije (županije i urbana područja). Prema svemu navedenom obavezu donošenja razvojnih strategija imaju Požeško-slavonska županija i Grad Požega. Ostale JLS mogu izraditi također svoje strategije.

Svi gradovi u PSŽ donijeli su svoje razvojne strategije do kraja 2020. Sve općine također su donijele svoje strategije do kraja 2020. Osim općine Velika koja je u završnoj fazi donošenja.

Donošenje i postojanja strateških dokumenata na regionalnoj razini je veoma bitno za lokalnu zajednicu, ali nije i dostatno te garancija razvoja koji oni propisuju. Daleko je važnija provedba i praćenje tih dokumenata.

Često puta se u planiranju takvih dokumenta išlo na nerealne ciljeve i prioritete koji se u zadanom planskom vremenu ne mogu realizirati, što zbog preambicioznog pristupa planiranju pa sve do nedostatka novčanih sredstava za njihovu realizaciju. Dosadašnji nekonzistentan zakonski pristup problematiki strateškog planiranja često je rezultirao konfliktnim rješenjima. Često puta se planski dokument donosio po jednoj zakonskoj regulativi, a praćenje i vrednovanje po drugoj. Obaveza vrednovanja - prethodnog, u tijeku te nakon provedbe, uvedena je tek od nedavno. Slabost na lokalnoj razini je nedovoljno obučeno osoblje koji izrađuje strateške razvojne dokumente.

Požeško-slavonska županija usvojila gotovo sve strateške razvojne dokumente značajne za njen lokalni razvoj. Tek djelotvorno i učinkovito praćenje i provedba ovih dokumenata su čimbenik razvoja županije. Realizacijom aktivnosti navedenim u akcijskim planovima ovih dokumenata te godišnjim izvješćima aktivno se prati provedba ovih strateških dokumenata. Bez donesenih određenih strateških

dokumenata potencijalni prijavitelji sa područja županije ne mogu se prijavljivati za sufinanciranje svojih projekata na natječajima EU fondova. Slijedom spomenutog, postojeće strateške dokumente možemo razmatrati u smislu izvrsnog „alata“ za daljnje uspješno upravljanje županijom.

Uspješnost određenog strateškog dokumenta je u provedbi projekata regionalnog razvoja na svim razinama. Uočen je problem manjka projektnih ideja i financijskih sredstava za izradu i implementaciju kvalitetnih razvojnih projekata na razini županije kao i na razinama JLS-a te privrede, obrazovnih institucija i civilnog društva. Postoje institucije koje se bave pripremom i prijavom projekata na EU fondove i one su snaga na županijskoj razini. Ulaskom Hrvatske u članstvo Europske unije povećavaju se i novčana sredstva za projekte. Očigledna je potreba za angažiranjem sve većeg broja stručnog kadra koji će raditi na razvojnim projektima, koji će biti sufinancirani sredstvima EU-a.

Stoga postoji potreba za obrazovanjem većeg broja novog stručnog osoblja na razini jedinica lokalne samouprave i gospodarstva te njihovo međusobno umrežavanje za pripremu i prijavu dostatnih kvalitetnih razvojnih projekata. Nerješavanje toga problema odražava se u manjku ili nepostojanju razvojnih projekata.

Razvojni je potencijal što Republika Hrvatska kroz svoje institucije te regionalne razvojne agencije županija i gradova i poticajne mjere prema poduzetnicima i obrazovnim institucijama potiče osposobljavanje lokalnog stanovništva u podizanju poduzetničke svijesti i razumijevanja poduzetništva pa na taj način i razvijanje razvojnih projekata.

U ovim poticajima sve više dolazi do izražaja značaj i smisao modela „quadruple helix“ (koji se zasniva na svrhovitoj suradnji javne uprave, obrazovnih institucija, gospodarskog sektora i civilnog društva) te modela „quintuple helix“ koji uzima u obzir i peti „helix“ – tj. okolišnu komponentu.

Institucionalni kontekst	
Razvojni problemi	Razvojne potrebe
<ul style="list-style-type: none"> – sporo provođenje razvojnih planova i programa što zbog komplicirane zakonske regulative, a što zbog ne postojanja dovoljne motiviranosti pojedinaca – nedostatak vlastitih sredstava za sufinanciranje projekata iz fondova EU-a – nedostatak investicija naročito u proizvodne i preradbene kapacitete kako bi se iskoristili postojeći resursi – nedovoljan broj osoblja za provođenje strateških dokumenata (strategija)	<ul style="list-style-type: none"> – privlačenje stranih ulaganja i to posebno u prerađivačku proizvodnju, – uvođenje novih tehnologija – stvaranje dovoljnih ljudskih kapaciteta u potpornim institucijama (kroz edukaciju) – veća koordinacija i suradnja na svim nivoima